VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

Vydává Musejní spolek v Brně.

REDAKCE:

Frant. A. Slavík a Dr. Frant. Kameníček, hlavní redaktoři. — Vydávání spoluřídí: Dr. Frant. Dvorský a Josef Hladík. — Odborní redaktoři: Frant. Bartoš, Jan Burda, Rud. Dvořák, Vít. Houdek, Fr. J. Rypáček, Tom. Šílený, Dr. Frant. Šujan.

II.

MÍSTOPIS MORAVY.

Díl I. místopisu.

BRNĚNSKÝ KRAJ.

Rediguji Fr. J. Rypáček a Fr. A. Slavík.

KUNŠTÁTSKÝ OKRES.

Čís. 35.

V BRNĚ 1903.

Nákladem Musejního spolku. — Tiskem moravské akciové knihtiskárny.

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

II. Místopis.

KUNŠTÁTSKÝ OKRES.

Napsal

Jan Tenora.

Za vydávání odpovídá Dr. František Dvorský.

Cena K

V BRNĚ 1903.

Nákladem Musejního spolku. — Tiskem mor. akciové knihtiskárny.

I. Všeobecný pohled.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký.

Poloha.

Okres Kunštátský jest částí okr. hejtmanství Boskovského, k němuž náležejí ještě soudní okresy Boskovský a Blanský. Zeměpisnou polohou svou rozkládá se mezi 33° 58' a 34° 15' v. délky a 49° 25' a 49° 37' s. šířky. Městečko Kunštát, dle něhož okres jest pojmenován, leží na 34° 11' v. délky a 49° 31' s. šířky. Nejsevernější a spolu i [nejzápadnější osadou jest Sulkovec, nejvýchodnější Klevetov a Zlatá Studně u Sebranic, nejjižnější Dlouhá Lhota.

Krajina svažuje se od severozápadu na jihovýchod. Kdežto na severozápadě a severu nejvyšší vrchy dosahují výše až 775 m (Horní les u Nyklovic), snižuje se půda k jihovýchodu do roviny, kde má jen 326 m (pod Voděrady). Vrchy a kopce spojují se v horské hřebeny, které místy příkře, místy znenáhla se snižují a přecházejí do roviny. Z jednotlivých výšin a vrchů jest překrásný rozhled do kraje plného svěžích vnad přírodních.

Z farních osad nejníže leží Křetín 342 m (v hlubokém úžlabí), Sebranice 354 m, Lysice 366 m, Bradleny 387 m, nejvýše Bedřichov 603, Černovice 623, Sulkovec 681 m.

Severně Sulkovce až po Bradleny tvoří okres Kunštátský hranice zemské a sousedí s českým hejtmanstvím Poličským.

Velikost okresu 273·56 km².

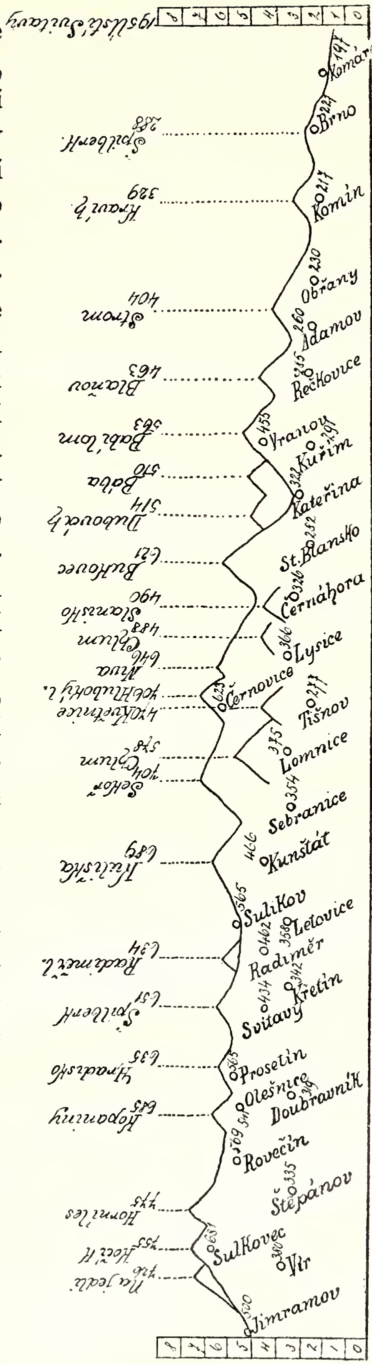
Povaha půdy.

Vrstvy zemské, na nichž spočívá okres, náležejí k prahorám. Převahu má v nich rula šedá, mnohdy granátonosná, která záleží z vrstevnaté směsi zrnek křemenných a živcových s lístky neb lupínky slídovými. V rule uložena jsou pásma amfibolitů (kolem Olešnice, mezi Meziříčkem a Letovicemi a j.), která prošlehávají i vložky nebo žíly žulové a diabasy (Olešnice, Petrov). Shluky hadce jsou zvláště v oboře severně Lysic a u Křetína. Vápencové vrstvy jsou u Kunštátu v několika souběžných pásmech a u Prosetína a Tresného. V rule slídnaté vyskytují se pruhy a lože tuhy, která je provázena četnými pruhy nerostův obecnějších i vzácných. Na tuhu dolovalo se u Sychotína, Petrova a Bohuňova, doluje se pak stále u Tresného, kdež doly jsou znamenitým nalezištěm nerostův. Nejobecnějším nerostem, který tam provází tuhu, jest kyz železný (pyrit) v peckách a kulích, dále hnědel a burel, kyz arsénový a práškovitá síra. Z ostatních nerostů, řídko se vyskytujících, několik jest vůbec nových pro Moravu; jsou to: ihleit, diadochit, picit, stolpenit čili ból, nontronit, gymnit, evansit, seladonit. V prahorách, jak pravděpodobno, mají původ také všeliké rudy, které se vyskytují v okrese. Již r. 1350 připomínají se u Rozseče stříbrné doly, a r. 1502 dal a postoupil Hynek Boček z Kunštátu a na Polné Vilémovi z Pernštýna na svém panství Kunštátském a Lysickém všecky hory a doly, v kterýchž by dobývati chtěl stříbra neb jakýchkoli kovův. Dávno však zašly doly stříbrné, a nadarmo obnovováno dolování na stříbro r. 1785, 1792 a 1800 u Lačnova; zůstaly jen doly železné, v nichž se dříve na mnohých místech ruda kopala (v Kunštátě, Nejrově, Jasinově, Rudce, Břesicích, Poříčí, Veselce, Prosetíně [tu magnetit obsahuje 66% železa] a j.).

K prahorám přidružují se prvohory, které jsou v okrese zastoupeny útvarem permským. Permský útvar rozkládá se východně Újezda, Braslavce a Dlouhé Lhoty. Celý však téměř pruh permský pokrývají tu třetihorní vrstvy mořské, složené hlavně z jílů šedých a šedomodrých a štěrkův. Kde permské vrstvy jsou čerstvy, skládají se střídavě z rudých hrubých slepenců, rudých a šedozelenavých pískovcův a bílých arkos, zvláštních a z úlomků křemene a živce složených, mnohdy velmi pevných pískovců; kde již vrstvy ty zvětraly, poznáme je po červené barvě ornice.

Z druhohor naskytuje se tu útvar křídový čili kvádrový, rázu severního, jehož spodnější vrstvy většinou jsou složeny z pískovců, které se rozpadávají na kvádrovité kusy. Útvar tento křídový leží u Kunštátu na útvarech prahorních. Celistvěji a souvisleji rozkládají se vrstvy křídové od Slatinky u Letovic k Dolnímu Poříčí, odtud na severozápad ku hranicím českým přes Prostřední a Horní Poříčí a Bohuňov. Na jih odtud stopovati možno vrstvy křídové již jen v ostrůvcích, a to hlavně mezi Břesicemi a Kunštátem a u Braslavce a Voděrad směrem k Černé Hoře. Nejhlubší vrstvy křídové skládají se z pískovcův a tmavošedých lupků, obsahujících místy kousky uhlí křídového kyzem železným proštoupeného. Uhlí toho kyzem silně proniklého užívalo se hlavně koncem XVIII. a počátkem XIX. století na vyrábění ledku (kamence), a proto nazývají se takové vrstvy lupky kamenečnými. Ledkové doly byly u Drnovic. Tmavošedé lupky tyto mění se na šedavý jíl, zvaný mazník, kterého se užívá u hrnčířů (Kunštát, Braslavec, Újezd, Sychotín, Břesice). Nad lupky kamenečnými uloženy jsou místy piščité rudy železné (Křetín). V jílovitých usazeninách útvaru křídového u Křetína objeven anhydryt.

Místy jsou křídové vrstvy pokryty vápnitě hlinitými, žluto-



Obr. 1. Kunštátská planina.

bílými pískovci čili opukami (na Fadrném kopci u Křetína, na Milenkách u Kunštátu atd.), které vystupují v mocných lavicích a jsou výborným kamenem stavebním. Místy jsou zase vrchní vrstvy křídové odplaveny, aneb mladšími vrstvami třetihorními (neogén) přikryty. Pásmo ostrůvků neogénových táhne se od Žerůtek k Bejkovicům, Lysicům, Drnovicům, Sebranicům.

Ke čtvrtohorám náležejí tu štěrky říční, cihlářské hlíny a tufy vápenné, čili usazeniny z vápenných vod v době diluviální a nynější vytvořené, jež jsou u Rozhraní. Usazeniny alluviální vytvořují se všude podnes nepřetržitě.

Horstva.

Horami a vyvýšeninami náleží okres Kunštátský k Českomoravské náhorní rovině čili planině a to k odvětví, které se po městečku Kunštátě jmenuje planinou Kunštátskou. Nejvyšší vrchy jsou: Horní les u Nyklovic 775 m, Kočí kopec 755 a Šubrtův kopec 745 u Sulkovce.

Vodstvo.

Okres Kunštátský náleží do poříčí řek Svitavy a Svratky. Leží mezi oběma řekami z části v horním, z části ve středním toku jejich. Řeky Svratky nedotýká se žádná osada z okresu; na Svitavě leží Bradleny, Vilémov, Stvolová, Klevetov; východně Svitavy leží jen Rozhraní a Skřib. Svitava přitéká z okresu Svitavského, kde tvoří hranice zemské a teče téměř rovným směrem s četnými zátočinami k jihu v úzkém žlebě, který se rozšiřuje teprve u Letovic. Do Svitavy vlévá se na pravém břehu: Křetínský potok čili Křetinka (jinak také Svitavice), který se pramení v Čechách, vstupuje u Bohuňova na půdu moravskou, potom teče Horním, Prostředním i Dolním Poříčím vedle Lazinova a dvoru Svitavice řečeného, až se u Letovic vlévá do Svitavy; Petrovský čili Mlýnský potok (také Oumoří zvaný) vzniká v Sulikově, teče Petrovem, Sychotínem, podle Kunštátského zámku, Braslavcem, Drnovicemi a vpadá u Skalice do Svitavy; Bejkovský potok čili Bejkovka vyvěrá u Bedřichova, teče vedle Bejkovic, až pod Rájcem se vlévá do Svitavy. Tento potok přijímá u Bořitova potok Lysický, jenž vzniká pod Nivou u Lhotky, a proto v horním toku slove Lhotským potokem.

Řeky Svratky, která přitéká z hejtmanství Novoměstského, dotýká se okres Kunštátský jen u stráně Dubovice u Hamerského mlýna blízko hradu Pyšelce. Na levém břehu přijímá Svratka několik potoků, které vyvěrají v okrese. Zmínky zasluhuje Tresný potok, jenž se pramení u Vel. Tresného, teče vedle Lhoty a Bolešína a u Koroužného padá do Svratky. Největší jest Olešnický potok čili Olešnička, který vzniká u Nyklovic, a odtud v horním toku slove Nyklovským potokem, — tvoří až k Lamberku hranice zemské, — teče Olešnicí a odtud ku Kčenovu a Louce, (proto také slove Louckým) a odtud k Hodonínu, kde přijímá jméno Hodoňka, až u Štěpánova ústí do Svratky. Také Chlívský potok a Lomnička vyvěrají v okrese Kunštátském.

Rozvodí mezi Svitavou a Svratkou jest u Ústupu, Rosičky, Rozseče, Tasovic, Bedřichova a Kunčinova.

Rybníky uvádějí se roku 1750 u Sychotína, Sebranic „Slatinka“ a „Sebránek“, u Kčenova „Podhrázský rybník“, u Lysic „Perná“ a u Vranové „Stvolovský“. Ale mnohé z nich jsou zpuštěny; zachovány jsou jen menší rybníky u Kunštátu, Sebranic, Lysic (Perná), Voděrad, Crhova, u Rozsečské myslivny, u Louckého dvora, u Čtyrdvorů, Rosičky a Ústupu.

U Hodonína je studánka „Kroupka“, která obsahuje mimo jiné součástky také chlorid sodnatý, uhličitan hořečnatý a sledy železa. Bývala prý dříve více navštěvována pro svou léčivost.

Podnebí.

Podnebí je mírnější na jihu a jihovýchodě, u Lysic a Sebranic, a v hlubokém úžlabí Křetínském, kdežto k severozápadu a severu jest studené, tak že mnohdy nedozraje ani ovoce.

Střední stav tlakoměru jest 715·5 mm, průměrná teplota roční jest + 6·16° C, a střední roční množství pršek 615·75 mm. Větry obyčejné jsou tu severozápadní a jihovýchodní. U Kunštátu za přísloví skoro je studený vítr Rozsečský.

Květena.

Půda jest zalesněna hustě. V lesích převládají jedle a smrk, méně jest borovic. Duby, javory, břízy atd. jsou po různu. Pěkná obora buková jest u Hodonína.

Rostliny a byliny zevrubně v okrese prozkoumal Tomáš Člupek, učitel v Olešnici; podařilo se mu objeviti zde Melampyrum bohemicum Kern., Orchis coriophora L. a ustanoviti naleziště některých míšenců rodu Cirsium. V okrese jest také Aspidium Thelypteris Sw., které posud nebylo jinde nalezeno; roste tu i ostřice Davallova (carex Dawalliana Smith) a všeliké rozšířené i vzácnější druhy rostlinné.

Z plodin rostlinných pěstují se tu jablka, hrušky, švestky (kadlátky), třešně a višně v různých druzích; z obilí se sejí hlavně žito a oves, méně ječmen a pšenice. Za Olešnicí daří se výborný len.

Po vinohradech a chmelnicích, které se připomínají dříve, nezůstalo jiné stopy, leč jména tratí u osad.

Zvířena.

Zvířena neliší se od zvířeny jiných okresův. Z domácího dobytka pěkný jest chov hovězího dobytka u Rovečína, o ušlechtění koní pečuje velkostatek Kunštátský. V lesích a oborách panských jest hojně zvěře; chovají se i daňci a černá zvěř. Na podzim číhává se na kvíčaly. Dosud zhusta říká se jednotlivým tratem „na čihadlech".

V rybnících chovají se kapři a štiky; ve Svitavě a v některých potocích jsou i parmy a pstruzi.

Krajinný ráz.

Krajinný ráz okresní jest malebný. Husté, zelené lesy střídají se s polnostmi a lučinami, a v hlubokém lese pěkný pohled skýtá zelená paseka, nebo hluboké úžlabí. Zapomíná člověk věru na stráně a kopce, po nichž se bral, všude rozmanitost, dojem za dojmem, a do srdce padá vážný klid. Oku lahodí pěkný rozhled s výšin, nikde není pustá, jednotvárná, unavující rovina. Proto kraj vábí k sobě vždy více obyvatele z měst, by tam ztrávili dobu letní, zotavili se na svěžím, horském vzduchu a pokochali v krásném území.

---

2. Osazování krajiny.

Jako všude jinde osazoval se také okres Kunštátský po údolích, řekách a potocích. Zajisté údolí Svitavino bylo olidněno

nejdříve, a odtud vnikali lidé do vnitra kraje lesem porostlého. Kde lidé se usazovali zprvu, naznačují také stará hradiska. V okrese jest takové staré hradisko, na př. nedaleko Újezda blíže Kunštátu a mezi Rudkou a Makovem.

Za nejstarší osady v okrese míti dlužno ty, které mají patronymická (otecká) jména. Jsou to tedy asi Sebranice, Tasovice a j. Mladší jsou osady podle křesťanských světců pojmenované: Crhov, Petrov, Mikulovice (čili jak se nyní říká Nyklovice). K nim ještě asi lze zařaditi: Křetín, Hodonín, Sulikov, Bohuňov. Ještě mladší jsou: Bedřichov, Kunino město (= Kunštát), Kunčina ves (= Kunčinov).

Mluvnickou formou starožitná jest osada Kněževes a Kněževíska. Významem svým náležejí ku starým jménům také Lazinov, Sulkovec, Touboř (Tohoboř), Braslavec (původně Zbraslavec), Žerůtky.

Za osady založené později pokládají se ty, které k osobám vztahu nemajíce, dostaly jména dle předmětů přírodních. Tedy asi: Bradleny, Břesice, Brťoví, Hluboké, Louka, Meziříčko, Olešnice, Ořechov, Poříčí, Rozseč, Rosička, Rudka atd. Ještě mladšího původu jsou Lhota a Újezd.

Podle listinných zpráv nejspíše jsou připomínány Sebranice r. 1043. V listině jich se týkající uvádí se ještě slovo: Krenithin, které značí asi Křetín. A potůček Zabudou vztahuje se snad k Zabludovu. — Listinně připomíná se Kunštát po prvé r. 1280, Lysice 1308.

Osady.

Osad bývalo tu více než nyní. Zaniklé jsou:

1. Vznětín, jmenuje se r. 1390 a 1392; jako pustá ves Zněcko uvádí se r. 1520. Byla mezi Bedřichovem a Kunicemi, a říká se tam posud „na Zněckách".

2. Lhota, pustou slove již r. 1398. Byla u Bolešína a Brťoví, a snad nynější osada Lhota vznikla zase později na místě jejím.

3. Hanebnice, připomíná se r. 1447 a 1500, ležela někde v okolí Prosetína.

4. Horní a Prostřední Bradlné, Bralné, Bradleny; v století XV. mluví se jen o jednom Bradlném, ale r. 1510 jmenuje se pusté Horní Bradlné, a r. 1551 ještě uvádí se také pusté Prostřední Bradlné. Pustiny tyto byly při nynějších Bradlenách.

5. M a r t i n o v a V e s, uvádí se r. 1374, 1520 i 1590. Byla mezi Sychotínem a Braslavcem, říkalo se asi později této vsi jen „Víska“, ale i Víska zanikla úplně v XVII. stol., když všecky polnosti této dědiny byly obráceny ke dvoru panskému, který se nazývá posud „Víska“.

6. H a b r o v, jmenuje se r. 1368 i 1590, ale pustou vsí jmenuje se Habrov (s dvorem) r. 1635. Byl mezi Újezdem, Nejrovem a Sasinou; lesu tam říká se posud „na Habrově“.

7. S v i t a v i c e, připomíná se r. 1410 a ještě 1590, ale r. 1635 jmenuje se již pustou vsí. Na místo, kde byla, ukazuje nynější panský dvůr při silnici od Lazinova do Letovic, který posud slove „Svitavice“. V lese jest hradisko.

8. K u n č i n a V e s; zmínka o ní jest r. 1392, a jmenuje se ještě 1658. Tehdy měla 16 statků, ale pět osazených bylo také opuštěno, a ves byla po r. 1660 pusta. Vznikl tam pak panský dvůr a nová ves se změněným jménem Kunčinov.

Mnohá jména osad změnila se časem. Křetín slul druhdy K ř t ě t í n; Břesice V ř e s i c e (r. 1674 psáno i B ř e z i c e); Lazinov r. 1420 psán L a z o n o v, r. 1437 L a ž a n o v i c e, r. 1464 L a z e n o v i c e, r. 1493 L a z e n o v; Sebranice psaly se dříve a v ústech lidu jmenují se posud C e b r a n i c e; Klevetov psán r. 1749 K l e b e t o v, a uvádí se Z b o n ě k nebo Klebetov; Voděrady druhdy někdy také O d ě r a d y; Újezd r. 1447 psán Ú j e z d e c; Nejrov druhdy N ý r o v; Rovečín druhdy a u lidu posud R o v e č n é; Tresné Velké do polovice XVIII. stol. H r u b ý T r e s n ý, r. 1749 také T r e s í n; Tresné Malé r. 1749 také psáno T r e s í n e k; Bejkovice druhdy obyčejně B ý k o v i c e; Braslavec druhdy Z b r a s l a v e c, r. 1674 psán i Braclavec a Braclavice; Sychotín druhdy i S v i c h o t í n a S u c h o t í n; Touboř T o h o b o ř; Kněževes druhdy L h o t a; Kčenov K ř e n o v i K ř t ě n o v; Veselka V e s e l í; Bradleny B r a d l n é, B r a l n é; Vilímov V i l é m o v; Nyklovice M i k u l o v i c e, r. 1335 také Mikulášovice; Prosetín P r a s e t í n; Kunčinov K u n č i n a V e s; Lhotka u Lysic L h o t a; Žerůtky i Ž i r ů t k y; Kněževíska K n ě ž e v e s, Meziříčko r. 1437 také M e z i ř e č i c e.

Německý název osady má jen městečko Kunštát podle německého Kunstadt, Kunenstadt, ale ve starých listinách jmenuje se také často K u n i n o M ě s t o.

Hrady, tvrze a panství.

Ke starým hradům náleží Kunštát, který je přestavěn a není zachován ve staré způsobě a podobě. Z dřívějších hradů Rychvalda a Louky jsou jen nepatrné zříceniny. — Z tvrzí se připomínají Bejkovice, Crhov, Drnovice, Křetín, Lysice, Prosetín, Sebranice, Voděrady, Žerůtky.

Novější zámky zbudovány jsou v Lysicích (zámek se uvádí v polovici XVII. století) a Křetíně (asi ze XVI. stol., v XVII. byl přistavován). Křetínský zámek vyhořel r. 1852, a jiný v parku vystavěn dále od bývalého. Také obytnému stavení u dvora Lamberka říká se zámeček.

K panství Kunštátskému, k němuž v XVI. století připojeno bylo zboží Sebranské a zboží hradu Louky, náležely v okrese: městečka Kunštát a Olešnice a vsi Bolešín, Braslavec, Brťoví, Crhov, Klevetov, Kněževes, Kčenov, Lhota, Louka, Makov, Nejrov, Nyklovice, Petrov, Prosetín, Rozseč, Rovečín, Rudka, Sasina, Sebranice, Sychotín, Sulikov, Sulkovec, Tasovice, Tresné Malé a Velké, Újezd, Věstín, Věstínek, — a podíly ve vsech Jasinově, Meziříčku, Ústupě a Voděradech.

K panství Lysickému, s nímž spojeno bylo allodní zboží Drnovské, městečko Lysice, vsi Bedřichov, Drnovice, Hluboké, Kunčinov, Kunice, Lačnov, Lhotka u Lysic, Rosička, Sčechov, Touboř, Ústup (z větší části), Voděrady (podíl), Žerůtky.

K panství Křetínskému Křetín, Bohuňov, Bradleny (z větší části), Břesice, Dolní, Prostřední a Horní Poříčí, Studlov, Veselka, Vranová (z části).

K panství Letovskému Bradleny (ostatek), Jasinov (z větší části), Kněževíska, Lazinov, Lhotka u Letovic, Meziříčko (z části), Skříb, Stvolová, Vilímov, Vlkov, Ořechov, Vranová (z části), Zabludov.

K panství Černohorskému Bejkovice, Dlouhá Lhota (z části), Voděrady (z části).

K panství Blanskému Dlouhá Lhota (z větší části).

K panství Pernštýnskému Černovice, Čtyrdvory, Hodonín.

---

3. Obyvatelstvo.

Poměry lidu poddaného.

Pán brával z poddaných plat peněžitý a rozličné dávky a poddaní mu robotovali.

V Kunčině Vsi r. 1412 bylo osm lánů; každý platil do roka 1 kopu gr., za žeň 3 gr., a za sýr 1 kr.; mimo to platil každý lán 6 kur (= 3 gr.) a dával 20 vajec anebo 3 peníze. V Bedřichově bylo téhož roku 6 lánů bez čtvrti, a každý lán platil do roka 1 kopu gr., za žeň 3 gr., za kury 3 gr. a za vejce (každý lán dával 20 vajec a čestných 10 vajec) 1 gr. — R. 1416 v Bedřichově platil sedlák Matěj z lánu ročně 1 kopu gr. bez 2 gr., Filip z lánu 14 gr., Mach z lánu 14 gr., Matěj Črtek ze čtvrti 7 gr., Petr Hudec z dvorečka 5 gr. a Jindřich z dvorečka 5 gr.

V Dolním Poříčí měla r. 1408 Katruše z Bohuňova platův a požitků, které patřily k jejímu rychtářství do Bohuňova, za 30 hř. R. 1420 bylo přihádáno a přiděděno Janovi z Křetína v Dolním Poříčí na třech lánech, které obdělávali Petr Bočník, Matěj Madèr, Prokop, Václav, Filip, Vaněk a Macek, sedláci, 5 hř. ročního úroku. A ještě zůstalo p. Hynkovi z Letovic u Vacka 5 gr. a vejce.

V Drnovicích dal Jan z Drnovic r. 1407 dceři své Johance na dvou poplatných sedlácích Oldřichovi a Jakubovi 2 hř. ročního platu věnem.

V robotách bývala rozmanitost veliká. Bývaly roboty dělné, ženné, sečné, tažné a j. Některé byly jen k potřebám zámeckým, jinými byli poddaní povinni ke dvorům. Kunštátští byli na př. až do r. 1524 povinni orbami na popluží Kunštátském a vožením dříví o vánocích, kteréž slulo hodní, na zámek Kunštát. Kromě toho měli hrabati a sušiti sena a j.

Časem zhoršily se poměry lidu poddaného. U každé osady jsou udány podrobně povinnosti poddaných k vrchnostem z r. 1750 (viz oddíl II.); z toho vidno přehledně, že na každém panství platili poddaní úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě, na Křetínském také o vánocích; na panství Křetínském a Kunštátském dávali poddaní také slepice, vejce, oves (na Kunštátském oves jen z některých dědin) a předli len, (na Kunštátském panství musil sedlák přísti lnu 5 liber, podsedník 3, chalupník 2 libry, nebo dvojnásob pačesí, nebo koudele 15 liber sedlák, podsedník 8, chalupník 6); len musili přísti poddaní také na panství Černohorském a Pernštýnském a robotovali na všech panstvích. Na Kunštátském sedláci týdně 3 dni s dvojspřežným potahem, podsedníci týdně pěšky 3 dni a chalupníci 2 dni; od 1. července do 30. září měli ročně ještě k tomu sedláci 3 dni pěší roboty, podsedníci a chalupníci měli robotu dvojnásobnou, tedy týdně

6 a 4 dní; — na Lysickém (a Drnovském) sedláci z lánu týdně 3 dni s dvojspřežným potahem a 1 den pěšky, ze čtvrtlánu týdně $1^1/_2$ dne s dvojspřežným potahem a půl dne pěšky, podsedníci měli $3^1/_2$ dne a chalupníci 2 dni pěší roboty, a v Kunčinově, Kunicích a Lhotce byla robota ještě větší; — na Křetínském sedláci týdně 3 dni s dvojspřežným potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě 3 dni pěšky, podsedníci a chalupníci týdně 3 dni pěšky; — na Letovském sedláci z lánu týdně 6 dní s dvojspřežným a pololáníci týdně 6 dní s jednospřežným potahem, čtvrtláníci týdně 6 dní pěšky; — na Černohorském z lánu týdně 3 dni s potahem a ze čtvrtlánu 3 dni pěšky; — na Blanském z podsedku týdně 3 dni s jedním konem a podruzi týdně 1 den pěšky; — na Pernštýnském sedláci týdně 3 dni s jedním koněm nebo volem a podsedníci týdně 3 nebo 2 dni pěšky.

Byli-li robotníci na Kunštátském panství o žních pilni, dostávali za odměnu pivo a chléb podle uznání.

Ves Kněževes robotovala k faře do Olešnice, Kněževíska k faře do Letovic. Ke Kunštátské faře v XVII. století patřil pod robotu grunt jeden ze Sulikova, z Kunštátu robotovali 2 sedláci faráři týdně 3 dni, z Voděrad čtyři sedláci s potahem týdně 3 dni a ze Sebranic dva. Mimo to 5 domkářů ze Sebranic mělo týdně 3 dni pěší roboty faráři Kunštátskému. Když byla v XVIII. století zase v Sebranicích zřízena fara, robotovali z Voděrad a Sebranic pak faráři do Sebranic.

Desátek dával se farářům v Kunštátě, Sebranicích, Olešnici, Lysicích. — Pro robotu a útisky vrchností vřelo mezi lidem poddaným r. 1680; ozbrojení sedláci vyskytli se tehdy u Stvolové a pak na statku Křetínském a Kunštátském, ale nevypuklo přece ozbrojené povstání jako v Čechách.

Robotním patentem r. 1775 bylo poddaným ulehčeno, jakou měrou viz místopis B r n ě n s k é h o okresu, str. 25. Robota a desátek zrušeny r. 1848.

Z bývalých kontribučenských fondů zřízeny byly po jednotlivých panstvích kontribučenské záložny.*)

---

*) Půh. kn. I. 283, II. 241, 340, 629; D. z. Ol. VII. 400; zvláště pak děkuje autor p. Fr. A. Slavíkovi, řediteli v Hodoníně, za laskavě poskytnuté výpisy z registratury zemské.

Život lidu.

Co do povahy je lid v okrese vesel, při tom sebevědom a vlastní cti pečlivě dbalý. V odlehlejších vesnicích je drsnější, uzavřenější, ale přece dobrého srdce. Rozhodnou převahou je rolnický, každý lne k půdě, která mu přináší výživu, a za štěstí pokládá, má-li aspoň kousek svého políčka, které obdělává v potu tváře. Zbožnost zachoval si aspoň z větší části. Také zračitě se posud jevívá něžná, těsná přítulnost lidu k přírodě. Cítí se svými zvířaty, a domácí zvířata cítí s rodinou.

Písní dochovalo se dosti, nejlepší z nich arci bohužel pomalu hasnou ve starých pamětech, některé najdou se ve sbírkách Sušilově a Bartošově. Pohádky z okolí Olešnického sbíral J. Pleskáč, farář Olešnický; vyšly tiskem.

Tance prostonárodní a — prý znamenité — „Komináře", „Rédováka", „Rédovačku", „Myslivečka" a, co jich bylo více, vypudil tanec cizí. V Sulkovci uměli „Tyrol", „Minét", „Furianta", „Kafé".

Pestrá kytice krásných významných obřadů svatebních už povadla po valné části.

Po kroji starodávném neb aspoň po skrovné ukázce jeho, zrak pátrá čím toužebněji tím marněji ve městečkách i dědinách okolních.

V Sulkovci byl sváteční kroj u mužů: klobouk černý plstěný, vysoký, cilindru podobný, frak nebo fračice barvy tmavomodré nebo řebíčkové, vesta „jednořádková", zavřená s velkými litými mosaznými knoflíky „na řemínkách", žluté koženky po kolena „na přasku", dlouhé punčochy a střevíce také „na přasku". Na krku nosili šátek nebo „půlku", v zimě boty vysoké, na nichž byl v předu pod kolenem hedvábný střapec a tmavomodré soukenné, uvnitř koží s vlnou pošité kožichy. Beranice byla jako trubka koudele po pravé straně, plná různobarevných pentliček (zvláště o slavnostech). O největších svátcích nosili dlouhé, tmavomodré kabáty až po kotníky. — Sváteční kroj ženský byl tento: na hlavě velmi široký „krepín" z drátů, jak slaměnka veliký, velikými drahými tretkami (zlatými lístky a penízky) ověšený v ceně 25—40 zl., pod ním čepec. Kabátky nosily krátké, široce vystřižené a přes ně na krku šátky. Pak nosívaly také „špenzry nebo jupky" se širokými rukávy, jež za pěstí byly velmi úzké. Tyto jupky byly velmi krátké (kryly sotva boky) a měly široké límce. Sukně bývaly dříve úzké a dlouhé, pak zas krátké

a široké. Šaty bývaly nejvíce kartounové, ale svatební přece někdy z hedvábí. Na nohou v létě měly střevíce, v zimě boty. Na zimu nosily krátké soukenné kožíšky bez šosův. Nyní již vymizelo vše. — Svobodná děvčata měla vše parádnější; šátky na hlavách vázaly se vesměs do zadu. Z vlasů dělala děvčata dva „šneky" před ušima, nebo jeden velký na hlavě pod krepín. Jako družičky mívaly hodně mnoho rulíkův plných mašlí a pentlí všech barev, a na tom věnec kulatý, v předu hodně vysoký. O svátku mívaly nízké vykrojené střevíce s přaskou neb mašličkou.

V Olešnici nosívali dříve dlouhé kabáty skořicové nebo modrozelené barvy s velikými žlutými knoflíky, na nichž vyryta byla kvítka, tmavozelené a červené vesty květované, hustě knoflíky posázené, koženice do bot, čepice vysoké bez štítu.

V Bradlenách nosívali muži modré, dlouhé, soukenné kabáty s řadou lesklých knoflíkův a žluté kožené kalhoty do bot; ženský kroj sváteční byl: pěkně květovaný špenzr se širokými rukávci, krátké, hodně řasnaté sukně, zástěra široká modrá nebo červená hedvábná, na ramenou bílý široký šátek, na hlavě šátek barevně květovaný, na „babku" vázaný, červené punčochy, nízké botky.

Jen zbytky starého kroje: žluté koženky, vysoké boty, špenzr upjatý, krátký kabát se šosy — vidíme sem tam po vesnicích ještě výjimkou.

Nářečí je v okrese „horské".

Uspořádání statku.

Domy hledí na náměstí, do návsí aneb do ulice většinou průčelím, řídko štíty. Jsou buď těsně neb aspoň poblíž sebe. Stavěny jsou z kamení a také z cihel; na vesnicích jest dosti ještě stavení ze dřeva, někdy s letopočtem, málokdy s řezbami. Žundry jednotlivé jsou zachovány jen v některých osadách, zahrádky před domy většinou nebývají. Domy jsou olíčeny.

Selská usedlost v Sulkovci pravidelně se skládala ze tří stavení. a) Stavení hlavní mělo velkou světnici, malou světnici (přístěnek) a kuchyni, komoru a sklep, maštal koňskou nebo volskou („volovskou"), kravín, ovčín, chlév pro telata („telenčí") a pro vepře („prasenčí"). K tomu ještě řezárna (na řezání sečky), chlívek husí a nad ním kurník. K hlavnímu stavení náležela i stodola, obyčejně ze dvou paren a mlatu uprostřed, u stodoly

kůlna. Místo mezi stavením a stodolou se jmenuje též „nátoň",*) tu je obyčejně místo na rozdělávání „drev". b) Výměnkářská chaloupka, která buď souvisela se stavením hlavním anebo byla o samotě. V ní byla obyčejně světnice, kuchyňka, komora, síň a sklep. c) Sušírna na len neboli pazderna, sestávající ze světničky a síně. — Všecko se stavívalo ze dřeva. Lomenice bývaly velice prosté a v nich někdy též okénko (světlík). Střechy doškové a šindelové mívaly na hoře dřevěné špice nebo makovice.

Ve světnici byly stěny bílé. Stůl byl v levém rohu proti dveřím, kamna (veliká pec) v pravém nebo v levém koutě při dveřích, postele v ostatních dvou koutech. Truhly bývaly „na stropě", „halmaře" nebývaly. Přednice u postele mívala malování (květy a ptáčky modré, červené a bílé). Za dne visely peřiny na bidle nad postelí. Obrazy na skle visely nakloněny nad stolem, úplně v rohu byl kříž. Pod křížem malá almárka (koutnice) na spisy a knihy. Na krancích nebo římsách ve světnici na pravo proti dveřím bývaly talíře, mísy a džbány. V oknech bývaly kulaté tabulky mdlého skla do olova zasazené.

V Rozseči a Sulikově přichází se napřed na náspě, po nich do síně, jejímž pokračováním jest kuchyně „pod komínem". Ze síně jde se do světnice. Proti dveřím do světnice jsou dvéře do konírny, proti nim z konírny do chléva a z něho do řezárny. Vedle chlévů bývá kůlna, proti zase kolnice, a dvůr ukončen ze zadu stodolou; tvoří tedy čtverec neb obdélník kol do kola ohrazený, uzavřený.

V Bedřichově bývá vedle světnice komora, pak konírna; v zadu jsou kůlna a stodola a na levo chlévy a mnohdy výměnkářská chaloupka. Ve světnici kolem stěn bývají lavice s opěradly, v koutě stůl s trnožemi, při stěně postel, pestře namalovaná truhla (nebo prádelník), skříň na šaty.

V Dlouhé Lhotě bývá zpředu světnice, z ní se jde do zadu do kuchyně a z kuchyně přímo do chlévů, za nimiž napříč obyčejně bývá stodola.

Grunty stávají obyčejně uprostřed osady „na dědině", „na návsi", na krajích osad chalupy a domky.

---

*) Nátoň jest vlastně špalek, na kterém se dříví seká.

Obecní záležitosti.

Obecní záležitosti vede v městečkách i ve vesnicích starosta. Na znamení vlastní správy měly obce zvláštní pečeť a znak. Někdy mívaly dvě obce pečeť společnou (Lačnov a Sčechov, Nyklovice a Sulkovec), někdy více obcí mělo pečeť jedné rychty (Štěpánovská, Černovská rychta).

Nejstarší pečeť s letopočtem měl Kunštát 1564 a 1578, Bohuňov 1593, Olešnice 1645, Sebranice 1668, Štěpánovská a Černovská rychta 1689, Křetín 1695.

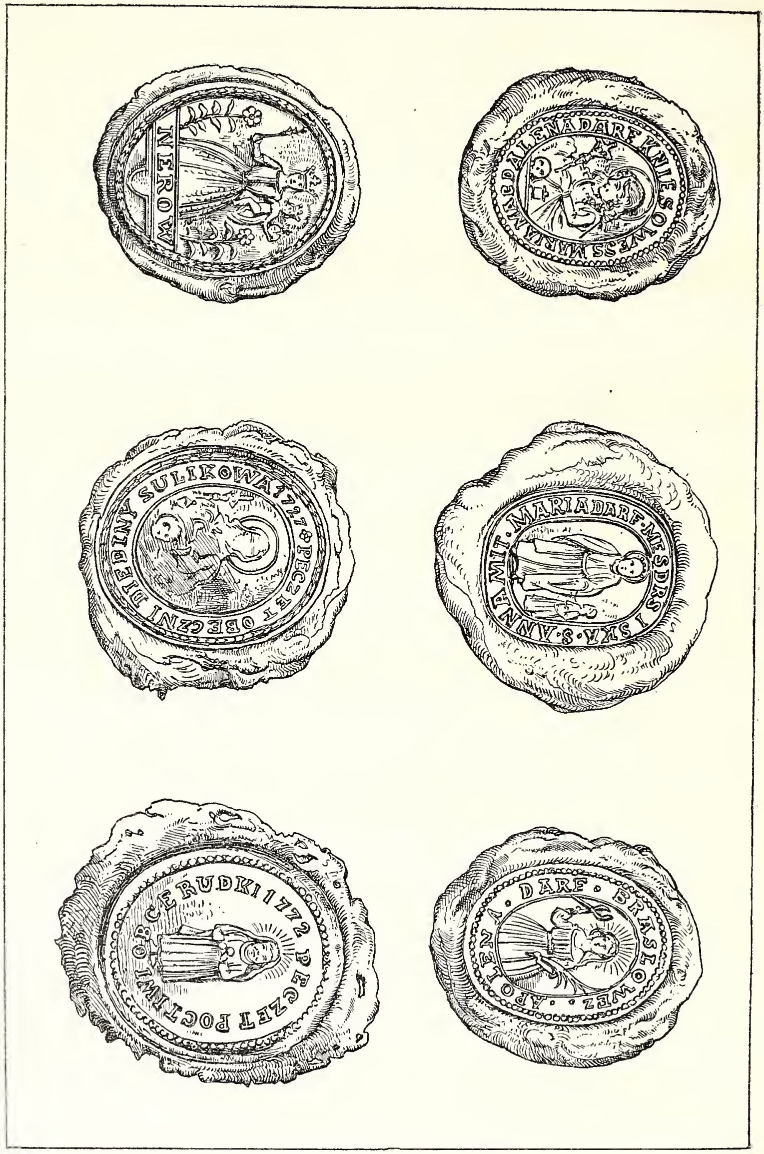
Za znak měl Kunštát znak pánů z Kunštátu: trojčáří, Olešnice znak pánů z Lomnice: křídlo, Lysice dva české lvy, kteří drží rámec, nad nímž půlměsíc a hvězda.

Zvíře mají za znak vesnice: holubičku Velké Tresné; býka Bejkovice; dva ptáky pod stromem Dlouhá Lhota; dvě ryby Žerůtky; zubří hlavu, strom, krojidlo a radlici Černovice; zubří hlavu, radlici a hrábě Čtyrdvory.

Z rostlinstva: květ Křetín, strom a písmena WD Voděrady. Svaté mají ve znaku: sv. Václava Újezd a s písmeny LS Lačnov a Sčechov; sv. Martina Rovečín; sv. Františka Nyklovice a Bolešín; sv. Mikuláše Bedřichov; sv. Petra Petrov; sv. Pavla Prosetín; sv. Antonína Pad. Rozseč; sv. Apolonii Braslavec, Louka, Tasovice; sv. Alžbětu Rudka; sv. Kláru Sychotín; sv. Maří Magd. Sulikov a Kněževes; sv. Annu s P. Marií Meziříčko; P. Marii s Ježíškem Nejrov; nejsv. Trojici Drnovice, mlýn, tvrz a uprostřed hradby mají Sebranice, 5 stanů s praporem Touboř; pluh Veselka.

Obecní jmění mnohých osad bývalo větší než nyní. Menšilo se jmění obecní, když vrchnost něco sobě přisvojila od obcí. Kunštátští na př. v XVI. stol. měli svůj pivovar, který pak zanikl, a marně dovolávali se r. 1785 na vrchnosti kusu lesa k Nejrovu ležícího mimo jiné menší kousky lesa, které byly na hranicích a mezi Kunštátskými polnostmi, a dvou rybníčků v obecních polnostech. U některých dědin obráceny byly polnosti ke dvorům panským. Tak stalo se v Makově u rolí Navrátilových, v Rozseči u rolí Dvořáčkových, které obráceny jsou ke dvoru Rozsečskému, v Rudce, kde byl dvůr, v Sulikově u roli Turčalovských, kde odstrčila vrchnost sedláka a učinila rychtu, a tamže u rolí Jurákovských a Sotolářových. Z dědiny Vísky všecka pole obrácena byla ke dvoru. V pusté Kunčině Vsi zřídila si vrchnost dvůr.

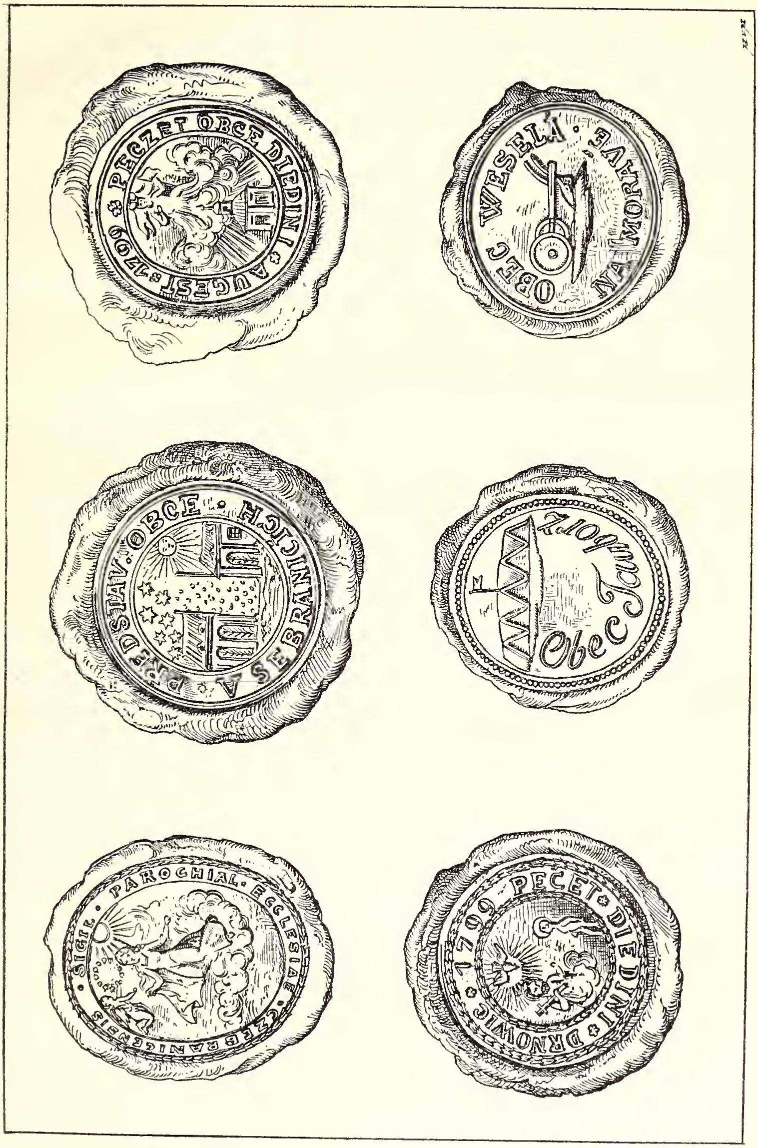
Z dějů všeobecných dotkly se okresu války husitské, za nichž hrad Rychvald zpustl a hrad Kunštátský byl obležen.



Obr. 2. 6 pečetí obcí okresu Kunštátského (Kněževes, Meziříčko, Braslavec, Nejrov, Sulikov a Rudka).

Později zpustl i hrad Louka, a zanikly některé vsi. Za války třicetileté a po ní utíkali lidé z gruntů, na nichž nemohli se uživiti. Tak dálo se v Kunštátě, Újezdě, Braslavci, Brťovím,

Louce, Meziříčku, Olešnici, Prosetíně, Velkém Tresném. Přes polovici domů pustých bylo po válce na panství Lysickém,



Obr. 3. 6 pečetí obcí okresu Kunštátského (Sebranice [farní a obecní], Oujezd, Drnovice, Touboř a Veselá).

a nadarmo je vrchnost osazovala zase; sedláci z nich utíkali opět, tak že v Lysicích k 11 starým domům pustým přibylo nových pustých 40, v Bedřichově k 2 starým pustým nových 5,

v Kunčinově k 11 starým pustým nových 5, až dědina zpustla. Lépe nebylo ani na panství Drnovském. Sulkovec byl r. 1645 Torstensonem úplně vypálen.

Za války Marie Teresie s Bedřichem II. byli r. 1742 Sasové nedaleko Ústupa rakouskými husary přepadeni a pobiti, proto byl potom Ústup Sasy vypálen. Krátce před tím byly také vydrancovány Černovice.

Zlá rána dopadla na okres také r. 1805 po bitvě u Slavkova. Z panství Kunštátského musilo býti Francouzům vydáno 2000 zl. Nepobyli však dlouho v okrese.

R. 1866 zaplaven byl okres po bitvě u Králové Hradce vojskem pruským.

Živnosti.

Největší část obyvatelstva okresu Kunštátského zabývá se rolnictvím. Z povrchu půdy připadá na pole 53%, na louky a pastviska 14%, na lesy 30%. Pole jsou však méně úrodná pro vysokou polohu a kamenitou povahu; úrodnější jsou na jihovýchodě. Úhrnná výměra pozemní plochy okresní činí (podle sčítání z r. 1900) 27356 ha 08 a 02 m²; z ní na stavební plochu připadá 136 ha 67 a 75 m²; neplodné půdy je 42 ha 21 a 55 m²; silnic a cest je 541 ha 74 a 10 m²; dani pozemkové podrobeno tedy jest 26635 ha 44 a 62 m²; čistý výnos pak půdy této čítá se 367478 K 70 h. Nejvíce neplodné půdy jest v Bohuňově (11½ ha), Lysicích (3½ ha), Horním Poříčí (2 ha), Bedřichově (2 ha).

Dobytka se chová nejvíce hovězího a vepřového, hovězího čítalo se 9626, vepřového 4694. Koní bylo 1461, koz 2265. Ovcí bylo 340; včel bylo 1013 úlův. Slepic se čítalo 36019, hus 3588, kachen 470, jiné drůbeže 1447.*)

Hornictví a hutnictví, dříve dosti značné, velikou většinou zaniklo úplně; jen u Tresného dobývá se tuha posud.

Řemesla potřebná v domácnosti a hospodářství provozují se netoliko v městečkách, nýbrž i po vesnicích. Z jednotlivých odvětví řemeslných značně v Kunštátě a kolem rozšířeno je hrnčířství (nádobí kamenné), v Lysicích, Olešnici, v Sebranicích a po dědinách v širokém okolí tkalcovství. Příze vyrábí se buď ruční prací

---

*) Dle výsledků posledního sčítání laskavě propůjčených p. Františkem Jaruškem, nadučitelem v Boskovicích.

pro ruční tkalcovství, více však ve strojních přádelnách na len, zvláště v Bradlenách a Rozhraní. Tkalci pracují na ručních stavech nejvíce továrníkům; tká se plátno, šáry, kanafasy a cvilinky. V okolí Černovic a Prosetína zabývají se děláním šindelů; u Křetína a Kunštátu pracují kameníci.

Znamenitá továrna na hřebíky, nýtky, šroubky jest v Drnovicích. Továrna na hedvábné látky a umělé květiny jest v Olešnici.

Pivovar panský jest v Kunštátě; lihovary v Kunštátě, Olešnici, Rosičce, Křetíně, Bradlenách, Lysicích, Ústupě. Parní mlýn jest v Sychotíně, parní pila u Kunštátu, panská sýrárna v Lysicích.

Trhové obce jsou tři: Kunštát, Lysice, Olešnice.

Spojovací prostředky.

Silnice v okrese jsou dosti rozvětveny. Císařská (říšská) silnice od Brna dotýká se jen východních hranic okresních; vine se od Černé Hory ku Zlaté Studni, podle Klevetova Letovicemi k Rozhraní a brzy přechází do Čech. Důležitější jsou okresní silnice. Od císařské silnice nad Bořitovem odbočuje v levo okresní silnice na Lysice, Braslavec, Kunštát, Makov, Rozseč, Crhov, Olešnici, Nyklovice a Sulkovec, odkud dále směřuje do Jimramova. K této silnici připojují se na pravé straně okresní silnice, které vybíhají od císařské, a to od Pohodlí k Lysicům, a od Zlaté Studně na Sebranice a Újezd do Kunštátu. Z Lysic na levo jest silnice ku Sčechovu, Bedřichovu, Černovicům, která odtud zaměřuje k Nedvědici; od ní za Sčechovem odbočuje silnice ke Kunčinovu, která dále vede k Lomnici. Od Kunštátu na sever směřuje okresní silnice Rudkou k Sulikovu, kdež se rozvětvuje; jedna béře se ke Křetínu, druhá k Rosičce a dále k silnici Kunštátsko-Olešnické za Rozseč; před Rosičkou odbočují od ní silnice k Ústupu a za Rosičkou silnice k Crhovu. V Olešnici odbíhá od silnice, která dále směřuje k Nyklovicům, na pravo silnice do Čech k Trpínu. — Na levo od Kunštátsko-Olešnické silnice odvětvuje se u Rozseče silnice k Hodonínu a před Crhovem k Louce. S těmito odbočkami spojuje se silnice, která od Olešnice k jihu směřuje na Kčenov a k Hodonínu, kdež se rozděluje ve dvě silnice, z nichž jedna brzy se připojuje k silnici, která od Černovic spěje k Nedvědici, a druhá béře se údolím Hodoňky ku Štěpánovu. Od této jižní silnice Olešnické odbočuje se pod Louckým dvorem silnice k Prosetínu a Čtyrdvorům a dále ku Štěpánovu.

Za Olešnicí jest odbočka k Rovečínu, Věstínu a Víru, a v Nyklovicích na pravo do Čech k Bystrému. Údolím Křetinky od císařské silnice z Letovic směřuje okresní silnice k Lazinovu, Křetínu, Prostřednímu a Hornímu Poříčí a Bohuňovu, která potom se obrací do Čech.

Obce nemající silnice jsou spolu spojeny vozovými cestami.

Dráha c. k. priv. společnosti státní dotýká se okresu jen na východě; jedinou železniční stanicí v okrese je Rozhraní.

Poštovní úřady a telegrafní stanice jsou v Kunštátě, Lysicích, Olešnici, Rovečíně, Křetíně, Rozhraní. Soukromý telefon jest z Lysic do Drnovské továrny.

---

4. Farní osady a školy.

Duchovní správa.

V okrese Kunštátském katolíci církevním rozdělením svým náležejí k diecési Brněnské, a to k arcikněžství Boskovskému. Fary příslušejí k děkanství Letovskému, Bystřickému a Lomnickému.

K děkanství Letovskému patří fary:

1. Kunštát, kamž ještě přifařeny obce: Sychotín, Braslavec, Rudka, Touboř, Hluboké.
2. Bedřichov: Kunčinov, Kunice, Lhotka (Kozárov z okresu Tišnovského).
3. Bohuňov: Horní Poříčí, Veselka.
4. Bradleny: Vilímov, Rozhraní, Stvolová, Vlkov, Skřib, Studlov.
5. Křetín: Dolní Poříčí, Prostřední Poříčí, Břesice, menší část Vranové.
6. Dlouhá Lhota: Bejkovice (Brťoví a Jenč z okresu Blanského).
7. Lysice: Žerůtky, Lačnov, Sčechov, Drnovice.
8. Olešnice: Kčenov, Lhota, Crhov, Ústup, Kněževes.
9. Sebranice: Újezd, Nejrov, Voděrady, Sasina, Klevetov.
10. Sulikov: Petrov, Rosička, Rozseč, Makov.

Osady: Kněževíska, Lhotka, Meziříčko, Zabludov, Ořechov, Jasinov, Lazinov a větší část Vranové přifařeny jsou do Letovic (okres Boskovský).

K děkanství Bystřickému patří fary:

11. Prosetín: Čtyrdvory, Brťoví, Louka, Bolešín.

12. Rovečín: Malé a Velké Tresné, Věstín, Věstínek (Vír z okresu Bystřického).

13. Sulkovec: Nyklovice (Polom, Korouhvice, Veselí, Hluboké, Ubušínek, Chlum z okresu Bystřického a Novoměstského).

K děkanství Lomnickému patří fara

14. Černovice: Tasovice, Hodonín.

Farním kostelem býval dříve také kostel v Drnovicích, který nyní je filiálním kostelem, k Lysicům patřícím.

Z řeholí jsou v okrese jen sestry milosrdenství sv. Kříže, které v Křetíně opatrují v útulně dítky školou nepovinné a ošetřují nemocné.

Patronem kostelů v Kunštátě, Olešnici, Sebranicích, Rovečíně a Sulkovci je František hrabě Coudenhove-Honrichs; kostelů v Lysicích a Bedřichově Kvido hrabě Dubský z Třebomyslic; kostela v Křetíně Augustina hraběnka Des Fours-Walderode; kostela v Černovicích Vladimír hrabě Mitrovský z Mitrovic a Nemyšle; kostelů v Bohuňově, Bradlenách, Dlouhé Lhotě, Sulikově a Prosetíně náboženská matice.

Evangelíci vyznání helvetského jsou rozšířeni na severozápadě okresu. Své samostatné duchovní správy mají v Olešnici, Rovečině a Prosetíně.

---

5. Školy.

Školy bývaly dříve jen v městečkách Kunštátě, Lysicích a v Olešnici a v osadách farních. Nyní mají školy osady tyto: Bedřichov 3tř., Bejkovice 1, Bohuňov 2, Bradleny 2, Crhov 1, Černovice 2, Drnovice 2, Hluboké 1, Hodonín 1, Křetín 3, Kunice 1, Kunštát 5 (6), Dlouhá Lhota 1, Lysice 5, Nyklovice 1, Olešnice 6, Prosetín 1 katol. a 1tř. evang., Rosička 1, Rovečín 4, Rozseč 2, Sebranice 3, Skříb 2, Studlov 1, Sulikov 2, Sulkovec 1, Ústup 2, Voděrady 1, Vranová 1tř.

Všech škol jest 29, a jsou jen školy obecné; v okrese není střední ani měšťanské školy. Jazyk vyučovací všude český. Všecky školy jsou veřejné; kromě nich jen jedna jest soukromá škola obecná s právem veřejnosti, a to 1tř. evang. škola v Bolešíně.

Které obce chodí do těch škol, jest u nich napsáno. Všecky příslušejí ke školnímu okresu a hejtmanství Boskovskému.

R. 1900 umělo tu čísti a psáti 19.730 lidí (78·8%), jen čísti 444 (1·8%), ani čísti ani psáti neumělo 4845 (19·4%).

6. Úřady.

Z císařských úřadův jsou v Kunštátě okresní soud a berní úřad. Rovněž tam jest notářství. Oddělení okresní stráže finanční jest v Kunštátě a v Olešnici. Četnická stanoviště mají: Kunštát, Olešnice, Lysice, Křetín.

Z veřejných a soukromých úřadů má silniční výbor sídlo své v Kunštátě, kdež jest také střed okresní nemocenské pokladny. Velkostatky mají své úřady v Kunštátě, Lysicích a Křetíně; Kunštátský polesenský úřad jest nyní také v Kunštátě.

Okres Kunštátský volí společně s venkovským okresem Boskovským a Blanským poslance do sněmu zemského. Do říšské rady volí okres Kunštátský zároveň s venkovskými okresy: Boskovským, Blanským, Tišnovským, Novoměstským, Bystřickým a Žďárským.

7. Spolky.

Občanské záložny jsou: v Kunštátě, Lysicích, Olešnici, Rovečíně, Sebranicích; rolnická záložna v Lysicích, spořitelní a záloženský spolek v Bedřichově, v Kunštátě a Černovicích. Kontribučenské záložny v Kunštátě, Olešnici, Lysicích a Drnovicích.

Spolky hospodářské jsou v Kunštátě a Rozseči. Podpůrný spolek hrnčířský jest v Kunštátě; prodejní spolek ve Voděradech.

Čtenářské (pěvecké) spolky jsou v Kunštátě, Olešnici, Lysicích, Křetíně, Sebranicích, Voděradech, Drnovicích; spolky divadelních ochotníků v Kunštátě, Olešnici, Lysicích; ženské vzdělávací spolky v Kunštátě a v Olešnici; okrašlovací a zalesňovací spolky jsou v Kunštátě a Olešnici; tělocvično-hasičské jednoty „Sokol“ v Kunštátě a v Lysicích; hasičské spolky: v Kunštátě, Olešnici, Křetíně, Vranové, Sebranicích, Voděradech, Drnovicích, Bejkovicích, Braslavci, Bedřichově. Rozseči. Rosičce. Bohuňově. Rovečíně. Sulkovci.

Černovicích, Brťoví; katolická jednota jest v Braslavci; učitelé mají také svůj okresní spolek učitelský.

Mnohé spolky mají knihovny; jsou i knihovny obecní a farní.

O zdravotnictví pečují 4 obvodní lékaři: v Kunštátě, Lysicích, Olešnici, Křetíně. — Nemocnice jsou v Kunštátě a Lysicích, chudobinec v Olešnici.

---

8. Statistický přehled.

R. 1900 počítalo se v okrese domů 3632 (z nichž neobydlených bylo 68, domů pronajatých bylo 363, činže z domů pronajatých činila 26558 K a z novostaveb 2603 K; obyvatelů bylo 25019: mužských 12214, ženských 12805, průměrně 91 lidí na 1 km^2, Čechů 24920, Němců 98 a jeden obcovací řeči slovinské. Katolíků z nich 21955.

Rozlohu největší mají obce: Černovice 13·18 km^2, Olešnice 12·51 km^2, Lysice 10·74; nejmenší rozlohu mají Skřib 0·51, Klevetov 0·52, Lačnov 0·61 km^2.

Domů nejvíce mají obce: Olešnice 296, Lysice 276, Kunštát 152; nejméně: Břesice 11, Knězovíska a Skřib po 14.

Obyvatelů nejvíce měly: Olešnice 2058, Lysice 1934, Kunštát 1188; nejméně: Knězovíska 89, Břesice 99, Klevetov 100.

Národnosti české patří všecky osady.

Náboženství jsou obce velkou většinou katolického; evangelíků helvetského vyznání jest 2995; evangelíci mají většinu v obcích: Rovečíně, Prosetíně, Věstíně, Bolešíně, Tresném Velkém a Malém a v Brťoví. Židů jest na celém okrese 68. Bez vyznání 1 obyvatel.

Dle pohlaví je více ženských než mužských (o 591). Ve čtyřech osadách je stejně mužských i ženských, v 25 osadách je více mužských než ženských, v ostatních je více ženských.

Pohyb obyvatelstva od r. 1890 do 1900 byl celkem nepatrný; obyvatelstva přibylo jen asi o 500 duší. Nejvíce přibylo v Rovečíně (100), Kunštátě (80), Poříčí Horním (70); nejvíce ubylo v Olešnici (118), Kunicích, Bedřichově.

V okrese jest obcí: místních 59, katastrálních 71. Městečka jsou tři: Kunštát, Olešnice, Lysice: ostatní osady jsou vesnicemi.

II. Jednotlivé obce.

Kunštát,

též Kunštat, v pramenech českých i Kunino Město (již r. 1398), městečko, rozlohy 7·7 km², téměř ve středu okresu Kunštátského. Leží na svahu, který se od vrchu Milenek svažuje na jih.-záp. směrem ke vsi Sychotínu, 446 m nad hladinou mořskou. Hrad 465 m, nyní obyčejně „zámek“ Kunštátský, jest na jih.-záp. městečka na vrchu, který se zvedá od městečka postupně, ale na ostatních stranách dosti příkře padá dolů. Od severu i západu obtéká hrad potok. Přestavbami ze XVII. st. pozbyl zámek původní podoby; posud však nad branou je vytesán znak Kunštátský: trojčáří v bílém poli, nad helmem křídlo pštrosí; pod znakem nápis: „In nomine Domini Jesu omnia genua flectantur terrestrium, coelestium et infernorum“ (t. j.: Ve jménu Pána Ježíše ať se sklání všecka kolena pozemských, nebeských a podzemních).

Ulice od Milenek a Rudky směrem jih.-záp. rozšiřují se v náměstí; domy jsou všude těsně vedle sebe průčelím do ulice nebo náměstí.

Zakladatelem Kunštátu jest Kuna, syn Heralta z Obřan, jenž po Kunštátě píše se po prvé r. 1280. Již r. 1360 nazývá se Kunštát městečkem; r. 1374 připomínají se pode hradem dva dvory popližné a šest mlýnů; r. 1674 velikost obce $4^{1}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 50, nové pusté 3, starých pustých 6; r. 1755 jmenuje se majitelův usedlostí 72; r. 1800 bylo domů 130, z obyv. 802 katolíci, 1 nekatolík a 12 židů; r. 1834 bylo



Obr. 4. Pohled na Kunštát s hradem.

148 domů, 877 obyv.; r. 1890 domů 157, obyv. 1108; r. 1900 domů 152, obyv. 1188, a to katolíků 1152, evangelíků ref. vyz. 24, židů 11 a bez vyznání 1; dle národnosti 1183 Čechů, 5 Němcův.

Po Kunštátě psali se mocní pánové z Kunštátu, jichž praotcem, pokud lze zjistiti, jest Heralt z Obřan, purkrabí v Olomouci 1236—1240. Synové jeho byli: Boček,*) slavný purkrabí Znojemský a zakladatel kláštera Žďárského (1232—1255), Smil, purkrabí v Brumově a zakladatel kláštera Smilheima u Vyzovic (1247—1273), Kuna, zakladatel Kunštátu (1243—1295) a Mikul čili Mikuláš (1233—1254). Z pánů z Kunštátu vzešlo mnoho mužů slavných a zasloužilých o vlast a národ, mnozí z nich stkvějí se v dějinách vlasti jako hvězdy první velikosti; z nich pocházel i slavný král český Jiří z Kunštátu a Poděbrad. Z Kunštátu odvozují původ svůj všecky poboční větve pánů z Kunštátu (bylyť to na Moravě: Jevišovská, Lestnická, Stařechovská, Lysická, Bolehradská, v Čechách Poděbradská), ať už se psaly i po jiných sídlech svých a třebas vymřel rod ten po meči na Moravě r. 1591 Vilémem Kunou z Kunštátu, přece trval i potom ve Slezích v knížatech Minstrberských, potomcích synů krále Jiřího. Vymřel sice také po meči rod knížat Minstrberských Karlem Bedřichem r. 1647, ale po přeslici trval dále. Vévodové Virtemberští, kteří také r. 1792 vymřeli po meči, pocházeli po přeslici z knížat Minsterberských a jmenovali se také po městě Olešnici ve Slezsku vévodami Virtembersko-Olešnickými. Dcera pak posledního vévody Virtembersko-Olešnického provdala se za vévodu Bedřicha Brunšvického, a tak i vévodové Brunšvičtí po přeslici prostředně pocházejí od pánů z Kunštátu.

---

*) Když Přemysl II. Otakar r. 1251 stal se vévodou Rakouským, jmenoval věrného Bočka vladařem hrabství Berneckého v Dolních Rakousích, načež také psal se p. Boček „hrabě z Berneku“ čili správněji také „správce újkrají Berneckého“. Tím rodopisci již za starodávna, nemajíce dosti na slávě jeho domácí, rozpisovali o něm, že pošel prý z rodu hrabat z Berneka a Niddy. Ale kdyby p. Boček byl se narodil hrabětem Berneckým, toť by nejen otec, ale i bratří jeho také byli hrabaty z Berneka, o čemž však ve všech souvěkých pramenech není ani nejmenší stopy. Teprve když nejslavnější z potomků páně Bočkových pan Jiří z Kunštátu a Poděbrad, dosednuv na trůn království Českého, měl vystoupiti bez mála ještě na vyšší místo, císařství totiž Římské, počali vésti důkazy, ač jen liché, že také i on pošel z hraběcího německého rodu, proto že také hoden byl koruny německé. (Brandl, Kniha pro každého Moravana. 286).

Zbožím, ke hradu Kunštátu náležejícím, vládl po Kunovi, jenž naposled se jmenuje r. 1295, jak se zdá, syn jeho Bohuše, jenž se uvádí v listinách v letech 1283—1293, a po něm asi jeho syn Heralt z Kunštátu a Lysic (1308—1350), komorník Brněnský a Znojemský, jenž r. 1349 zapsal na Kunštátě a jiném zboží svém Alžbětě ze Skuhrova, manželce svého syna Smila, 190 kop gr. věna. Po něm syn jeho Smil, jenž již za života otcova držel Kunštát se jménem nápravy, zdědil Kunštát a zboží okolní, k čemuž r. 1350 přikoupil od Jence z Lomnice ves Rozseč se vším příslušenstvím, vyjímajíc jen stříbrné doly které tehdy byly u Rozseče. Syn Smilův († před r. 1360) Heralt z Kunštátu r. 1360 daroval (ale nepostoupil) strýcům svým Kunovi z Lysic, Vilémovi z Bolehradic a Hrochovi z Loučky hrad a městečko Kunštát se vším přísl. R. 1368 učinil však obdarování jiné, neboť daroval všecko to v dědictví Bočkovi a Vilémovi bratřím z Kunštátu a Arklebovi z K. a Stařechovic. Zůstal však přes to přece Heralt sám držitelem zboží Kunštátského, neboť r. 1374 zapsal manželce své Jitce v 1400 kop gr. věna zboží své: Kunštát, hrad s městečkem, dva dvory poplužní a 6 mlýnů pod hradem, vesnice: Rudku, Sulikov, Petrov, Makov, Rosíčku, Ústup a podíly na Braslavci, Touboři, Sychotíně a Rozseči, s podmínkou, že kdyby Heralt spíše zemřel než Jitka, mohou poručníci jeho dětí nebo děti samy to zboží v sumě té vyplatiti; kdyby pak nezanechal dědiců, poroučel r. 1385 toto zboží Bočkovi z Kunštátu na Poděbradech. Heralt, jenž byl r. 1398 vrchním komorníkem Brněnským a „starostou" země Moravské, a jenž rozsáhlého zboží nabyl i jinde (v okolí Kunštátu na př. získal výměnou dvůr v Lysicích se čtvrtinou kostelního podací, čtvrtinou lázně, čtvrtinou Rychvalda a vsi Lhotu, Kunice a Hluboké s dvorem ve Sčechově), zemřel r. 1406, a zboží jeho Kunštátské dědili synové jeho Heralt a Jiřík, kteří žili nedílně. R. 1407 přikoupili bratří k němu od Oldřicha z Boskovic, plebána ve Chlumci, polovici zboží jeho: Sebranic s tvrzí a s polovicí kostelního podací, Újezda, Nejrova, Habrova (zaniklá ves), Voděrad a Sasiny s přísl. Hned však roku následujícího dal Heralt za souhlasu bratra svého Jiříka sestře své Elšce, manželce Jana z Boskovic, třetinu majetku svého v Sebranicích s přísl., ale zastavil i Sebranice se vším příslušenstvím a panstvím v 350 hř. gr. Janu Puškovi z Kunštátu. Heralt (byl komorníkem Brněnským,

Rodokmen pánů z Kunštátu (v nejstarší době).

- Heralt z Obřan 1210, purkrabí Olomoucký 1236 – 1240.
  - Boček, kastelán Znojemský, zakladatel kl. Žďárského, 1232 – 1255. m. Ofka
    - Smil † 1267
    - Heralt † 1291, m. Jitka z Valčic.
      - Boček † 1296.
      - Smil † 1312, m. Anna z Hradce
        - dcery.
      - Ofka † 1297, m. Tas z Lomnice.
      - Anežka † 1300.
    - Anežka, m. 1. Hrut, 2. Vítek ze Švábenic.
  - Smil, zakladatel kl. Smilheima 1247—1273. m. Bohuvlasta
    - Boček, zakladatel větve Kunštátsko-Jevišovské.
    - Bohuše 1283-1293 ?
      - Heralt 1308—1350 m. Klára.
        - Smil † před r. 1360, m. Alžběta ze Skuhrova.
          - Heralt 1360 – 1406, 1. m. Jitka, 2. Markéta.
            - Heralt 1398—1415.
            - Jiřík 1407—1414.
            - Elška, m. Jan z Boskovic a Brandýsa.
            - Jitka, m. Jan Ptáček z Pirkšteina.
            - Markéta, m. Hynek z Ronova a Letovic.
            - Žofka, m. Albrecht z Lukova a Šternberka.
        - Boček z Kunštátu a Poděbrad 1350 – 1372, zakladatel větve Poděbradské.
        - Kuna z Kunštátu a Lysic 1351 – 65, zakladatel větve Lysické.
        - Vilém z Kunštátu a Bolehradic 1350—70, zakladatel větve Bolehradské.
        - Hroch z Loučky † asi 1367,
          - Kuník.
    - dcera, m. Jimram z Pern.
    - dcera, mniška v Tišnově.
  - Kuna z Kunštátu 1243 – 1295.
  - Mikul 1233 – 1254.
    - syn (předek pánů z Drnovic?)

1414 a 1415 hejtmanem moravským) zemřel bezdětek; mrtev byl již 1416. Bratr jeho Jiřík ještě dříve rovněž zemřel bezdětek. Poněvadž však oba již r. 1408, když přijali Bočka z Kunštátu a Poděbrad, syna onoho p. Bočka, od něhož původ má Poděbradská větev pánů z Kunštátu, na spolek všeho zboží svého v cúdě Olomoucké, vyjednali, aby zemrou-li bezdětni, zboží jejich připadlo Bočkovi, zdědil tedy Boček z K. a Poděbrad zboží Kunštátské. Zemřel však již r. 1417 a zanechal zboží své synům svým Bočkovi a Viktorinovi z K. a Poděbrad, kteří žili nedílně a o nichž víme, že se uvázali sami i ve zboží Sebranické, ač bylo zastaveno Janu Puškovi. Za válek husitských zemřeli oba. Syn Viktorinův, když mu otec zemřel o novém roce 1427, byl teprve šestiletý Jiří, potomní slavný král. Poručníkem jeho byl Heralt z Kunštátu a z Lestnice, který tedy za nedospělého Jiřího zatím vládl také zbožím Kunštátským. Na Heralta jakožto zhoubce zemského vypravil se r. 1436 markrabě Albrecht Rakouský, jemuž Morava již od r. 1423 byla zastavena. Byl i hrad Kunštát obležen, zboží pak Kunštátské u práva Heraltovi odňato, a Jan z Lomnice, kterýž právem obdržel na Heraltovi 500 hř. gr., byl zveden v těch penězích na ves Rozseč s přísl., kde také zvod ten sobě přijal. Hrad Kunštát však sám a ostatní zboží k němu příslušné zůstalo i potom v rukou Heralta z K. a z Lestnice, a když byl r. 1444 „nevěrně a zrádně“ od pánů Brněnských sťat na radnici, spadlo na nedospělé sirotky jeho (jménem známa jest Kateřina, dcera Heraltova). Sirotkův ujal se Jiří z K. a Poděbrad, v jehož ruce přešlo zboží páně Heraltovo, a smlouvou z r. 1445 postoupil Kunovi z K. a Bolehradic k držení hrad Kunštát s přísl. do let sirotků Heraltových. Ježto však Kateřina brzy zemřela (již r. 1448 nebyla na živě), stal se pánem na Kunštátě sám Jiří z K. a Poděbrad, jímž rod pánů z Kunštátu dostoupil až důstojenství královského. R. 1464 zapsal však král Jiří v pravé dědictví a vlastnictví hrad Kunštát s městečkem, se všemi dědinami, s kostelním podacím, se vším, co ke hradu od starodávna příslušelo, Prockovi z K. a z Opatovic, nejvyššímu komorníkovi Olomouckému. Procek, jenž nabyl již také po r. 1451 zboží Lysického, přijal r. 1476 na zboží své, zejména na hrad a městečko Kunštát, na vesnice Rudku, Sulikov, Ústup, Rosičku, Makov, Petrov, Rozseč, Sychotín, Hluboké, což příslušelo ke hradu, Lhotu, což slušelo ke hradu, na Braslavec, Martinovu

Ves, Lysice s dvorem a podacím, Sčechov, což slušelo k Lysicům, Kunice, Hluboké, Lhotu a Kunčinu Ves, na pravý spolek strýce svého Jana Heralta z K. a na Plumlově, ale vymínil si 10 hřiven platu groší širokých českých na Kunštátském zboží v Ústupě, Sulikově a Rosičce, tak aby Jan Heralt dal v roce po smrti Prockově 10 hř. gr. šir. č. faráři, osadě Kunštátské 320 zl. uh. v témž roce a 5000 dukátův aby vyplatil tomu, komu je Procek odkáže v závěti své. Připadlo tedy po smrti Prockově (r. 1481 byl již nebožtíkem) a po kratičkém držení Kunštátu bratřími Benešem a Ludvíkem z Waitmile zboží Kunštátské Janu Heraltovi z K. a na Plumlově, který zemřel r. 1490 jako nejvyšší komorník Olomoucký a zanechal velmi mnoho dluhů, tak že po jeho smrti rukojmí jeho uvázali se v jeho statek a jím se vyvazovali z dluhů, za které zaň byli rukojmí. Tak vložili také rukojmí ti r. 1492 ve dsky Janu Bočkovi z K. a na Polné hrad Kunštát s městečkem, tvrz Lysice se vsí a tvrz a ves Opatovice s přísl. Po něm držel zboží to syn jeho Hynek Boček z K. a na Polné (asi od r. 1500), jenž r. 1502 dal a postoupil Vilémovi z Pernštýna na svém panství Kunštátském a Lysickém hory a doly všecky, v kterýchž by dobývati chtěl stříbra neb jakýchkoli kovů, a jenž také zapsal r. 1517 na zboží Kunštátském manželce své Anně z Hradce 5000 kop gr. Roku následujícího dal a poručil závětí svou všecko zboží své Ludvíkovi Zajímačovi z K. a na klášteře sv. Prokopa. Než to jest již poslední držitel Kunštátu z rodu pánů z Kunštátu: prodal zajisté r. 1520 zboži Kunštátské i s jeho příslušenstvím za 15.500 kop gr. míš. slavnému Vilémovi z Pernštýna. Patřily k němu v ten čas: hrad a městečko Kunštát, vesnice Sychotín, Martinova Ves, Braslavec, Makov, Petrov, Sulikov, Rozseč, Rosička, Ústup, Rudka, Touboř, Rudice, pustá Zněcko, Kunice, Lhota, Hluboké, Bedřichov, což tu měl, Kunčina Ves, což tu měl, Lysice, Sčechov, Drnovice, což tu měl, Opatovice, Brťoví, Malonín, Smolno, Rudka u Opatovic, což tu měl, a Roubanina. Po Vilémovi († r. 1521) zdědil zboží Kunštátské syn jeho Vojtěch z Pernštýna, jenž je již 1523 odstoupil Havlovi Zvířetickému z Vartenberka, který je však roku 1524 prodal zpět Vojtěchovi z Pernštýna, jenž r. 1525 podíl svůj na Drnovicích spolu s bratrem svým Janem prodal Ctiborovi z Drnovic. Ale již r. 1529 koupil vše ostatní od Vojtěcha Jan Černčický

z Kácova, jenž r. 1538 vložil synu svému Bedřichovi ves Rudici ve dsky a zapsal Kunce z Boskovic, manželce Diviše, syna svého, věno její na svém zboží Kunštátském a Lysickém (mimo Lysice) 1250 kop gr. č. Ale Arnošt a Vilém z Kácova prodali zboží Kunštátské (výslovně se u Kunštátu připomíná dvůr, mlýn, pivovar, štěpnice a chmelnice, v Kunštátě a Sulikově kostelní podací; vsi byly: Sychotín, Martinova Ves, Sulikov, Petrov, Makov, Rozseč, Rudka, Braslavec) Mikuláši Mincovi ze Zárušic a r. 1558 vložili ve dsky Matyáši Mincovi ze Zárušic, synu jeho, který však po dvou letech r. 1560 prodal je Hynkovi Posadovskému z Posadova, jenž je hned postoupil Hanuši Fridrichovi z Hardeka na Kladsku, štědrému podporovateli umění a věd, ale také horlivému šiřiteli luteránství. Na Kunštátě a na Sebranicích zapsal Hanuš r. 1566 své manželce Alžbětě z Monesis nad věno 8500 zl. Zemřel r. 1580; v závěti své z r. 1575 odkázal zboží Kunštátské svým dcerám Barboře a Alžbětě, ale s výhradou, aby jejich matka užívala požitkův a důchodův až do své smrti. Dědictví své prodaly brzo (vklad však vložen ve dsky až r. 1593) hraběnky z Hardeka pánu na Letovicích Janovi hraběti z Hardeka, svobodnému pánu ze Stattenberka, rakouskému číšníku a štyrskému kraječi. Kunštát držel r. 1589, prodal však již r. 1590 zboží Kunštátské i zboží ke hradu Louce náležející paní Johaně Evě z Lichtenštejna na Mikulově, vdově po nejvyšším sudím zemském Janovi z Lobkovic za 71.000 zl. Bylyť to osady: hrad a městečko Kunštát, vesnice Sebranice s tvrzí, Sychotín, Martinova Víska, Braslavec, Makov, Petrov, Sulikov, Rozseč, Rudka, Újezd, Nejrov, Sasina, Habrov, ve Voděradech 4 člověky, ve Zboňku 8 člověků — vlastní to zboží Kunštátské a Sebranské, a k tomu zboží hradu Louky: pustý hrad a ves Louka s dvorem, městečko Olešnice s podacím kostelním a pivovarem, Tasovice, Prosetín s kostelním podacím, Kčenov, Brťoví, Bolešín, Věstínek, Lhota, Knězoves, Ustup, Rovečné s kostelním podacím, Velké a Malé Trestné, Nyklovice, Sulkovec, Veselé, Ubušínek, v Nedvědíčku 3 člověky, Hluboké, Polom, Korovice, Crhov, Vír, Chlum, Věstín, Radiměř s kostelním podacím a v Meziříčku 7 usedlých, v Jasinově 3 člověky, v Rumberku 1, na Svitavici 1 člověk. Johana Eva z Lichtenštejna posledním svým pořízením z r. 1591 odkazovala zboží Kunštátské Mikulášovi Matyášovskému z Matyášovic za věrné

služby jí a zemřelému manželu jejímu prokazované, ale pořízení toto nevešlo v platnost, neboť Matyášovský Kunštátu nedržel nikdy. R. 1598 Johana Eva druhému manželu svému Jindřichovi purkrabímu z Donína na statku svém Kunštátském zapsala z dobré vůle 20.000 zl., ku kterýmž by Jindřich po smrti její bez překážky dědicův a nápadníků paní Johany Evy měl právo, ale brzy potom r. 1599 prodala zboží to moravskému zemskému purkrabímu Pavlu Katharinovi z Katharu, jenž byl také zemským místopísařem, ale zemřel již r. 1600. Synové a dědicové jeho Petr a Jan byli ještě nedospělí; za vlády poručníků jejich přešlo asi r. 1606 panství Kunštátské snad zástavou na Štěpána Schmidta z Freihoffa, jenž byl královským důchodním, později radou komory dvorské a říšským pokladníkem. Zemřel r. 1629 a zanechal zboží Kunštátské svému synu Karlovi. Dceři své Anně Marii, která vstoupila do kláštera sv. Josefa v Brně a tam byla zvána Viktorií, musil však Štěpán Schmidt pro klášter sv. Josefa, aby dostala podíl po matce i od otce, podle nálezu zemského práva v Brně pojistiti na panství Kunštátském 80.000 zl. rýnských i s 6% úroky od 31. května 1628. Pojištění toto, když byla summa vzrostla o 4400 zl., tedy celkem obnosu 84400 zl. rýnských, z něhož bylo ročně úroku 5064 zl. r., učinil Štěpán Schmidt r. 1629 tak, aby klášter měl právo ujmouti se statku, kdyby úrok placen byl nedbale. R. 1630 jmenuje se pánem na Kunštátě Petr Katharin z Katharu, ale hned po roce jmenuje se vrchností dědičnou na Kunštátě Jindřich Šlik hrabě z Pozouna a Lokte, jenž byl cís. tajným radou, komorníkem dvorským, praesidentem válečné rady atd. Jindřich hrabě Šlik nedržel však panství Kunštátského sám, nýbrž dal je do nájmu Václavovi Zahrádeckému ze Zahrádek, jenž byl cís. podmaršálkem a generalním komisařem vojenským († 1647). Po hraběti Jindřichu Šlikovi († 1650) zdědil panství Kunštátské syn jeho František Arnošt, cís. kr. rada a přísedící zemského soudu v Čechách, který r. 1658 panství své Kunštátské a Dalečínské prodal za 30000 zl. rýn. Ferdinandu Leopoldovi hraběti z Náchoda. Ovšem vázl stále na panství také dluh zapsaný klášteru sv. Josefa v Brně. A když pak o dluh ten vznikl právní spor a nebylo kupce, u něhož by klášter měl úplnou jistotu, bylo panství Kunštátské i s panstvím Drnovským a se 14 Bystřickými dědinami (Karasín, Ždánice, Vítochov,

Písečné, Janovice, Janovičky, Bratrušín, Míchov, Bohuňov, Lhota, Vojtěchov, Rovné, Domanínek, Divišov) vyceněno na 84.000 zl. a v té summě postoupeno r. 1672 klášteru sv. Josefa v Brně. Klášter však hned r. 1673 prodal zboží Drnovské Jiřímu Štěpánovi hraběti z Vrbna a prodal také r. 1678 vlastní panství Kunštátské i s dědinami Bystřickými za 115.000 zl. rýn. c. kr. nejv. hofmistrovi, tajnému radovi a rytíři zlatého rouna Janovi Nep. hraběti z Lamberka, který však ještě téhož roku přenechal je synu svému Kašparu Bedřichovi, c. kr. komořímu a radě komory dvorské. Kašpar Bedřich zemřel r. 1686 a zanechal panství synu svému teprve devítiletému Karlu Benediktovi, jenž teprve r. 1700 sám se ujal panství, k němuž zatím r. 1698 — k oněm dědinám Bystřickým — přikoupeno bylo také ostatní panství Bystřické a Rožínecké. Karel Benedikt († 1722) v závěti z roku 1721 odkázal statky své nejstaršímu synu Janovi, jenž smlouvou z r. 1730 postoupil panství Kunštátského, Bystřického a Rožíneckého v ceně 460000 zl. r. svému mladšímu bratru Leopoldovi, hejtmanu pluku Khevenhüllerova, a to tak, že hraběti Janovi vyplaceno býti mělo 230.000 zl. Leopold však rozprodal tato panství: Bystřické a Rožínecké prodal již r. 1731 svob. pánu Arnoštu Matyášovi Mitrovskému a panství Kunštátské r. 1733 c. k. dvornímu radovi, tajnému sekretáři kabinetnímu a kancléři zlatého rouna Janu Theodorovi svob. pánu Imbsenovi za 310.000 zl. r., jenž je pak v závěti z r. 1742 odkázal své dceři Marii Antonii provdané za Františka Arnolda svob. pána Imbsena, cís. radu a přísedícího mor. tribunálu. Marie Antonie († 1783) odkázala pak je své nejbližší příbuzné Marii Anně svob. paní Honrichsové, která je odporučila r. 1788 synu svému Ignátu Hippolytovi († 1803), jenž závětí svou z r. 1798 dědicem ustanovil syna svého nejstaršího Josefa († 11. listopadu 1861), po němž je zdědil syn jeho Kuno svob. pán Honrichs Wolfswarffen, c. kr. komoří, jenž zemřel r. 1901 jako poslední potomek rodu svého; závětí svou ustanovil dědicem panství svého sestřence Františka hraběte Coudenhove, jenž přijal také jméno Honrichs.

Na panství Kunštátském r. 1656 bylo měřeno poddanských rolí I. třídy $709^{2}/_{8}$ měr, II. třídy $2688^{4}/_{8}$ měr, III. třídy $14621^{3}/_{8}$ měr; velikost obcí byla $96^{17}/_{64}$ lánů; r. 1667 bylo domů osedlých 600, lhotních 38, pustých 216. R. 1750 byly na panství dvory panské:



Obr. 5. Náměstí Kunštátě.

v Kunštátě, na Vísce, v Sebranicích, Rozseči, Nejrově, v Louce, Lamberku, Nyklovicích, Víře, Dalečíně; v Radiměři a u Tasovic byla panská louka. Úhrnem bylo u těch dvorů 2740$^6/_8$ měr polí, 32$^3/_8$ míry pastvin, 45$^4/_8$ měr zahrad a luk na 486 čtyrspřežných vozů sena a na 103 vozy otavy. Lesů se čítalo celkem 9367 měr, rybníků úhrnem na 124 kop ryb. — R. 1834 bylo na panství panských rolí 1447 jiter 455$\square^0$, luk 294 j. 815$\square^0$, pastvin 196 j. 1055$\square^0$, lesů 6165 j. 1180$\square^0$ — a poddanských rolí bylo 14801 j. 47$\square^0$, luk 2119 j. 311$\square^0$, pastvin 1496 j. 1073$\square^0$ a lesů 840 j. 645$\square^0$.

Co se týče povinností poddanských městečka Kunštátu k vrchnosti, byli poddaní až do r. 1524 povinni orbami na popluží Kunštátském a vožením dříví o vánocích, kteréž slulo hodní, na zámek Kunštát. Tohoto roku však (ve čtvrtek po sv. Vítě) srovnal se Vojtěch z Pernštýna na Pardubicích s lidmi svými o roboty k zámku Kunštátu na tento způsob: Poddaní z městečka Kunštátu a ze vsí Sychotína, Kunic, Sulikova, Petrova, Makova, Rozseče, Rudky, Touboře (Tohoboře) a Braslavce aby těmi robotami povinni nebyli, aby však za to platili o svátcích vánočních za každý den orné roboty po 4 groších českých a za vůz dříví po $^1/_2$ gr. č. Do téhož roku byli také poddaní z Kunštátu a Sychotína povinni: obilí ozimé i jaré, což se ho na popluží Kunštátském urodí, do stodol svozovati a též seno z louky, kteráž slove Žlebce, z louky, kteráž slove Suchá pod Martinovou Vsí, z louky, kteráž slovo Rybničisko, a z louky, kteráž slove Nad mlýnem. Podle téhož srovnání měli Kunštátští platiti o každém sv. Martině jednu kopu grošův a 14 grošů půl druhého peníze a půl haléře, vše českých, sbírajice ze sebe, kteříž role drží, z jednoho lánu po devíti groších českých, kdež těch lánů při Kunštátě bylo osm a jedna čtvrt; ze vsi Sychotína dávati měli o sv. Martině 21 gr. č. Než ostatními robotami, jako hrabáním a sušením sen, byli povinni. — Po válce třicetileté zhoršily se poddanské povinnosti. R. 1680 stěžovali si rychtář, konšelé a veškera obec Kunštátská hraběti Kašparu Bedřichovi z Lamberka, že inspektor panský jim ukládá přílišné povinnosti; za vlády klášterní že neplatil sedlák více než 6 krejcarův, a chalupník 3, ale teď že se na nich chce dvakráte tolik. Stížnost jejich pomohla; odpověděno jim, že hrabě nedovolil nic více na nich vymáhati. Nová smlouva o robotu učiněna byla r. 1688 mezi vrchností

a Kunštátskými, a to taková: 1. Obec Kunštátská bude povinna na dlouhých a velikých lukách od mlýna Víseckého až k haltéřům a Sychotínské cestě (když budou napřed od jiných robotníků pokoseny) všecko seno a otavu dobře usušiti, obrátiti a do kopek dáti; jen kdyby nutnost nutkala, pomohou jim jiní; ale v případě tomto musejí Kunštátští tolik dní, kolik se jim pomohlo, podobnou práci panskou konati. 2. Obec bude povinna podle starého zvyku 30 sáhů dříví, kde by jim vykázáno bylo, každoročně odměřiti a srovnati. 3 Také mají zvoníci nebo na jich místě čtyři jiní sousedé u lovení rybníků Kunštátských a u haltéřů pomáhati. 4. Bude-ti třeba častějších poselství, bude povinna obec posly bez odmluvy vypravovati; bylo-li by to již na tři míle, zaplatí se jim od každé míle 3 krejcary, bude-li to však blíže, měli poselství bezplatně vyřizovati. 5. Konečně při pochodech vojenských, nebo při nějaké komisi, kdyby se naskytla, mají posly a přípřež poskytovati. Za tyto svobody měli však Kunštátští ročně do panského důchodu platiti 100 zl. mor., každý počítajíc za 1 zl. 10 kr., a to polovici o sv. Jiří a polovici o sv. Michalu. — Tato smlouva zase byla obnovena a potvrzena r. 1756. Za zrušení roboty na časy budoucí a věčné měla platiti obec do panského důchodu ročně 116 zl. 40 kr., a to polovici o sv. Jiří a polovici o sv. Václavě. Mimo to platiti měla obec úroku ročně 54 zl. 20½ kr. o týchž lhůtách. Ostatní povinnosti, kterými obec dle smlouvy z r. 1688 povinna byla, mimo přípřeže a poselství, zůstaly; jen místo dříví, jež měli Kunštátští odměřiti a srovnati, mohli dáti do důchodu 3 zl. 30 kr. Ale tenkráte uloženy jim ještě jiné povinnosti, o nichž ve smlouvě dřívější není zmínky. Tak v zimě měli Kunštátští lidé nebo čtyři sousedé do panských lednic led srovnati, začež jakož i za práci u rybníkův a haltéřů měli dostati 1 zl. 30 kr. a vědro piva ročně. Dva řádní muži u Kunštátského a dva u Nejrovského panského dvora měli na všecku polní práci dohlížeti a při sčítávání mandelů na poli býti, začež že dostanou po měřici předního žita. Mimo to, podle starého zavedení, měla rada městečka při odčítávání mandelů do dvora Kunštátského přítomna býti a o tom hospodářskému vrchnímu úřadu zprávu podávati, začež že dostanou vědro piva. Také kdy by bylo třeba, měli Kunštátští panská vína do sklepů skládati; od vědra měli míti po krejcaru.

Na horním konci náměstí v Kunštátě stojí farní kostel sv. Stanislava biskupa. V bývalém kostele připomíná se r. 1662 sanktuarium ve zdi. Nynější kostel zbudován byl v XVII. st. za hr. Kašpara Bedřicha z Lamberka r. 1687. Vystavěn byl tehdy o jedné lodi, postranní kaple přistavěny byly asi po padesáti letech. V kostele jest pět oltářů, nad sakristií panská oratoř, na kůře jsou varhany o 15 rejstřících. Na věži cibulovité, r. 1890 zvýšené a měděným plechem kryté, jsou 3 zvony; hrubý váží 15 centů, prostřední čili polední 10, a menší 7 centů, mimo to



Obr. 6. Chrám Páně sv. Stanislava v Kunštátě.

umíráček jest těžký $1/2$ a pozdvihovánek $3/4$ centu. Nápis na hrubém zvonu zní: „Stanislae benigne, honore et gloria digne, fave, ab infortunio populum libera et ave. Mich hat gegossen Sigmund Kercker in Brünn den 13. Juny 1732“. Na poledním zvonu jest tento nápis: „Solius Christi morte redempti sumus. Factum opus hoc anno 1539“. — Ve zdi kostelní při dveřích jižní kaple postranní vidíme náhrobní kámen Jana Černčického z Kácova, na němž je český nápis: „W patek przied swatym Wawrzyncem umrziel urozeny Jan Cze . . . Buoh dussy geho

milostiw buď". Jiné náhrobní kameny jsou ve zdi: Štěpána Schmidta (†1629) a Karla Benedikta hraběte z Lamberka († 1722) s latinskými nápisy. Pod kostelem na náměstí je krásná socha P. Marie. — Ze starého hřbitova kolem farního kostela je zřízena pěkná zahrádka; nyní pak pochovává se z veškeré farnosti

u kostela sv. Ducha na předměstí zvaném „na Lipce". Tento kostel je zbudován na místě starého, stejného založení, který se připomíná před r. 1670, svob. pánem Františkem Arnoldem Imbsenem. Má tři oltáře, a pod ním jest rodinná hrobka svobodných pánů Honrichsův. R. 1783 měl býti kostel tento zrušen; zachován tím, že se zaručil svob. pán Ignát Honrichs, že jej vždy bude opravovati. Na pěkně zřízeném hřbitově nejstarší náhrobek jest z r. 1687 zasazen ve zdi proti hlavnímu kříži u brány.

V zámku je kaple sv. Josefa, která se připomíná již r. 1746, a kde se sloužívá také mše sv.

Co se týče kostela a záduší, poháněna byla r. 1598 paní na Kunštátě Johanna Eva z Lichtenšteina, že nezaplatila kostelu Kunštátskému 1000 zl. mor., jakož byla slíbila o pohřbu matky své Esthery z Dietrichšteina. V XVII. stol. daroval chudému záduší Mikuláš Šklupka 130 hř. platu, farnímu kostelu Václav Němčický, purkrabí, roli o 2 měř.; témuž záduší darovala r. 1670 abatyše kláštera sv. Josefa v Brně Maximiliana ze Spaurů positiv a dva diškanty, aby při kostele každou sobotu za ni se konaly litanie k P. Marii. R. 1759 přijala rada a celá obec Kunštátská nadaci Anny Zoubkové z Kojetína 120 zl. r., z nichž mělo se odváděti ročně úroků záduší 3 rýnské a ostatní 3 zvoníkům, kteří každý čtvrtek vyzváněti měli tesknost Krista Pána hrubým zvonem, a j. v.

K faře náležely počátkem XVIII. stol. dva grunty v Kunštátě, z nichž měli každý týden tři dni robotovati. Dříve k ní patřil také rybník proti kněžské zahradě (také již není), jak se z městečka jde do Sebranic, — ale užívala ho vrchnost a dávala faráři za to 30 kaprů, 15 štik a dva džbery drobných rybiček. Kněžský hájek byl vykácen počátkem století XIX. — V XVI. stol. ke Kunštátské faře patřil robotou také grunt jeden ze Sulikova, na němž r. 1701 byl Matěj Widergot. Rovněž i z Voděrad čtyři sedláci koňmo robotovali třikráte v týdnu a v Sebranicích 2 (— Sebranice byly tehdy filiálkou Kunštátskou). Kromě toho ruční prací robotovalo 5 domkářů ze Sebranic třikrát v týdnu.



Obr. 7. Náhrobek Jana Černčického z Kácova v Kunštátě.

Za desátek odvádělo městečko Kunštát r. 1701 v slámě žito a oves od 29 sousedů, — celkem 14 kop, 1 mandel žita a tolikéž ovsa. O sv. Janě dával každý soused 6 kr. správci duchovnímu za sýry, na zelený čtvrtek z každého domu vejce 3 neb 4, aneb za ně jeden krejcar, při tom obyčejnou koledu; při hodech každý dával jeden koláč. Ze Sychotína desátek ve slámě dávalo jich 7, — celkem 8 kop, 2 mand. žita a tolikéž ovsa. Rovněž tito a také ostatní obyvatelé dávali půl mázu másla. Při křtu i oddavkách ze všech dědin dávalo se po slepici. Ze Sulikova desátek v zrně dávalo jich 10, — celkem 7 měr, 5 věrt., 10 acht. žita a tolikéž ovsa. Z Petrova v zrně dávalo jich 15, — celkem 7 měr, 11 věrt., 14 acht. žita i ovsa. Z Rozseče v zrně dávalo jich 17, — celkem 2 měř., 14 věrt. a 10 acht. žita i ovsa. Z Makova v zrně dávalo jich 13, celkem 7 měr, 8 věrt., 12 acht. žita i ovsa. Z Rudky v zrně 12, — celkem 7 m., 6 v., 20 a. žita i ovsa. Z Braslavce v zrně 8, — celkem 16 měr žita a 24 měr ovsa, kromě toho dva dávali po měřici pšenice. Z Hlubokého v zrně 8, — celkem 13 měr žita i ovsa. Z Kunic mělo jich 14 dávati celkem 3 zl. a $3^1/_2$ kr., — ale místo peněz dávali březové dříví. Z Touboře dávati mělo 6 celkem 2 zl. $17^1/_2$ kr., — ale dávali březová drva po 3 i po 4 sáhách. Ze Sebranic desátek ve slámě odvádělo jich 36, celkem 27 kop, 28 mand., 24 snopů pšenice i ovsa; na velikonoce dával se odtud beránek. Z Voděrad ve slámě dávalo jich 11, — celkem 20 kop pšenice a ovsa tolikéž; kromě toho dávali odtud z každého domu půl mázu másla a 2, 3, 4 vejce. Z Nejrova dávalo jich 9 žita 13 měřic, 4 věrt. a ovsa tolikéž. Z Nejrovce dávali 3 žita i ovsa po 2 m., 2 v.; z obou těchto vsí domkáři dávali půl mázu másla. Z Újezda dávali jen každý půl mázu másla a místo desátku dělali o dříví. Ze Sasiny rychtář platil 17 kr., a každý dával půl mázu másla. Z Klevetova dávali jen po půl mázu másla. — Od důchodu vrchnostenského dávali také peníze, obilí, víno, pivo, dříví.

Do Kunštátu přifařeny jsou: Sychotín, Braslavec, Rudka, Touboř, Hluboké a Podchlumský dvůr. Ve veškeré farnosti čítá se 2476 katolíků, 37 nekatolíků, 11 židův. Duchovní správu obstarává farář a kaplan. — Matriky jsou od r. 1682.

Jménem jako první farář znám jest r. 1386 Mikuláš z Dobronic; r. 1406 jmenuje se farářem Petr. Za válek husitských rozšířilo se také tu husitství a později jednota českých

bratří. Katoličtí faráři však také v Kunštátě zůstávali stále; r. 1505 připomíná se katolický farář Jan, r. 1517 také jest zmínka o katolických knězích, a ještě r. 1606 byl tu katolický farář Valentin Sulla, jemuž však tehdy Štěpán Schmidt dával výpověď, a jenž zase navzájem Schmidtovi vypovídal faru.

Zatím však v XVI. století nabyli vrchu luteráni také nad jednotou bratrskou, jejímž správcem v Kunštátě jmenuje se ještě r. 1571 Tomáš Petrozelin, a r. 1605 Michal Leporini. R. 1582 byli bratří v Kunštátě pronásledováni paní Alžbětou hrab. z Hardeka: sbor jim zamčen, klíč vzat, a bratří hospodáři vsazeni do vězení. Luteránskému pastoru na Kunštátě udělil r. 1589 Jan z Hardeka svobodu, že může o statku svém volně a svobodně učiniti poslední pořízení. Kazatelem luteránským byl r. 1597—1601 Tomáš Prokopec, r. 1606 Jiřík Závorka, r. 1607—1613 Eliáš Špaltholc, básník, císařským vavřínem korunovaný. Syn jeho Eliodurus byl také knězem, zároveň se také jmenuje správcem školním v Kunštátě. Počátkem r. 1625 musil pán Kunštátský Štěpán Schmidt rozkázati všem kazatelům evangelickým, jichž bylo na panství 15, aby opustili panství jeho.

Za nové doby katolické prvním farářem se jmenuje r. 1630 Bernard Voscinius, někde i Vohanius i Wochting a Voscinig zvaný († 1667), jenž r. 1653 jmenuje se farářem všech far panství Kunštátského; náležely k jeho duchovní správě nynější farnosti: Kunštátská, Sebranská, Olešnická, Prosetínská, Rovečínská, Sulkovecká a Sulikovská. R. 1633, jak píše sám, měl z celého panství o velikonoční zpovědi 5 lidí. Jak dosvědčovala sama obec, „pro zpuštění farníků svých sotva třetí částku desátku odevšad přijímal“. Hrabě z Náchoda přiřkl desátek ze tří dědin do Kunštátu a ze dvou dědin do Olešnice náležících kostelu Lysickému a od Kunštátského je odtrhl, — a Voscinius nemohl docíliti ničeho. Za jeho nástupce Matěje Felckla (1667—1679) odloučena byla jako samostatná fara Olešnice s filiálkami Prosetínem, Rovečínem a Sulkovcem. Nejdéle pak tu působili: František Xav. Leffler (1686—1703), před tím farář v Rosicích, děkan tehdejšího děkanství Kunštátského a od r. 1690 také Jevíčského; r. 1692 byl vyslán spolu s farářem Brumovským Pavlem Jarošem jako missionář do Ruska, kde pobyl šest let; r. 1702 byl jmenován kanovníkem při kollegiátním chrámě v Brně, r. 1715 zvolen byl za děkana kapitulního a zemřel r. 1744;

Karel Čoklič (1707—1730), za jehož nástupce Matěje Haupta zřízena samostatná fara v Sebranicích, kam Matěj Haupt r. 1734 odešel sám; Josef Henzl (1734—1770); Josef Čermák (1784—1804), za něhož Kunice přifařeny k nově zřízené lokalii v Bedřichově, a Sulikov, Petrov, Makov a Rozseč přifařeny k nově zřízené lokalii v Sulikově; Josef Vieřbovský (1805—1815); Petr Palla (1815—1832); Jan Sysel (1832—1865); Antonín Halla (1865—1883); od r. 1883 Karel Břeský, jehož péčí kostel nákladně i vkusně opravován (nový mramorový oltář, spodní části dvou pobočních oltářů; nový Boží hrob věnovala pí. Amalia Šamšulová).

Škola v Kunštátě v XVII. stol. stála za kostelem při silnici, která vede k Rudce. Již r. 1701 nazývá se školou starou; nová byla tehdy za kostelem, jak se jde k Sebranicům. Původně dřevěná, vystavěna byla r. 1785 z tvrdého staviva o poschodí. Nynější však škola dostavěna byla r. 1846 vedle kostela, a k ní zakoupena byla r. 1873 ještě jedna budova, která byla o poschodí vystavěna. Od počátku XIX. století byla škola dvojtřídní, r. 1869 trojtřídní, r. 1873 čtyřtřídní, r. 1884 pětitřídní, a r. 1885 byla rozšířena o parallelku.

Příjmy učitelovy r. 1752 byly tyto: Od vrchnosti na penězích 24 zl., žita 13 měr, po měřici krup, hrachu, prosa a pohanky. Za kostelní obřady a pašije dostával 1 zl. 46 kr. Školního platu měl od žáka prvního oddělení po krejcaru, od žáka druhého oddělení po dvou. Za obyčejnou koledu dostával učitel od r. 1789 peníze, a to v Kunštátě od 15 měšťanů po 4 kr., od 20 menších domařů po 3 kr., od domkářů po 2 kr., od podruhů po krejcaru; v Braslavci celkem 58 kr., v Rudce 44 kr., v Sychotíně 48 kr., v Touboři 28 kr. — Za litanie v zámecké kapli (v neděli, ve středu a v sobotu) dávaly se učiteli až do r. 1850 ročně 4 sudy piva.

Prvním správcem školním jmenuje se r. 1615 kněz Eliodurus Špaltholc. V XVIII. století byl učitelem Antonín Jelínek. Pak tu působil Hynek Všejanský (1777—1796); František Pohl (1797—1801), jenž uvedl v hudbu katolické kostelní písně Tomášem Fryčajem vydané; Josef Burian (1801—1842); Josef Holeček (1842—1854); Jan Belatka (1869—1900) a od r. 1900 nadučitelem jest František Sedlák jenž již 20 let působil v Kunštátě.

Hned v XVIII. stol. přiškoleny byly do Kunštátu mimo městečko ještě obce: Braslavec, Rudka, Sychotín, Hluboké a Touboř; od r. 1807 také Nejrov a od r. 1869 i Újezd. R. 1897 vystavělo si Hluboké samostatnou jednotřídní školu. Počet dětí školou povinných jest 468. Knihovna žákovská má 605 svazků, učitelská 128.

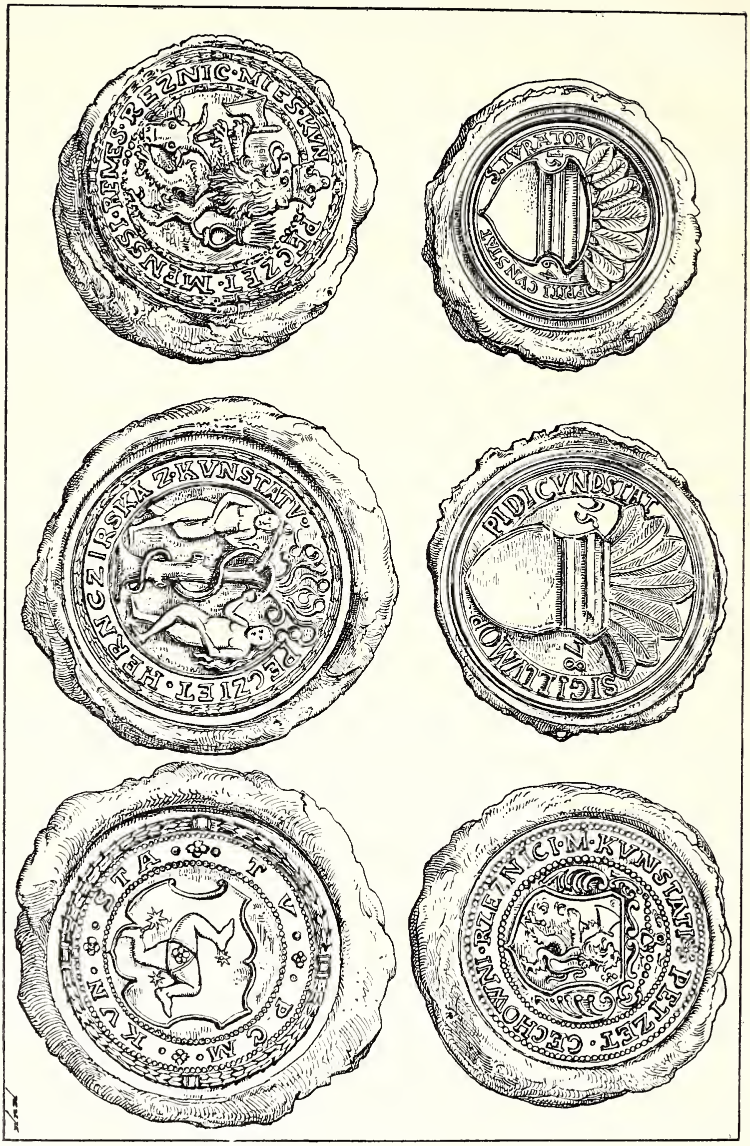
Koncem XVIII. století přičiněním tehdejšího vychovatele zámeckého Josefa Vieřbovského zřízena byla Ignátem svob. pánem Honrichsem v Kunštátě škola industriální, v níž dělaly se tkanice; zanikla však již po osmi letech.

Městečku Kunštátu již r. 1502 udělil Hynek Boček z Kunštátu právo odúmrti. Měšťané měli také v XVI. století svůj pivovar, který však zanikl v XVII. století, a pánev vzata z městečka do panského pivovaru, který pod hradem postavil r. 1546 Jan Černčický z Kácova. R. 1750 byl pivovar na 2424 sudů piva. Sladovna se připomíná r. 1590. Do příjmu obecního v XVII. stol. náležel také výtěžek ze solního obchodu, z obecního rybníka, výnos z vinného šenku. V XVIII. stol. hlásili se o kus lesa k Nejrovu jakožto k obecnímu, ale nadarmo. Rovněž i dvou rybníčků v obecních polnostech zmocnila se vrchnost. R. 1749 rozdělily se obecní polnosti mezi sousedy rovným dílem, r. 1831 odstoupila obec velkostatku své pozemky po pravé straně cesty u Tadeáše.

Názvy tratí: u Zmole, u Jalovčí, u Hájka, u Skalnýho, v Kohótově, na Vinným vrchu, u Vlčí zmole, na Žichnách, na Spálivé, na Podchlumí, u Šibenice, na Kříbě, v Lavkách, v Neckách, na Kopajině, na Rakovci, na Vostružníku, na Horkách, na Podhorkách, na Plachetce, v Kotlofech, u Suché louky, na Tabuli, na Kabeli, na Červené, v Kamínkách, u Rasovně, u Koblížkové studýnky, na Hrubým kusu, u Boří, na Klínku, na Vobůrkách, na Pěti mírách, na Prachárně, na Palatýně, Chocholík, na Lůži, na Vopršále, na Vinohrádku. Pastviny: Vépustek, Hlóček. Vrch: Milenka. Les Chlum r. 1750 měl 967 měr, Podchlumí $107^1/_2$ m.

V Kunštátě připomíná se ku konci XVI. stol., že obec koupila dům radní. Nynější radnice postavena r. 1865. V ní jest archiv obecní s nejstaršími listinami ze XVI. stol. Ze starostů úřadovali déle: František Duffek 1850—1863, Jan Novotný 1873—1885, a od r. 1885 Petr Čáslavský.

Kunštát má ve znaku trojčáří. Nápis na starých pečetech jest: „S. iurator. oppiti Cunstat 1564". — „Sigillum oppidi Cundstat 1578" — na novější: „Obec Kunstat".



Obr. 8. Pečeti (Kunštátská z r. 1564 a 1578, cechu řeznického větší a menší, cechu hrnčířského a obuvnického).

Kunštát měl také právo hrdelní. Náleželo k němu 68 obcí. Pranýř byl uprostřed městečka; šibenice čili sprave-

dlnost byla za městečkem k Sebranicům, kde se až podnes říká „u šibenice“.

O jarmarce činí se zmínka již r. 1546. Později připomínají se trhy tři, a císař Josef II. povolil ještě trhy dva. Nynější trhy jsou: 1. ve středu po Novém roce, 2. ve středu před Květnou nedělí, 3. dne 7. května, 4. ve středu po sv. Janě Křtiteli, 5. ve středu po sv. Václavě, 6. v druhou středu po císařských hodech. Dobytčí trhy v tytéž dny.

Cechy shledáváme na počátku XVII. stol. R. 1606 potvrdil Štěpán Schmidt cechovní artikule ševcům (pečeť představuje tři nohy ve tři strany se rozcházející v obuvi s ostruhami; nápis: „Pc. m. Kunstatu“), a r. 1620 hrnčířům (pečeť znázorňuje Adama i Evu a hada kolem stromu otočeného; nápis: „Pecziet hernczirska z Kumstatu“). R. 1638 potvrdil hrabě Jindřich Šlik cechovní artikule mistrům řemesla krejčířského, r. 1661 hrabě Ferdinand Leopold z Náchoda mistrům řemesla řeznického (pečeť ukazuje dvouocasého lva, jenž drží řeznickou širočinu, pod níž jest volská hlava; nápis: „Peczet menssi řemes. řeznic. mies. Kun.“ — Jiná pečeť vyobrazuje jen dvouchvostého lva se širočinou a má nápis: „Petzet cechowni rzeznici m. Kunstati“); r. 1683 Jan Nep. hrabě z Lamberka mistrům řemesla kovářského a truhlářského. V XVIII. stol. byl v Kunštátě také cech tkalcovský.

Nyní jsou tu řemesla všecka více méně zastoupena; nejvíce vyniká hrnčířství — v pěti větších dílnách vyrábí se zboží kamenné — a kolářství.

Kunštát má záložnu občanskou, kontribučenskou a Raiffeisenovu, spolky: čtenářsko-pěvecko-divadelní „Jiří z Poděbrad“ s knihovnou, dámský vzdělávací, „Sokol“, podpůrný hrnčířský „Kruh“, dobrovolných hasičův. Jest tu také středisko okresního učitelského spolku a spolku hospodářského.

Úřady jsou v městečku tyto: okresní soud, berní úřad, notářství, poštovní a telegrafní úřad, oddělení okresní stráže finanční, okresní četnické stanovištní velitelství, úřady vrchnostenské. Kromě toho jest tu také advokátní kancelář, okresní nemocenská pokladna.

Již r. 1809 jmenuje se v Kunštátě špitál; r. 1888 vystavěna nemocnice. Lékař jest jeden. Vedle obecní nemocnice založeny

jsou „sady Palackého“, v nichž r. 1902 postaven byl Fr. Palackému pomník. R. 1897 položen nový vodovod.

Ke starým rodům náležejí: Talácko, Vrabec, nyní Brablec, Hrdlička, Růžička, Pěta, Řebůřek, Procházka, Suchý, Vejchodský, Tichý, Zalíbil, Lamplot, Šamšula, Magr, Čermák, Vaněrka a j. —

Zhoubným požárem vyhořelo r. 1861 osm, r. 1862 čtyři, r. 1863 pět domův.

Slavnému pánu z Kunštátu a z Poděbrad, králi Jiřímu, postaven byl pomník r. 1885 uprostřed náměstí.

Z Kunštátu bez pochyby byl: Mikuláš Kompator z Kumštatu, který r. 1451 přeložil spis latinský „Lamentatio patrum in limbo“ (tištěn 1572, 1574, 1776).

Odtud pocházel Jakub Petrozelin, syn kněze Tomáše, nar. v Kunštátě 1571, zemřel jako exulant ve Vratislavi 1633. Vydal: 1. Rozjímání napomenutedlné o pokoji lidu božímu v Třebíči předkládané (Praha 1608); — 2. Pastor, t. j. výklad žalmu XXII. (Praha 1612); — 3. Vivens disce mori, kázání (Praha 1613); — 4. Postilla neb kázání sumovní (Praha 1613); — 5. Spis o bouřkách tělesných i duchovních (Praha 1616); — 6. Lazarus redivivus. Vysvětlení historie o nemoci, smrti a vzkříšení Lazara Betanienského v 7 kázáních (Praha 1617).

Bedřich Geissler, nar. 10. června 1819, regens kněžského semináře v Brně, zemřel jako farář v Sokolnicích 16. února 1881. Jeho kázání vydali Karel Bačák a Dr. Tomáš Korec v Brně s názvem: „Perly posvátného řečnictví“. Šest dílův.

Kuneš Kunz, nar. 18. února 1846, zemský officiál v Brně, vlastenec o české školství v Brně velezasloužilý; zemřel v Brně r. 1890.

Klement Barchánek, nar. 16. října 1845, ředitel něm. reálky v Olomouci; vydal více spisů německých.

Josef Vejchodský, nar. r. 1863, byl farářem v Dambořicích, zemřel r. 1901; básník a překladatel zlaté knihy Tomáše Kempenského: O následování Krista.

V Kunštátě také se narodil 7. února 1863 Jan Tenora, bisk. kons. auditor a farář ve Chvalkovicích, autor tohoto díla; psal historické články do Sborníka Historického, Časopisu Čes. Musea, Časopisu Matice Moravské, Obzoru a j.; o sobě vydal „Dějiny městečka Kunštátu“ (1885), „Války husitské“ (1894), „Život sluhy Božího P. Martina Středy Tov. Jež.“ (1898).



Obr. 9. Pomník krále Jiřího v Kunštátě.

V Kunštátě pod zámkem směrem k městečku jest panský dvůr. R. 1750 měl 347 měr polí, 28 měr zahrad, luk bylo na 43 čtyrspřežných vozů sena a na 11 vozův otavy.

U Kunštátu při silnici k Újezdu jest parní panská pila.

Samota: Prostřední mlýn mezi Sychotínem a Braslavcem.

Dvůr Podchlumský, velkostatku náležející, stranou mezi Kunštátem a Sebranicemi. Blízko něho jest cihelna.*)

Bedřichov,

farní ves, 7 km jz. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 6·29 km², leží v dolíku se tří stran lesem obklopeném, 603 m nad mořem. Domy stojí ve dvou řadách podél silnice, většinou těsně vedle sebe; na severní straně jsou domy sedláků, na jižní a podél silnice do Černovic domky chalupníkův.

V Bedřichově na díle Lomnickém bylo r. 1412 šest lánů beze čtvrti, a na díle Lysickém r. 1415 tři lány a čtvrt a dva dvorce. Po válce třicetileté měl Bedřichov $1^{59}/_{64}$ lánu; osedlých domů bylo 11, nově osedlé 3, nových pustých 5 a staré pusté 2. R. 1790 bylo tu 49 domů, 225 obyv., na 200 jiter rolí; r. 1834 domů 55, obyv. 395; r. 1890 domů 67, obyv. 527: r. 1900 domů 69, obyv. 435, katolíků, jen 4 ev.; Čechů, z nich 4 Němci.

Bedřichov náležel ke zboží Lomnickému. R. 1390 zapsal Jan z Lomnice manželce své Adličce věno i na Bedřichově. Ale již r. 1392 prodal Jan ves Bedřichov s kostelním podacím a vesnice Kunčinu Ves a Vznětín Prockovi z Kunštátu na Rychvaldě. Kupem tím dostalo se však Prockovi jen dílu na Bedřichově; druhá polovice zůstala u zboží Lomnického. Tak bylo r. 1412

*) D. z. O. I. 153, 718, II. 473, IV. 539, VII. 351, 572, 622, XI. 37, B. I. 124; Knihy půhonné II. 585, VI. 115; Středovský: Apogr. VI. 172; Sbírka Bočkova v mor. archivu zem. č. 8861, 8862, 8863; Desky z. Ol. XIX. f. 15, XXII. 18, 19, XXV. 69, 179, XXVII. 6, 48, 49, XXXVI. 78, 80; Cod. dipl. Mor. XII. 433; Archiv Český XV. 196, XVI. 429, XVII. 272; zem. reg. č. 310, dom. 35; Čas. Čes. Mus. 1895, 290; Čas. Mat. Mor. 1899 str. 355; Žerotín, Zápisy o soudě panském I. 171; Slavík: Morava 16; Jan Tenora: Dějiny městečka Kunštátu; zpráva dp. faráře Karla Břeského a p. naducitele Františka Sedláka na dotazník Vlastivědy Moravské a j. v.

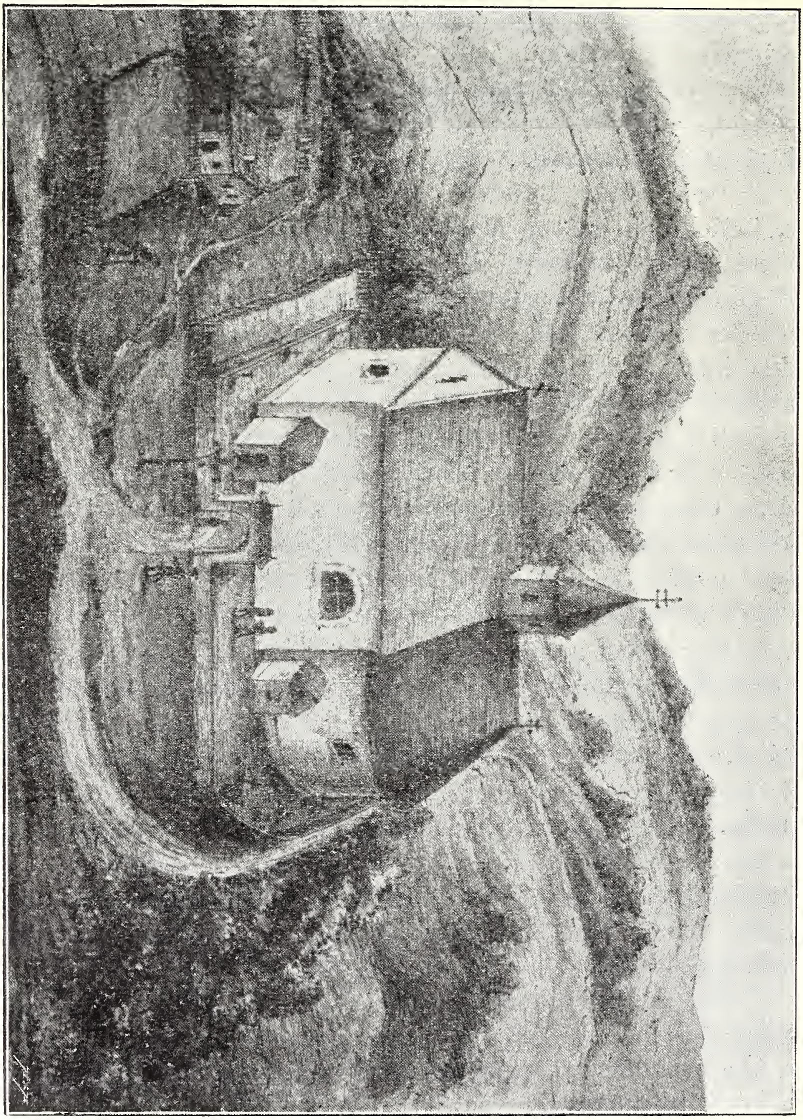
pannám dcerám Jana z Lomnice staršího odhádáno také v Bedřichově. Tu bylo 6 lánů beze čtvrti, a z nich každý lán platil ročně 1 kopu gr., a za žeň 3 gr., za kury 3 gr. a za vejce (z každého lánu 20 vajec a čestných 10) 1 gr. Ještě r. 1601 připomíná se u zboží Lomnického 10 osedlých v Bedřichově s podacím kostelním. Tuto Lomnickou část Bedřichova koupil teprve r. 1658 od paní na Lomnici Kat. hrab. Mansfeldové, rodem Popelové z Lobkovic, hrabě Ferd. Leop. z Náchoda k panství Lysickému.

Na druhou Lysickou polovici Bedřichova zvedena byla r. 1415 Anna, řečená Moravina z Brna, ve 12 kopách bez 6 gr., které právem zemským obdržela na Prockovi z Kunštátu a Lysic, že jí vzal peníze a slíbiv jí za to v těch penězích kůň dáti, toho neučinil. A byl Anně r. 1416 přidělen tento plat: Matěj sedlák drží 1 lán, z něhož platí ročně 1 kopu bez 2 gr., Filip 1 lán a platí 14 gr., Mach 1 lán a platí 14 gr., Matěj Črtek 1 čtvrt a platí 7 gr.; z dvou dvorců jeden držel Petr Hudec a platí 5 gr., a druhý Jindřich, z něhož platiti bude Anně 3 g. a Prockovi 2. Anna hned to postoupila kanovníkovi v Brně Václavovi z Hustopeče, ale přece sama r. 1417 poháněla Procka, že jí vpadl v to, co jí bylo odhádáno, a bral její úroky. Druhá tato polovice Bedřichova trvala pak již stále u panství Lysického.

Povinnosti poddanské po válce třicetileté byly zajisté těžké, neboť bylo v Bedřichově 5 domů nových pustých. R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 12 zl. 48 kr. a o sv. Václavě 24 zl.; 8 sedláků robotovalo týdně 1½ dne s dvěma koni, 6 týdně s dvěma voly a ½ dne pěšky, 2 podsedníci týdně 3½ dne pěšky. Později čtvrtláníci robotovali týdně 2½ dne pěší robotou a platili týdně 23 kr., podsedníci robotovali týdně 1½ dne, domkáři ročně 26 a podruzi 13 dní pěší robotou. Z obecností se platilo o sv. Anně 8 zl., a z obecních dvou domků platily se dva dvacetníky.

Na severovýchodní straně obce jest kostel sv. Mikuláše. Starý kostel, který prý byl z XII. stol., pak prý byl Husity zničen a zase zbudován, s úzkým presbytářem, byl r. 1785 zbořen, a a nový trochu severněji vystavěn. R. 1850 byl obnoven, věž zvýšena, a oltář úplně nový postaven, a sakristie upravena; k presbytáři byly poboční lodi a nahoře oratoře přistavěny r. 1888, kostel celý důkladně opraven a vymalován, barevná okna

pořízena, nové varhany zjednány, nové dva oltáře zbudovány, a položena nová dlažba. — Kostelu náleží les 87 jiter $600\square^{0}$. U starého kostela v letech 1691—1704 a 1730—1749 připomíná se poustevník.



Obr. 10. Bývalý kostel v Bedřichově.
(Dle starého obrazu v zámku Lysickém okreslil Moř. Trapp r. 1862.)

Na věži jsou 4 zvony, z nichž jeden z XV. stol. má za nápis jména čtyř evangelistův.

Samostatná fara byla v Bedřichově aspoň v XV. století. R. 1464 poháněl Procek z Kunštátu Markvarta z Lomnice a z Letovic ze 100 hř., že bere desátky od několika drahně let od kostela Bedřichovského, nemaje k tomu práva, a skrze to že tu v Bedřichově bez faráře a bez Boží služby lidé musejí býti. O farním lese děje se zmínka, že v letech 1573 a 1575 osedlý z Bedřichova Jiří Hlavsa farní les „Horky“ podle lávky částečně vykácel. Kostelní podací připomíná se ještě r. 1601, brzy však potom byl Bedřichov (s osadami Kunčinovem a Kozárovem) filiálkou Lysickou, až r. 1785 byla tu zase zřízena samostatná duchovní správa; osady Kunice a Lhotka byly sem přiděleny od Kunštátské fary. Nejdéle tu působili: Jindřich Polanský 1785—1795, Karel Vallner 1812—1825, František Polívka 1829—1849, Jan Zauner 1849—1883, a od r. 1883 působí Josef Kocián.

K farní osadě náležejí: Bedřichov, Kunčinov, Kunice, Lhotka a Kozárov (v okrese Tišnovském). Farních osadníků jest 1450. Ze všech těchto osad pochovává se v Bedřichově na hřbitově u kostela.

Děti v Bedřichově od r. 1784 učil krejčí Mašnegl ve svém domku, od r. 1795 vyučoval pak zkoušený učitel v pazderně. Škola byla vystavěna r. 1805; r. 1853 byla zvýšena o poschodí, a když r. 1887 byla z jednotřídní rozšířena na trojtřídní, byla přistavěna dvě křídla. Dříve měl učitel příjmů: platu 73 zl. 40 kr., od kostela 4 zl. 40 kr., školního platu týdně 2 kr., od domkářův a podruhů $1^1/_2$ kr. za žáka. Od obcí dostával 6 měr 4 acht. žita a měl kousek pole; kromě toho byla koleda, a dávala se vejce. Nejdéle tu působili: Ondřej Čech 1819—1837, Jak. Meisel 1837—1851, Fr. Kovář 1851—1877, Jan Krasický 1877—1898. Pamětní knihu založil Čech.

Do školy chodí sem děti ještě z Kunčinova, Kozárova a Lhotky. R. 1820 přiškoleny byly ještě Žleby. Kunice postavily si školu r. 1889. Žáků je 221.

Stará obecní pečeť má obraz sv. Mikuláše a nápis: „Peczet obeczni Bedrzichow“.

Jména tratí jsou: Laze, Ostružník, Podniví, Horky, Ořeščí, na Trubačce, na Lužách, v Americe, Okřečná, Královka, na Barboře, Lůžko, na Haltýřích, v Hamrlí, na Hlincích, u Čihadla (r. 1749) a j. (r. 1750 lesy: Vostružník, Spolisko, Bodkov a j. výměry $882^3/_8$ m.).

V obci je spolek dobrovolných hasičů z r. 1893, a spořitelní a záloženský spolek z r. 1890.

Staré rody jsou Pokorný a Mihola.

Mezi Bedřichovem a Kunicemi, ale blíže k Bedřichovu, byla zaniklá osada **Vznětín**. Připomíná se r. 1390, kdy Jan z Lomnice zapsal manželce své Adličce věno i na Vznětíně. Ale již r. 1392 prodal Jan z Lomnice své zboží v Kunčině Vsi, v Bedřichově a Vznětíně Prockovi z Kunštátu a Rychvalda, a zároveň převedl svou manželku Adličku ze vsí Vznětína a Bedřichova na vsi Černovice a Hodonín s lesem řečeným „Hodoňský“. — Vznětínu říkalo se, když zpustl, Zněcko; uvádí se ještě r. 1521, ale r. 1525 výslovně se praví, že Zněcko jest pustou vsí. Louce mezi Bedřichovem a Kunicemi říká se posud „na Zněckách“, a lid si vykládá, že tam druhdy bylo městečko s mlýnem a pivovarem. O Velkém Pátku lze slyšeti prý na Zněckách, přiložíme-li ucho k zemi, zvoniti zvony. Před lety našel tam jakýs dědoušek „voškrdu“ (křesadlo), a jiný soused ráhno přes tři sáhy dlouhé, které zcela vstrčil do bahnitého dolíku na té louce a přece ještě nedosáhl dna.*)

Bejkovice,

druhdy obyčejně Býkovice, ves 8·5 km jižně Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 5·15 km², v údolí u potoka Bejkůvky. Tvoří širokou jedinou ulici, domy jsou těsně vedle sebe, do ulice průčelím, zomítány, bez okras, u jednoho domku jest výstupek (žondr). Sedláci jsou uprostřed proti sobě, chalupníci po obou koncích vesnice.

R. 1889 objeveny tu byly stopy osady pravěké, nalezeny střepy z popelnic na poli „Příčníky“ zvaném a dva předměty bronzové.

Po válce třicetileté měly Bejkovice $2^{59}/_{64}$ lánu, domův osedlých 21, nově osedlých 7, nový pustý 1, staré pusté 3. Roku 1790

---

*) D. z. B. VII. 1002, 1059; Půh. kn. II. 241, 340, 341, III. 10, IV. 369; reg. zem. č. 295 dom. 151; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 113, 132, 133, VI. 735; Kirchl. Topogr. Brn. 277; Slavík: Morava 26; zpráva dp. Josefa Kociána, faráře, a p. Jana Krasického, bývalého naddučitele v Bedřichově, na dotazník Vlastivědy Moravské.

bylo domů 51, obyv. 292, na 220 jiter rolí; r. 1834 domů 55, obyv. 304; r. 1890 domů 59, obyv. 343; r. 1900 domů 55, obyv. 341, vesměs katolíkův a Čechův.

Počátkem XIV. stol. měl ve vsi Byhovicích (patrně Býkovice) Oldřich jedenáct lánův a 12 podsedkův větších, tři mlýny,



Obr. 11. Dům se „žundrem“ v Bejkovicích.

každý o jednom kole a hospodu. R. 1366 připomíná se Beneš z Býkovic, jemuž prodal Petr ze Steinfelsa ves Jiříkovice; r. 1377 uvádí se Mikuláš Býček z Býkovic, rychtář v Hranicích, jehož bratrem byl Ondřej; r. 1385 Marketa z Býkovic a r. 1390 Pešek z Býkovic, jehož bratrem byl Ješek z Jiříkovic. Býkovice, ves

s tvrzí, držel Pešek, jenž však počátkem stol. XIV. Býkovice prodal a r. 1408 již byl nebožtíkem. Po Býkovicích ještě se psala r. 1406 a r. 1446 Elška, manželka Sulka ze Zákřovic čili Křekovic, a r. 1407 Dorota, mniška z Tišnova, dcera druhdy Beneše z Býkovic. R. 1549 uvádějí se Bejkovice s dvorem u zboží Černohorského, u něhož zůstaly stále.

Po bývalé tvrzi není památky. R. 1549 jmenuje se v Bejkovicích dvůr a podací kostelní, ale to jest také jediná zmínka o něm.

Z Bejkovic byli povinni robotou do Černé Hory; poddaní platili vrchnosti r. 1750 úroku o sv. Jiří 41 zl. 7 kr. a o sv. Václavě 55 zl. 48 kr.; 18 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem, 12 čtvrtláníků týdně 3 dni pěšky; výkup z půllánu činil 200 zl.

V obci jest malá kaplička. Náleží k farní osadě do Dlouhé Lhoty, desátek však dříve odváděl se do Bořitova. Děti chodily dříve do školy do Dl. Lhoty, až r. 1868 byla v Bejkovicích vystavěna škola jednotřídní. R. 1887 byla učírna prostrannější znova zbudována. První učitel míval služného 210 zl. Od r. 1878 působí tu Fr. Smékal, jenž založil pamětní školní knihu. Žáků je 66; školní knihovna má 119 svazkův.

Obecní pečeť má za znak býka; jméno obce na pečeti zní: „Wekovice“.

Jména tratí jsou: U dubí, Šavrnky, Špalky u trouby, u Příčníků, Podcecky, Hrobý a Malý panský, Podlučí, Mučedníky pod dívčí, Hodoňovec, Masnice, Zážlebčí, Červenice, Kondrátky nebo Čihadla, Krejčířky, Svobodný, Kolebečníky, Babí hora, Pustý mlýn, ve Žďáře, Vinohrádek a j.

Hasičský spolek založen byl r. 1887.

Staré rody jsou: Kamba, Štrof, Jakubec, Drábek, Kalvoda, Spíchal, Tatera, Severa, Bádal, Šmerda, Loukoťa, Hovorek, Porč.*)

Bohuňov

(v XVII. stol. také: Bohoňov), farní ves 12 km szs. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 2·89 km², v úžlabí při

*) Cod. dipl. Mor. XI. 59, 510; D. z. B. IV. 460, VII. 232, X. 467, 468; Půh. kn. I. 150, 224, 280, 297; II. 113, 149; reg. zem č. 319, dom. 182; Brandl: Čas. Mat. Mor. 1880 str. 174 a Kniha pro každého Moravana 84; Slavík: Morava 21; Wolný: Die Markgr. Mähr. 2. 1. 249; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl dp. Josef Kubín, farář v Dlouhé Lhotě, a Fr. Smékal, učitel v Bejkovicích.

hranicích českých na levém břehu Křetinky 408 m nad mořem. Půdorys osady je nepravidelný; domy jsou od sebe dosti vzdáleny, většina štítem do ulice, před nimi jsou zahrádky z novější doby.

K Bohuňovu pojí se pověst Cyrillo-Methodějská. Blíže vesnice u samých hranic jest průsmyk horský, plný vnad a ozdob přírodních, který činí jaksi bránu z Moravy do Čech. Skalní



Obr. 12. Zemská brána u Bohuňova.

stěny strmí tu proti sobě. Na uhlazené ploše jedné stěny lze pozorovati nejasné již obrysy obrazu Matky Boží a nedaleko podobu kohoutí, také nepříliš značnou. K oběma těmto obrazům pojí se pověst: Když sv. apoštolové naši símě víry Kristovy na Moravě rozseli a do Čech se chystali na cestu apoštolskou, ďábel, chtěje věrověstům našim zameziti cestu blahodárnou, počal snášeti skaliska do Bohuňovského průsmyku, hodlaje jej zamknouti, aby sv. apoštolové tudy nemohli do Čech. Dílo se mu dařilo. Již celé údolí zataraseno bylo napříč balvany, jen uprostřed zbýval ještě úzký průchod. Právě ďábel, ze zdaru díla svého

pokřikuje radostí, nesl veliké skalisko, aby ucpal průchod, když tu zjevila se mu Matka Boží tváře hrozivé, a vedle ní kohout zakokrhal. Ďábel tímto zjevem byv omráčen upustil skálu, která padla oběma konci svými na vrcholy pobočních stěn skalních, tak že pak tvořila klenbu brány ohromné, jíž noha apoštolů našich prošla bez překážky. Brána ta dlouho se zachovala; teprve asi před 120 lety oblouk se sřítil, rozbil na tři kusy, které dosud ve průsmyku leží povaleny. — Lid vypravuje, že po obrácení osady sv. Cyrillem a Methodem má osada své jméno; lidé prý tu ochotně křesťanství přijali a v okolí si říkali, tu že je **Bůh nový (= Bohuňov)** uctíván.*) Jako svědkem cesty sv. apoštolů jest prý také kamenná plotna ve břehu na silnici k Vítějovsi, v níž jest vypouklý kříž, ve kterém jest zase menší kříž vypouklý.

Po válce třicetileté byla velikost obce $2^{32}/_{64}$ lánu.

R. 1790 měl Bohuňov 35 domů, 230 obyv., na 300 jiter málo výnosných rolí; r. 1834 domů 55, obyv. 330; r. 1890 domů 60, obyv. 345; r. 1900 domů 62, obyv. 368, z nichž 360 katolíků, 8 židů, vesměs Čechův.

Bohuňov náležel pánům z Lomnice (ke zboží hradu Louky). Připomíná se r. 1382, kdy Marketa, dcera Jence z Deblína (a z Lomnice), sstoupila se s Oldřichem z Boskovic, tento na ves Bačov, Marketa však na Olešnici, Bohuňov, Dolní a Horní Poříčí a Bradlné. Další osudy sdílel Bohuňov společně s Olešnicí (viz Olešnici), až r. 1412 Jan z Lomnice zapsal na Horním a Dolním Poříčí a na Bradlném 20 kop ročního platu za věno dceři Kunce; kdyby pak to nestačilo, mělo se doplniti na Bohuňově. Kunka provdala se za Jaroslava ze Šternberka, jenž jí hned týchž 20 kop na tom zapsal. Přes to však Bohuňov a blízké vsi Horní a Dolní Poříčí (část) a Bradlné zůstaly u rodu Lomnického i tehdy, když r. 1416 Jan z Lomnice hrad Louku prodal, až r. 1504 bratři Jan a Václav z Lomnice prodali toto zboží své Janovi z Boskovic a na Svojanově, který to však brzy potom i s podacím kostelním a dvory prodal Janu Ladislavovi z Boskovic a na Třebové. Již však r. 1512 Jan Ladislav prodal Bohuňov, Poříčí, Bradlné Horní (pusté) a Dolní Mikulášovi Trčkovi z Lípy a na Lichtemburce a k jeho věrné ruce Zdeňkovi Trčkovi z Lípy za 500 kop č.,

---

*) Pověst patrně za novější doby vymyšlená! Osada se nazývá dle zakladatele Bohuně (Bohuslava).

a r. 1517 odevzdal Zdeněk Trčka list právní na toto zboží Vilémovi z Pernštýna, jemuž konečně zboží to Ladislav z Boskovic a na Třebové r. 1520 vložil do desk. Vnuk Vilémův Jaroslav z Pernštýna prodal však r. 1551 za sebe a své mladší bratry Vratislava a Vojtěcha tyto vesnice Bohuslavovi Sadovskému ze Sloupna, který je hned postoupil Pavlovi z Vojenic k jeho panství Křetínskému; od té doby byly pak již připojeny k tomuto panství.

R. 1750 poddaní předli vrchnosti 33 kusů, dávali slepic 28, vajec 2 kopy a ovsa 15 měr; devět sedláků robotovalo týdně s potahem po 3 dnech, 3 podsedníci a 3 chalupníci týdně pěšky 3 dni. O žních sedláci ($^1/_4$ roku) ještě k tomu měli 3 dni týdně pěší roboty. Později prý poddaní robotovali na celoláně párem koní týdně 3 dni, na půlláně $^1/_2$ dne potahem týdně; místo vajec a kuřat, ovsa a přádla odváděli peníze. Tři domkáři na panském robotovali 26 dní ročně, ostatní domkáři po 13 dnech. Mimo to z každého čísla musili ročně 52 dni pracovati o cestách. Výkup z domku, jenž měl 13 dní pěší robotu a robotu o cestách, činil 39 zl. 14 kr. stř.

Již r. 1408 připomíná se v Bohuňově rychta. Držela ji Katruše z Bohuňova, která tehdy poháněla Mikuláše z Křetína z 30 hř., že jí drží její plat a její požitky v Dolním Poříčí, ježto přísluší k jejímu rychtářství do Bohuňova.

K o s t e l sv. Jiljí leží na pahorku v osadě. Vystavěn byl r. 1820 a 1821 na místě starého malého kostela, z kamene zbudovaného. Starý kostel měl jeden oltář a na věži 2 zvony, z nichž jeden byl z r. 1496 s nápisem: „O rex glorie, veni cum pace.“ V letech 1670—1690 měl kostel 88 zl. na hotovosti, farních polí užívali však farníci za roční plat 5 zl. 10 kr., a z 2 luk platili ročně 1 zl. 58 kr. — Nový kostel má 3 oltáře (poboční postaveny r. 1889). Před hlavním oltářem jest náhrobní kámen s nečtitelným nápisem. U kostela v tarase je několik křížů vtesaných do velkých kamenův. — Na věži jsou 2 zvony, větší (snad přelitý onen starý) z r. 1821, menší starý s nečtitelným nápisem.

Fara v Bohuňově uvádí se již r. 1391, a také později podací kostelní se připomíná. Ve zmatcích náboženských zanikla, a v XVII. stol. kolem r. 1658 byl kostel Bohuňovský filiálkou Letovskou a později Olešnickou, až r. 1702 byl jako filiálka přidělen faře nově zřízené v Křetíně. R. 1787 byla tu zase samostatná duchovní

správa. Nejdéle tu působili: Jos. Janíček 1837—1854; Frant. Král 1854—1876.

K farní osadě náleží: Bohuňov, Horní Poříčí a Veselka. Farních osadníků jest 997. Ze všech přifařených obcí pochovávají se na hřbitově Bohuňovském blíže kostela.

Před r. 1800 vyučovány byly děti v pronajaté místnosti panského dvora, až r. 1800 vystavěna byla škola na horním konci vedle kostela. Plat učitelův byl r. 1858 ceněn na 200 zl. Nyní jest škola dvojtřídní. Nejdéle tu působil: Fr. Pokorný od konce XVIII. stol.—1819; Bern. Doležal 1830—1872. Školní knihovna má 218 sv. Pamětní knihu školní založil Václav Richtr 1885. — Do školy chodí sem děti z Bohuňova a z Horního Poříčí; žáků jest 191.

Stará stříbrná pečeť obecní má nápis: „Sigillum Bohunoviensium 1593."

Trati se jmenují: U Korejtek, pod Čihadlem, Svobodníky, v Roudníkách, na Trhonici, Stráž, Kostelnice a j.; (r. 1750: na Honech, louky na Roudnicích).

V obci jest mnoho kameníkův. Na blízku (západně) dobývá se tuha.

V Bohuňově je od r. 1885 hasičský spolek.

Panský dvůr velkostatku Křetínského v obci má výměry 33·28 ha. V osadě jsou také dva mlýny.

Samoty jsou: mlýn pod skalami a doly na tuhu.*)

Bolešín,

ves 14 km. zsz. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 4·8 km², v kotlině se tří stran lesy obklopené, blíže pravého břehu Trestného potoka, nazvaná dle osob. jména Boleša (Boleslav). Domy stojí bud štítem nebo průčelím do okrouhlé návsi, mezi nimi jsou mezery; málo domů jest ze dřeva, ostatní jsou z kamene a cihel, zomítány.

---

*) D. z. O. IV. 221, VI. 145, VII. 215, VIII. 11, 12, 555; Archiv Čes. VI. 545, 547, XVII. 179, 243; Půh. kn. I. 283; Reg. zem. č. 301, dom. 185; M. Trapp: Památky arch. 1855 str. 352 (podle něho J. Havelka ve Sbor. Velehr. II. 299). Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 56; Kirchl. Topogr. Brn. II. 279; zpráva dp. Fr. Neveselého, býv. faráře, a p. uč. Bohuňovského Stan. Nováka na dotazník Vlastivědy Moravské.

Po válce třicetileté r. 1674 měl Bolešín $^{63}/_{64}$ lánu, 10 domův osedlých, 3 nové pusté, 2 staré pusté. R. 1790 bylo tu 28 domův, 194 obyv., na 90 jiter polí; r. 1834 domů 32, obyv. 191; r. 1890 domů 39, obyv. 216; r. 1900 domův 38, obyv. 206, katolíků 58, evangelíků 148, vesměs Čechův.

Bolešín uvádí se r. 1349, kdy byl s Brťovím a Lhotkou od Mik. Strniště a manželky jeho Háty prodán Arklebovi z Klečan, který r. 1374 zapsal na Bolešíně své dceři Kunce, manželce Vojt. z Pernštýna, 3 hř. ročního platu. R. 1398 prodali však bratří Arkleb a Vilém z Klečan Bolešín s Brťovím, s dvorem a pustou Lhotou Janovi a Arklebovi, synům Vaňka z Muchnice. Brzy potom nabyl Bolešína a Brťoví Heralt z Kunštátu. Jej poháněla r. 1406 jeptiška Jitka z Muchnice, že jí drží vlastní její dědictví Brťoví a Bolešín. Dle nálezu panského měl jí Heralt na svobodném 4 hř. platu ukázati do její smrti, potom pak aby naň spadlo zase. Heralt z Kunštátu postoupil však a dal tyto dvě vesnice sestře své Žofce, a Žofka to poručila p. Vil. z Pernštýna, který však tím poručenstvím vytiskl Žofku z jejího držení; proto jej Žofka pohnala r. 1417. Tu úředníci panským kázaním jeli do Brťoví a do Bolešína na uptání, byl-li jest v pokojném držení těch vsí pan Vilém, jakož mu paní Žofka poručila, čili jemu kdo v to mocí sáhl, a uptali se na rychtáři, na konšelech i na obci, že jest to vždy držel v pokoji, jakž mu paní Žofka postoupila a ještě dodnes drží. Odtud zůstaly tyto vsi při zboží pánů z Pernštýna, až pak za 2. polovice XVI. stol. zároveň s Loukou a Olešnicí dostaly se Hanuši Fridrichovi hraběti z Hardeka a později r. 1590 připojeny k panství Kunštátskému (viz L o u k u). — R. 1381 jmenuje se také Jelen z Bolešína, jenž koupil od Machny z Rosičky třetinu dvora v Rozseči. — Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 6 zl. 4 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 43 slepic, 330 vajec, 20 měr ovsa a předli 58 liber lnu; 10 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 4 chalupníci robotovali týdně 2 dni pěšky a o žních dvojnásob.

Katolíci Bolešínští náležejí ke katolické farní osadě do Prosetína; evangelíci pod správu svou duchovní v Prosetíně.

Škola v Bolešíně až do r. 1849 byla katolická. Tohoto roku rozdělila se na katolickou a evangelickou. Kdežto však katolická škola zanikla z nedostatku žáků, trvá evangelická škola

jako soukromá náboženská škola s právem veřejnosti. Nově vystavěna byla škola r. 1867 a r. 1893 byla přestavěna, rozšířena a opravena. Jest jednotřídní, a chodí do ní také katolické děti z Bolešína. Nejdéle tu působili: Ant. Dobiáš, Jos. Nešpor a Bohumil Bukáček. Žáků je 46. — Příjem učitelův býval s počátku: 4 gr. od dítěte a podpory, celkem asi 200 zl.; k tomu chodil po pořádku od domu k domu, kde mu také vyprali.

Stará obecní pečeť má obraz sv. Františka a nápis: „S. Franciscus. Darf Bolleskin" (u podpisů r. 1749: „obec Boleská).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Bolešín od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Jména tratí jsou: Padělky, Močidla, Vírovský, Ostrožný, Janovce, Korejtka, Hráza, Chocholáč, Vejmola, na Skalách, Lhoty, Křinice, Dědka, Peklov, Nívky, Dluha, Díly, Nivy, za Vrškama, na Plachtech, na Kotníkách, Záskalčí, na Lubech, na Babě, na Zapačech, na Žlíbku, Kopaniny, Žleby, Bařina (r. 1749: na Hlinicích, Na Vostrážni). Lesy: Láza, Brce.*)

Bradleny,

dříve Bradlné, Bralné, jak až dosud říká lid (dle slova bradlo = strmá skála), farní ves 11 km sev. Kunštátu blíže řeky Svitavy po pravém jejím břehu při hranicích zemských, v úžlabí 387 m nad mořem; katastrální obec rozlohy 1·48 km². Domy jsou po různu, po stráni, po horském hřbetě i v údolí, skoro vesměs ze staviva tvrdého; selské usedlosti jsou tu pouze dvě.

Po válce třicetileté měla obec $^{47}/_{64}$ lánu.

R. 1790 měla ves 34 domy, 195 obyv; r. 1834 domů 57, obyv. 307; r. 1900 domů 47, obyv. 354, z nichž 350 katolíků, 1 evangelík ref. vyz. a 3 židé, — vesměs Čechové.

Od r. 1382 sdílela osada tato všecky osudy s Bohuňovem (viz Bohuňov) a s ním připojena r. 1551 ke zboží Křetínskému. Asi čtvrtina vsi příslušela však k panství Letovskému (r. 1834

---

*) D. z. B. VI. 900; Půh. kn. II. 24, 61, III. 13, 216; reg. zem. č. 310, dom. 35; Archiv Čes. XVI. 554, XVII. 224; Slavík: Morava 25; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 71; na dotazník Vlastivědy Mor. odpověděl dp. Ant. Novák, bývalý farář v Prosetíně, a p. Bohumil Bukáček, učitel v Bolešíně.

domů 17 a obyv. 88), — snad domy, které později teprve vystavěny byly na sousedním území panství Letovského. Část osady u Letovského panství uvádí se r. 1711.

V XVI. stol. mluví se o trojím Bradlném: Horním, Prostředním a Dolním. Když počátkem toho století prodával Jan z Boskovic na Svojanově své zboží Bohuňovské Ladislavovi z Boskovic na Třebové, bylo Horní Bradlné pusto a Dolní trvalo.



Obr. 13. Náves v Bradlenách.

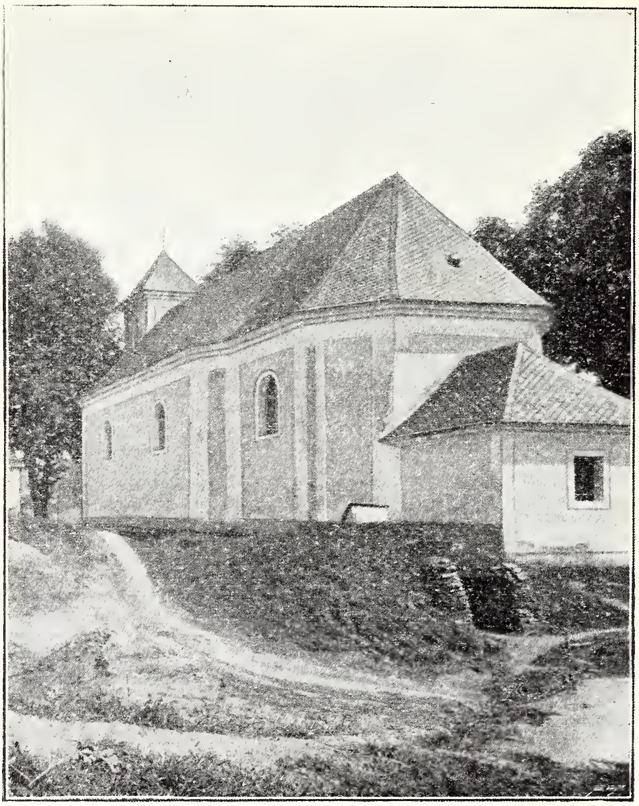
Když pak r. 1551 Jaroslav z Pernštýna prodával Bohuslavovi Sadovskému ze Sloupna s Bohuňovem Bradleny, uvádějí se Horní a Prostřední Bradlné jako místa pustá, a osazeno bylo Dolní Bradlné. — V XVII. stol. sebrala voda u Bradlného několik domů, polnosti od nich byly rozděleny mezi domkáře Studlovské.

Poddaní r. 1750 předli vrchnosti 17 kusů, dávali slepic $13^1/_2$, vajec 45, ovsa $6^6/_8$ míry; tři sedláci robotovali 3 dni týdně s potahem a $^1/_4$ roku o žních ještě k tomu 3 dni týdně pěšky, 1 podsedník a 5 chalupníků měli týdně 3 dni pěší roboty.

Kostel Povýšení sv. Kříže vystavěn byl ze základů r. 1790. Má jeden oltář; častěji byl opravován.

Na věži jsou dva malé zvony.

Samostatná duchovní správa zřízena byla v Bradlenách r. 1791. Osady nyní přifařené náležely dříve k faře do Březové,



Obr. 14. Chrám Páně v Bradlenách.

Křetina a Letovic. Nejdéle tu působili: Jan Hrachový 1791—1806, Fr. Dostal 1810—1830.

K farní osadě patří: Bradleny, Vilímov, Rozhraní, Stvolová, Vlkov, Skřib a Studlov. Farních osadníků jest 1342, a pochovávají se na hřbitově v Bradlenách za osadou.

Škola zřízena byla zároveň s kostelem. Stará škola byla chatrná budova po levé straně u kostela. Nová pěkná dvojtřídní

škola, která má hojně učebných pomůcek a při níž jest žákovská knihovna, vystavěna byla i přispěním Ústřední Matice Školské, která dala 3000 K, aby minulo nebezpečí, že v české obci bude zřízena škola německá. Žáků jest 130, a přiškoleny jsou ještě obce Rozhraní a Vilímov.

V obci jest odbor Ústřední Matice Školské.

Trati se jmenují: Ve Žlíbkách, pod Olšou, na Mrštníku. — Lidé živí se většinou prací v továrnách.

Na Svitavě jest mlýn (již r. 1750). V obci také továrna na vatu.

Bradleny činí se Studlovem politickou obec.*)

Braslavec,

druhdy Zbraslavec (r. 1674 Braclavec i Braclavice), ves, 3 km jjz. Kunštátu, katastrální a politická obec 2·62 km² rozlohy, v údolí podélném, jímž protéká Petrovský potok. Na pravém i levém břehu jeho jest řada domů; na levém malá náves. Domy jsou vedle sebe, většinou z kamene, bez okras.

R. 1674 měla obec $1^{59}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 11, nové pusté 4, starý pustý 1.

R. 1790 měla osada 34 domy, 226 obyv.; na 200 jiter nevýnosných polí a na 80 jiter luk. R. 1834 domů 40, obyv. 248; r. 1890 domů 43, obyv. 332; r. 1900 domů 43, obyv. 322, vesměs katolíkův a Čechův.

Braslavec připomíná se po prvé r. 1374, a patřil vždy k panství Kunštátskému.**)

R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 12 zl. 45 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 165 vajec, předli 60 liber lnu; 8 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 6 podsedníků týdně 3 dni pěšky a 1 chalupník týdně 2 dni pěšky; o žních podsedníci a chalupník měli robotu dvojnásobnou.

---

*) Reg. zem. č. 301, dom. 185. Wolný: Die Markgr. Mähren, II. 2. 56, 57, 104; Kirchl. Topogr. Brn. II. 280; zpráva p. Jana Šponara, nadučitele v Bradlenách.

**) R. 1390 jmenuje se Johannes de Zbraczlawcze (Cod. dipl. Mor. XI. 510).

V obci stála malá kaplička sv. Jana Nep. Na témž místě vystavěna byla r. 1900 krásná kaple v gotickém slohu. Náleží k farní osadě do Kunštátu, kde se pochovává, a kam také děti chodí do školy.

Stará obecní pečeť má obraz sv. Apolonie s nápisem: „Braslowez. S. Apollia". — V obci jsou tři mlýny, pila, a vzmáhá



Obr. 15. Chrám Páně v Braslavci.

se tam průmysl hrnčířský. Spolek dobrovolných hasičů založen byl r. 1888; jest tu také katolická jednota.

Jména tratí jsou: Na Čermáčku, v Krajině, na Peračově v Kamínkách, v Betýškách, na Páleninách, na Hlóžku, u Tušinka, na Červinkách, v Rovni, na Podcestí, na Hůrách, na Křībě, na Hamře, na Vůbčině, na Rybníčkách, v Mokří, v Pařezí, Kroužek a j.

Staré rody jsou: Marek, Svoboda, Stejskal, Žoužela, Němec. Sev.-záp. Braslavce jest panský dvůr a mlýn jménem Víska. Dříve byla tu ves téhož jména, která dříve asi slula Martinova Ves, a o níž se ví, že r. 1374 panoš jeden měl na ní 30 hřiven (v. Kunštát také k r. 1476, 1520 a 1590). V XVII. stol. byly však u Vísky všecky polnosti obráceny ke dvoru; dědina zanikla.



Obr. 16. Víska u Kunštátu.

R. 1750 panský dvůr u Vísky měl 146 měr polí, $^2/_8$ míry zahrad, luk na 17 čtyrspřežných vozů sena a na 11 vozů otavy.*)

Brťoví

(r. 1674 Bertieyov, r. 1749 Brtiow), ves 12 km zsz. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 3·71 km², na pahorka-

*) D. z. O. II. 473; reg. zem. č. 310, dom. 35; Slavík: Čas. Mat. Mor. 1893, str. 263; J. Tenora: Čas. Mat. Mor. 1895, str. 331. Zpráva p. naďučitele Fr. Sedláka v Kunštátě na dotazník Vlastivědy Moravské.

tině v lesnaté krajině. Náves je nepravidelná, mezi domy jsou mezery. Do osady stojí buď štítem nebo průčelím, a jen staré jsou ještě ze dřeva, všecky jsou zomítány a obíleny.

R. 1674 měla obec $1^{13}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 11, nové pusté 4 (r. 1657 jeden osadník utekl), starý pustý 1.

R. 1790 bylo tu 21 domů, 138 obyv., na 140 jiter polí; r. 1834 domů 25, obyv. 154; r. 1890 domů 28, obyv. 173; r. 1900 domů 28, obyv. 173; katolíků 81, evangelíků ref. vyz. 92, vesměs Čechův.

Brťoví připomíná se r. 1349, a vždy společně s Bolešínem (viz Bolešín). Jen r. 1371 Arkleb z Klečan zapsal na Brťoví své manželce Kláře 150 hř. gr. Zároveň s Bolešínem a zbožím Louckým koncem XVI. stol. bylo Brťoví připojeno k panství Kunštátskému (viz Louku). Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úrok o sv. Jiří 6 zl. 35 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 108 slepic, 500 vajec, 28 měr ovsa a předli 65 liber lnu; 13 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě 3 dni týdně pěšky.

Katolíci Brťovští náležejí k farní osadě do Prosetína; evangelíci přislušejí pod svou duchovní správu rovněž do Prosetína, děti chodí do Prosetína (2 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Brťoví od povinnosti čepování panského vína, a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Trati slovou: Chrást, Kopaniny, Obecník, Ubčiny, Závist, Žleby, Lišči, Rarůšky, Oujezdy, Tišně a j.

V obci jest spolek hasičský.*)

Břesice,

druhdy Vřesice (v XVII. stol. také Březice), ves 4·5 km ssz. Kunštátu, katastrální obec 1·41 km² rozlohy, v hlubokém, chráněném údolí; dokola kousek od vesničky jsou lesy. Domy jsou o sobě, z kamene, cihel i ze dřeva, zomítány; před nimi jsou za-

---

*) D. z. B. V. 405; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. č. 310, dom. 35; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl dp. Ant. Novák, bývalý farář v Prosetíně.

hrádky. Stodoly jsou poněkud vzdáleny od stavení. — Vykopán tu železný hrot šípový.

V XVII. st. velikost obce byla $^{59}/_{64}$ lánu; domův osedlých starých bylo 5.

V Břesicích bylo r. 1790 domů 9, obyv. 56, na 120 jiter nevýnosného pole; r. 1834 domů 11, obyv. 74; r. 1890 domů 11, obyv. 104; r. 1900 domů 11, obyv. 99, katolíkův a Čechův.

Osada náležela původně pánům z Lomnice ke zboží Letovskému. Ale r. 1524 vložili ve dsky tuto ves s jiným zbožím svým bratří Jiří a Jan z Lomnice Krištofovi z Boskovic na Třebové, který však zase to odstoupil r. 1531 Pavlovi z Vojenic, čímž Břesice připojeny k jeho panství Křetínskému (viz Křetín). Poddaní robotovali r. 1750 z pololánu 3 dni s potahem, úroku platili o sv. Jiří 2 zl. 59 kr., o sv. Václavě 2 zl. 55 kr. a o vánocích 1 zl. 10 kr., předli $12^1/_2$ kusu, slepic odváděli $13^1/_2$, vajec 1 kopu, ovsa 6 měr. O žních ($^1/_4$ roku) robotovali sedláci 3 dni s koni a 3 dni pěšky. Půllán platil r. 1850 výkupného 283 zl. $17^5/_9$ kr.

Břesice patří k farní osadě do Křetína. Děti chodí do školy do Sulikova (1·5 km).

Katastr. výměra obecních pozemků r. 1826 činila 27 jiter 190□°. Jména tratí jsou: Na Oberčicích, na Červenici, u Rokytí, u Černobýla, na Hrbech, za Březinkou, nad Habřím, na Lopatě, u Barky atd. O trati, kde se říká „U Saksa“, vypravuje se, že tam byl zabit saský vojín.

Staré rody jsou: Janák, Jaška.

U Břesic dolovalo se dříve na železnou rudu, doly však zanikly. V obci jest hrnčířská dílna; vyhořela r. 1899.

Břesice jsou připojeny ke Křetínu, s nímž tvoří politickou obec.

K Břesicům patří samota „Hukovna“, hostinec na silnici u Sulikova, kde se dělí silnice ke Křetínu a Rosičce. R. 1899 vyhořel; nyní jest u „Hukovny“ hrnčířská dílna.*)

Crhov,

(dle jména Crha) ves 8 km sz. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 3·69 km², v údolí při silnici z Kunštátu do Olešnice.

*) Reg. pod. 301, dom. 185. Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 57; zpráva p. Fr. Vodnaříka, naducitele v Sulikově, a p. J. Janáka z Břesic na dotazník Vlastivědy Moravské.

Domy jsou postaveny nejvíce ve dvou řadách těsně vedle sebe, tak že tvoří téměř jedinou ulici, která se rozšiřuje v náves; několik domků stojí o samotě ve vesnici i za vesnicí; jsou vesměs zomítány.

Po válce třicetileté r. 1674 měl Crhov $1^{51}/_{64}$ lánu, domův osedlých 15, nově osedlé 2, nové pusté 4, staré pusté 2. R. 1790 bylo domů 39, obyv. 253, na 170 jiter nevýnosných rolí a na 120 jiter luk; r. 1834 domů 45, obyv. 279; r. 1890 domů 46, obyv. 260; r. 1900 domů 46, obyv. 321, katolíků (1 ev. ref. vyz.), vesměs Čechův.

Crhov náležel ke zboží Drnovskému. R. 1353 daroval Jindřich z Drnovic svým synům Bedřichovi a Janovi tuto ves s dvorem, ale r. 1359 zapsal na ní své manželce Ance 100 hř. Bedřich se psal po Crhově, a r. 1377 zapsal mu král Karel IV. 60 kop. R. 1391 vzal Bohuše z Drnovic bratry Martina a Buzka z Drahanovic na pravý spolek svého zboží v Crhově, a tito bratří prodali r. 1397 Crhov Mikšíkovi z Vojetína. Zároveň však část Crhova náležela asi Ludvíkovi z Ubušína, neboť Ludvík již 1396 prodal ves Crhov s mlýnem témuž Mikšíkovi za 99 hř., jenž pak r. 1398 zapsal na Crhově manželce své Zdince z Voděrad u věno 25 hř. Nedlouho potom držel Crhov Heralt z Kunštátu, jenž r. 1412 prodal tuto ves s dvorem Nickovi z Vidbacha, jenž na ní zapsal manželce své Machně 5 kop ročního platu, na nějž Machna ovdověvši přijala na spolek r. 1420 bratra svého Jana ze Sedlice. Ves však Crhov daroval Jindřich z Vidbacha r. 1447 Petrovi z Bystřice, ale r. 1466 dal ji král Jiří i s dvorem Janu Děvečkovi z Herštejna. Než Jindřich z Lipé, nejvyšší maršálek království Českého, činil odpor proti tomuto královskému zápisu pravě, že má k tomu lepší právo, a proto musil se s ním Jan Děvečka smluviti a dáti mu 60 zl. uh. Jan Děvečka prodal pak r. 1487 Crhov s tvrzí, rybníky a dvorem Mikulášovi, rychtáři z Trpína, za 500 zl. uh., jenž téhož roku postoupil to Vilémovi a Vratislavovi z Pernštýna. R. 1496 byl připojen Crhov ke zboží hradu Louky a s ním dostal se koncem XVI. stol. k panství Kunštátskému, jako Olešnice.

Tvrz Crhovská, o které se r. 1487 činí zmínka, zanikla. Kde stála, naznačuje hromada kamení na západní části vsi, a lid nazývá také posud ssutinu tu tvrzí. — Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 16 zl. 39 kr. a o sv. Václavě 11 zl. 55 kr., dávali $33^1/_2$ slepice, 166 vajec, předli 105 liber lnu; 18 sedláků

robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 5 podsedníků mělo týdně 3 dni pěší roboty a o žních dvojnásob.

Crhov náleží k farní osadě do Olešnice; tam také chodily děti do školy, než byla vystavěna r. 1868 nynější jednotřídní škola. Nejdéle tu působí učitel Vilém Verner. Pamětní kniha založena Janem Šponarem. Žáků jest 51.

R. 1500 Vilém z Pernštýna osvobodil Crhov od povinnosti čepování panského vína, a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

Jména tratí jsou: Pod Strážou (vrch na jižní straně vsi), Na Dílech, Chrástky, Strniště, Končiny, Horka, Funtíky (r. 1749: „Na Škrnoších").

U obce jest mlýn.

R. 1873, 1882, 1889 byla obec postižena povodní, r. 1881 krupobitím. R. 1851 lehlo popelem 6 usedlostí, r. 1852 tři; r. 1888 vyhořela 2 čísla.*)

Černovice,

farní ves 8·5 km zjz. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 13·18 km^2, na vyvýšené rovině, která k jihu a východu zvedá se v návrší. Osada sestává z dvou částí; jižní část jest větší a zaujímá větší díl statků; horní konec je naproti přes potok, a jsou v něm většinou domkáři. Půdorys osady má podobu obdélníkovou a tvoří širokou nepravidelnou náves. Domy jsou místem dosti těsně vedle sebe, místem od sebe odděleny, na náves většinou průčelím. Starší stavení jsou vesměs ze dřeva, zomítána a obílena.

R. 1674 měla obec $1^{43}/_{64}$ lánu, a bylo tu osedlých domů 19, nový pustý 1, starý pustý 1; r. 1790 bylo domů 43, obyv. 348; r. 1834 domů 71, obyv. 575; r. 1890 domů 93, obyv. 625; r. 1900 domů 103, obyv. 638, katolíků, vesměs Čechův.

---

*) D. z. B. VI. 331, 855, VIII. 42, XI. 256; Cod. dipl. Mor. XI. 51, XII. 282; Půh. kn. V. 269; Archiv Čes. VI. 520, XVI. 311, 315, 554; reg. zem. č. 310, dom. 35. Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 73; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Vilém Verner, učitel v Crhově.

Černovice náležely původně ke zboží Lomnickému. R. 1392 Jan z Lomnice převedl manželku svou Adličku ze vsí Vznětína a Bedřichova na Černovice a Hodonín s lesem Hodoňským. R. 1406 Jan z Lomnice žádal zvodu na Procka z Kunštátu a Lysic, že drží zboží sestry jeho v Černovicích a Tasovicích, a zveden byl skutečně na ty dědiny plným úřadem. R. 1455 Bohuše z Lomnice zapsal manželce své Kateřině z Ilburka také na Černovicích roční plat. Podle tohoto náležely Černovice ke zboží hradu Louky, tehdy oddělenému (Olešnickému). Když pak r. 1496 koupil to zboží Vilém z Pernštýna, připojeny byly Černovice ke zboží Pernštýnskému a zůstaly pak již u panství Pernštýnského.

Jak svědčí rukopis z archivu Svojanovského, vypisující války za Marie Teresie, vydrancovali Sasové, od Brna daleko na plen vyjíždějíce, dne 2. dubna 1742 Černovice a odvlekli s sebou 37 osadníkův. — R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku sv. Jirského 7 zl. 3 kr. a o sv. Václavě 19 zl. 16 kr. a předli 51 liber lnu; 13 sedláků robotovalo týdně 3 dni s jedním koněm a 3 dni s volem, pět týdně po 3 dnech pěšky a dva týdně po 2 dnech pěšky. Později bylo z půllánu 78 dní roboty, pak úrok sv. Jirský a Václavský $18^1/_2$ kr. konv. m.; místo přádla byla povinnost zdělati sáh dříví. Dával se také lesní oves atd. Výkupu bylo 46 zl. $57^1/_3$ kr. stř.

Nad vesnicí k severu jest kostel sv. Jana Křtitele. Byl vystavěn na místě starého kostelíka, v němž stával jen jeden oltář, 1778—1780. Má 3 oltáře, oratoř a mramorovou křtitelnici. Opravován byl r. 1850 a později. Na věži jsou 2 zvony, větší jest z r. 1570.

V Černovicích připomíná se v XIII. stol. samostatná fara; r. 1286 byl tam farářem Rudger. Podací kostelní jmenuje se pak r. 1596, kdy náleželo pánům na Pernštýně. Později byl zdejší kostel filiálkou Doubravnickou, až r. 1758 zřízena tu expositura. Tehdy měl duchovní správce od obcí přifařených ročně 58 zl. 6 kr., od Lomnického faráře 12 zl., od Doubravnického 11 zl. 54 kr., což konsistoří doplněno bylo na 182 zl. Z expositury stala se r. 1785 samostatná správa duchovní. Desátek odváděl se do Doubravníka (z lánu 2 mázy másla, hrubá čtvrt žita a na penězích asi 30 kr.). Nejdéle tu působili: Fr. Hanko 1771—1804; Jan Essenther 1841—1857; Ant. Životský 1857—1880, a od r. 1889 Jos. Jičínský.

K farní osadě patří Černovice, Hodonín a Tasovice. Farních osadníků jest 1140. Ze všech těchto osad pochovává se na hřbitově u kostela

V dřevěné škole vyučovalo se v XVIII. stol. asi od doby, co byla v Černovicích zřízena expositura, až do r. 1817. Tohoto roku vystavěna nová zděná budova, a r. 1882 nynější škola o poschodí zbudována. Škola jest od r. 1878 dvojtřídní. Učitel měl dříve 1 jitro 901□° pole, louku na 2 centy sena, platu 47 zl. 58 kr. a 12 sáhů dříví. Nejdéle tu působili: Tomáš Starha 1793—1840, který také založil pamětní knihu, a Jan Dědek 1840—1880.

Do školy sem chodí děti z Černovic a Tasovic; žáků jest 180; školní knihovna má 280 sv.

Výměra celé obce dělá 2289 jiter 1377□°. R. 1499 v pátek po sv. Jakubu ap. na snažnou prosbu rychtáře a konšelů z Černovic dal Černovským Vilém z Pernštýna pustiny své zpustlé v Černovicích, role i loučky, a odpustil jim robotní peníze, které platili, aby tak náhradu jim učinil za zatopení rybníkem, který jeho předkové udělali pod Černovicemi. — Stará pečeť má ve znaku v horním poli Pernštýnského zubra, v dolním strom, krojidlo, radlici a nápis: „Czernowska richta 1689." — R. 1772 prodala vrchnost podsednický dům i s pozemky za 50 rýnských.

Trati slovou: u Strážnického, na Návsi, Pořečí a j. (r. 1749: na Lískovcích, Květova (v Květový, v Květovách), v Ohrazdách, na Kroužkách, na Vratech; les obecní Strážničky).

Také byl v Černovicích cech řemeslnický. Dle pečeti cechovní náleželi k němu: koláři, krejčí, tkadlci, obuvníci, truhláři, tesaři, kováři a bednáři. Nápis pečeti jest: „Reichcech der Herrschaft Perns. in Czerno. 1827."

V obci jest spolek hasičský od r. 1892, záložna Raiffeisenova z r. 1897.

Staré rody jsou: Plíhal, Peša, Kšica, Haška, Jurnečka, Sedláček, Pavelka.

Jest tu koželužská továrna, pod dědinou mlýn.

V obvodě obce na severozápad v lese jest myslivna a dále v lese 4 domky, jimž se říká Beránka.

Na blízku, ale v okrese již Tišňovském, zaniklá osada Přibyslavice a zřícenina Hrádky.*)

---

*) D. z. B. VII. 102; Půh. kn. II. 13, 14; reg. zem. č. 300, dom. 242; archiv Svojanovský a Černovský; Wolný: Kirchl. Topogr. Brn. II. 379; Slavík: Morava 201; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Fr. Pavelka, továrník, a dp. Jos. Jičínský, farář v Černovicích.

Čtyrdvory,

také Čtyry Dvory, ves 11 km zsz. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 3·93 km², na silnici k Štěpánovu, na rovině. Náves je nepravidelná; domy většinou jsou z kamene a cihel, nejsou těsně podle sebe, zomítány, letopočet na dvou domech.

R. 1674 měla obec $1^{40}/_{64}$ lánu, a bylo tu osedlých 12; r. 1790 bylo domů 17, obyv. 120, na 80 jiter rolí; r. 1834 domů 22, obyv. 157; r. 1890 domů 33, obyv. 221; r. 1900 domů 34, obyv. 247; katolíků 157, evangelíků ref. vyz. 90, vesměs Čechův.

R. 1486 jmenuje se Jan Černý z Prosetína na Čtyrdvorech. Osada sama však náležela vždy k panství Pernštýnskému. — Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 3 zl. 34 kr. a o sv. Václavě 10 zl. 18 kr., a předli 19 liber lnu; robotovali týdně 4 sedláci 3 dni s koněm, 4 týdně 3 dni s volem, 3 týdně po 3 dnech pěšky a 1 týdně 2 dni pěšky.

Katolíci náležejí k farní osadě do Prosetína; evangelíci pod svou správu duchovní také do Prosetína, kam chodí i děti do svých škol (1 km).

R. 1482 Vilém a Vratislav, bratři z Pernštýna, propustili poddaným svým ve Čtyrdvorech právo odúmrti, a r. 1500 osvobodil je Vilém z Pernštýna od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od povinnosti bezplatného vožení ryb panských. Čtyrdvory, Kobylnice a jiné osady užívaly pečeti, na níž byl nápis: „Stiepanowska richta 1689" a znak: zubří hlava, dole radlice a hrábě.

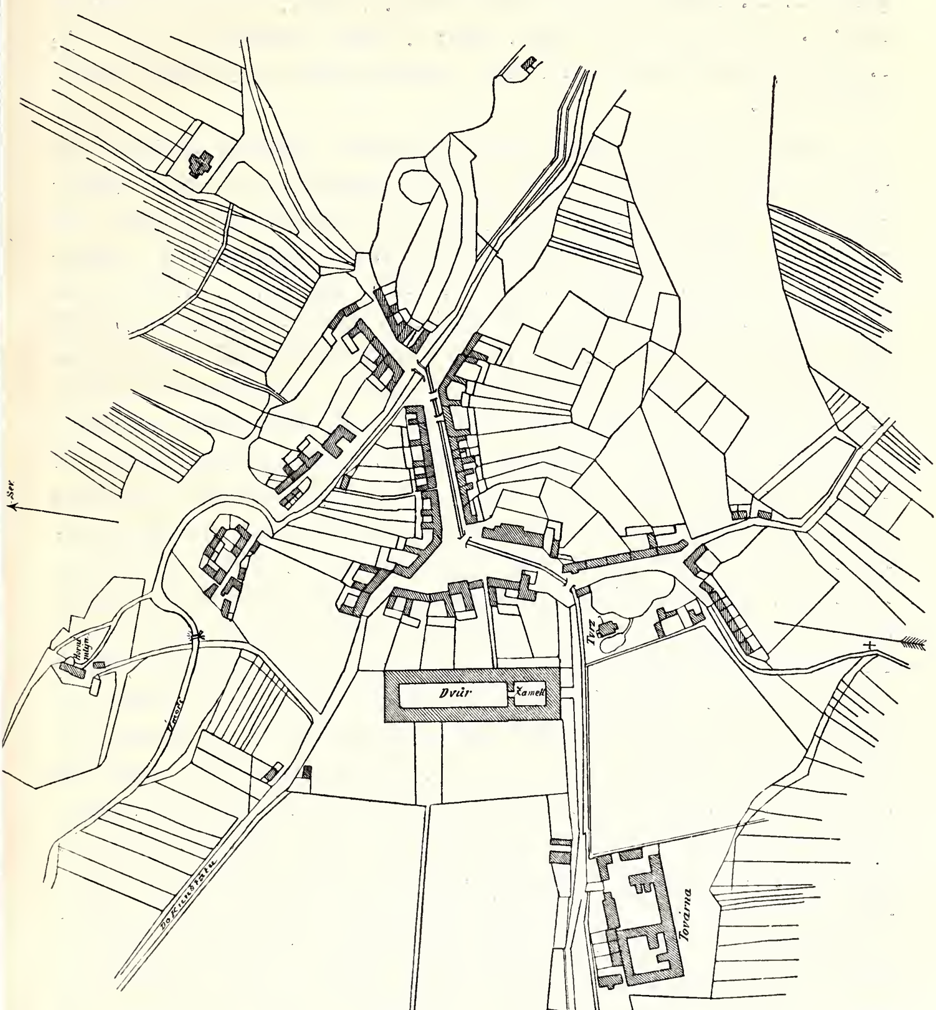
Trati se jmenují: Závist, Příhony, Dolní vejpustek, Žleby, Hnojnice, Oužlebí, Žberka, Niva, za Skalou, Roveň, Lány, Podsedek, Pochráščí, Díly, Žlíbek, Ouzké, u Cumberka, na Výměně, Rychlíky, Hrachovce, Skříp, Hranice, na Zahrádecký lásky, za Vrškem, Vosičí, u Zídek (r. 1749: za Hejperky, nad Laskenicí, na Rahovcích, na Špinberku; louky v Štěpnici, na Hejperku).*)

Drnovice,

ves 5 km jv. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 7·98 km², v údolí, které vroubí na západě lesnaté kopce Dubovice a Bařiny,

*) Archiv Čes. XVI. 239, 296, 554; reg. zem. č. 300, dom. 242. Slavík: Morava 201.

na severu Hůry a na jihu Hvozd, při potoku Petrovském, jemuž se tu říká Úmoří. V dědině vlévá se do něho potok Lhotka, tekoucí



Obr. 17. Půdorys Drnovic.

z údolí „Žleby“ zvaného. Domy jsou téměř podle sebe a tvoří ulice, velkou většinou jsou z kamene a cihel, vesměs zomítány; na jednom stavení letopočet 1760, na druhém domě 1787.

Po válce třicetileté r. 1675 měly Drnovice $6^{44}/_{64}$ lánu; domův osedlých bylo 20, nově osedlé 3, nových pustých 20, staré pusté 2. R. 1790 bylo tu domů 105 (?), obyv. 494, na 600 jiter rolí; r. 1834 domů 87, obyv. 616; r. 1890 domů 102, obyv. 761; r. 1900 domů 100, obyv. 782, vesměs katolíkův a Čechů mimo 6 Němcův.

Drnovice byly samostatným panstvím. Odtud jméno bral rytířský rod z Drnovic, jehož počátky zasahují od věku XIII.; znak jeho byl trojčáří jako u pánů z Kunštátu. Byl-li však rod Drnovský odvětvím rodu Kunštátského, jest sporno.*) Po Drnovicích psal se r. 1249 Slavibor, r. 1272 Kojata, r. 1275 Ješek čili Jan, r. 1307 Vilém z Drnovic. V polovici XIV. stol. vládl Drnovicemi Jindřich z Drnovic, který r. 1353 daroval svým synům Bedřichovi a Janovi ves Crhov s dvorem, manželce své Ance r. 1359 zapsal na svém zboží 100 hř., a r. 1360 dceři své Elšce, manželce Ondřeje z Bystřice, dal za věno v Drnovicích 5 hř. ročního platu. Toto věno dal pak r. 1376 Ondřej z Bystřice vymazati z desk a ponechal si jen 14 (gr.?) platu na díle Smilově. Zatím však Anka ovdověvši přijala r. 1368 své syny Jindřicha, Olomouckého kanovníka, Bohuše a Smila na pravý spolek a postoupila jim zboží své. Tím činem dostalo zboží Drnovské kolik pánů, a dály se časté změny v držení jeho. Smil prodal hned r. 1368 Kuníkovi z Lysic mlýn v Drnovicích za 15 hř. Bedřich zapsal r. 1374 své manželce Ofce na svém díle v Drnovicích 125 hř., na něž pak r. 1398 přijala Ofka své děti na spolek. Jan obvěnil r. 1376 manželku svou Kačnu 25 hřivnami v Drnovicích, ale r. 1391 zapsal jí za věno 125 hř. na tvrzi, dvoře, $^1/_2$ 4 lánu a dvou dvorcích. Bohuše pak r. 1391 přijal bratry Martina a Buzka z Drahanovic na pravý spolek svého zboží v Drnovicích a Crhově. R. 1397 postoupil však Buzek z Drahanovic všecko své právo v Drnovicích bratru svému Martinovi, jenž tu hned zapsal manželce své Dorotě 15 hř. platu, ale r. 1408 směnil Martin svůj díl v Drnovicích ($^1/_2$ 11 lánu, dvůr a dva dvorce) s Alšem a Prockem z Kunštátu na Lysicích za

---

*) Brandl: Kniha Drnovská VI. praví, že rod Drnovský není odvětvím rodu Kunštátského, a že za praotce Drnovských považovati dlužno Slavibora z Drnovic, jenž se uvádí r. 1249, ale sám v Knize pro každého Moravana (str. 288) zase dí, že linii Drnovskou rodu Kunštátského založil Mikuláš, syn Bočkův. — Zdá se však jisto, že to byly dva rody rozličné.

zboží jejich v Bošovicích a Skřípově. Syn Prockův Heralt z Kunštátu a Lysic zapsal r. 1446 manželce své Martě z Valdeka v Drnovicích dvůr s lesy a příslušenstvím za věno. — Začátkem XV. stol. r. 1407 sstoupili se Jan a Vojtěch z Drnovic na všecko své zboží, které měli v Drnovicích, a Vojtěch přijal ještě na spolek svého zboží v Drnovicích bratra svého Bohuše, což však bylo příčinou sporů mezi nimi. Jan zase dal tehdy své dceři Johance za věno v Drnovicích na dvou poplatných sedlácích Oldřichovi a Jakubovi 2 hř. ročního platu; v nepokojných pak těch dobách pohánėl Jan r. 1406 Heralta Pušku z Čech ze 40 hř., že je chudým lidem v Drnovicích za pravým příměřím pobral. Manželka Bohušova z Drnovic byla Kateřina, která také na dvoře v Drnovicích měla zapsáno za věno 125 kop, a ta ovdověvši přijala r. 1437 na to na spolek všechny své děti. Jako syn její jmenuje se Jan, jenž tehdy koupil od bratří Beneše a Vaňka z Boskovic všecko jejich právo na Drnovice; uvádí se ještě r. 1463. R. 1464 jmenují se bratří Bohuše, Petr a Bedřich z Drnovic; z nich tehdy Bohuše a Petr koupili od Viléma z Miličína Rájec, a od té doby psali se „na Rájci". Téhož roku zapsal Bohuše manželce své Marketě z Veselice na Drnovicích 10 kop roč. platu. Synem Bedřicha z Drnovic, jenž se připomíná ještě r. 1492, byl proslulý spisovatel „Knihy Drnovské" Ctibor z Drnovic († r. 1543), jenž v Drnovicích získal od bratří Jana a Vojtěcha z Pernštýna r. 1525 14 obyvatelů s mlýnem a pustým dvořiskem. Starší bratr Ctiborův Bohuslav (zemřel před r. 1548) přikoupil r. 1529 Doubravici, načež toto zboží spojeno bylo s Drnovským. Syn Bohuslavův Bernart, nejvyšší sudí dvorský, zemřel r. 1601. Z jeho synů vedl dále rod jediný Bohuslav na Rájci, který r. 1593 za manželku pojal Madlenu z Vrbna, s níž měl syna Jana, jenž byl r. 1617 přijat do stavu panského, ale jímž také rod Drnovský po meči vymřel okolo r. 1619. Zboží Drnovské, Rájecké, Jedovnické i Doubravické zdědila sestra Janova Kateřina, která r. 1621 přijala na spolek manžela svého Zdislava z Heissenštejna tak, že jej ustanovila dědicem svým a sobě jen ponechala 2000 zl. mor. Zdislav prodal však již r. 1625 tvrz a ves Drnovice s kostelem, dvorem, mlýny, pilami a ovocnými zahradami pánu Lysickému, Jiřímu hraběti z Náchoda, za 8500 zl. Drnovice zůstaly pak u panství Lysického do r. 1666. Toho roku byly od Lysic odděleny a odhadnuty, načež r. 1668

Drnovice s hospodou byly prodány Jiřímu Štěpánovi hraběti z Vrbna a Bruntála, nejvyššímu moravskému komorníkovi. Druhé od Lysic oddělené vesnice: Lhota, Kunice, Touboř, Hluboké, Rosička, Ústup, Žerůtky, Lačnov, Sčechov a díl Voděrad byly r. 1673 přiřčeny a postoupeny klášteru sv. Josefa v Brně (viz Kunštát), který je však hned prodal Jiřímu Štěpánovi hrab. z Vrbna. Hrabě z Vrbna prodal celý tento Drnovský statek svůj r. 1676 Ostřihomskému arcibiskupovi Jiřímu Selepczenyiovi za 34.000 zl., jenž také získal Lysice. Po smrti arcibiskupově spadlo zboží jeho na císaře Leopolda I., jenž r. 1685 prodal statek Drnovský (v Drnovicích pivovar a palírna) za 28.000 zl. Alexandrovi Schlögerovi ze Schlögerna. Po něm zdědil panství syn jeho Karel Josef († 1726), jenž závětí svou odkázal statek svým pěti synům: Josefovi, Krištofovi, Antonínovi, Janu Nep. a Karlovi, jejichž jménem však soud zemský prodal za 110.000 zl. r. 1728 statek Drnovský, jenž záležel ze vsí: Drnovic, Voděrad (díl), Žerůtek, Sčechova, Lačnova, Lhoty, Kunic, Touboře, Hlubokého, Rosíčky a Ústupa (díl), hr. Antonínovi Serényiovi na Lomnici, který držel také Lysice. Od té doby Drnovice, ač vždy čítány za zvláštní statek, náležely k panství Lysickému.

Bývalá tvrz v Drnovicích stála v západní části vesnice; r. 1884 úplně změněna byla přestavbou v dům, a posud z ní zůstaly skrovné zbytky věžní.

Po válce třicetileté na statku Drnovském velikost obcí měřila $19^{17}/_{64}$ lánův. R. 1667 bylo na statku domův osedlých 87, lhotních 18, pustých 66. R. 1750 patřily ke statku Drnovskému panské dvory v Drnovicích, Voděradech, Žerůtkách, Sčechově a Rosičce; polí u nich bylo 883 měr, a ladem leželo 37 měr, pastvin 28 měr, zahrad $23^4/_8$ m., a z luk bylo 48 čtyřspřežných a 2 dvojspřežné vozy sena a 29 dvojspřežných vozův otavy. Lesů bylo $2037^6/_8$ měr. R. 1834 bylo u Drnovic panských polí 686 jiter 1076□°, luk a zahrad 79 j. 833□°, pastvin 109 j. 490□°, lesů 1416 j. 1136□°, — a poddanských polí bylo 1056 j. 235□°, luk a zahrad 413 j. 1399□°, pastvin 305 j. 55□° a lesa 60 j. 236□°.

Že poddanství na statku Drnovském bylo po válce třicetileté příliš těžké, toho jest dokladem, že tolik domů bylo nových pustých; v Drnovicích samých 20. R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 29 zl. 03 kr. a o sv. Václavě 57 zl. 30 kr., 14 sedláků robotovalo týdně 3 dni s dvěma koni a 1 den pěšky, osm

týdně $1^1/_2$ dne s dvěma koni a $^1/_2$ dne pěšky, 11 podsedků týdně $3^1/_2$ dne pěšky.

Za osadou východně o samotě, asi v polovici stráně „Hůry“ zvané stojí filiální kostel Lysický založení Nejsvětější Trojice. Kaple připomíná se v Drnovicích r. 1521 i 1625. V nynějším kostele jest presbytář gotický, v něm schránka na velebnou svátost; v kostele také oratoř. Kůr byl teprve klenut r. 1792. Opravami r. 1833 a 1838 byl kostel úplně pozměněn. Oltáře jsou 4, na hlavním pěkná řezbářská práce. V kostele jest 5 náhrobků; nejstarši z r. 1522 jest asi Marie Drnovské z Drnovic,



Obr. 18. Chrám Páně v Drnovicích.

pak z r. 1726 Karla Josefa ryt. Schlögera, z r. 1716 jeho manželky Rosalie Kateřiny a dvou jejich dětí. Nověji byl kostel opravován r. 1880. Jemu také náleží zádušní les asi na 27 jiter.

Na věži jsou 3 zvony; nejstarší z r. 1512, druhý, jejž Ctibor Drnovský r. 1519 dal uliti, a třetí z r. 1712. — Hřbitov jest kolem kostela, a pochovávají se tu z Drnovic. Drnovice však sami náležejí k farní osadě do Lysic.

Do školy chodily děti do r. 1860 do Lysic. Tohoto roku zřízena škola, v níž se r. 1862 pravidelně počalo vyučovati. Dvojtřídní stala se škola r. 1881. Z učitelů nejdéle působili Pavel

Sedlák 1862—1877 a Albert Reiching 1877—1900, který založil i pamětní knihu. Žáků jest 132; školní knihovna má 273 sv.

V Drnovicích jest znamenitá továrna hr. Dubského na hřebíky, nýtky, šrouby atd., založená r. 1843. Kde jest vystavěna, bývaly tři rybníky. Z továrny do Lysic vede telefon. V továrně mmoho lidí i z okolí hledá výživy. — Bývalá palírna dávno zanikla, také pivovar r. 1882. Roku 1750 byl pivovar na 700 sudů piva.

Na obecní pečeti jest obraz Nejsv. Trojice a nápis: „Pecet diedini Drnowic 1799“. Na starší pečeti obecní byla radlice a krojidlo křížem položené a nápis: „Peczet diediny Drnowic“.

Trati slovou: u Valchy, na Račkovské, Hájky, Hůry, Zlí nívky, za Ovčírnou, na Bytýšce, Kamínek, Vlčí jáma, Dubovica, Mršiska, u Kapličky, v Kruzích, za Brankou, ve Hvozdcích, na Hané, Kukle (r. 1749: pod Kleščencem, na Šafránce, Vejchozy, za Chmelnicí, u Oumoří; les Jelínek).

V osadě jsou záložna kontribučenská, spořitelní a záloženský spolek (Raiffeisenka), čtenářsko-pěvecký spolek „Ctibor“ z r. 1869, hasičský dobrovolný spolek z r. 1877.

Staré rody jsou: Hřebíček, Setnička, Vitoul, Řehůřek, Barvík (do r. 1749 držel dům přes 100 let: Branský).

V Drnovicích jest velký panský dvůr. Roku 1750 měl polí 108 měr, chmelnice 4 míry, z luk bylo sena 15 čtyrspřežných vozů a 10 dvojspřežných vozův otavy. Za ním je mohutný jasan, který prý stál dříve na nádvoří bývalé tvrze.

K obci náležejí samoty: Horní mlýn severozápadně, mlýn „Valcha“ východně. U císařské silnice, východně obce, je samotou hostinec, zvaný „Pohodlí“, který se jmenuje v XVII. století jako hostinec a dvůr. Západně Drnovic je cihelna.

Při silnici okresní k Lysicům jsou ledkové doly, kde koncem XVIII. stol. a začátkem XIX. dobýván byl ledek. R. 1813 náležely Jos. Pietschmannovi, jenž tu pracoval s osmi horníky; nyní jsou doly opuštěny a pusty. Náležejí velkostatku.

Při polní cestě z Drnovic do Lysic „u křížka“ jest naleziště zkamenělin a lastur; pěknou sbírku z nich měl Brněnský kanovník šl. Festenberg.

V obci našly se r. 1853 české groše krále Václava III., pak peníze ze XVII. stol.

Povodně nadělaly velikých škod r. 1879, 1884 a 1886. R. 1859 vyhořelo šest domů, r. 1898 tři. R. 1891 silné krupobití.*)

Hluboké,

dle polohy své zvaná ves 4 km zjz. Kunštátu, katastrální obec rozlohy 4·87 km², v hlubokém údolí se všech stran lesem obklopeném. Domy jsou vedle sebe, návsi není patrno. Před domky jsou většinou zahrádky. Půdorys osady jest okrouhlý. Obcí protéká potok Oumoří, jenž se spojuje u Braslavce s potokem Petrovským.

Po válce třicetileté mělo Hluboké $1^{16}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 13, pusté 2. R. 1790 bylo domů 30, obyv. 155, na 120 jiter polí; r. 1834 domů 32, obyv. 205; r. 1890 domů 41, obyv. 268; r. 1900 domů 42, obyv. 271, vesměs katolíkův a Čechův.

R. 1351 koupil Hluboké s příslušenstvím od Arkleba z Kunštátu a Stařechovic Kuna z Kunštátu a Lysic. R. 1385 zapsali Kuník a Alšík, bratři z Kunštátu a Lysic, bratru Ješkovi Pušce zboží v Hlubokém a jinde, který však r. 1397 postoupil bratru svému Prockovi zboží a právo, které měl po Alšíkovi, jakož také r. 1398 Alšík sám zboží na Lysicích, Hlubokém a jinde postoupil Prockovi. Přes to ještě téhož roku 1398 prodal Ješek Puška Hluboké a jiné vsi Heraltovi z Kunštátu, čímž bylo Hluboké připojeno ke zboží Kunštátskému. V pol. XVI. stol., když dědici Jana Černčického z Kácova rozdělili se o obojí panství jeho, Kunštátské a Lysické, připadlo Hluboké k panství Lysickému. R. 1666 bylo Hluboké s jinými ještě dědinami od zboží Lysického odděleno a přiděleno pak ke statku Drnovskému, až r. 1728 zase oboje panství bylo spojeno v jedněch rukou. U panství

*) Cod. dipl. Mor. III. 111; IV. 101, 165, VI. 8; D. z. O. I. 647, 780, 781, 1139 omylem tu: Kuiton místo Kunico; III. 109, 173; VI. 331, 620, 752, VII. 388, 389, 400, X. 382, XI. 422; D. z. B. XII. 123, 125; Půh. kn. I. 174, II. 539, III. 46, 369, IV. 271, V. 306, 322, 388, VI. 9, 110; reg. zem. č. 306, dom. 191; Archiv Český VI. 522, 539, 543, IX. 409, X. 310; Brandl: Kniha Drnovská VI, VII; Kniha pro každého Moravana 288; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 110; Kirchl. Topogr. Brn. II. 266; Slavík: Morava 14, 15, 21; Notizenblatt 1858, str. 22, 52; r. 1864, str. 77; zpráva p. Alberta Reichinga, naďučitele v Drnovicích, a sl. Jindřišky Marešové z Drnovic na dotazník Vlastivědy Moravské.

Lysického (při statku Drnovském) zůstalo pak již Hluboké stále. — Poddaní v Hlubokém a Touboři platili společně r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 11 zl. 19 kr. a o sv. Václavě 20 zl. 08 kr.; v Hlubokém robotovalo 6 týdně 2 dni s potahem a 1 den pěšky, 4 týdně 2 dni s dvěma koni a 4 dva dni týdně s 2 voly.

Hluboké náleží k duchovní správě do Kunštátu, kde se i pochovává. Tam také chodily děti do školy, než byla doma vystavěna jednotřídní škola roku 1897. Roku 1900 byly v ní 63 děti.

Hluboké s Toubořím činí politickou obec. Jména tratí jsou: na Záhomení, pod Vaškovem, v Kamenicích, na Skalce, na Žořinci, na Tóbořsku a j. R. 1750 jmenují se lesy: Vojánek, Šefranice na $259^1/_2$ míry.

Blíže osady západně jest panská myslivna.*)

Hodonín,

ves 9 km. záp. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 3·18 km², v romantické kotlině na křižovatce silnic Kunštátsko-Štěpánovské a Lysicko-Olešnické na Olešnickém potoku, který však tu mění jméno v „Hodoňku". Kolem vsi jsou lesy. Domy jsou roztroušeny mimo domkářské domy, kde se říká „Lhotky", jsou vesměs zomítány, jeden s ozdobami a dvojitou střechou; také i jiný dům dřevěný má dvojitou střechu.

V Hodoníně měla r. 1674 obec $^{59}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 12, z nichž však do r. 1749 jen jeden rod udržel svůj dům. R. 1834 bylo domů 44, obyv. 289. R. 1890 domů 41, obyv. 336; r. 1900 domů 44, obyv. 335; z nich 308 katolíků, 27 ev. ref. vyznání, vesměs Čechův.

Hodonín původně náležel ke zboží Louckému pánů z Lomnice. Připomíná se po prvé r. 1360, kdy Procek z Lomnice zapsal manželce Hysle na hradě a vsi Louce, na městečku Olešnici, na části vsi Věchnova a Hodonína a na Poříčí 600 kop gr. R. 1392 převedl Jan z Lomnice Adličku, manželku svou, ze vsí Vznětína a Bedřichova na Černovice a Hodonín s lesem řečeným „Hodoňský".

---

*) D. z. O. I. 193, IV. 538, VI. 705 reg. zem. č. 306, dom. 191. Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2. 109; zpráva p. Fr. Sedláka, naducitele v Kunštátě, na dotazník Vlastivědy Moravské.

Když r. 1416 Jan z Lomnice prodal Janu Ozorovi z Boskovic hrad Louku se vsí Loukou, ponechal si také všecko, co měl v Hodoníně i s loukou u Hodonína, kde se říká „na rybníce". R. 1455 Bohuše z Lomnice zapsal manželce Kateřině z Ilburka roční plat také na Hodoníně. R. 1482 měli bratří Vilém a Vratislav z Pernštýna již díl Hodonína, a další zboží získal tam Vilém z Pernštýna, když koupil r. 1496 od Ondřeje a Krištofa z Tvorkova zboží Loucké; Vilémovi vložil také ve dsky Jan z Boskovic na Svojanově r. 1516 mlýn svůj v Hodoníně, na kterém člověk seděl, a k tomu lesy a hory, kteréž měl pod Hodonínem a druhé blíž k Tasovicům. Ale ještě nebyl tím celý Hodonín u pánů z Pernštýna; syn Vilémův Jan z Pernštýna směnil r. 1522 svou vesnici Jedov s Václavem z Lomnice za zboží jeho v Hodoníně, Tasovicích a v Újezdci, a když pak ještě kolem r. 1540 získal od Jana z Lomnice zboží jeho v Hodoníně a Tasovicích, teprve tehdy byl Hodonín sloučen u pánů z Pernštýna. — Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 4 zl. 46 kr. a o sv. Václavě 12 zl. 19 kr., a předli 26 liber lnu; 6 sedláků robotovalo týdně 3 dni s jedním koněm a 3 dni s volem, 3 měli týdně 3 dni a dva 2 dni pěší roboty.

Hodonín náleží k farní osadě do Černovic. Jednotřídní škola vystavěna byla r. 1880. Působí tu od r. 1884 Josef Vl. Hrubý, básník, jenž má také značnou sbírku pečetí z panství Rájeckého. sbírku měděných i stříbrných mincí a místních konchylií. — Žáků jest 66; školní knihovna má 91 sv.

R. 1482 Vilém a Vratislav, bratří z Pernštýna, propustili poddaným svým ve vsi Hodoníně právo odúmrti, a r. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Hodonské od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb. Znak obce jest týž, jak u rychty Černovské.

Obec má knihovnu o 40 svazcích. — R. 1780 chalupnický dům byl prodán vrchností i s pozemky za 26 rýnských.

Trati polní se jmenují: Kříb, Zarostlá, na Mlýně, na Lázi, Babina, Bahelná, Machačka, Rechtorka, Březina, Pešolec (r. 1749 nad Pezolcem), na Saksích, Kroužek, Strážnice a j. (r. 1749: na Květinách, na Ratových, Kraska); louka: Zápolka; vrch: Špilberk, Strážený; studánky: Smradlavka, Kroupka (voda neobyčejně čistá a bezpochyby kyselka). — Do r. 1749 držel dům přes 100 let Žák.

V osadě jsou dva mlýny s pilami. Bývalá palírna zanikla. Na obecních pozemcích našla se železná koule, bronzový hřeb, dvě kamenné sekyrky, u dědiny mince z doby Vladislava II., dukáty a mince ze stol. XVII. Nedaleko mlýna je „švédský hrob“, v němž nalezeny pásek a stříbrná přeska. „Na saksích“ jest prý šachta, kde byli prý vojáci pochováni.

K Hodonínu patří samota pila u Beránky a „Starý Kvartýr“. S vrchu Špilberka (689 m) pěkná vyhlídka na Pernštýn a k Vel. Meziříčí.*)

Jasinov,

ves 4 km ssv. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 2·29 km², v údolí mezi lesy. Domy jsou rozptýleny, ale dosti blízko sebe.

U Jasinova nalezlo se r. 1859 několik set plíškových peněz (brakteatů).

Po válce třicetileté, roku 1674 měl Jasinov (díl Letovský) $^{43}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 3, nově osedlý jeden, nový pustý 1, a starý pustý jeden; na díle Kunštátském měl tehdy Jasinov $^{23}/_{64}$ lánu, a domy osedlé byly 3. R. 1790 bylo domů 13, obyv. 80; r. 1834 domů 22, obyv. 127; r. 1900 domů 23, obyv. 156, vesměs katolíkův a Čechův.

Větší část Jasinova náležela k panství Letovskému. R. 1504 zapsal Čeněk z Lomnice manželce Johance z Předmostí věno také na Jasinově. — Menší díl Jasinova náležel koncem XVI. st. ke zboží Meziříčskému a od r. 1590 k panství Kunštátskému (viz Meziříčko, Kunštát). R. 1590 byli na díle Kunštátském 3 osedlí, r. 1750 náleželo k panství Kunštátskému 8 domův, a r. 1834 tolikéž.

Poddaní na díle Letovském platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 4 zl. 16 kr., a sv. Václavě tolikéž; jeden sedlák robotoval týdně 6 dní s dvěma koni a 2 šest dní s jedním koněm, dva robotovali týdně po 6 dnech pěšky; na díle Kunštátském

---

*) D. z. O. I. 688, VIII. 555, B. VII. 1002; Archiv Čes. XVI. 239, 554, XVII. 231, XX. 312, 325; reg. zem. č. 300, dom. 242. Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2. 293, 314; Slavík: Morava 201; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. uč. Jos. Vl. Hrubý z Hodonína.

platili úroku o sv. Jiří 1 zl. 07 kr. a o sv. Václavě tolikéž; dávali 2 slepice, 60 vajec, předli 12 liber lnu; dva sedláci robotovali týdně 3 dni s potahem a o žních (čtvrt roku) ještě týdně 3 dni pěšky, čtyři podsedníci týdně 3 dni a 2 chalupníci týdně 2 dni pěšky; o žních měli podsedníci a chalupníci robotu dvojnásobnou.

Náleží k farní osadě do Letovic, kam také děti do školy chodí (4 km).

Trati se jmenují: Díly, Nivy, Hora (r. 1749: u Pradlenky, na Psůvkách, na Nejrovici).*)

Kčenov,

druhdy Křenov i Křtěnov, v ústech lidu Ščenov, ves 9 km sz. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 2·8 km², při potoku Olešnickém na silnici k Prosetínu na rovině. Domy tvoří téměř ulici a jsou blízko sebe.

R. 1674 obec měla $1^{39}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 10, nové pusté 2, starý pustý 1.

R. 1790 bylo tu domů 31, obyv. 212, na 150 jiter rolí; r. 1834 domů 36, obyv. 232; r. 1890 domů 43, obyv. 274; r. 1900 domů 43, obyv. 299, a to: 274 katolíkův a 25 ev. ref. vyz., Čechů (1 Slovinec).

O Kčenově činí se zmínka v XV. stol. R. 1447 zapsal Jan z Pernštýna manželce Bohunce z Lomnice na Prosetíně, Rovečném, Tresném, Kčenově a na Hanebnici 500 kop. Když pánové z Pernštýna získali pak r. 1496 zboží hradu Louky, byl s ním Kčenov spojen a s ním dostal se k panství Kunštátskému, jako Olešnice. — Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 6 zl. 53 kr. a o sv. Václavě 8 zl. 26 kr., dávali 78 slepic, 144 vajec a předli 61 liber lnu; 10 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ($^{1}/_{4}$ roku) týdně ještě 3 dni pěšky, 3 podsedníci týdně 3 dni pěšky a 1 chalupník 2 dni pěšky; o žních měli podsedníci a chalupník robotu dvojnásobnou.

---

*) Reg. zem. č. 287, 310, dom. 35, 374. Slavík: Morava 26; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2. 87 (údaje jeho str. 104 s tímto se nesrovnávají).

Katolíci Kčenovští náležejí ke katolické farní osadě do Olešnice, evangelíci také do Olešnice ku své správě duchovní. Děti chodí tam také do školy (1·5 km).

R. 1482 Vilém a Vratislav bratří z Pernštýna propustili poddaným svým ve vsi Kčenově právo odúmrti, a r. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna ves Kčenov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb. — Trati slovou: Hlíny, Lamače a j. R. 1749 připomíná se Podhrázský rybník na 50 kop ryb.

Nejstarší rody jsou: Doskočil, Kadlec, Šafařík.

V Kčenově jsou dva mlýny. U samé vesnice zvedá se vrch „Šiberák."*)

Klevetov,

(r. 1749 i Klebetov), ves 8 km vsv. Kunštátu, katastrální obec rozlohy 0·52 km², na pravém břehu Svitavině v dolíku mezi dvěma stráněmi. Tvoří ulici, domy stojí do ulice průčelím, a jsou mezi nimi mezery; zahrádky jsou za domky. V osadě je 5 podsedků, všecky vedle sebe při vchodu do dědiny. Na pěti domcích je letopočet: 1755, 1764, 1771 (na dvou) a 1799.

R. 1790 bylo tu 12 domů, 70 obyv.; r. 1834 domů 14, obyv. 87; r. 1890 domů 14, obyv. 88; r. 1900 domů 16, obyv. 100, katolíkův a Čechův.

Podle Schwoye jest Klevetov jen částí vsi Zboňka. A skutečně r. 1749 píše se: Zboněk nebo Klebetov.**) Ve starší době se o Klevetově neděje zmínka. Později (r. 1701) připomíná se Klevetov se statkem Sebranským u panství Kunštátského. Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 2 zl. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 7 slepic a předli 21 liber lnu. Jeden podsedník robotoval týdně 3 dni, 6 chalupníků 2 dni pěšky; o žních ($^1/_4$ roku) dvojnásob.

Klevetov náleží k farní osadě do Sebranic; děti chodí do školy do Svitávky (2 km).

---

*) D. z. B. XII. 588; Archiv Čes. XVI. 239, 554; reg. zem. č. 310, dom. 35; zpráva dp. Vincence Dědka, býv. kaplana Olešnického, na dotazník Vlastivědy Moravské.

**) Zboněk r. 1674 měl $^{14}/_{64}$ lánu; domů starých osedlých bylo 7.

Trati se jmenují: na Habřově, na Bílých Hlinách, na Kopaninách. R. 1750 u Klevetova les Hranečník měl $443^4/_8$ míry, Zahrady $111^3/_8$, a Dubina 27 měr.

Klevetov není samostatnou obcí; činí se Lhotkou a Sasinou politickou obec.*)

Knězoves,

jinak Kněžoves, správně Kněževes, druhdy Lhota (dle některých Přední Lhota, dle jiných Mokrá Lhota), ves 12 km sz. Kunštátu, při hranici zemské, katastrální a politická obec rozlohy 1·82 km², v nížině. Domy nejsou těsně vedle sebe, jsou roztroušeny, do polokruhu. Na návsi nepatrný rybníček.

R. 1674 měla obec $1^{24}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 8.

R. 1790 bylo tu 19 domů, 105 obyv., na 60 jiter rolí; r. 1834 domů 23, obyv. 134; r. 1890 domů 21, obyv. 133; r. 1900 domů 23, obyv. 161, katolíků (2 ev. ref. vyz.), Čechův.

O Knězovsi činí se zmínka u zboží Louckého. Když r. 1416 Jan z Lomnice prodal Janu Ozorovi z Boskovic hrad a ves Louku, ponechal si kromě Olešnice a jiných dědin také Knězoves. S hradem Loukou a Olešnicí dostala se pak koncem XVI. století k panství Kunštátskému.

Knězoves nerobotovala však vrchnosti, nýbrž faře do Olešnice, kam platila i činži. Teprve za Kunštátského faráře Bernarda Voscinia, jenž zároveň byl farářem všech far panství Kunštátského, za 1. pol. XVII. stol., činila na ni nároky vrchnost Kunštátská. Farář měl 29 let spor s úředníky vrchnostenskými a napsal německou protestaci, ve které praví, „že pánové Kunštátští tuto vísku vší mocí míti chtěli, ale že nikdy žádný Kunštátský pán jí ani nekupoval ani neprodával, ana byla před třemi sty lety od pobožné královny Kuny na spasení duše darována, a dříve že k Svojanovu náležela a Lhotou se jmenovala“. Tomuto osvědčení přivěšen jest výňatek z městských knih Olešnických, pečetmi purkmistra a rad stvrzený, v němž se dí, „že Knězoves od jisté pobožné královny Olešnické faře darována byla, která

---

*) Reg. zem. č. 310, dom. 35. Domácí protokol fary Kunštátské; zpráva vp. Fr. Čecha, dříve kaplana v Sebranicích, na dotazník Vlastivědy Moravské.

v pádu a Boží pomoci u té vsi syna porodila a na hradě Svojanově v šestinedělích ležela. Od toho času prý obyvatelé té vsi nikomu jinému nerobotovali než faráři Olešnickému, jemuž také povždy desátky a činži odváděli". — Z toho soudí M. Trapp, že znamená-li jméno Kuna v osvědčení farářově královnu Kunu, manželku Záviše z Falkenštejna, byl to syn její Ješek, jejž porodila na Hradisku u Knězovse a jejž farář z Olešnice pokřtil a za to obdržel část lesa (farní les) a Knězoves. S jistotou však se ví, že r. 1490 byla ves již majetkem kostelním.

K faře do Olešnice robotovalo r. 1672 a 1691 sedm sedlákův a dva domkáři; r. 1750 sedm sedlákův a 1 chalupník; platili také faráři Olešnickému úrok.

V Knězovsi je malá kaplička. Náleží k farní osadě do Olešnice; děti chodí do školy do Trpína v Čechách, asi $^3/_4$ hod. vzdáleného.

Veškeré půdy ke katastrální obci náležející jest 316 jiter 356□°. Zádušního lesa Olešnického u Knězovse jest asi 6 jiter. Obecní pečeť má obraz sv. Maří Magd. a nápis: „Darf. Kniesowess. Maria Magdalena."

Trati se jmenují: Spále (pověst praví, že na tom místě stála osada a že vyhořela), Hroby (bylo prý tu pohřbeno mnoho padlých v bitvě), Chmelník, Zubka a j.

Staré rody jsou: Dudek, Krejčí, Řehůřek, Bartoň.

Pozemky Knězoveské hraničí s pozemky Svojanovskými v Čechách, a to s lesem Svojanovským „Hradisko" řečeným. U samých hranic jest místo bývalého hradu. Lze tam ještě viděti příkopy, a valy hradu jsou dosud znatelny.*)

Knězovíska,

druhdy Knězoves, nyní obecně Knežovisko, ves 5·5 km sv. Kunštátu, katastrální obec rozlohy 1·04 km², západně Letovic. Domy jsou do polokruhu, dosti těsně při sobě.

Po válce třicetileté měla r. 1674 Knězovíska $^{34}/_{64}$ lánu, 3 domy osedlé, 1 nově osedlý, 1 starý pustý. R. 1790 bylo tu

*) D. z. O. VIII. 555. reg. zem. č. 310. dom. 35; Trapp: Památky arch. 1855 str. 351; Wolný: Kirchl. Topogr. Br. II. 270; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděli dp. Vincenc Dědek, bývalý kaplan Olešnický, a p. Frant. Tocháček, starosta v Knězovsi.

domů 9, obyv. 50, na 60 jiter rolí; r. 1834 domů 13, obyv. 83; r. 1900 domů 14, obyv. 89, katolíkův a Čechův.

Knězovíska náležela k panství Letovskému, aspoň od r. 1613 byla u něho nepřetržitě. Osadníci odtud robotovali však k faře do Letovic; kromě toho robotovali jeden den týdně vrchnosti (r. 1690). R. 1750 platili poddaní úroku o sv. Jiří 22 kr. a o sv. Václavě tolikéž; pět robotovalo týdně 6 dní pěšky k faře do Letovic.

V obci je malá kaplička. Náleží k farní osadě do Letovic, kam i děti chodí do školy (1·75 km).

Jména tratí jsou: Niva, Vršky (Vrše), Kopanina, Záhumení, Nad Chrástkou a j.

Knězovíska tvoří společně politickou obec se Zábludovem.*)

Křetín,

druhdy Křtětín, farní ves 6·5 km s. Kunštátu, 342 m nad mořem, katastrální a politická obec 4·7 km² rozlohy, v hlubokém rozšířeném úžlabí na potoku Žlebech, který se pode vsí vlévá do Křetinky. Domy nejsou těsně vedle sebe; kolem kostela je malé prostranství, na němž jsou selské statky a panská stavení; domy jsou průčelím do ulice, zomítány. Části osady jsou Chmelnice a Račany.

V Křetíně byla tvrz, o níž se děje zmínka r. 1521; byla proti kostelu, a kolem ní byl veliký příkop, kterým tekl potok, přes nějž byl zdvihací most. Vedle tvrze byl pak v XVI. stol. vystavěn zámek do podkovy, k němuž bylo přistavováno v XVII. stol. V zámku byla také kaple sv. Františka Seraf. Když r. 1852 velikým ohněm zhořel zámek, byl r. 1861 vystavěn nový opodál starého v parku. V novém jednopatrovém zámku jest veliký Trenkwaldův obraz, scéna z bitvy u Lipan, jest tu i znamenitá sbírka parohův. K parku přiléhá velká štěpnice, dvůr a bývalá hospodářská úřadovna, zbytek starého zámku. V parku jsou dva rybníky.

V XVII. stol. velikost obce zabírala $^{56}/_{64}$ lánu; domů starých osedlých bylo 9, nové pusté byly 2. R. 1790 bylo v Křetíně

---

*) Reg. zem. č. 287, dom. 374. Slavík: Morava 26; Wolný: Kirchl. Topogr. Brn. II. 250.



Obr. 19. Pohled na Křetín.

44 domů, 359 obyv., na 80 jiter rolí; r. 1836 domů 59, obyv. 354; r. 1890 domů 62, obyv. 488; r. 1900 domů 64, obyv. 478, katolíků (4 ev. ref. v.), Čechů, 10 Němcův.

Křetín byl samostatným panstvím; náleží mezi osady nejstarší; připomíná se již v 1. polovici XI. století. Roku 1359 Dymuta postoupila tu své věno 100 hř. synu svému Přibkovi; ale tento vklad měl býti r. 1368 vymazán z desk. Přibek tento



Obr. 20. Pohled na zámek v Křetíně.

psal se po Křetíně, manželka jeho slula Bětka. R. 1391 jmenují se bratří Viktor a Petr z Křetína, 1407—1418 připomíná se Jan Vojna z Křetína. Počátkem XV. stol. prodal Hynek z Letovic Mikšovi z Chrudichrom ves Křetín s dvorem a ves Veselku; již r. 1405 píše se Mikeš po Křetíně. R. 1410 poháněl jej Petr Kukla z Vážan ze 100 hř., že měl v Křetíně na té nápravě od dřevních dědiců, Mikeš pak že od nynějších dědiců vykoupil dědictví a uvázav se v ně odtiskl Petra Kuklu nápravy té. Manželka Mikšova Dorota z Moravan ovdověvši přijala r. 1415 děti své na

spolek věna svého 100 hř. v Křetíně a Veselce. Děti tyto byly: Jan, Václav a Jitka. Jan z Křetína jmenuje se r. 1420 mezi těmi, kteří se vystříhali proti městům Pražským a proti Hynkovi Krušinovi z Lichtenburka; účastnil se tedy pohnutého veřejného života doby své. Doma však nesnadil se r. 1419 s Hynkem Letovským; pohnal jej z 50 hř., že se mu uvázal v jeho potok a ten drží a požívá. Při vysoudil a r. 1420 zveden byl na zboží Hynka z Letovic na ves Dolní Poříčí, a nebylo-li by dosti, mělo se doplniti na Lazinově. Ale r. 1446 prodal Václav z Křetína Křetín a Veselku Jankovi Černému z Býšovce. Zároveň však stále se píše po Křetíně Kateřina, manželka Jana Dúpníka z Nitkovic; dcera její byla Marketa, a vnuk její byl Jan, jenž měl ještě některé zboží v okolí. Tento Jan (s Janem Vojnou z Litavy a Křetína, jenž se připomíná r. 1466 totožný?) později zastavil vesku na Poříčí Matějovi z Byzhradce; že však Matěj vzal nespravedlivě plat z Janova člověka odmrti 30 hř., proto jej Jan Křetínský poháněl r. 1480. R. 1490 prodal Jan z Křetína synovi druhdy Janka Černého z Býšovce Jindřichovi ves Horní Poříčí. Jindřich jmenuje se ještě r. 1518. Jeho synové Václav, Hynek a Bernart Křečtí z Býšovce, ačkoli i později se psali po Křetíně, prodali již r. 1521 tvrz a ves Křetín, ves Veselku s dvorem a podíl na Poříčí Magdaleně z Dubé a Lipého, vdově po Ladislavovi z Boskovic, která r. 1527 přijala syna svého Krištofa z Boskovic na spolek. Zatím byl však Krištof z Boskovic již přikoupil v sousedství zboží od Jiříka a Jana bratří z Lomnice: díl Vranové i s rybníkem Stvolovským, ves Baboleky (Babůlky), Vřesice (Břesice), podíl ve Chlumě a v Noviči jednoho člověka; ve dsky bylo to vloženo r. 1524. Krištof prodal Křetínské zboží již r. 1531 Hanušovi z Vojenic, a zboží ve Vranové atd., což byl koupil od bratří Lomnických, Pavlovi z Vojenic, zámeckému hejtmanovi na Třebové. Hanuš z Vojenic přijal tohoto strýce svého Pavla na spolek, a Pavel vším tím později skutečně vládl a ještě rozmnožil zboží své; r. 1551 bylo mu od Bohuslava Sadovského vloženo ve dsky zboží Bohuňovské, Poříčí Horní a Dolní a díl Bradlen. U rodu Vojenických, z nichž se zejména r. 1600 připomíná Jetřich Vojenický z Vojenic, zůstalo zboží to až asi do r. 1618. Tohoto roku vládl však jím již Fridrich Kaltenhof z Malejova, jenž účastnil se povstání proti Ferdinandu II.; byl zejména z komisařů, kteří brali do sekvestrace statky duchovní

v brněnském kraji. Zemřel však brzy potom; ale statek jeho Křetínský byl skonfiskován, vyceněn na 17142 zl. 25 kr. a dvorskou komorou r. 1623 prodán za 20.000 zl. Šimonovi Kratzerovi ze Schönsberka, jenž byl radou a přísedícím mor. soudu zemského. Již po šesti letech, r. 1629 prodal Šimon Kratzer toto zboží: zámek a ves Křetín, vesnice Vranovou, Břesice, Veselku, Dolní, Prostřední a Horní Poříčí, Bohuňov, Studlov a Bradleny, s pivovarem, mlýny, ovčíny, oborou, chmelnicemi, zahradami ovocnými a na zeleninu za 18.000 zl. rýn. říš. dvor. radovi Otovi Melandrovi ze Schwarzenthala a jeho manželce Sabině. R. 1656 postoupila pak vdova Maria Alžběta Egstova, rodem šlechtična Grünberkova, panství Křetínské, které jí připadlo po smrti sestry její Zdeňky Kapounové, říš. dvor. radovi Janu Walderodovi z Eckhausu, jenž brzy stal se svobodným pánem. Jan Walderode († 1662) odkázal Křetín svému synu Mikuláši Ferdinandovi, po jehož smrti (r. 1670) připadl pak jeho synu Janu Jiřímu, jenž se svou manželkou Kateřinou Barborou r. 1670 učinil ze svých statků fideikomis, který potvrzen byl císařem Leopoldem I. Fideikomis tento byl, jak říkáme, kadetský a zachoval se po nejnovější dobu v rodě Walderodském na hraběcí povýšeném, jenž po meči vymřel r. 1797 smrtí Františka Jana Nep. hraběte Walderode, i v rodě hrabat Des Foursů, z nichž první Křetínem od r. 1816 vládl Josef hrabě Des Fours, jenž po přeslici pocházel z rodiny hrabat Walderodův, a jenž přijal také jméno i znak Walderodův ke svému. R. 1897 koupila však sobě panství Křetínské Augusta vdova po hraběti Theodoru Des Fours-Walderodovi, a tak se stal Křetín zase statkem allodním. — V 1. pol. XIX. stol. měl panství pronajato Frant. Diebl, prof. filosof. ústavu v Brně.

Na celém panství Křetínském bylo r. 1656 měřeno poddanských rolí 78 měr II. třídy a 3566 měr III. třídy. Velikost obcí zabírala $15^{37}/_{64}$ lánu. R. 1667 domův osedlých bylo 94, lhotní 1, pustých 20; r. 1673—1675 bylo domův osedlých 96, nově osedlých 3, nových pustých 7, staré pusté 2. — Nynější velkostatek má 5 dvorů (Křetín, Vranová, Veselka, Bohuňov, Studlov) a pozemků 669·76 ha. Dvůr Křetínský sám měl r. 1750 polí 379 měr, zahrad 10 měr, luk na 36 vozů sena a 18 vozův otavy. Lesů bylo tehdy na panství $1518^{2}/_{8}$ měr.

Když v XVII. století vrchnosti velmi utiskovaly poddané a v Čechách r. 1680 bylo selské povstání, srotili se ozbrojení

poddaní také na českomoravských hranicích, i na statku Křetínském, a chtěli spojiti se s Litomyšlskými; ale povstání jejich bylo překaženo úřady.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Janě 3 zl. 19 kr., o sv. Václavě 3 zl. 12 kr. a úroku vánočního 1 zl. 20 kr., přísti musili 21 kusů, slepic odváděli 16, vajec 1 kopu a 8, ovsa $4^6/_8$ míry; čtyři láníci robotovali týdně 3 dni s potahem, 1 podsedník a 6 chalupníků týdně po 3 dnech pěšky. O žních však ($^1/_4$ roku) sedláci robotovali 3 dni s koni a 3 dni pěšky. — Pozemků poddanských bylo r. 1836 celkem 3377 jiter. Výkupné ze čtvrtlánu činilo 142 zl. 23 kr.

Fara v Křetíně připomíná se r. 1574, kdy byla v držení nekatolíků; tehdy pastorem se tu jmenuje Matouš Turnovský. V XVII. století byl Křetín filiálkou Letovskou, a tehdejší kostel byl tak zpuštěn, že služby Boží konaly se v zámecké kapli. R. 1702 byla tu zase zřízena samostatná fara, jejímiž filiálkami byly Bohuňov (do r. 1787) a Bradleny (do r. 1791). Nejdéle tu působili faráři: Jan Čejka (1730—1746), Aug. Tempele (1783—1806), Fr. Sova (1817—1839), Matouš Beyl (1849—1876), od r. 1876 Antonín Bábek. — Matriky jsou od r. 1694.

Nynější kostel sv. Jeronyma uprostřed vsi byl r. 1708 vystavěn znova. Kromě hlavního má 4 poboční oltáře; v kapli pod kůrem jest oltář sv. Kříže, proti němu Boží hrob. Proti sakristii jest oratoř. Kostel byl opravován r. 1774, 1803, 1844 vnitř i vně, ale r. 1852 požárem zničena byla střecha kostelní i věž. Oprava kostela po požáru dokonána byla r. 1861. Později (1879) položena v kostele kamenná dlažba, 1887 opraven hlavní a jeden poboční oltář a kazatelna, r. 1897 ostatní poboční oltáře. — Na věži jsou 3 zvony z r. 1853, dřívější se rozlily o požáru. Hodiny na věž darovány r. 1897 paní patronkou.

R. 1898 vystavěla hr. Augusta Des Fours-Walderodová v Křetíně útulnu dítkám školou nepovinným a svěřila ji sestrám sv. Kříže. Budova i kaple v ní byla posvěcena 28. září 1898 nejdp. biskupem brněnským.

K farní osadě náleží: Křetín, Dolní Poříčí, Prostřední Poříčí, Břesice a část Vranové (ostatek patří do Letovic). Farních osadníků jest 1460.

Ze všech přifařených osad pochovává se na hřbitově, který jest za vsí u silnice k Sulikovu. Do r. 1834 pochovávalo se na

hřbitově kolem kostela. Ze starších křížův a soch vytknouti dlužno sochu sv. Jana Nep. z r. 1726.

Původní dřevěná škola, o níž se činí zmínka r. 1789 (ač zajisté stála již dávno), byla u kostela. Asi r. 1820 byla vystavěna pod farou z tvrdého staviva jiná, která byla zbořena r. 1882, a nová jednopatrová uprostřed zahrady zbudována za 12.000 zl. Do r. 1878 byla škola jednotřídní, od r. 1878 dvojtřídní a od r. 1882 trojtřídní. Přiškoleny jsou obce: Prostřední a Dolní Poříčí a Lazinov. Žáků jest 247.

Učitel měl r. 1789 platu: 14 měřic žita, 2 měřice pšenice, 7 měř. a 6 mírek ječmene, 1 měř. a 4 mírky hrachu, 15 liber másla, 20 liber sýra, 2 bedničky soli a sud piva; mimo to od žáka menšího po 1 kr., a většího po 2 kr. týdně, přes 4 míry pole, plat od kostela a koledu (od usedlých, šafářů, mlynářův a sládka po 5 kr., od domkářů po 1 kr.). Dle fasse z r. 1856 dělala služba učitelova celkem 301 zl. 59 kr. — Nejdéle tu působili: Jan Černohorský (1789—1825), Flor. Král (1825—1853), Ant. Kolouch (1853—1888), a od r. 1888 Fr. Kulda. — Pamětní kniha školní jest od r. 1883; školní knihovna má svazků 427.

Výměra obecní činí 447·76 ha. Stará obecní pečeť má nápis: „Pecet obce Krzetinské 1695.“ V Křetíně a v údolí potoka Křetinky jest znamenité ovocnářství.

Jména tratí jsou: Bašta, Obora, Horky, Lipky, Bouček, Síčky, Milíř (r. 1749 louky „nad milířiskem“), Stanice (r. 1749: stanička dolní, horní, na staničkách), Úlehla, na Hloušku, Prkávka, Spálenec, Bartoška, Zákoutí, Sády, Brdy, Žleb a j. Les a trať k Břesicům jmenuje se „Smrady“. Když Sasové r. 1742 u Ústupa tábořící přepadeni byli rakouskými vojáky, prchali Sasové před nimi do těchto lesův a tam byli pobíjeni. Od zápachu z mrtvol vojákův a mrch koní pojmenován les „Smrady“. Nalezeny tam podkovy, zbraně, ostruhy, kosti (viz: Ústup).

Velký požár byl r. 1852; vyhořel zámek, dvůr, sýpka, 2 domy, kostel, fara.

V Křetíně jest spolek hasičský a čtenářský; c. k. poštovní úřad, četnické stanoviště. Je tu i středisko zdravotního obvodu.

V obci bývala salajna, 2 kosťárny, sirkárna. Byl tu také starý pivovar, v němž se r. 1750 vařilo 208 sudů piva; nyní jest zbořen. R. 1897 zřízen do zámku i do obce vodovod.

Staré rody jsou: Wetter, Kotoulek, Kolouch.

V Křetíně narodili se r. 1861 Rudolf Dvořák, gymn. professor v Brně a spisovatel dějepisný; psal články dějepisné do Časopisu Matice Moravské a j.; do Vlastivědy napsal: „Dějiny Moravy", a Fr. Mareš, nar. r. 1862, ředitel ústavů Vesniných v Brně.

S Křetínem jsou spojeny Břesice v politickou obec.*)

Kunčinov,

dříve Kunčina Ves, 8 km jz. Kunštátu, na silnici z Lysic do Lomnice, katastrální a politická obec rozlohy 5·28 km², ve žlebě po obou březích potoka Bejkovky. Náves je nepravidelná, domy ve 3 řadách, mezi nimi jsou mezery; do ulice jsou průčelím, a před nimi zahrádky. Grunty jsou ve dvou krajních řadách, a mezi nimi chalupy. Na jednom dřevěném stavení jest letopočet 1792.

R. 1412 bylo ve vsi na díle Lomnickém 8 lánů poddaných a poplatných; každý platil do roka 1 kopu gr., za žeň 3 gr., za sýr 1 groš, a dával každý 6 kur (= 3 gr.) a 20 vajec (= 3 peníze). Po válce třicetileté měla ves $1^{59}/_{64}$ lánu a 16 statků, z nich bylo však toliko 5 osazených, ale když dva lidé umřeli, 1 odešel do Lysic a jeden stal se žebrákem, zpustly i tyto, a vesnice po r. 1660 byla pusta. Vrchnost vystavěla si pak tu dvůr, a potom tam usedlo i několik lidí. Změnilo se pak i jméno osady na Kunčinov. R. 1790 bylo tu domů 15, obyv. 125; r. 1834 domů 32, obyv. 216; r. 1890 domů 34, obyv. 276; r. 1900 domů 36, obyv. 313, vesměs katolíkův a Čechův.

Kunčina Ves náležela ve XIV. stol. pánům z Lomnice. R. 1392 prodal tu Jan z Lomnice Prockovi z Kunštátu a Lysic své zboží. Ale díl vsi patřil i potom panům z Lomnice, neboť r. 1412 bylo tu odhadováno pannám dcerám Jana staršího z Lomnice. Ještě r. 1601 bylo tu 9 Lomnických poddaných,

---

*) D. z. O. I. 1157, VI. 258, VII. 484, 552, X. 390; D. z. B. V. 425, 426, VIII. 384, X. 390, XII. 740, XIV. 40; Půh. kn. I. 35, 135, 198, II. 369, 466, 613, 629, III. 232, 447, IV. 103, VI. 66; Archiv Čes. IV. 381, VI. 511; reg. zem. č. 301, dom. 185; Wolný: Die Markg. Mähren II. 2. 55; Schwoy: Topogr.; Notizenblatt 1882 p. 58; Slavík: Morava 16 a Čas. Matice Mor. 1902 str. 100—103; Wolný: Kirchl. Topogr. Br. II. 257; zevrubná zpráva p. Frant. Kuldy, nadučitele v Křetíně, na dotazník Vlastivědy Moravské.

kdežto ostatek vsi náležel k panství Lysickému. Teprve r. 1658 koupil Lomnický díl od Kateřiny hrab. Mansfeldové, rodem Popelové z Lobkovic, Leop. hrabě z Náchoda k svému panství Lysickému. Ale brzy potom zpustla ves, a když byla osazena, patřila vždy k panství Lysickému. — Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 5 zl. 20 kr., o sv. Václavě 10 zl. 15 kr. a z kopanin 32 zl. 48 kr.; čtyři podsedníci robotovali týdně $3^1/_2$ dne pěšky, 7 chalup týdně 1 den dvojspřežně a $1^1/_2$ dne pěšky. Později snad čtvrtláníci robotovali 1 den týdně potahem (výkup 68 zl. 4 kr. stř.) a podsedníci 2 dni pěší roboty týdně (výkup 60 zl. stř.).

Kunčinov náleží k farní osadě do Bedřichova, kam i děti chodí do školy (2 km).

Trati slovou: Vysoká hora, Kříby, Klustovy, Stežky, Horky, Vodajčí, Zbytky, Haltýře, Čejkovy Brdy, Kozlovka, na Podkopalí, na Zahrádkách, v Kamínkách a j. (r. 1750 les „Hanebný“, Doubovica).

Staré rody jsou: Pokorný, Holas, Janeček.

Jest tu panský dvůr Lysický. R. 1750 měl polí 130 měr, a ladem leželo 15 měr, pastvin 12 měr, z luk bylo 6 čtyrspřežných vozů sena a 2 dvojspřežní vozy otavy.

Pověst vypravuje, že „na rolách“ stával v Kunčinově zámek, na němž prý sídlila paní Kunka, kteráž prý odkázala Bedřichovskému kostelu „zádušni les“.

Západně vsi jest kopec Babylon, s něhož jest pěkná vyhlídka.*)

Kunice,

ves 4·5 km jz. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 3·73 km², v doliku mezi lesy. Půdorys osady má podobu podkovy. Návsi není; domy jsou většinou pro sebe; staré stojí ve dvou řadách a do ulice štítem. Starší jsou ze dřeva a zomítány. Na jednom jest letopočet 1784 a na jiném 1797.

Po válce třicetileté r. 1675 měla obec $1^{45}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 10, nových pustých 6, starých pustých 8; rolí nově

*) D. z. B. VII. 1059; Püh. kn. II. 241, reg. zem. č. 295, dom. 151; Slavík: Morava 35; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 134, VI. 735; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Jan Krasický, býv. naduč. v Bedřichově.

vzdělaných bylo 140 měr III. třídy. Do r. 1749 zachoval svůj dům jen jeden rod. R. 1790 bylo tu 15 domů, 140 obyv., na 160 jiter rolí; r. 1834 domů 33, obyv. 235; r. 1890 domů 39, obyv. 233; r. 1900 domů 39, obyv. 223, vesměs katolíkův a Čechův.

Kunice náležely původně ke zboží Kunštátskému. R. 1349 dal je Heralt z Kunštátu s příslušenstvím Sudkovi z Veselé, od něhož je spolu se vsí Lhotou r. 1351 koupil Kuna z Kunštátu a Lysic. Synové jeho Ješek Puška, Procek, Kuník a Alšík měli tu podíly. Kuník zapsal na díle svém v Lysicích, Kunicích a Lhotě r. 1374 po 8 hř. platu Heraltovi z Kunštátu a Arklebovi ze Stařechovic, a Ješek Puška postoupil r. 1398 také svůj díl v Kunicích, ve Lhotě a jinde Heraltovi z Kunštátu. Tím se stalo, že díl Kunic náležel k panství Kunštátskému, kdežto druhý díl zůstal u panství Lysického. Když oboje panství, které od r. 1520 bylo spojeno jedním majitelem, zase asi r. 1550 bylo rozděleno, zůstaly Kunice u panství Lysického, od něhož byly odděleny r. 1666 a připojeny ke statku Drnovskému, až zase r. 1728 oboje spojeno v jedněch rukou.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku společně se Lhotkou u Lysic o sv. Jiří 13 zl. 43 kr. a o sv. Václavě 19 zl. 27 kr.; dva sedláci robotovali týdně 3 dni s potahem a 1 den pěšky, čtyři týdně 2 dni s koni a půl dne pěšky, čtyři 2 dni s voly a půl dne pěšky, tři podsedníci týdně $3^1/_2$ dne pěšky.

V Kunicích je kaplička. Náležejí k farní osadě do Bedřichova; dříve byly přifařeny do Kunštátu, kam r. 1701 desátkem dávali březové dříví.

Děti chodily do školy do Bedřichova, až r. 1889 zřízena tu jednotřídní škola. Žáků je 34.

Do obecní knihovny věnovala r. 1894 jednota bohoslovců Brněnských „Růže Sušilova“ 71 sv.

Trati polní slovou: Lunkov, Babky, Návsí, na Reberce, Koretiny, Malé záhoří, nad Ovískou, na Podstudní, Vérky, v Kroužku, na Zahrádce, Kuchařov, Svorky, Horníky, Oujezd, v Páleninách, Noviny, na Roudníku, na Stráži a j. — Louky: Návsí, na Zněckách a j. — Lesy: Záhoří, Vérek, Ščedrunka, Babylon, Kamínka, v Ulicách, Babky, Šuščákov, na Strážnici

(r. 1750: Zábludov, Německá). — Kopce: Ohnislava, Stráž, Svorky, Hřeben a j. — Cesty: obrázková, pilná, v tarasích a j.

Staré rody: Vítek, Krška.

O zaniklé osadě Vznětíně srovnej Bedřichov.*)

Lačnov,

ves 7 km j. Kunštátu, z. Lysic, katastrální obec rozlohy 0·61 km², v údolí potůčkem Bejkovkou zvlažovaném, a to na obou jeho březích. Domy jsou roztroušeny, většinou ze dřeva, před nimi zahrádky.

R. 1675 měla obec $^{23}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 4, nové pusté 4; r. 1790 bylo domů 22, obyv. 82, na 40 jiter rolí; r. 1834 domů 23, obyv. 137; r. 1890 domů 25, obyv. 163; r. 1900 domů 26, obyv. 173, katolíkův a Čechův.

Lačnov připomíná se teprve v XVI. stol. kolem r. 1540, kdy náležel ke zboží Žerůtskému (viz Žerůtky). R. 1590 koupil však Hron z Náchoda od Jana Sadovského ze Sloupna Žerůtky i Lačnov a připojil je ku svému zboží Lysickému, od něhož byly přiděleny r. 1666 ke statku Drnovskému, ale r. 1728 zase s celým statkem Drnovským připojeny k Lysicům.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti společně se Sčechovem úroku o sv. Jiří 7 zl. 38 kr. a o sv. Václavě 8 zl. 08 kr. V obou obcích bylo tehdy 14 podsedníků, kteří robotovali vrchnosti týdně po 3½ dnech pěšky.

V Lačnově je kaplička. Náleží k farní osadě do Lysic, kam také děti chodí do školy (2 km).

Stará obecní pečeť byla společná obcím Lačnovu i Sčechovu; je v ní obraz sv. Václava a nápis: P. obci L. S. (u podpisu: obec Sstiechowská). U novější pečeti je zobrazen vchod do šachty a nad ním dvě hornická kladívka křížem položená a nápis: „Obec Lačnow“.

Jména tratí jsou: Černidla, Dlouhý, Žlíbky (r. 1749: u Vysoké hory, na Haldě, na Prstkadlích).

---

*) D. z. O. I. 104, 455, 456, VI. 748; reg. zem. č. 306, dom. 191; Slavík: Morava 21, 202; zpráva p. Cyr. Repíka, uč. v Kunicích, na dotazník Vlastivědy Moravské.

U Lačnova dolovalo se r. 1785 i 1792 na olovo a stříbro; doly se však nevyplácely a byly opuštěny. V XIX. stol. kopala se tam také železná ruda a odvážela do Blanska.

Lačnov není samostatnou obcí, politickou obec tvoří se Sčechovem.*)

Lazinov,

druhdy také Lazonov i Lažanovice a Lazenovice, ves 6·5 km ssv. Kunštátu, v. Křetína, katastrální a politická obec rozlohy 3·88 km², na levém břehu Křetinky v úžlabí při silnici z Letovic do Křetína. Návsi tu není; domy jsou dosti blízko při sobě, ve dvou řadách, průčelím do ulice, zomítány. Stodoly podál stavení.

R. 1674 měla obec $1^{26}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 8; r. 1790 bylo tu 19 domů, 156 obyv., na 111 jiter půdy; r. 1834 domů 35, obyv. 211; r. 1890 domů 42, obyv. 354; r. 1900 domů 42, obyv. 352, katolíkův a Čechův.

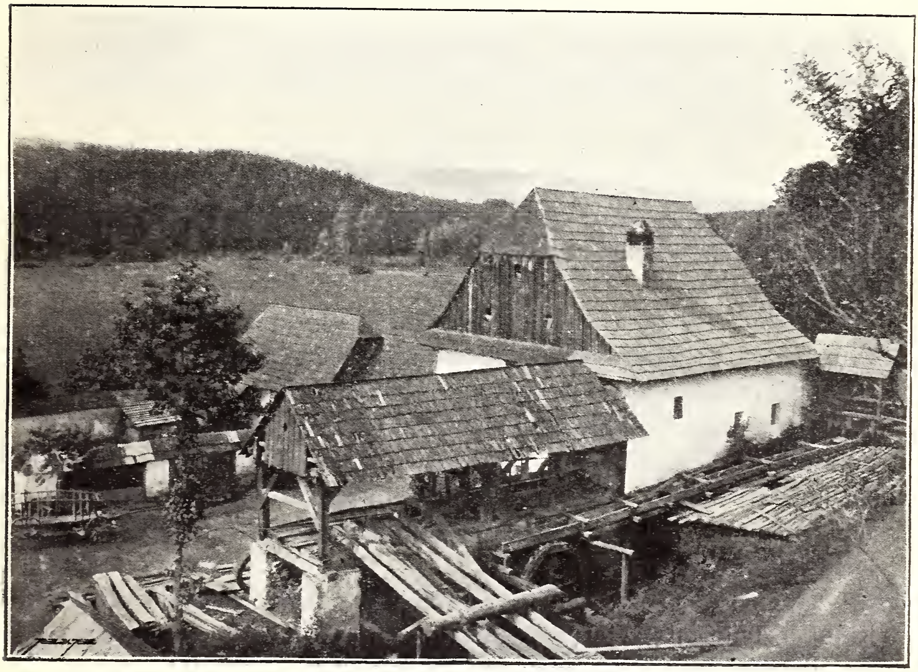
Lazinov připomíná se r. 1420 a náležel k panství Letovskému, a to k polovici, která zůstala pánům z Lomnice, když r. 1447 prodali druhou polovici Vaňkovi z Boskovic. R. 1437 činila si na ves nároky Kateřina, manželka Arkleba z Náměště, a poháněla paní Machnu a Elšku, dcery Hynka z Letovic, že jí drží bez práva zboží Svitavice, Poříčí a Lažanovice (Lazinov); r. 1464 pohnala zase Alena z Náměště Vaňka z Boskovic, že jí drží na Svitavicích dvory, ves Lazenovice a Poříčí s mlýnem, kdežto to mělo býti vloženo ve dsky strýci jejímu; r. 1481 Markvart z Lomnice poháněl Albrechta z Boskovic a z Letovic z 200 hř., že mu drží ves Lazinov s lukami, řekou i jejím příslušenstvím, a r. 1493 syn Markvartův Čeněk opět poháněl Albrechta z Boskovic a na Letovicích z 200 hř., že mu sahá na lidi jeho dědičné v Lazeňově k tomu práva nemaje. Na Lomnické polovici zboží Letovského r. 1532 odřekl se Markvart z Lomnice svého platu ve vsi Lazinově a převedl jej na bratra svého Jence z Lomnice. Díl Boskovský vložil r. 1544 Krištof z Boskovic ve

*) Reg. zem. č. 306, dom. 191: Notizenblatt 1858 str. 22.

dsky pánu na Letovicích, Krištofovi hrab. z Hardeka a Kladska. Později však celá ves sjednocena byla u panství Letovského.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 6 zl. 1 kr. a o sv. Václavě 5 zl. 10 kr.; pět sedláků robotovalo týdně 6 dní s 2 koni.

Lazinov náleží k farní osadě do Letovic, kde se i pochovává; děti chodí do školy do Křetína (3 km).



Obr. 21. Mlýn na Křetince u Lazinova.

Trati slovou: Kamenice, Bílý kopec, Čihadlo, Okrouhlice, Červená obora, Ochoz, Bartošek, pod Kráskou, Újezdy, Kříby, Hloužek, Vypálenec.

U Lazinova je mlýn. Samota: Nové stavení, bývalá tkalcovna. Náleží sem také dvůr Svitavice, který patří velkostatku Letovskému. Je při silnici z Křetína do Letovic. Po Svitavici jmenoval se r. 1410—1415 Synek, jinak Zbyněk. O Svitavici činí se pak zmínka r. 1437 a 1464 (viz výše). Ještě r. 1590 uvádí se zboží Meziříčského na Svitavici jeden člověk, který tehdy s ostatním

zbožím přikoupen byl k panství Kunštátskému. R. 1635 jmenuje se Svitavice pustou vískou.

Po dvoře tomto někdy i Křetinka jmenuje se „Svitavicí".*)

Lhota

u Olešnice, ves 11 km sz. Kunštátu, jz. Olešnice, katastrální a politická obec 2·26 km² rozlohy, v kotlině při potůčku, který s levého břehu vtéká do Tresného potoka. Domy jsou porůznu, některé i na návrších. Ves dělí se na Dolní (při potoku) a Horní Lhotu.

R. 1674 měla obec $^{49}/_{64}$ lánu a domův osedlých bylo 6; r. 1790 bylo tu 20 domů, 117 obyv., na 90 jiter rolí; r. 1834 domů 25, obyv. 172; r. 1890 domů 28, obyv. 182; r. 1900 domů 30, obyv. 187; katolíků 164, evangelíků ref. vyz. 23, vesměs Čechův.

Jedna Lhota (Lhotka) připomíná se spolu s Bolešínem a Brťovím r. 1349, ale jako pustá Lhota uvádí se r. 1398. R. 1590 jmenuje se však Lhota, která asi zatím zase byla osazena u panství Kunštátského, u něhož zůstala stále. — Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 3 zl. 47 kr. a o sv. Václavě 4 zl. 55 kr., dávali 28 slepic a předli 30 liber lnu; šest sedláků robotovalo 3 dni týdně s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě k tomu 3 dni týdně pěšky.

Na Horní Lhotě byla r. 1887 vystavěna pěkná kaplička. Katolíci náležejí k farní osadě do Olešnice, evangelíci rovněž do Olešnice pod svou duchovní správu; tam chodí také děti do školy (3·5 km).

Trati slovou: v Lázích, ve Skalicích (jsou tam velké skály jako s podloubím; tam se lidé skrývali za válek, a proto se těm skalám dosud říká „Chalupy"), na Horce, Obor; les: Pasiky, Skleničník, Záskalčí.**)

---

*) Půh. knihy I. 359, II. 370, 432, 443, 629, III. 499, IV. 440, VI. 145, 310; Desky z. Ol. XXIII. f. 58, XXV. 80. XXXVII. 135; zpráva p. Fr. Kuldy, naduèitele v Křetíně, na dotazník Vlastivědy Moravské.

**) Reg. zem. č. 310, dom. 35; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 74; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl dp. Vinc. Dědek, býv. kaplan v Olešnici.

Lhota Dlouhá,

farní ves 9 km j. Kunštátu, jz. Lysic, katastrální a politická obec rozlohy 5·3 km², na výšině poblíž lesa na potůčku, který se s pravého břehu vlévá do Bejkovky 464 m nad mořem. Náves je podlouhlá, nepravidelná; domy jsou ve dvou řadách, po severní straně kousek od sebe, po jižní při sobě, průčelím do návsi; jsou skoro všecky z vepřovic, zomítány. Grunty jsou kolem návsi, chalupy na východní straně.

Dlouhá Lhota na dílu Blanském měla po válce třicetileté $1^{24}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 9, nově osedlé 3, nový pustý 1, starý pustý 1; rolí nově vzdělaných bylo 7 měr 4 acht. II. třídy a 15 měr III. třídy; rolí starých pustých byly 2 míry 4 acht. II. třídy a 5 měr III. třídy. Díl Černohorský měl $^{13}/_{64}$ lánu a domy osedlé byly 2. Do r. 1749 zachoval dům svůj jeden rod. R. 1790 bylo domů 39, obyv. 172, na 150 jiter rolí: r. 1834 domů 32, obyv. 227; r. 1890 domů 36, obyv. 215; r. 1900 domů 35, obyv. 222 vesměs katolíkův a Čechův.

Po Dlouhé Lhotě psal se Drahoslav, jenž r. 1365 koupil od Ebruše z Bukovice 2 lány a 2 dvorce ve Stbelech za 18 hř. a r. 1368 sstoupil se s dcerou svou Kunkou ze Skaličky vzájemně na zboží své. Připomíná se spolu s Oldřichem ze Lhoty ještě r. 1376 a píše se jinak i ze Skalice a ze Stbel. R. 1390 byl však již díl Dlouhé Lhoty u panství Černohorského; Vaněk z Boskovic zapsal tehdy také na Dlouhé Lhotě věno své manželce Martě. Větší díl Dlouhé Lhoty náležel však k manskému statku Blanskému. — R. 1834 patřilo do Blanska 25 domův a 176 obyv., do Černé hory 7 domů, 51 obyv.

Poddaní na díle Černohorském platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 2 zl. 24 kr. a o sv. Václavě 1 zl. 24 kr., 4 čtvrtláníci robotovali týdně 3 dni pěšky; na díle Blanském platili ročně úroku 21 zl. 30 kr.; 16 podsedků robotovalo týdně 3 dni s jedním koněm a o žních ($^1/_4$ roku) ještě týdně 4 dni pěšky, 4 podruzi robotovali týdně 1 den pěšky.

Východně obce jest k o s t e l sv. Bartoloměje, vystavěný r. 1804 a 1805. (Dřívější kostel byl na jiném místě a zasvěcen prý byl původně sv. Vavřinci.) Má 2 oltáře a starou křtitelnici. Památný jest stříbrný pozlacený kalich, dílo mistrovské, výtečně ciselované,

r. 1403 zjednané Samuelem z Tišnova, jak svědčí nápis: „1403 Dũs Samuel de Tissnawiz comparavit hunc calicem, orate pro eo“.

Na věži jsou tři zvony; dva z nich z r. 1482 a 1518. Na větším jest nápis: „Leta Panie 1482 tento zwon slit gest ke czti a chwale Panu Buohu a sw. Wawrzinci do Lhoty · Jesus Christus“; a na menším: „Tento zwon slyt ke czty Bohmily matce Bozy leta po narozenij božih° tyssycteho CCCCC° wosumnacty°“.

O staré faře ve Lhotě není zajištěných zpráv. Zprávu Wolného, že asi tato Lhota s kostelem r. 1255 darována byla klášteru Žďárskému, neklademe sem. Jen tolik je známo, že asi r. 1580 Jan Šembera z Boskovic kostelu odebral mlýn a 2 farní poddané a lán „Vejplachovský“ v Bejkovicích. Tehdy měli zdejší faru již nekatolíci, a tehdy prý tu také přebývali nekatoličtí duchovní správcové z Bořitova; tak r. 1582 Petr Kozel, r. 1591 Šimon Žďárský a asi r. 1600 Jakub Melchiorides, který však se vrátil zase na faru Bořitovskou. R. 1612 byl tu katolický duchovní Polák Valentin Alberti, ale brzy potom byl kostel již jen filiálkou Bořitovskou. V letech 1670—1690 měl kostel 69 zl. 23 kr. peněz, farních pozemků bylo 7 kusů, z nichž 3 zarostly lesem, a v Brťoví lán, jehož polovice také zarostla lesem. Obyvatelé chtěli tehdy faru postaviti z kostelních peněz, ale nedošlo k tomu. Teprve r. 1784 byla tu zřízena samostatná duchovní správa. Nejdéle tu působili Krištof Karel Svoboda 1785—1816, Michal Kos 1833—1850, Ludvík Svoboda 1855—1871, Karel Beer 1878—1893. Sypaného desátku 5 čtvrtí žita a 9 čtvrtí ovsa odváděli podsedníci do Bořitova.

K farní osadě náleží: Dlouhá Lhota a Bejkovice (v okrese Kunštátském) a Jenč a Brťoví (v okr. Blanském). Farních osadníků jest 1032. Ze všech těchto obcí pochovávají se na hřbitově v Dlouhé Lhotě.

V obci je škola jednotřídní. V XVII. stol. vyučoval jen jeden učitel ve třech farních osadách, Bořitovské, Černohorské a Lhotské, a dostával jen posnopné. Pak chodily děti do školy do Bořitova, až r. 1789 byla v Dlouhé Lhotě zřízena škola. Tehdy měl učitel z menšího žáka po 1 kr., z většího po 2 kr., místo koledy dostával pak ze Lhoty od 19 usedlých, z Jenče od 12, z Brťoví od 28, z Bejkovic od 31 po $4^1/_2$ kr. ročně a za posnopné ode všech po 9 kr. za snop. Nejdéle tu působili:

Matěj Čížek 1789—1807, Florian Müller 1807—1829, Jan Jabůrek 1840—1874 a Jan Hradil 1883—1898.

Do školy chodí sem děti jen z Dlouhé Lhoty. Žáků je 26; školní knihovna má 95 sv.

Obecní pečeť má ve znaku strom a dva ptáky pod ním a nápis: „Pe · poc · ob „Dloholhocka".

Názvy tratí jsou: na Přelomených, ve Štulnusích, Pustý mlýn, Beneška, v Bruchštulu (pruštolu), Kraví hlava, na Prášilkách, na Kamenicích, na Nivcích, Vysoké pole (r. 1749: u Strážnice, na Závisti) a j.

Staré rody jsou: Čech, Jakubec, Hrnčíř, Kotas.

R. 1884 postižena byla obec požárem.*)

Lhotka

(u Letovic), ves 5 km sv. Kunštátu, katastrální obec rozlohy 0·74 km², na kopci. Domy jsou ve dvou řadách blízko sebe a tvoří téměř ulici; mezi nimi průjezdy; jen čtyři domy jsou vzdálenější od sebe.

R. 1674 měla Lhotka $^{18}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 2; r. 1790 bylo tu 23 domů, 145 obyv., na 80 jiter polí; r. 1834 domů 25, obyv. 141; r. 1900 domů 25, obyv. 157; z nich 139 katolíků, 18 evangelíků ref. vyz., Čechů mimo 3 Němce.

Lhotka náležela vždy k panství Letovskému. R. 1409 poháněl Hynek z Letovic Tošovce z Vilémova z 50 hř., že mu držel ves Vilémov, Poříčí a Lhotku. Když r. 1447 polovice zboží Letovského prodána byla Vaňkovi z Boskovic, zůstala Lhotka u pánů z Lomnice. Čeňka z Lomnice poháněl r. 1492 a 1493 Jan Fojtek ze Lhotky z 38 hř., že mu drží dvůr jeho sirotčí ve Lhotě a nic z něho nezaplatil, ač za tu sumu prodán byl po smrti otce Fojtkova, a ze 6 hř., že pobral mu dědictví po strýci Martinovi ze zahrady v Letovicích. Když v XVI. stol. pánové z Lomnice svou polovici zase prodali k Letovicům, také Lhotka byla na spojeném panství a zůstala u něho.

---

*) D. z. B. VI. 163, 273, 310; reg. zem č. 319, dom. 182, 224; Trapp: Památky arch. 1860 str. 35; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 1, 393, 2, 251; Kirchl. Topogr. Brn. II. 281; Slavík: Morava 20, 201, 211; zpráva dp. faráře v Dlouhé Lhotě Karla Beera a Josefa Kubína na dotazník Vlastivědy Moravské.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 1 zl. 10 kr. a o sv. Václavě tolikéž; dva robotovali týdně 6 dní pěšky. Později platili poddaní také za přádlo, odváděli žito, oves a vejce.

Lhotka patří k farní osadě do Letovic, kam také děti chodí do školy (2 km).

Jména tratí jsou: Příhony, Příčky, Kotoule, Obecníky, Přídanky; les Baba (r. 1749: pod Čihadlou, u Horek).

V celé Lhotce jest jediná studna.

Lhotka není obcí samostatnou; politickou obec tvoří s Klevetovem a Sasinou.*)

Lhotka,

druhdy Lhota, ves 5·5 km jz. Kunštátu, sz. Lysic, pročež se jí říká také Lhotka u Lysic, katastrální a politická obec rozlohy 3·99 km², v hornatině blízko potoka Lhoteckého po levém břehu jeho. Ves jest do kruhu; domy jsou od sebe, starší ze dřeva.

Po válce třicetileté, r. 1675 měla Lhotka $1^{38}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 8, nově osedlý 1, nových pustých 6, starých pustých 8; rolí nově vzdělaných bylo 30 měr III. třídy, starých pustých však 180 měr III. třídy. R. 1790 bylo domů 31, obyv. 168, na 160 jiter polí; r. 1834 domů 39, obyv. 206; r. 1900 domů 38, obyv. 231, vesměs katolíkův a Čechův.

Lhotka připomíná se r. 1351, kdy ves s Kunicemi koupil Kuna z Kunštátu a Lysic od Sudka z Veselé. Zrovna jako u Kunic stalo se, že díl Lhotky již od konce XIV. století náležel k panství Kunštátskému, a díl k Lysickému. V polovici XVI. stol. byla připojena Lhotka k panství Lysickému, od něhož byla sice r. 1666 přivtělena ke statku Drnovskému, až r. 1728 zase obojí panství sloučeno bylo v jedněch rukou.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úrok společně s Kunicemi (viz Kunice); dva sedláci robotovali týdně 2 dni s 2 koni a 1 den pěšky, dva 2 dni s 2 voly a 1 den pěšky, tři 2 dni s 2 koni, tři $1^1/_2$ dne s 2 voly, a všech šest týdně po 1 dni pěšky, šest podsedníků týdně $3^1/_2$ dne pěšky.

---

*) Půh. kn. I. 329, VI. 290, 336; reg. zem. č. 287, dom. 374; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2. 89.

Náleží k farní osadě do Bedřichova, kam i děti chodí do školy (2 km).

Trati slovou: Ohnislava, Stráž, Páleniny, Korejtky, Nostky, Sedlištky, na Bráně, nad Podevsí, Hrušony, na Bábě, Studýnky, Boží muky, nad Vápenkou (r. 1749: Kamenica, Okrouhlice, v Rušově; lesy: Hřiva a Vostružník na 125 měr).

Do r. 1749 měla dům přes 100 let rodina Ševcova.

Louka,

ves 7·5 km zsz. Kunštátu, j. Olešnice, katastrální a politická obec rozlohy 8·53 km², na stráni pod vrchem Hradiskem. Domy tvoří ulici, a jsou mezi nimi mezery; stavěny jsou většinou z kamene a cihel, jen málo ze dřeva. Na některých jest letopočet z XVIII. stol.

R. 1674 měla obec $1^{56}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 10, nových pustých 5 (jeden člověk utekl), starý pustý 1. R. 1790 bylo tu 29 domů, 223 obyv., na 170 jiter rolí a na 120 jiter luk; r. 1834 domů 31, obyv. 209; r. 1890 domů 36, obyv. 209; r. 1900 domů 34, obyv. 258, katolíků 151, evangelíků ref. vyz. 107, vesměs Čechův.

Severně vsi zvedá se vrch Hradisko 635 m nad mořem, na němž jsou skrovné trosky **hradu Louky**. Viděti lze příkop, který byl kolem hradu, a zdi do něho sesuté. Výše lze spatřiti stopy po druhých hradbách. Uprostřed zvedá se skála, na níž jsou ještě zbytky pevných zdí, ostatky to vlastního hradu. Z pevného hradu zůstala pak ještě silná, veliká zeď se širokou branou. Tu byl asi padací most. Několik kroků východně jsou sesutý sklep a základy bývalého stavení. R. 1481 mluví se ještě o „zámku“ Louce, r. 1590 byl však hrad již pustý. Na Hradisku, s něhož je pěkná vyhlídka do Čech a na Moravu, vyskytují se posud železné šípy.

Hrad Louka byl druhdy středem znamenitého zboží; původně náležel pánům z Lomnice. R. 1360 zapsal Procek z Lomnice manželce své Hysle na díle svém na hradě Louce s městečkem

---

*) D. z. O. I. 192; reg. zem. č. 306, dom. 191; Slavík, Morava 21; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Jan Krasický, bývalý nadučitel v Bedřichově.

Olešnicí, na díle svém vesnic Věchnova, Hodonína a Poříčí a na vsi Louce 600 kop gr. R. 1392 byli Beneš, Čeněk a Vaněk z Deblína (a Lomnice) držiteli hradu Louky; tehdy si vypůjčili od markrabího Jošta 200 kop gr., a kdyby nezaplatili do určitého času, slibovali Joštovi postoupiti hrad Louku. R. 1406 Čeněk z Lomnice, jenž tehdy poháněl Procka z Lysic a Kateřinu, někdy Škodovu z Chudobína a Brodku, že mu na jeho zboží okolo hradu Louky v pravém příměří svou válkou brali a bráti kázali, prodal však hrad Louku s dědinou a třemi dvory a v Hodoníně, co tam k Louce náleží, Janovi z Lomnice. Jana poháněl zase r. 1412 Ješek z Nedvědice, že panoši jeho vzali Ješkovi dva vozy s pšenicí na hrad Louku a Jan že s obou vozů kázal směřiti 2 mty pšenice a vzal bečku soli a 24 gr. Jan z Lomnice držel však hrad Louku krátký čas. Již r. 1416 prodal Janu Ozorovi z Boskovic hrad Louku se vsí Loukou, s dvorem poplužným a s dvěma rybníky pod hradem a slíbil mu také doprodati ostatní zboží ke hradu Louce příslušné (Olešnici a vsi s ní spojené; viz Olešnici) za 600 hř., ale pak to nechtěl učiniti; proto jej Jan Ozor, jenž hned se psal po Louce, poháněl r. 1446. Po smrti Jana Ozora (po r. 1450) spadl hrad a ves Louka s dvorem a příslušenstvím na Vaňka a Beneše z Boskovic, synovce jeho, z nichž každý měl polovici. Když však r. 1464 Vaněk zapsal Benešovi svou Louckou polovici, obdržel Beneš z Boskovic celý hrad a ves Louku a přijal na svou prvotní polovici dědice své na pravý spolek. Ale brzy potom prodal syn Benešův († r. 1473) Tas, biskup Olomoucký, hrad Louku Bohuši z Lomnice, jemuž náleželo ostatní zboží (Olešnické) ke hradu Louce druhdy příslušející. Manželka Bohušova byla Kateřina z Ilburka, na niž hrad Louka spadl po smrti Bohušově; provdala se však opět za Pertolta z Tvorkova, na něhož pak po smrti její nápadem přešel hrad Louka s městečkem Olešnicí a příslušenstvím. Pertolt byl živ ještě r. 1486, ale po smrti jeho zdědili zboží to bratří Ondřej a Krištof z Tvorkova, od nichž r. 1496 koupil za 1000 hř. mor. všecko zboží Loucké s městečkem Olešnicí a příslušenstvím Vilém z Pernštýna. R. 1507 listem dílčím stal se pánem na Louce syn Vilémův Jan z Pernštýna, za jehož syna Vratislava bylo pak v druhé polovici XVI. století prodáno všecko zboží Loucké Hanuši Fridr. hraběti z Hardeka a na Letovicích. Po něm zdědily r. 1580 dcery jeho Barbora a Alžběta, vlastní sestry nedílné, zboží toto

k Louce, Olešnici a Meziříčku náležející (hrad pustý Louka a ves Louka, městečko Olešnice s pivovary a kost. podacím, ves Tasovice, Prosetín s kost. podacím, Kčenov, Brťoví [Bolešín, Věstínek, Lhota, Knězoves, Ústup, Rovečné] s kost. podacím, Tresné Veliké a Malé, Nyklovice, Sulkovec, Veselí, Ubušínek, ve vsi Nedvězíčku tři člověky, Hluboké, Polom, Korouhvice, Crhov, Vír, Chlum, Věstín, Radiměř s kost. podacím, ve vsi Meziříčku 7 usedlých, v Jasenově 3 člověky, v Rumberku jeden člověk a na Svitavici též jeden člověk), od nichž je všecko koupil Jan hrabě z Hardeka a na Letovicích (vklad v deskách Brněnských jest teprve z r. 1591). Ale již r. 1590 prodal Jan hrabě z Hardeka toto všecko Johaně Evě z Lichtenštejna na Mikulově (vklad je teprve z r. 1597), která na tom r. 1598 zapsala druhému manželovi svému Jindřichovi purkrabímu z Donína 20.000 zl. Poněvadž pak Johana Eva týmž kupem zároveň koupila zboží Kunštátské, bylo od r. 1590 zboží Loucké spojeno s Kunštátským.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 3 zl. 53 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 85 slepic, 446 vajec a předli 64 liber lnu; 9 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních (čtvrt roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 3 podsedníci týdně 3 dni pěšky a 5 chalupníků týdně 2 dni pěšky; o žních měli podsedníci a chalupníci dvojnásobnou robotu.

Katolíci v Louce náležejí k farní osadě do Prosetína; evangelíci pod svou duchovní správu také do Prosetína; rovněž i děti chodí tam do svých škol (3·5 km).

Stará obecní pečeť má obraz i nápis sv. Apolonie.

Jména tratí jsou: na Suché, Křemelík, Čihadla, Kruha, Krajiny, Klínky, Horky, na Rovné, na Obůrce (kdež jest i rybník) a j.; lesy: Loucký les (měl r. 1750 výměry 1270 měr), Padělky, Strakatá skála, Vavřinka, u Rousnaté, Ptáčnice, Střešínka, Březčí, Horničí.

Poplužní dvůr v Louce jmenuje se již r. 1391. Nynější panský dvůr velkostatku Kunštátského, zvaný Loucký, jest o samotě téměř západně vsi; sestává ze zámečku s hospodářskými budovami. R. 1750 měl 467 měr polí, 8 měr pastvin; z luk bylo 159 čtyrspřežných vozů sena a 37 vozův otavy.

Na Olešnickém potoku jsou 2 mlýny.

Za Loukou nedaleko úvozu viděti lze na poli několik řad velikých bílých kamenů: pověst o zkamenělé svatbě. Na hradě

Louce měla prý býti svatba. Veliký průvod s hudbou šel do dřevěného chrámu Prosetínského a dlouho se nevracel. Na hradě zatím se vařilo a peklo. Netrpělivá kuchařka bála se již, že se jí všecko pokazí, a řekla zlostně: „Bodej by celá svatba zkameněla!“ Stalo se tak.*)

Lysice,

městečko 6·5 km jjv. Kunštátu rozlohy 10·74 km², v údolí od východu, severu a západu uzavřeném, k jihovýchodu však se rozšiřujícím, na potoku Lhotském, jemuž se tu říká Lysický, 366 m nad mořem. Domy jsou těsně vedle sebe a seskupeny v ulice, které se rozšiřují v náměstí.

Po válce třicetileté, r. 1674 měly Lysice $11^{34}/_{64}$ lánů, domův osedlých bylo 32, nově osedlých 13, nových pustých 40, starých pustých 11; rolí starých pustých bylo 25 měr 2 acht. II. třídy a 12 měr 5 acht. III. třídy. R. 1790 bylo domů 196, obyv. 1108, na 800 jiter rolí a na 100 jiter luk; r. 1834 domů 228, obyv. 1362, polí 820 jiter 113□°, zahrad a luk 66 j. 1216□°, pastvin 34 j. 4□°, lesa 12 j. 384□°. R. 1890 domů 269, obyv. 1907; r. 1900 domů 276, obyv. 1934, z nichž 1918 katol., 6 evang. ref. vyz., 10 židů; 1909 Čechů, 25 Němcův.

V severní části městečka jest výstavný zámek o trojím poschodí, u něhož pěkný park. R. 1584 připomíná se ještě tvrz, ale v polovici XVII. stol. již zámek. Na hlavním schodišti staré vyobrazení Lysic, obnovené r. 1796. R. 1902 byl zámek zachvácen požárem.

Po Lysicích první se psal r. 1308 Heralt z rodu Kunštátského. Syn jeho Kuna, jenž zdědil zboží Lysické, stal se zakladatelem větve (linie) Kunštátsko-Lysické, která se brzy také jmenovati počala po blízkém hradě Rychvaldě. Ke zboží svému Lysickému připojil blízké vsi Kunice a Lhotu, které koupil r. 1351 od Sudka z Veselé, a ves Hluboké, které získal od Arkleba ze

---

*) D. z. O. I. 688, VI. 273, VII. 215, VIII. 555, XI. 126, 127; Br. XXVII. 196, XXVIII. 105; Cod. dipl. Mor. XII. 77; Půh. kn. I. 148, 151, II. 275, III. 240, V. 360, 380; Archiv Čes. III. 541, VI. 536, IX. 405, X. 260, XVII. 74; reg. zem. č. 310, dom. 35; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 69; Trapp: Notizenblatt 1864 str. 86.



Obr. 22. Pohled na Lysice.

Stařechovic. Synové jeho, Ješek Puška, Procek, Kuník a Alšík, byli poděleni o zboží Lysické stejným dílem, a sestra jejich Kačna, manželka Pavla ze Sovince, měla také na Lysicích 50 hř. věna. Kuník zapsal r. 1374 na Lysicích, Kunicích a Lhotě Heraltovi z Kunštátu a Arklebovi ze Stařechovic platu po 8 hř., a společně s Alšíkem zapsali r. 1385 bratru svému Ješkovi v případě, kdyby dříve zemřeli než on, všecko své zboží dědičné v Lysicích, ve Sčechově, Hlubokém a Lhotce a dali mu u Lysic les Prskadlo. Zatím však začal Procek rozdělené zboží Lysické scelovati a rozmnožovati. Již r. 1374 získal od bratra svého Kuníka na díle jeho v Lysicích 16 hř. ročního platu na lánech a krčmách a zapsal manželce své Elšce z Krotenfola ve vsi Lysicích, Kunicích a v částce Lhotky 500 hř. za věno; r. 1389 koupil od Heralta z Kunštátu oněch 8 hř. platu, tak že Heraltovi v Lysicích už nepatřilo nic, a přikoupil r. 1392 ke zboží Lysickému od Jana z Lomnice zboží jeho v Kunčině Vsi, Bedřichově a Vznětíně. R. 1397 získal zase Procek od bratra svého Ješka Pušky zboží a právo jeho, které měl po Alšíkovi na Lysicích a jiných dědinách, a zapsal roku následujícího druhé své manželce Kateřině na Lysicích za věno 25 kop ročního platu; tehdy také koupil od bratra Alšíka v Lysicích dvůr poplužní s lidmi, ve vsech Lhotě, Kunicích, Hlubokém a Sčechově, co Alšík měl, a čtvrtinu hradu Rychvalda se vším příslušenstvím i s kostelním podacím v Lysicích. Bratr jeho Ješek Puška směnil sice téhož roku 1398 své zboží Lysické, a to: v Lysicích dvůr poplužní, lidi poplatné a dvorce s polnostmi, lesy, se vším právem, co tam měl, se čtvrtinou kostelního podací, se čtvrtinou lázně v Lysicích, čtvrtinou Rychvalda a vše, co měl ve Lhotě, Kunicích, Hlubokém, dvůr poplužní ve Sčechově se vším příslušenstvím, zejména s lesem, který získal od Kuníka — s Heraltem z Kunštátu za zboží Stařechovské, ale již r. 1406 koupil Procek, jenž tehdy také přijal bratra Alše na spolek všeho zboží svého, tento díl zboží Lysického od Heralta z Kunštátu, čímž Procek zase zboží Lysické sloučil v jedno. Zboží Prockovo zdědil syn jeho Heralt z Kunštátu a Lysic. Poněvadž však také markrabě moravský Albrecht Rakouský činil nároky na zboží někdy Alšovo a Prockovo, bezpochyby nepřátel svých, které postoupil Janovi z Lomnice, vyrovnal se s tímto r. 1437 Heralt tak, že raději zapsal témuž Janovi vsi Petrovice, Rájec a Vavřinec, aby mu

Rodokmen pánů z Kunštátu větve Lysické.

Kuna z Kunštátu a z Lysic 1351—1365,
m. Ofka z Cimburka a Tovačova.

Ješek Puška 1373—1406,
m. Anna z Otaslavic.

Procek 1373—1423,
m. 1. Elška z Krotenfola,
m. 2. Kateřina (ze Sovince?).

Kuník 1368—1398,

Alšík 1379—1426.

Kačna,
m. Pavel ze Sovince.

(Procek's children:)

Heralt (Semenec) 1397—1448,
m. 1. Anna z Hozlavy,
m. 2. Marta z Valdeka.

Eliška,
m. 1. Zikmund z Ronova a z Letovic.
m. 2. Heník z Valdštýna.

(Heralt's child:) Jan (Heník) 1438—1451.

(Eliška's children:) Anna, Machna, Hynek z Valdštýna.

(Ješek's children:)

Jan Puška 1392—1425,
m. Alžběta z Veselí.

Heralt Puška 1406—1419,
m. Kateřina z Valdeka.

Půta.

(Jan Puška's children:) Jan Puška 1437. Dorota z Kunštátu a z Otaslavic?

jen na zboží Lysickém překáženo nebylo a aby tam neměl nijaké závady; ale proti těmto zápisům zase činili odpor Arkleb z Drahotúš, poručník druhdy Alše z Kunštátu, a Heník z Valdštýna, pravíce, že mají lepší právo k tomu. Synem Heraltovým Janem, jenž zemřel po r. 1451 vymřela větev Kunštátsko-Lysická, a zboží jeho zdědil po něm Procek z Kunštátu a z Opatovic z linie Lestnické, který také nabyl r. 1464 zboží Kunštátského, tak že toto zboží, i Lysické, sloučeno bylo v jedněch rukou. Na oboje zboží přijal r. 1476 Procek na pravý spolek Jana Heralta z Kunštátu a na Plumlově, který je zdědil po Prockově smrti (r. 1481 byl již mrtev). R. 1490 zemřel však Jan Heralt, zůstaviv po sobě mnoho dluhův. Oboje statky byly r. 1492 zapsány Janu Bočkovi z Kunštátu na Polné. Syn jeho Hynek Boček, jenž r. 1502 dovolil Vilémovi z Pernštýna také na panství Lysickém dolovati na stříbro a jiné kovy, poručil r. 1518 všecko zboží své Ludvíku Zajímačovi z Kunštátu, který však r. 1520 prodal i Kunštátské i Lysické panství Vilémovi z Pernštýna. Syn Vilémův Vojtěch (viz K u n š t á t) prodal je však r. 1529 Janu Černčickému z Kácova, který na Lysicích zapsal manželce své Magdaleně z Nestájova 500 kop gr. Po něm byl majitelem Lysického panství, které zase asi r. 1550 od Kunštátského bylo odděleno, Diviš Černčický z Kácova, jenž r. 1558 zapsal manželce své Kunce z Boskovic na Lysicích 2500 zl. za věno. Nástupcem jeho byl syn Václav (asi r. 1556). Ale r. 1584 prodali Burkart a Bernart z Kácova tvrz a ves Lysice s dvorem, pivovarem, chmelnicemi, štěpnicemi, zahradami, lukami a podacím kostelním, jakož i dědiny Voděrady, což tam náleželo, s dvorem, Kunčinu Ves, což tam náleželo, Bedřichov, což tam náleželo, Hluboké, Touboř, Kunice, Lhotku, Sčechov, Ústup, což tam náleželo, a Rosičku Jindřichovi Březnickému z Náchoda na Tulešicích pro syna jeho Hrona, jenž koupil r. 1590 také Žerůtky s Lačnovem. Poněvadž však Hron s manželkou svou Dorotou z Drnovic neměl dětí, připadlo po smrti její panství Lysické Jiřímu hraběti z Náchoda a Lichtenburka, který byl c. k. radou, komořím a nejvyšším sudím na Moravě, a jenž získal také panství Tulešické, Myslibořské a Bystřické. Zemřel r. 1634, a dědicem jeho byl jediný syn hrabě Ferd. Leop. z Náchoda, který r. 1657 koupil od Frant. Zdeňka Šubíře z Chobyně za 4200 zl. podíl jeho na Voděradech, a jako poslední svého rodu (syn jeho Leopold František dříve

zemřel) rozprodal své statky a manželce své Alžbětě, rozené dědičné hrab. Sunioginové z Budětína, zanechal jen zámek a městečko Lysice, dvůr v Pohodlí a dědiny Bedřichov, Kunčinu Ves, a Slatinku (v Olomouckém kraji), která to však r. 1675 prodala Janu Arnoštovi Montrochierovi, pánu na Horních Kounicích za 7677 dukátův. Ostatní dědiny Lysické: Lhotka, Kunice, Touboř, Hluboké, Rosička, Ústup, Žerůtky, Sčechov, Lačnov a Voděrady (podíl) byly již r. 1666 odděleny od panství Lysického, pak k Drnovicům připojeny a sloučeny ve statek Drnovský (viz Drnovice). Tento statek Drnovský koupil r. 1676 Ostřihomský arcibiskup Jiří Selepczenyi za 34.000 zl., jenž získal k tomu i zboží Lysické a tak všecko spojil na krátký čas zase. Neboť již po smrti jeho, r. 1685 prodal císař Leopold I., na něhož spadly oba statky, každý zvlášť, a to Lysické panství dvor. voj. radovi, komořímu a pol. zbrojmistru hraběti Janu Karlovi Serényiovi pro děti zemřelého bratra jeho Františka za 22.000 zl. Lysicemi skutečně vládl hrabě František Josef Serényi, který zemřel r. 1705, a odkázal je i s domem v Brně své manželce Marii Magdaleně, rozené hraběnce Thurnové. Tato však téhož ještě roku postoupila toho panství svému svaku Antonínovi hrab. Serényiovi, c. k. tajnému radovi, jenž r. 1728 přikoupil také statek Drnovský se všemi již jmenovanými dědinami, který od té doby již zůstal při Lysicích. Po smrti jeho prodal však Karel Antonín hrabě Serényi jakožto poručník (v Turecku zajatého) Bernarda Karla hr. Serényiho a bratří jeho, Antonína, Filipa, Ludvíka a Amanda, r. 1739 celé panství (připomínají se 2 palírny, 7 dvorů, obora, doly na ledek a železnou rudu) c. k. tajnému radovi a nejv. komorníku Moravskému Leopoldovi hrab. Dietrichštejnovi za 210.000 zl. rýnských a 800 zl. klíčného. Tento však prodal již r. 1745 panství Lysické i Drnovské za 180.000 zl. Janu Jiřímu Piatiovi rytíři z Drnovic (po blízkých Drnovicích), a když r. 1759 zemřel, spravovali synové jeho Jan Karel, Emanuel a Jan Nep. zprvu všecka svá panství společně, až se r. 1762 rozdělili tak, že Emanuel převzal Lysice a Drnovice a vyplatil bratru Janu Karlovi 52.910 zl., Jan Nep. pak převzal statek Cvrčovský s povinností, aby 22.000 zl. dluhu zaplatil sám. Když Emanuel r. 1807 zemřel, dostalo se r. 1811 celé panství v dědictví Antonii hraběnce Dubské, rozené Piatové z Drnovic, a potomci její hrabata Dubští z Třebomyslic jsou majiteli panství podnes.

R. 1656 měřeno bylo na panství Lysickém poddanských rolí 1205 měr I. třídy, 602 $^4/_8$ měr II. třídy a 360 měr III. třídy. Velikost obcí činila $13^{29}/_{64}$ lánu. R. 1674, když vesnice Lysické byly připojeny ke statku Drnovskému, tak že zůstaly při panství vlastně jen Lysice a Bedřichov, bylo na panství osedlých domů 43, nově osedlých 26, nových pustých 45, starých pustých 13. Rolí nově vzdělaných bylo 45 měr III. třídy, a to u Bedřichova, rolí pustých bylo $25^2/_8$ měr I. třídy a $12^5/_8$ měr II. třídy. — Poddanské poměry po válce třicetileté byly trpké. Vrchnost vzala ke dvoru 21 kusů polí na 122 měr, a poddané brala z jiných osad a usazovala do Lysic, z domů jejich zase dávala je na jiné domy, odkud pak poddaní utíkali. Proto bylo tolik pustých sedlisek; od r. 1657 do 1662 bylo nových pustých domů 18. — R. 1750 Lysičtí platili vrchnosti úroku o sv. Jiří 78 zl. 3 kr. a o sv. Václavě 108 zl. 33 kr.; 12 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a 1 den pěšky, 21 týdně $1^1/_2$ dne s potahem a $^1/_2$ dne pěšky, 30 podsedníků týdně $3^1/_2$ dne pěšky a 6 chalupníků po 2 dnech pěšky.

V severní části městečka je farní kostel sv. Petra a Pavla, který byl vrchností znamenitě rozšířen r. 1782. R. 1846 bylo zase v kostele přestavováno a opravováno, jakož i později, kterýmiž opravami setřen prvotní sloh kostelní. Oltáře jsou 3, za hlavním oltářem pamětihodný jest velký kovový kříž, přinesený z kláštera kartusiánského u Brna. U presbytáře jest panská oratoř, v hrobce pak pod presbytářem pochováni jsou členové rytířské rodiny Piatů z Drnovic. — Kostelu náleží missál r. 1499 v Norimberce tištěný s pěknými iniciálkami, v němž vepsány jsou preface i česky, a missál cisterciácký z r. 1688, do něhož r. 1749 Tišnovská řeholnice Voršila Löwova zdobně vepsala modlitby za cís. Marii Terezii a za cís. Františka I. Pacifikál s ostatky sv. Kříže drahokamy zdobený jest skvostem výtečné práce pasířské.

Na věži jsou 3 zvony; dva jsou z XV. stol., z nichž jeden má letopočet 1467. Dříve bylo 6 zvonů, z nichž však 3 byly v druhé polovici XVII. stol. přiřčeny kostelu do Duban.

V zámku je pěkná kaple P. Marie Nanebevzaté. Jest ze XVI. stol., gotická, a na ní znak Hrona z Náchoda a manželky jeho. Jest v ní stříbrný pozlacený emailovaný kalich z r. 1656, starý kříž krásné práce řezbářské, velmi pěkný stříbrný kříž s drahokamy a ostatky svatých, starý pěkný obraz Nejv. Trojice

z mědi, pozlacený a s Rožmberským znakem, a pamětihodná obruba rámcová u zvonku u sakristie.

Kostelní podací uvádí se v Lysicích r. 1397. Koncem XVI. stol. byla fara v rukou nekatolíkův. Když r. 1625 povolal sem Jiří hr. z Náchoda dva jesuity z kolleje Brněnské, shledali tu jen 48 katolíků, obrátili jich však za několik týdnů 200, vyčistili a ozdobili kostel a zavedli zase katolické pobožnosti. Od r. 1627 opět tu působili katoličtí faráři, jimž přiděleny jako filiální kostely v Drnovicích a Bedřichově (tuto až do r. 1785). Nejdéle tu působili: Ondřej Augustin Hermann 1700—1733; Jan Beer 1767—1788; Jan Dorazil 1788—1817; Fran. Veselý 1818—1849; Frant. Polívka 1849—1880, a od r. 1880 Rudolf Reitter, okresní děkan Letovský. — Faráři užívají zádušního lesa u Drnovic na 27 jiter. V druhé polovici XVII. stol. náleželi k faře také tři robotní sedláci, kteří i činži platili, a dva zahradníci poplatní; r. 1672 nerobotoval již žádný faře, a platili jen roční plat. — Matriky jsou od r. 1657.

K farní osadě náležejí: Lysice, Drnovice, Žerůtky, Lačnov, Ščechov, samoty: Záoboří, hospody Pohodlí a Perná, tři mlýny a valcha. Farních osadníků jest 3233. Ze všech přifařených obcí — mimo Drnovice — pochovává se v Lysicích na hřbitově, který od r. 1786 jest na východní straně před městečkem. Na hřbitově nová kaple Povýšení sv. Kříže, a pod ní hrobka hraběcí rodiny Dubské.

Na náměstí stojí krásná socha P. Marie, postavená r. 1854 na místě staré z r. 1602. Jest od brněnského sochaře A. Edele za 1427 zl. k. m.

Již v XVII. stol. (1662) činí se zmínka o učiteli; byla tedy již tehdy v Lysicích škola. V XVIII. stol. byla škola v malém domku kostelního náměstí, až r. 1805 byla nová budova vystavěna paní Antonii Piatovou. R. 1840 zvýšena budova o poschodí. Od r. 1856 byla dvojtřídní, od r. 1875 trojtřídní a 1883 čtyrtřídní. R. 1892 přistavěno ke staré škole nové křídlo, a r. 1893 otevřena třída pátá. Školní plat vynášel učiteli 127 zl. 38 kr., koleda 17 zl. 29 kr., desátek 61 zl. 21 kr.; kromě toho dostával obilí 5 měr a 14 žejdlíkův a 24 sáhů dříví. Dávky naturální vybaveny byly r. 1878 za 147 zl. 20 kr. — Nejdéle tu působili: František Schänk (r. 1816—1851), Jakub Meisel (r. 1851—1878); od r. 1879 jest tu nadučitelem Konrad Fiala, který založil i knihovnu

školní. Pamětní kniha jest od r. 1822. Žáků jest 427; knihovna školní má 325 sv. Do školy chodí sem děti z Lysic, Lačnova, Sčechova a Žerůtek.

Lysicům udělil r. 1514 Hynek Boček z Kunštátu právo odúmrti. R. 1524 Vojtěch z Pernštýna povolil svobodný vinný šenk a prodej soli, zmírnil roboty a prodal obci sedm luk a $5^1/_2$ lánu polí s velikým mezníkem za 50 kop gr. Císař Ferdinand III. povýšil pak Lysice za městečko r. 1652.

Jest tu obecní radnice a v ní archiv; co jest v něm, všecko skoro z doby novější. Na radnici obraz sv. Václava z r. 1718. Na starých pečetech obecních je znak: dva čeští lvové drží rámec, nad ním jest půlměsíc a hvězda a nápis: „Sigillum oppidi Lissicensis“.

Názvy tratí jsou: Dálky, Badálky, pod Hvozdem, Záhoščí, Poloudělí, Zbytky, Speše, Peklo, Pekýlko, na Hutích (r. 1749), u Kamena, Padělky, Přesličné, Prskadla, Podsečí, Záloží, Oujezdy, Zábrančí, Červenice a j. — louka: na Kroužku a j. — lesy: Marek, Hvozdec, Příkřice (r. 1750: Podskalí, Bodkov a Baba na $595^4/_8$ míry, stará a nová obora 80 měr).

Císařem Ferdinandem III. nově povýšenému městečku byly r. 1652 uděleny 4 výroční trhy. Konají se 1. v úterý po Hromnicích, 2. první úterý po sv. Jiří, 3. v úterý po sv. Bartoloměji, 4. v úterý po poslední neděli po sv. Duše. Koňský a dobytčí trh jest o každém výročním trhu.

R. 1653 listinou Ferd. Leop. hr. z Náchoda zřízeno bylo v Lysicích 5 cechův: 1. řádový, k němuž náleželi koláři, kováři, stolaři, zámečníci, sklenáři, sedláři, řemenáři, bednáři; 2. řeznický; 3. pekařský a mlynářský; 4. krejčovský; 5. tkalcovský. Základní listina na pergameně, knihy mistrovské a učenické, účty i pečeti jsou zachovány a schovány u nynějšího živnostenského společenstva.

V městečku jsou úřady vrchnostenské, poštovní i telegrafní úřad, četnické stanovištní velitelství. Pro zdravotní obvod Lysický jest tu obvodní lékař. Obecní chudobinec založen v letech šedesátých minulého století. Nová nemocnice byla zřízena r. 1896.

Lysice mají občanskou záložnu (od r. 1865), rolnickou záložnu „Blahověst“ (1872), kontribučenskou záložnu; jsou tu čtenářsko-pěvecký spolek „Podhorák“ (1864), čtenářský spolek

„Přemysl", ochotnický divadelní spolek (1869), tělocvičněhasičská jednota „Sokol" (1874). Čtenářské spolky mají knihovny.

V obci jsou lihovar, parní pila a panský dvůr, v němž je panská syrárna. Pivovar, který s chmelnicí se připomíná r. 1584, zanikl. Panský dvůr r. 1750 měl polí 323 měr, a ladem leželo 50 měr, chmelnice $4^4/_8$ míry a z luk bylo 20 čtyrspřežných vozů sena a 12 otavy.

Přes 100 let mají rodné domy rodiny Adámkova, Jaškova, Horáčkova, Macků, Skolova, Moráňova, Libišova.

Z Lysic pocházel Ant. Suchánek, čestný kanovník, arcikněz, farář a děkan v Podivíně (nar. r. 1813, zemřel r. 1883), jehož kázaní vyšla s názvem: „Kázaní na neděle a svátky Páně napsaná a konaná mezi roky 1843—1882 od kněze diecese Brněnské". V Brně 1883.

V obvodě Lysic jsou samoty: u císařské silnice hospoda Perná, u ní rybník (r. 1750 na 12 kop ryb); sev.-záp. za panskou oborou: Záoboří (dva podsedky), mlýn Hrázka a Dolní mlýn. Při silnici z Lysic ke Chlumům stál kámen pomezní z r. 1320 s vytesaným erbem Boskovským a s nápisem: „(AN)NO DOMINI · MCCCXX · I · I · R · DIE . . . I . . . II · O · DO(M)IN · (VS) ULRICVS . . .", který hrab. Em. Dubským r. 1855 postaven byl na příhodném místě v Lysické oboře. Kde stával, postaven hrabětem nový vysoký mezník s letopočtem 1320.

V Lysicích byly značné požáry: r. 1836, r. 1840 (vyhořel lihovar, škola a okolní budovy), r. 1891 vyhořelo devět čísel; také r. 1902 byl v městečku požár. R. 1886 strašná bouře s průtrží mračen.

Sev.-záp. Lysic podle velké obory panské a střelnice dospějeme k ostatkům hradu Rychvalda, po němž se psala i větev Lysická pánů z Kunštátu. Hrad vystavěn byl na dosti strmém kopci, který na východě příkře padá do roviny. Nyní spatřiti lze jen skrovné silné zdi a zasutá sklepení. Znamenati lze ještě, že sestával hrad z předhradí a vlastního hradu, okolo byly hluboké příkopy, přes ně visuté mosty. Nalezlo se tu mnoho šípů, kopí, ostruh atd. Kolem r. 1830 nalezeny hluboko v rumu dvoje železné dvéře ke sklepu, které jsou uschovány v Lysickém zámku.

Hrad Rychvald vystavěn byl ve XIV. stol.; jmenuje se ve dskách po prvé r. 1373. Pod hradem byl r. 1375 dvůr Ješka z Kunštátu, jemuž pobral Procek z Kunštátu na hradě Rychvaldě

víno, brnění a jiné věci a na dvoře učinil škody. R. 1406 psal se po Rychvaldě Mikuláš. Za válek husitských držel Rychvald Hynek z Ronova a Mitrova, který jej za života zastavil své manželce. Toť poslední zpráva „o hradě Rychvaldě" z r. 1437.*)

Makov,

ves 3·5 km sz. Kunštátu na silnici k Olešnici, katastrální a politická obec rozlohy 2·55 km^2, na dvou skalních hřbetech; prostředkem nich teče potok. Domy jsou skoro ve dvou řadách, dosti blízko sebe; staré jsou dřevěné, neomítané, štítem do vesnice, nové jsou zděné z kamení a z cihel. Chaloupky jsou více uvnitř k silnici, bez pořádku. Před některými staveními jsou zahrady.

R. 1674 měla obec $2^{21}/_{64}$ lánu a domův osedlých bylo 13, starý pustý 1. R. 1790 bylo tu 30 domů, 183 obyv., na 160 jiter rolí; r. 1834 domů 34, obyv. 192; r. 1890 domů 35, obyv. 210; r. 1900 domů 34, obyv. 196, vesměs katolíkův a Čechův.

Makov připomíná se po prvé r. 1374 a náležel vždy k panství Kunštátskému. — V XVII. stol. byl tu selský grunt Navrátilův obrácen k panské ruce. R. 1635 jmenuje se u Makova dvůr. R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 5 zl. 48 kr. a o sv. Václavě 5 zl. 17 kr., dávali $9^1/_2$ slepice a předli 67 liber lnu; 11 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ještě týdně 3 dni pěšky, 4 podsedníci týdně 3 dni pěšky a o žních ($^1/_4$ roku) dvojnásob.

V obci je kaple, kde se mše sv. sloužívá třikráte do roka. Náleží k farní osadě do Sulikova; děti chodí do školy do Rozseče (2 km).

Trati se jmenují: Strážnice, na Strážích, pole: v Hradiskách, v Prostředním, Předním a Zadním hradisku, na Čihadle, Bouřilky, Hubčina, na Špilberku a j.

---

*) Cod. dipl. M. VI. 13; D. z. O. I. 192, 193, 1139, II. 304, 455, 456, 464, IV. 538, 542, VI. 58, 705, 748, 751, 756, VII. 67, 69, X. 8, 9, 10; D. B. VII. 1059, VIII. 338; Půh. kn. I. 24, 29, 181, II. 13, 14, 26, 333, III. 140, 174; reg. zem. č. 295, dom. 151; Desky zem. Ol. XXIX. f. 247; Slavík: Morava 16, 17, 26; Trapp: Pam. arch. 1861 str. 89, 90; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 106, a Círk. Top. Br. II. 264; Notizenbl. 1856 p. 83, 1878 p. 22; na dotazník „Vlastivědy Moravské" odpověděl p. Konrad Fiala, nadučitel v Lysicích.

Od nepaměti drží rodný dům rod Bednářův.

Při silnici z Makova do Kunštátu viděti lze v lese starý kamenný kříž; pod lesem za lukami směrem k Rudce říká se kopci lesem porostlému Hradisko; zbytků po hradě tam není.*)

Meziříčko,

i Mezříčko a Mezeříčko, druhdy i Meziřečice, ves mezi řekou Svitavou a Křetinkou 7 km ssv. Kunštátu, sz. Letovic, katastrální a politická obec rozlohy 3·63 km², na návrší. Půdorys osady je nepravidelný; domy jsou z kamení a ze dřeva.

Meziříčko mělo (na díle Kunštátském) r. 1674 po válce třicetileté $1^{10}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 7, staré pusté 2, nové pusté 2; rolí starých pustých bylo 69 měr III. třídy. Na díle Letovském mělo $^{58}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 6, starý pustý 1. R. 1790 bylo tu domů 39, obyv. 191; r. 1834 domů 46, obyv. 263; r. 1900 domů 49, obyv. 303, vesměs katolíkův a Čechův.

Náleželo ke zboží Letovskému; r. 1418 zapsal Hynek z Ronova a z Letovic manželce své Machně na vsech Trávníku, Střebětíně a Meziříčí 40 kop ročního platu. Později však bylo Meziříčko v zástavě, neboť r. 1437 poháněl Oldřich z Pavlovic paní Machnu z Letovic z 60 hř., že mu drží jeho zástavu Meziřečice, ježto otec Oldřichův na ni půjčil peněz. Když r. 1447 polovice panství Letovského dostala se pánům z Boskovic, náleželo Meziříčko k polovici, kterou si ponechali pánové z Lomnice, z nichž r. 1504 zapsal Čeněk z Lomnice manželce své Johance z Předmostí věno také na Meziříčku. R. 1518 uvádí se Vaněk z Lomnice a na Mezeříčku. R. 1532 odřekl se Markvart z Lomnice všeho práva, které měl na třetím díle vsi Mezeříčka, na vsi Trávníku, Skrýchově, Smržově, Kochově, Vilémově, Ořechově, i platu na vsi Lazinově a převedl díl svůj všecek na bratra svého Jence z Lomnice. Na dvoře Meziříčském seděli i potom páni z Lomnice a měli i v okolí některé malé zboží; r. 1568 Jenec Přibík Lomnický z Lomnice psal se po Trávníku a prodal svou

---

*) D. z. O. II. 473; reg. zem. č. 310, dom. 35; Desky z. Ol. XXXVII. f. 135; Kunštátský farní archiv; zpráva p. Františka Hradila, nadučitele v Rozseči, na dotazník Vlastivědy Moravské.

roli při Jakubovým z Mezříčka vedle cesty mezi Letovicemi a Meziříčkem, jak se mu na díl jeho po nebožci otci dostala ode dvora Meziříčského, Adamovi Trávnickému z Radonic a Anně Prymarové, manželce jeho; Smil Lomnický z Lomnice psal se zase po Smržově a vložil r. 1568 svou louku při Havlově mlýně, vedle louky Přibíka bratra svého, Regině Fukarce z Kirchenberka na Letovicích, vdově po Volfovi Dětřichovi z Hardeka. Než ještě v XVI. stol. dostalo se Meziříčko k panství Letovskému, jímž v 2. pol. XVI. stol. vládli hrabata z Hardeka, kteří získali také panství Kunštátské. Když r. 1590 prodal Jan z Hardeka panství Kunštátské Johaně Evě z Lichtenštejna, uvádí se při tom jako zboží Meziříčské v Meziříčku 7 usedlých, v Jasinově 3 lidé, v Rumberku 1 a na Svitavici též jeden člověk, což bylo prodáno ke Kunštátu. Od té doby zůstal díl Meziříčka stále u Kunštátského panství, ostatek u Letovského. R. 1834 náleželo ke Kunštátskému panství 21 domů, 110 obyv. (ale jinde uvádí Wolný: 23 domů, 142 obyvatelův).

R. 1750 na díle Kunštátském platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 8 zl. 55 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 2 slepice, 91 vajec, předli 44 liber lnu; 6 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě týdně 3 dni pěšky a 1 chalupník týdně 2 dni pěšky; o žních však měli podsedníci a chalupník robotu dvojnásobnou; na díle Letovském platili o sv. Jiří 8 zl. 5 kr. a o sv. Václavě 7 zl. 44 kr.; čtyři sedláci měli týdně roboty 6 dní s dvojspřežným potahem a 4 týdně 6 dní pěšky.

V Meziříčku je kaplička. Náleží k farní osadě do Letovic; děti chodí do školy do Střebětína (1·5 km).

Stará obecní pečeť má obraz sv. Anny s P. Marií a nápis: „Darf Mesdrsiska S. Anna mit Maria“.

Trati se jmenují: nad Skalami, Ochoz, Hlásek, Lebka, Kadlovce (r. 1749: na Karlovcích), Dvořka, Křiby, na Hřeblách, na Hluškách, Červený a Černý vobor, Nelebce, Údolí (r. 1749: za Ohrazdou, Prašnica, Salva, na Nelepce, od Roudenska).*)

---

*) Půh. kn. III. 525; reg. zem. č. 287, 310, dom. 35, 374. Desky z. Ol. XXIII. f. 58, Brn. XXV. 46, 47; Slavík: Morava 25; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 88, 96, 104.

Nejrov,

druhdy Nýrov, ves 3·3 km sv. Kunštátu, katastrální a politická obec 9·14 km² rozlohy, v mírném dolíku, se tří stran obklopená lesem. Ves jest do kruhu, domy těsně při sobě.

Sev.-záp. vesnice jest 7 domkův a dvůr velkostatku Kunštátského; slovou Nejrovce (na Nejrovcích), druhdy také Nejrovec; leží na planině a náleží k Nejrovu.

Po válce třicetileté měl Nejrov $1^4/_{64}$ lánu; domův osedlých bylo 9, staré pusté 2, nový pustý 1; rolí nově vzdělaných bylo 21 měr III. třídy, starých pustých 19 měr III. třídy. R. 1790 domů 30, obyv. 181, na 130 jiter rolí; r. 1834 domů 36, obyv. 215; r. 1890 domů 32, obyv. 193; r. 1900 domů 32, obyv. 230, katolíků mimo 12 evangelíků ref. vyz., vesměs Čechův.

Nejrov připomíná se r. 1368 u zboží Sebranského a s ním dostal se k panství Kunštátskému (viz Sebranice).

R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 8 zl. 59 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 44 slepic, 170 vajec, předli 46 liber lnu; šest sedláků robotovalo týdně s potahem 3 dni, 4 podsedníci 3 dni pěšky a 2 chalupníci 2 dni. O žních sedláci musili ještě 3 dni pěšky robotovati a ostatní měli robotu dvojnásobnou.

Nejrov náleží k farní osadě do Sebranic; děti chodí však do školy do Kunštátu.

Na obecní pečeti je P. Maria s Ježíškem a nápis: „Nerow“; u podpisu (r. 1749) je: „Obec Negrowská spolu s obcí Zasinskej a Klewetowskej“.

Trati slovou: na Strašné (r. 1749: „na Strážnejch“), na Dlóhéch, v Dubí, na Křupkách, v Krajině, na Vatlašce, na Štvrtce, na Babách, u Okleštěk, na Nevěrným, na Horce, na Svodnici, v Koretinách; (r. 1749: „u Hradiska“). Les „u Mostka“ r. 1750 měl 308 měr, Korytiny $18^4/_8$ míry.

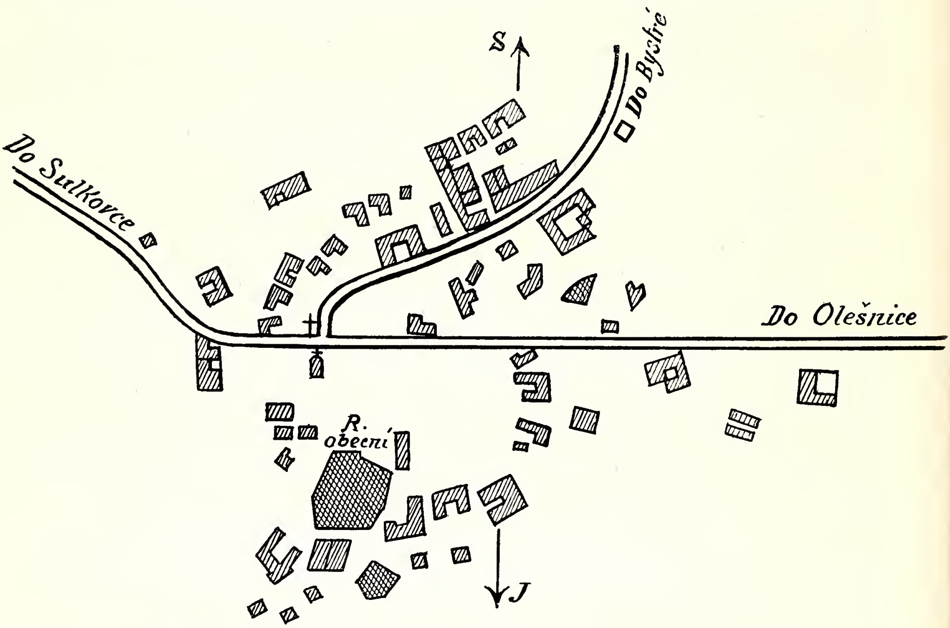
Panský dvůr na Nejrovcích měl r. 1750 polí 469 měr a luk na 19 čtyrspřežných vozů sena a na 5 vozův otavy*).

---

*) D. z. O. VI. 750; reg. zem. č. 310, dom. 35; Slavík: Morava 25; Wolný: Die Markgr. Mähren V. 206; zpráva p. Fr Sedláka, nadučitele na Kunštátě, na dotazník Vlastivědy Moravské.

Nyklovice,

i Niklovice, Nikolovice, druhdy a správně Mikulovice, r. 1335 také Mikulášovice, ves 17 km sz. Kunštátu, za Olešnicí, katastrální a politická obec rozlohy 3·33 km², v dolině na severním úpatí Horního lesa při hranicích zemských. Obcí vede silnice Olešnicko-Jimramovská, od níž v osadě rozvětvuje se silnice k Bystrému. Náves je nepravidelná; domy vesměs zomítány, většinou z tvrdého staviva, místy dosti daleko roztroušeny



Obr. 23. Půdorys Nyklovic (Mikulovic).

od sebe; před nimi zahrádky z novější doby. Grunty jsou vně, chalupy uvnitř. Uprostřed návsi je poněkud vyvýšený pahrbek „Trdlice" zvaný.

Po válce třicetileté, r. 1674 měly Nyklovice $1^{48}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 6, nově osedlé 3, staré pusté 4; rolí nově vzdělaných bylo 58 měr III. třídy, starých pustých 112 měr III. třídy. R. 1790 bylo domů 24, obyv. 206, na 200 jiter rolí; r. 1834 domů 32, obyv. 295; r. 1890 domů 45, obyv. 306; r. 1900 domů 46, obyv. 299; katolíků 157, evangelíků 142, vesměs Čechův.

Nyklovice náležely původně zboží Pernštýnskému. Jeruše, dcera Jimrama z Pernštýna, mniška v Doubravníce, odkázala r. 1335 klášteru své příjmy také v Mikulášovicích. R. 1371 koupil pak klášter ves Nyklovice, která mu byla již v 25 hř. zastavena, od Tasa z Újezda. Ale přece měl r. 1390 podíl na Nyklovicích Vilém z Pernštýna, neboť také na nich zapsal tehdy věno manželce své Anežce. V rukou pánů z Pernštýna, kteří již za válek husitských zmocnili se zboží kláštera Doubravnického, jenž brzy zanikl, zůstaly pak již Nyklovice, až koncem XVI. stol. dostaly se k panství Kunštátskému (viz Louku, Kunštát). — R. 1750 poddaní platili vrchnosti úroku o sv. Jiří 3 zl. 50 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali $10^1/_2$ slepice, 192 vajec a předli 38 liber lnu; 6 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ještě týdně 3 dni pěšky, 2 podsedníci týdně 3 dni pěšky a 1 chalupník 2 dni; o žních však podsedníci a chalupník robotovali dvojnásob. Později celoláníci mívali ročně 75 dní roboty potahem, pololáníci 104 dni pěší; dávali i vejce a slepice a musili dovoliti svobodnou pastvu ovec na všech pozemcích, pokud tu byl panský dvůr. Výkup z celolánu dělal 138 zl. 20 kr. stř.

V obci je kaplička, r. 1864 vystavěná. Katolíci náležejí k farní osadě do Sulkovce, evangelíci pod svou duchovní správu v Rovečíně.

Katolické děti chodily také dříve do školy do Sulkovce a evangelické do Rovečína, až r. 1872 tu povolena jednotřídní škola. Do r. 1876 vyučováno v najaté světnici; tehdy však za školu zakoupeno selské stavení, k němuž r. 1880 přistavěna učírna. Nejdéle tu působil učitel Václav Drobný 1875—1899, jenž také založil pamětní knihu. Žáků je 55; školní knihovna má 62 sv.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Nyklovice od povinnosti šenkování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských. Stará obecní pečeť byla společná se Sulkovcem; je na ní obraz sv. Františka a nápis: „Salani (?) Darf Nikloves S. Francisci“ a u podpisů r. 1749 je: „obec Nyklovská“.

Trati se jmenují: Kamence, Končiny, v Kozinách, na Nivách, na Lesích a j. (r. 1749: Malá Strana, na Kačenách, na Pustině, od Pánova).

Staré rody jsou: Koutný, Just, Ondra, Ocásek, Šťastný, Skřipský, Hudec.

V obci je myslivna Kunštátského velkostatku. Bývalý dvůr panský měl r. 1750 výměry $273^1/_8$ měr polí, z luk bylo 30 čtyrspřežných vozů sena a 4 vozy otavy. Dávno byl rozprodán; jest z něho 8 půllánův.

Za Nyklovicemi východně na území českém byla zaniklá osada Kamenec. Viděti lze posud zbytky zdí; jednomu pahrbku říká se „kostelíček", kousek východně říká se „na zámku". Pravdě podobno je, že osada zanikla za válek švédských.*)

Olešnice,

městečko, 10 km. sz. Kunštátu, rozlohy 12·51 km², na vypnulině poněkud dolů se svažující při Nyklovickém potoku, jemuž se tu říká Olešnický, při silnici z Kunštátu k Jimramovu 541 m nad mořem. Na náměstí, jež má podobu trojúhelníkovou, vedou tři ulice; domy jsou těsně vedle sebe, všude průčelím do ulice, z cihel a z kamene, jen stranou ze dřeva, zomítány. Kromě vlastního městečka má Olešnice ještě části: Moravskou stranu, Hliníky a Vejpustek; na Vejpustku jsou domy z části roztroušeny. Grunty jsou „ve městě" nebo na Moravské straně, domkáři buď na Moravské straně nebo na Vejpustku, a tam jsou též po většině zahrádky před domy.

V letech sedmdesátých minulého století vykopána byla na náměstí při kopání základů zachovalá popelnice, která jest ve sbírce školní.

R. 1674 měla Olešnice $12^{26}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 91, nově osedlých 8, nových pustých 18 (dva lidé utekli), starých pustých 6. R. 1772 bylo tu obyv. 1119; r. 1790 domů 236, obyv. 1370, pozemků $12^{26}/_{64}$ lánu, z čehož na 900 jiter polí a 360 jiter luk; r. 1834 domů 271, obyv. 1523, rolí 988 jiter a 511□°, luk 204 jitra 681□°, pastvin 78 jiter a 1098□°, lesa 67 jiter a 567□°; r. 1890 domů 280, obyv. 2176; r. 1900 domů 296, obyv. 2058, a to: katolíků 1702, evangelíků ref. vyz. 347, židů 9, — Čechů (mimo 6 Němcův).

---

*) Archiv Český XVI. 554; reg. zem. č. 310, dom. 35; Slavík: Morava 25; Wolný: Kirchliche Topogr. Brn. II. 364, 365; Památky arch. 1859 str. 335; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Václav Drobný, bývalý učitel v Nyklovicích.

Olešnice připomíná se r. 1360 již jako městečko; náleželo pánům z Lomnice ke hradu Louckému (viz Louku). R. 1382 Marketa, dcera Jence z Deblína a z Lomnice, sstoupila se s Oldřichem z Boskovic, tento na ves Bačov, Marketa na dědiny Olešnici, Bohuňov, Poříčí Dolní a Horní a Bradlné, přijala však r. 1391 svého chotě Čeňka z Kunštátu na pravý spolek na polovici městečka Olešnice s kostelním podacím a na dědiny Bohuňov s kostelním podacím, na Poříčí a Bradlné. Ale téhož roku zase Vaněk z Lomnice a z Deblína zapsal své choti Marketě 250 hř. věnem na městečku Olešnici, na dědinách Poříčí, Bradlném, Louce a Hodoníně, s mlýny, na popližním dvoře Louce a na třetině lesův a pastvin, mimo hrad Louku a kostelní podací (v Olešnici a Bohuňově). Byla tedy Olešnice rozdělena v rodě pánů z Lomnice. Jen na krátký čas spojil městečko dohromady Jan z Lomnice, jemuž z darování sestry jeho Markety, choti druhdy Čeňka z Kunštátu a z Louček, náleželo zboží její Olešnické a v Poříčí, když r. 1406 koupil od Čeňka z Lomnice a Deblína polovici městečka Olešnice, polovici Bohuňova s rychtou a s polovicí kostelního podací, polovici Horního i Dolního Poříčí a polovici Bradlného, a k tomu ještě hrad Louku s dědinou a třemi dvory a v Hodoníně, co tam náleželo k Louce. Již však r. 1416 prodal Jan z Lomnice hrad Louku Janu Ozorovi z Boskovic; ale ponechal si městečko Olešnici s přísl., ves Bohuňov, Horní a Dolní Poříčí, Bradlné, Kněževes a všecko, co měl v Hodoníně, jakož i louku širokou, louku ležící proti Budišovu mlýnu a louku u Hodonína, kde se říká „na rybníce“. Také toto zboží v Olešnici a Poříčí s tím, co příslušelo ke hradu, slíbil Jan z Lomnice doprodati Janu Ozorovi za 600 hř., ale neučinil tak, a proto ho Jan Ozor poháněl r. 1446. U pánů z Lomnice zůstala pak Olešnice ještě po nějaký čas. R. 1455 Bohuše z Lomnice zapsal choti své Kateřině z Ilburka 13 kop ročního platu na městečku Olešnici a na vsech Kněževsi, Tasovicích, Poříčí, Černovicích, Hodoníně a Čebíně (Čepí?). Kateřina ovdověvši vdala se opět za Pertolta z Tvorkova (žil ještě 1486), na něhož pak spadlo zboží její, a po Pertoltovi přešlo na Ondřeje a Krištofa z Tvorkova, od nichž 1496 koupil všecko zboží jejich Loucké s městečkem Olešnicí a s vesnicemi příslušejícími za 1000 hř. mor. Vilém z Pernštýna.

Tehdy již náležela Moravská strana Olešnická rodu pánů z Pernštýna skoro sto let. Již r. 1407 zapsal Vilém z Pernštýna

choti své Anně ze Šternberka na Moravské Olešnici tolik, kolik dříve měla na dvoře v Prosetíně. R. 1459 zase Jan z Pernštýna byl pohánĕn Bohušem z Lomnice ze 100 hř., že mu drží rychtáře jeho z Olešnice mocí. R. 1496 byla tedy Olešnice spojena v jedněch rukou. R. 1507 listem dílčím stal se pánem na Louce a Olešnici syn Vilémův Jan z Pernštýna. Za syna jeho Vratislava bylo však zboží jeho ke hradu Louce příslušející i s Olešnicí prodáno hr. Hanuši Fridrichovi z Hardeka, jenž od r. 1560 vládl Kunštátem. Dcery jeho Barbora a Alžběta prodaly všecko to Janovi hraběti z Hardeka, od něhož to koupila Johana Eva z Lichten-



Obr. 24. Část katolického chrámu Páně v Olešnici.

štejna, která zároveň koupila Kunštát. Od té doby byla Olešnice stále připojena k panství Kunštátskému.

Válka třicetiletá dotkla se těžce Olešnice. Sám majitel panství hrabě Jindřich Šlik vyznává r. 1638: „že toto městečko skrze válečné nepokoje a vojenský lid k skažení a zpustošení přišlo“, ale dlouho trvajícími těžkostmi zavinila i vrchnost sama, že Olešnice tak byla zhubena, jak doznává abatyše kláštera sv. Josefa v Brně, Maximiliana Spaurová, v listě svém r. 1667, kterým Olešnici potvrzuje dřívější obdarování.

Robota, kterou Olešnice jako poddané městečko byla povinna, zmírněna a zmenšena r. 1702 Karlem Benediktem hrabětem z Lamberka, jenž si za to vyminil, že v panském domě v Olešnici šenkovati bude své pivo. R. 1750 platili Olešničtí vrchnosti úroku

o sv. Jiří 34 zl. 11 kr., o sv. Václavě 37 zl. 35 kr., dávali $156^1/_2$ slepice a $204^1/_2$ vejce; za robotu platili 44 zl. Kromě toho byli povinni obstarati na hon panský tolik honců, kolik a kolikrátkoli by vrchnost ročně potřebovala, sklizený chmel obrati a zanésti do pivovaru, u Louckého dvora 62 dní obilí síci a u téhož dvora louky Valentku, Kotlovskou, Ovčákovu a Rybniční posíci a usušiti seno a otavu. Později místo roboty odváděný z městečka do panského důchodu plat peněžitý, „urbární povinnost", činil 300 zl. stř.

Na náměstí stojí farní katolický kostel. Starý kostel založení sv. Vavřince byl na témž místě; byl jen klenut v presbytáři. Původně byl prý zasvěcen sv. Petru a Pavlu a byl prý husity zpustošen r. 1424; pak byla prý loď přistavěna, a kostel všecek zasvěcen sv. Vavřinci. Před ním byl náhrobní kámen prý s letopočtem 1340. Na věži byly 3 zvony z r. 1562, 1525 a 1593. R. 1633 byl kostel skoro úplně zpustlý, r. 1653 byl poněkud opraven; měl 2 oltáře. a r. 1691 náležela k němu 2 pole, na hotovosti měl 329 zl. 24 kr., nejistě uloženo bylo 209 zl. 30 kr.; platilo se pak kostelu ročně úroku 2 libry vosku a 1 zl. 10 kr. ze železné krávy. R. 1827 vyhořel; na místě jeho postaven úplně nový, který byl r. 1839 zasvěcen ke cti a chvále sv. Leopolda. Má 4 oltáře; na věži jsou 3 zvony z r. 1835 a umíráček. Častěji byl opravován, zvláště r. 1875, kdy úplně pozměněn hlavní oltář; nad oltář postavena socha sv. Vavřince, za oltářem zavěšen obraz sv. Leopolda. R. 1881 zřízen byl oltář Lurdské P. Marie. R. 1882 vystavěna nová věž, r. 1886 zakoupen nový Boží hrob a Betlém, r. 1893 kostel vymalován olejovými barvami.

Filiální kostel sv. Mikuláše jest na Moravské straně na hřbitově, kde se pochovávají katolíci z Olešnice a z přifařených obcí Kčenova, Lhoty, Crhova, Ústupa, Kněževsi a dvoru Lamberka. Byla to původně stará stavba, r. 1852 byla však úplně zmodernisována. Na vížce jsou 2 zvony.

R. 1860 položen základní kámen k evangelickému kostelu, dokončenému r. 1864. U něho jest hřbitov, na němž pochovávají se evangelíci z Olešnice, Kčenova a Lhoty, kteréžto obce náležejí k ev. duchovní správě zde zřízené. Celkem jest v těchto obcích evangelíků 395.

Fara v Olešnici se připomíná r. 1369, kdy tu farářem byl pan Vojšín z Olešné. R. 1466 hájil Bohuše z Lomnice záduší

kostela Olešnického, „roli a chrástku“, ve které se mu uvázal Jan Děvečka z Herštejna, který i desátky bral od kostela Olešnického; pohnal ho z toho Bohuše. R. 1497 připomíná se kněz Václav z Olešnice. V XVI. stol. měla na Moravské straně bratrská jednota svůj sbor, ale byla pronásledována. Tak r. 1565 lutheránský pán, Hanuš Fridrich hrabě z Hardeka, zapověděl bratřím v městečku sbor, a r. 1582 kněz v Olešnici obeslav kostelníka, zapověděl mu pod hrdlem a statkem, aby nikomu z bratří nekopal hrobu. Za to r. 1589 Jan z Hardeka udělil pastorům lutheránským právo svobodného kšaftování; z nich se



Obr. 25. Část evangelického chrámu Páně v Olešnici.

připomíná Jan Albus Hořický r. 1581 a r. 1586 Jiří Borovský, jinak Střežecký. V XVII. stol. po bitvě na Bílé Hoře byla přidělena duchovní správa také v Olešnici faráři Kunštátskému Bernardovi Vosciniovi, který r. 1653 naříkal si na převrácenost horského lidu, k němuž se vypravuje s nebezpečím života, až r. 1667 byla fara v Olešnici oddělena od Kunštátu a r. 1668 obsazena vlastním katolickým farářem. Filiálkami k Olešnici byly: Prosetín, Rovečín, Sulkovec, Dalečín a Bohuňov. Farář měl tehdy pro sebe ročně 9 ofěr, při obnově rady dostával 3 mázy vína, instalaci vystrojovali farníci, koledy měl 10 zl., sýr, máslo, 20 liber loje od panství, o čtyřech výročních slavnostech po $^1/_4$ telete, z várky po vědru předního a zadního piva, len, 3 louky, na 15 měr pole,

zahradu a les na českých hranicích, za desátek dostával ze všech osad 82 zl. a 6 měr mouky ročně z mlýna; v kostele sv. Mikuláše byly dvakrát do roka služby Boží, za něž se faráři dávalo po 1 zl. 10 kr. neb oběd. Kromě toho k faře robotovalo ze vsi Kněževsi 7 sedlákův a 2 domkáři. — Nejdéle tu působili: Martin Horalík 1696—1716; Matěj Mayer 1716—1756; Jiří Jaich 1763—1782; Josef Andrlík 1809—1827; Jan Pleskáč 1834—1873, český spisovatel a sběratel pohádek z okolí Olešnického (vydal je B. M. Kulda), u něhož, u strýce svého, byl vychováván Jan Soukop, básník a spisovatel; od r. 1873 Ondřej Haas, okresní děkan Bystřický. — Matriky jsou od r. 1663. Farních osadníků, katolíků, jest 2815.

O škole a učitelovi činí se zmínka v XVII. stol. Dřevěná škola stála bezmála na témž místě, kde jest nyní divadlo. R. 1799 byla vystavěna z kamene, a r. 1847 zřízena druhá učírna. Nová školní budova vystavěna r. 1877 na Moravské straně. Od. r. 1847 byla škola dvojtřídní, od r. 1857 trojtřídní, od r. 1874 čtyřtřídní, od r. 1882 pětitřídní, a od r. 1885 jest šestitřídní. Přiškoleny jsou obce Kčenov a Lhota (do r. 1868 také Crhov a Ústup); žáků jest 384. R. 1857 dostával učitel od obce 380 zl. stř., mladší učitelé 150 a 120 zl. Nejdéle tu působili: Tomáš Tománek † 1840; František Slavíček 1840—1871; Jan Hylák 1871—1901, který založil pamětní knihu školní. Žákovská knihovna má 265 svazkův.

Časem dostávalo se Olešnici rozličných výsad. Již r. 1408 udělil městské straně Jan z Lomnice právo odúmrti; Moravská strana byla právem tím obdarována r. 1483 Vilémem z Pernštýna. Svobodný šenk vína udělil Olešnici týž Vilém z Pernštýna r. 1506. Tato svoboda byla obnovena r. 1600 Janem Vaneckým z Jemničky, poručníkem nezletilých dětí Pavla Katharina z Katharu za roční plat 24 zl. Olešnice měla v XVI. stol. svůj pivovar, z něhož platili činži vrchnosti; r. 1540 Jan z Pernštýna dovolil městečku, že si mohou založiti nad městečkem rybníček, a odpustil jim náklad k panskému pivovaru; r. 1596 udělila Olešnici Johanna z Lichtenštejna a z Mikulova výsadu svobodného vaření piva a šenkování, jen z každé várky mělo se vrchnosti dávati 60 kr., a propustila svobodný prodej soli hrubé i drobné.

Až do r. 1759 vedla Olešnice, městečko i Moravská strana, obecní účty každá pro sebe. Tehdy však se ujednali, že obecní jmění má splynouti v jedno, při čemž si Moravští sousedé vymí-

nili pastvu „na rovních“. Obci náleží pivovarní hostinec, zvláštní divadelní budova, radnice. Na radnici jest obecní archiv; pamětní obecní knihu založil bývalý starosta Ignát Puchar. Znak městečka jest znak pánů z Lomnice: křídlo. Nejstarší obecní pečeť z r. 1645 má nápis: „Peczet mesteczka Olesnice“. Jiná pečeť má nápis: „Sigilum commune c. Olezznitens“. — Obecní knihovna, r. 1860 založená, má 271 svazkův. Knihovnu má i ochotnické divadlo o 300 svazcích a řádové společenstvo o 62 svazcích.

Trati slovou: Panáčkova chrástka, Rychtářka, Nedvídky, Šíbrova zmola, Skalky, u Korsiky, Amerika, Radiměřka, Pijaviční rybník, Unčovsko, v Jerusalémě, Koziny, Hastrmanka a j.; (r. 1749: louky: u Krba).

Olešnice měla také hrdelní právo. Popravní místo bylo na Pastvisku „Skalky“ zvaném, a posud se tam říká „na Spravedlnosti“.

Již r. 1499 povolil Olešnici král Vladislav na přímluvu Viléma z Pernštýna dva výroční trhy po 8 dní trvající, a r. 1539 Ferdinand I. udělil Olešnici koňské trhy každého pondělí v době od druhého postního pondělí do sv. Jana Křtitele. R. 1596 zakázala Johanna Eva z Lichtenštejna kupovati máslo, sýr, vejce, přízi, vlnu atd. po vesnicích a nařídila, že se to má prodávati jen na trhu v Olešnici. Nynější trhy jsou: 1. v úterý před sv. Fabianem a Šebastianem, 2. druhé úterý v postě, 3. v úterý před sv. Duchem, 4. na sv. Vavřince, 5. v úterý po sv. Václavu, 6. v úterý před sv. Martinem. Dobytčí trhy den před každým výročním trhem, mimo Svatovavřinecký, v který den se spolu koná dobytčí trh, a první středu v červenci a září. Trh na vlnu před sv. Vavřincem a v úterý před sv. Martinem. Každou středu trh týdenní.

Obchod jest v městečku pro širé okolí živý. Obyvatelé živí se však hlavně rolnictvím; druhdy pěstování lnu zaujímalo vynikající místo. Řemesla jsou zastoupena všecka; zmínku učiniti dlužno o vyrábění hedvábných látek (dvojpatrová továrna) a umělých květin. V městečku jsou dva lihovary, škrobárna, 4 mlýny. R. 1810 byla na Moravské straně tkalcovská továrna, která odvážela zboží do Vídně.

Památkou na staré cechy jsou jejich artikule. R. 1539 dal Jan z Pernštýna cechovní řád krejčím a r. 1545 tkalcům; r. 1610 Štěpán Schmidt z Freihofa soukeníkům; r. 1630 Petr

Katharin z Katharu kožešníkům a krejčím a kovářům. — Pečeť cechu tkalcovského jest z r. 1733 a má nápis: „Peczet poc. cechu kalczowskiho mesta Olesnice“.

Olešnice má občanskou záložnu od r. 1865, Raiffeisenovu od r. 1899, kontribučenskou a sirotčí pokladnu. Ze spolků jmenovati dlužno: spolek hasičský, sp. divadelních ochotníků, mužský pěvecký spolek „Dalibor“, ženskou pěvecko-vzdělávací jednotu „Vlastimilu“, okrašlovací a zalesňovací spolek.

V městečku jsou c. k. poštovní a telegrafní úřad, c. k. četnické stanovištní velitelství, c. k. oddělení finanční stráže. Jest střediskem zdravotního obvodu a sídlem obvodního lékaře. V obci je chudobinec, velká jednopatrová budova. Lázně se připomínají již r. 1539. R. 1888 vystavěn nový vodovod, k němuž r. 1902 připojen vodovod od sv. na náměstí a Jungmanovu ulici (nákladem 8887 K).

K nejstarším rodům náležejí: Člupek, Kuda, Fiala.

Městečko často navštíveno bylo zhoubnými požáry. R. 1827 vyhořelo 73 domů, kostel, škola, radnice, pivovar; r. 1841 pět domů, mezi nimi fara; r. 1842 na náměstí 27 domův a 4 na Moravské straně.

Největší láce obilí byla r. 1864; drahota 1816 a 1835.

Sev.-záp. Olešnice 1·5 km leží panský dvůr **Lamberk**, který náleží k Olešnici. Vystavěn byl koncem XVII. neb počátkem XVIII. stol., a jméno mu dáno po majiteli panství hr. Lamberkovi. Sestává ze zámečku s hospodářskými budovami, a byl v něm lesnický úřad velkostatku Kunštátského. Obyvatelů jest tu 40. Roku 1750 bylo u dvora 200 měr polí, 13⁷/₈ míry pastvin, 3 míry zahrad, z luk bylo 46 čtyrspřežných vozů sena a 6 vozův otavy.*)

---

*) D. z. O. I. 688, IV. 221, VI. 145, 273, VII. 215, 336, VIII. 555, IX. 93; Půh. kn. III. 240, IV. 6, 525; zem. reg. č. 310, dom. 35; Archiv Čes. VI. 535, 575, XVI. 489, XVII. 74; Slavík: Morava 144; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 69; Kirchl. Topogr. II. 269; Archiv Kunštátský a Pamětní kniha Olešnická; Čas. Mat. Mor. 1899 str. 355; Notizenblatt 1856 str. 32, 35, 36; zpráva dp. Vincence Dědka, býv. kaplana v Olešnici, a Josefa Konráda, tajemníka, na dotazník Vlastivědy Moravské.

Ořechov,

i Vořechov, ves 4 km sev. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 1·84 km², mezi lesy u kopce Semerinka pod Zábludovem.

Domy jsou rozptýleny, návsi není, většina domů ze dřeva, ale jsou také z kamene; obíleny.

Po válce třicetileté měl r. 1674 Ořechov $^{36}/_{64}$lánu, domy osedlé byly 2, nově osedlý 1, staré pusté 2; rolí nově vzdělaných bylo 24 měr, starých pustých 48 měr III. třídy. R. 1790 bylo domů 12, obyv. 79; r. 1834 domů 18, obyv. 106; r. 1900 domů 18, obyv. 129, vesměs katolíkův a Čechův.

Ořechov náležel k Letovskému zboží pánů z Lomnice a zůstal u nich i tehdy, když v XV. stol. odprodali polovici Letovského panství. R. 1504 zapsal Čeněk z Lomnice choti své Johance z Předmostí věno také na Ořechově. R. 1532 zapsal Markvart z Lomnice bratru svému Jencovi spolu s jiným zbožím svým také svou třetinu na Ořechově. Ale ještě v XVI. stol. dostal se Ořechov z držení rodu Lomnického a byl připojen k Letovskému panství.

Poddaní r. 1750 platili vrchnosti úroku o sv. Jiří 4 zl. 16 kr. a o sv. Václavě tolikéž; dva sedláci robotovali týdně 6 dní jednospřežně a dva týdně 6 dní pěšky.

Náleží k farní osadě do Letovic, kam také děti chodí do školy (4·5 km).

Jména tratí jsou: Potoky, Brtě, Vostřičná, Boří, Obory, Žlíbky, Zadí a j.*)

Petrov,

ves 4 km ssz. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 3·16 km², v údolí po obou březích Petrovského potoka. Domy jsou roztroušeny, netvoří ani návsi, jsou většinou ze dřeva, zomítány; na dřevěných štítech jsou někde malované ozdoby; na jednom letopočet 1723 a na dvou 1799.

R. 1674 měla obec $1^{59}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 12, nově osedlý 1, nový pustý 1, starý pustý 1.

---

*) Reg. zem. č. 287, dom. 374. Slavík: Morava 26; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 97.

R. 1790 bylo tu 35 domů, 197 obyv.; r. 1834 domů 39, obyv. 248; r. 1890 domů 39, obyv. 276; r. 1900 domů 37, obyv. 242, katolíků mimo 10 evangelíků ref. vyz., vesměs Čechův.

Petrov se připomíná po prvé r. 1374, a náležel vždy k panství Kunštátskému. — R. 1750 platili poddaní vrchnosti



Obr. 26. Starý grunt v Petrově.

úroku o sv. Jiří 9 zl. 15 kr. a o sv. Václavě 8 zl. 27 kr., dávali 13 slepic a předli 63 liber lnu; 9 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních (čtvrt roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 6 podsedníků týdně 3 dni pěšky a o žních dvojnásob.

V obci jest kaple sv. Petra, vystavěná r. 1867 na památku osmnáctistoleté mučednické smrti sv. Petra; v kapli jest obraz sv. Petra a Pavla, a na vížce zvonek s nápisem: „Svatý Petře, oroduj za nás!“ Náleží k farní osadě do Sulikova, kam také děti chodí do školy (2 km).

Na obecní pečeti jest obraz sv. Petra a nápis: „Peczet poctiwi obce Petrowic 1753“. V obci jest nejvíce tkalcův. Dříve se u Petrova dobývala tuha.

Jména obecních tratí jsou: v Ódolí, v Liščí, u Bučí, na Rasovni, na Dlóhé, na Široké, u Kamenic, v Hrtáně, pod Hromovkó, na Króžkách, na Skalníkovým a j.

Staré rody jsou: Konopáč, Kozák, Hoch, Palínek, Tenora.

R. 1889 byla tu velká povodeň.

Pod Petrovem jsou bývalé doly na tuhu a mlýn.*)

Poříčí Dolní,

ves 7·5 km sev. Kunštátu, 1 km vých. Křetína, katastrální obec rozlohy 1·35 km², při potoku Křetince v hlubokém údolí. Domy jsou po obou březích Křetinky, na levém břehu více rolníci, na pravém domkáři a mlýn s pilou; jsou odděleny zahradami, ze dřeva i z kamene, zomítány.

V XVII. stol. měla obec $^{55}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 5.

R. 1790 bylo tu domů 16, obyv. 102, na 120 jiter rolí; r. 1836 domů 23, obyv. 131; r. 1890 domů 22, obyv. 129; r. 1900 domů 21, obyv. 130, katolíkův a Čechův.

Poříčí Dolní náleželo pánům z Lomnice ke zboží Olešnickému (Louckému). Připomíná se r. 1382, kdy náleželo Marketě, dceři Jence z Deblína a z Lomnice. Když r. 1406 prodal Čeněk z Lomnice polovici svého zboží Olešnického Janovi z Lomnice, prodal mu také polovici Dolního Poříčí. Jan z Lomnice zapsal r. 1412 dceři své Kunce (manželce Jaroslava ze Šternberka) na Dolním a Horním Poříčí a Bradlném 20 kop ročního platu za věno, a později r. 1416 prodávaje hrad Louku, vymínil si a ponechal také Dolní Poříčí.

---

*) D. z. O. 473; reg. zem. č. 310, dom. 35; zpráva p. Fr. Vodnaříka, naducitele v Sulikově, na dotazník Vlastivědy Moravské.

Něco však v Dolním Poříčí náleželo rychtářství do Bohuňova, neboť r. 1408 Katruše z Bohuňova pohnala Mikuláše z Křetína, že jí drží její platy a požitky v Dolním Poříčí, ježto příslušejí k jejímu rychtářství do Bohuňova, a toho pokládala za 30 hř.

Jiná část Dolního Poříčí patřila ještě ke zboží Letovskému. R. 1409 poháněl Hynek z Letovic Tošovce z Vilémova z 50 hř., že mu drží ves Vilémov, Poříčí a Lhotku, ale r. 1420 zveden byl Jan z Křetína na Dolní Poříčí na zboží Hynka z Letovic, a bylo mu tu přihádáno a přiděděno na třech lánech, které obdělávají sedláci Petr Bočník, Matěj Maděr, Prokop Václav, Filip, Vaněk a Macek, a na mlýně tamže 5 hř. ročního platu. Hynkovi z Letovic zůstalo pak ještě u Vacka 5 grošův a vejce. Ale o toto přiděděné zboží byla stále nesnáz. R. 1437 činila si nároky na Dolní Poříčí Kateřina, choť Arkleba z Náměště, a poháněla paní Machnu a Elšku, dcery Hynka z Letovic, že jí to drží. Když pak r. 1447 Milota z Tvorkova a Elška z Ronova, choť jeho, prodávali své zboží Letovské Vaňkovi z Boskovic, prodávali sice spolu i polovici dvora v Poříčí a člověka v Poříčí jménem Bártu, ale zase r. 1464 Vaněk z Boskovic poháněn byl Alenou z Náměště, že jí drží na Svitavicích dvory, ves Lazenovice, ves Poříčí a mlýn pod Poříčím, a že to mělo vloženo býti ve dsky strýci jejímu. Téhož pak roku přijal Václav z Křetína Jiřího Dupníka z Nitkovic na pravý spolek oněch 5 hř. ročního platu v Poříčí u Letovic. U Křetínského zboží zůstala pak část Dolního Poříčí stále, a jen na čas byla kolem r. 1480 zastavena víska na Poříčí od Jana Křetínského z Křetína Matějovi z Byzhradce; když pak r. 1551 Václav z Vojenic, majitel Křetína, získal zboží Bohuňovské, k němuž náležela druhá část Dolního Poříčí, sloučeno bylo všecko Dolní Poříčí v jedno a bylo již napořád u Křetínského panství.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 4 zl. 40 kr. a o sv. Václavě 4 zl. 32 kr. a o vánocích 1 zl. 52 kr., předli $12^1/_2$ kusu, dávali $21^1/_2$ slepice, 90 vajec, $6^2/_8$ ovsa; pět sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních (čtvrt roku) k tomu ještě 3 dni týdně pěšky.

Náleží k farní osadě do Křetína, kam i děti chodí do školy.

Trati slovou: Štěrky a Rovně.

Staré rody jsou: Dočekal, Ondráček, Doskočil.

Dolní Poříčí s Prostředním tvoří společně politickou obec. V osadě jest mlýn s pilou.*)

Poříčí Horní

(dle mluvy lidu: Pořič, v Pořiči), ves 10 km ssz. Kunštátu, sz. Křetína, katastrální a politická obec 5·06 km² rozlohy, v údolí po obou březích Křetinky pod Bohuňovem. Náves jest nepravidelná, otevřena na všecky strany; domy jsou rozptýleny, štítem i průčelím do ulice, před nimi jsou zahrádky z novější doby. Hospodářská stavení jsou oddělena, ale nedaleko domův.

Po válce třicetileté byla velikost obce $3^{28}/_{64}$ lánu.

R. 1790 bylo tu 45 domů, 334 obyv., na 500 jiter rolí; r. 1836 domů 64, obyv. 404; r. 1890 domů 66, obyv. 416; r. 1900 domů 68, obyv. 486, vesměs katolíkův a Čechův.

Horní Poříčí náleželo pánům z Lomnice (ke zboží Louckému). Připomíná se r. 1360 (viz Olešnici), a od r. 1382 uvádí se vždy zároveň s Bohuňovem (viz Bohuňov), s nímž také společně dostalo se r. 1551 k panství Křetínskému. Tehdy také jmenuje se v Poříči rychta zákupní.

R. 1750 poddaní předli vrchnosti $45^1/_2$ kusu, dávali slepic $48^1/_2$, vajec 210, ovsa $26^6/_8$ míry; patnáct sedláků robotovalo s potahem týdně 3 dni a čtvrt roku o žních ještě pěšky 3 dni, 3 podsedníci a 3 domkáři měli týdně 3 dni pěší roboty. — Výkup z lánu byl 289 zl.

V obci jest jedna kaplička a v polích druhá. Náleží k farní osadě do Bohuňova, kam také děti chodí do školy.

Na obecní pečeti jest znakem kaplička.

Trati slovou: na Rovni, Štěrky, Rokytí, Roudníky, na Kozénku, v Horách a j. (r. 1750 Brda, na Trhonici, v Roudnících).

V Horním Poříčí jest mlýn; kamenné lomy zanikly docela.**)

---

*) D. z. O. IV. 221, VII. 215, X. 635, XI. 183, Půh. kn. I. 283, 329, II. 629, III. 499, IV. 440, VI. 66; reg. zem. 301, dom. 185; zpráva p. Fr. Kuldy, naučitele v Křetíně, na dotazník Vlastivědy Moravské.

**) D. z. O. 688; reg. zem. č. 301, dom. 185; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl dp. František Neveselý, býv. farář v Bohuňově.

Poříčí Prostřední,

ves 8·5 km téměř sev. Kunštátu, mezi Horním a Dolním Poříčím, katastrální obec rozlohy 4·8 km^2, v úžlabí na obou březích Křetinky rozložená na hodinu cesty. Domy jsou roztroušeny, podál sebe, většinou z tvrdého staviva, zomítány. Část osady slove Kozárov.

Po válce třicetileté dělala velikost obce $2^{56}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 18 a 4 domky.

R. 1790 bylo tu 46 domů, 252 obyv., na 350 jiter rolí; r. 1836 domů 65, obyv. 375; r. 1890 domů 71, obyv. 509; r. 1900 domů 72, obyv. 533, katolíkův a Čechův.

Prostřední Poříčí vzniklo časem z domů mezi Horním a Dolním Poříčím rozložených. Ve XIV. a XV. stol. se ještě nepřipomíná svým nynějším jménem; r. 1629 uvádí se u panství Křetínského, u něhož již bylo stále.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 8 zl. 53 kr., o sv. Václavě 8 zl. 37 kr. a o vánocích 3 zl. 34 kr., předli 50 kusů, dávali slepic $40^1/_2$, vajec 188, ovsa $18^3/_8$ měr; patnáct sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a k tomu o žních (čtvrt roku) ještě 3 dni pěšky, 3 podsedníci a 6 chalupníků týdně po 3 dnech pěšky.

Náleží k farní osadě do Křetína, kam také děti chodí do školy.

R. 1600 činí se zmínka o bývalém bratrském kazateli v Poříčí, který byl poddaným Křetínského pána. V lidu ještě se dochovala pamět toho; vypravují si, že byl na Poříčí kostel (snad bratrský sbor), a v domě, kde prý kazatel onen bydlel, říká se posud „u rektorů“.

V Prostředním Poříčí jest znamenité ovocnářství. Dolovalo se tu dříve na železnou rudu. Na Křetince jest mlýn s pilou; též jsou tu 2 dílny hrnčířské.

Trati slovou: Štěrky, Rovně, Zmoly, nad Háječkem, Prašnice, Proutky, Občiny, Brda, Kamenice a j.

Staré rody jsou: Boucník, Olšan, Kalas, Štěrba. — Jedno stavení posud jmenuje se „Zemanka“; před několika lety, než vyhořelo, byl spatřován prý na štítě znak.

Prostřední Poříčí s Dolním tvoří dohromady politickou obec.*)

---

*) Reg. zem. č. 301, dom. 185; Wolný: Kirchl. Topogr. Br. II. 258; zpráva p. Fr. Kuldy, nadučitele v Křetíně, na dotazník Vlastivědy Moravské.

Prosetín,

druhdy i Prasetín, farní ves 10 km zsz. Kunštátu, jz. Olešnice, katastrální a politická obec rozlohy 8·12 km², na silnici do Štěpánova v podlouhlém údolí 565 m nad mořem. Domy jsou dílem štítem, dílem průčelím do návsi, většinou z kamene a cihel, jen staré ze dřeva, zomitány; mezi nimi jsou mezery, před nimi částečně zahrádky.

R. 1674 měla obec $1^{48}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 20, nově osedlý 1, nových pustých 8 (pět obyvatelů uteklo), starý pustý 1.

R. 1790 bylo tu 43 domů, 336 obyv., na 180 jiter rolí; r. 1834 domů 45, obyv. 292; r. 1890 domů 59, obyv. 345; r. 1900 domů 62, obyv. 369; katolíků 63, evangelíků ref. vyz. 306, vesměs Čechův.

Prosetín se připomíná r. 1390, kdy náležel pánům z Pernštýna; toho roku zapsal Vilém z Pernštýna choti své Anežce věno také na Prosetíně. Rovněž tak zapsal r. 1406 Vilém své druhé choti Anně ze Šternberka věno také na této vsi, tak jako zase r. 1447 Jan z Pernštýna zapsal své choti Bohunce z Lomnice 500 kop gr. za věno na Prosetíně, Rovečném, Tresném, Kčenově a na Hanebnici mimo dvůr, který Budišův syn v Prosetíně drží, a dva lány, které vdova někdy Jilvínova v zástavě má. U pánů z Pernštýna zůstal Prosetín také v XVI. stol., až zároveň s Olešnicí připojen byl k panství Kunštátskému, k němuž náležel r. 1590. Paní na Kunštátě Johanna Eva z Lichtenštejna postupovala pak Prosetín jako zvláštní statek Mikuláši Matyášovskému z Matyášovic, ale zdá se, že postup ten ani nebyl platným; neboť patřil Prosetín za Johanny Evy zase ke Kunštátu. R. 1610 koupil Prosetín Bedřich Drahanovský z Pěnčína za 8000 zl.; tehdy jmenuje se v Prosetíně tvrz, fara, dvůr, pivovar, mlýn, rybník, ovocné zahrady, chmelnice. Jak se potom dostal Prosetín ke Kunštátskému panství, k němuž náležel již r. 1622 za Štěpána Schmidta z Freihofa, není známo. Od té doby zůstal stále u Kunštátu.

Z drobné šlechty po Prosetíně psal se r. 1406 Blažej, řečený Racek z Prasetína, a synovec jeho Jan, jemuž r. 1407 postoupil Vilém z Pernštýna dvora v Prosetíně. R. 1486 jmenuje se Jan Černý z Prosetína a ze Čtyr Dvorův.

Tvrz v Prosetíně byla pusta již r. 1635. Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 13 zl. 47 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 122 slepic, 596 vajec a předli 120 liber lnu; 16 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních (čtvrt roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 14 podsedníků týdně 3 dni pěšky a 4 chalupníci 2 dni pěšky; o žních měli podsedníci a chalupníci dvojnásobnou robotu.

Katolický kostel sv. Markety byl původně malý a dřevěný. V XVII. stol. přicházelo sem o sv. Marketě mnoho poutníkův. Tehdy měl kostel na hotovosti 41 zl. 14 kr., 15 zl. jistě, 40 zl. nejistě uložených; Olešnický farář měl odtud ročně 4 ofěry a z pronajatých polí 2 zl. 19 kr. úroku. R. 1738 byl starý kostel zbořen, a vystavěn nový Janem Theodorem svob. pánem Imbsenem. Má 2 oltáře; byl opravován r. 1853 a 1882. Na věži, která jest kousek od kostela ve zdi hřbitovní, jsou 3 zvony; jeden z r. 1533.

Samostatná fara připomíná se tu r. 1408, kdy byl farářem Filip, r. 1450 Hartman a r. 1454 Štěpán, syn Damiana, měšťana z Olomouce. V XVI. stol. byla v držení nekatolíkův a pozbyla největšího dílu nadání svého. Po bitvě na Bílé Hoře byl kostel zdejší filiálkou Kunštátskou, po r. 1667 Olešnickou, až r. 1785 zase samostatná katolická duchovní správa tu zřízena, když po toleranční patentu většina obyvatelů se přihlásila k helvetskému vyznání. Nejdéle tu působili faráři Jiří Moučka 1797—1822 a Ant. Novák 1878—1900.

Ke katolické farní osadě náležejí: Prosetín, Čtyrdvory, Brťoví, Louka a Bolešín. Farních osadníků jest 510. — Hřbitov katolický jest kolem hřbitova, a pochovává se na něm ze všech přifařených obcí.

Evangelíci helvetského vyznání vystavěli si v Prosetíně r. 1781 svůj kostel, mají svůj hřbitov a svého duchovního správce, pod jehož správu náležejí Brťoví, Louka, Čtyrdvory, Černovice, Tasovice, Rozseč, Štěpánov, Kasán, Leseňovice, Bolešín.

Škola byta v Prosetíně již v XVIII. stol., a chodily do ní děti katolické i evangelické. R. 1813 vystavěli si evangelíci jednotřídní školu, do níž patří evangelické děti z Prosetína, Louky, Brťoví a Čtyrdvorův. Žáků jest 95; školní knihovna má 100 svazkův.

Katolická škola zůstala v Prosetíně. R. 1829 byla znovu vystavěna. Jest jednotřídní; do školy sem chodí katolické děti

z Prosetína, Čtyrdvorů, Brťoví a Louky. Nejdéle tu působili František Strnad a Augustin Chudoba (1883—1901). Pamětní knihu založil učitel František Vodnařík. Žáků jest 86, školní knihovna má 191 svazkův.

R. 1482 Vilém a Vratislav bratří z Pernštýna propustili poddaným svým ze vsi Prosetína právo odúmrti; r. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna ves Prosetín od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb, a r. 1557 dovolil Vratislav z Pernštýna a na Tovačově Prosetínským bráti si dle potřeby v panském lese stavební dříví, jakož i dříví na palivo a na ploty; také směli shrabovati i listí, žíti trávu a pásti dobytek.

Stará obecní pečeť má ve znaku sv. Pavla a nápis: „Prosodin".

Jména tratí jsou: Stráže, Podstráže, Klínek, Kocoury, Molovce, Močidlák, Kocholík, Hejperky, Hůlkovice, Kocholátky, Kamejšky, Kluky a j. (r. 1749: u Hrádku, na Malým Hrádku; les Brťovský měl výměry $50^3/_8$ m.).

Západně Prosetína jest cihelna.

Osadou zaniklou někde blízko Prosetína, ač nelze říci s jistotou, kde byla druhdy, jest Hanebnice, která se připomíná r. 1447. Ještě r. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Hanebnici od povinnosti čepování panského vína; ale více zpráv není o ní.*)

Rosička,

i Rosíčka (vlastně Rozsíčka), ves 7 km sz. Kunštátu na silnici od Sulikova do Olešnice, katastrální a politická obec rozlohy 4·03 km², v údolí od severu na jih se svažujícím. Náves je nepravidelná; domy jsou ve dvou řadách, většinou těsně podle sebe, do ulice štítem; stará stavení jsou ze dřeva. Před domy jsou zahrádky. Chalupníci jsou na koncích, sedláci uprostřed dědiny.

Po válce třicetileté, r. 1675 měla Rosička $2^1/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 8, nové pusté 4, staré pusté 3. R. 1790 bylo

*) D. z. B. VIII. 459, XII. 588; Archiv Čes. XVI. 239, 296, 554; reg. zem. č. 310, dom. 35; d'Elvert: Beiträge XVI. 143; Trapp: Notizenblatt 1864 str. 88; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 74; Kirchliche Topogr. Brn. II. 308; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl dp. Ant. Novák, bývalý, a Fr. Klíma nynější farář v Prosetíně.

domů 34, obyv. 205, na 200 jiter rolí; r. 1834 domů 40, obyv. 225; r. 1890 domů 48, obyv. 334; r. 1900 domů 52, obyv. 331; z nich 317 katolíků, 4 evangelíci ref. vyz., 10 židů, vesměs Čechův.

Rosička jmenuje se r. 1374, kdy náležela k panství Kunštátskému. Když však panství Kunštátské, ku kterému v polovici XV. stol. bylo připojeno také panství Lysické, zase v polovici XVI. stol. bylo rozděleno, připadla Rosička k panství Lysickému; na čas 1666—1728 byla sice od Lysic oddělena a ke statku Drnovskému přivtělena, až zase panství Lysické i Drnovské spojeno bylo v jedněch rukou. U Lysic (při statku Drnovském) pak již Rosička zůstala.

R. 1750 platili poddaní v Rosičce úrok roční společně s Ústupem (viz Ústup); 8 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a 1 den pěšky, 2 týdně $1\frac{1}{2}$ dne s 2 koni a $\frac{1}{2}$ dne pěšky, a 2 podsedníci týdně $3\frac{1}{2}$ dne pěšky.

V obci jest malá stará kaplička; uprostřed vsi zvonice. Náleží k farní osadě do Sulikova, kam dříve chodily také děti do školy, až r. 1893 v Rosičce vystavěna jednotřídní škola.

Rosičce dal r. 1588 Hron z Náchoda a na Lysicích odúmrt. Stará obecní pečeť má nápis: „Peczet obce Rosiczky a Austupova“.

Jména tratí jsou: na Stráži, na Heštále, na Kumperku, na Frevizích, na Prutech, na Spálech, v Lešich, za Brankou, na Křížnici, na Studýnce, ve Vybrané, u Horničí, na Brodku, v Zadničkách a j.

V obci jsou lihovar a panský dvůr se zámečkem. Panský dvůr měl r. 1750 polí 152 měr, a ladem leželo 12 měr, pastvin bylo 13 měr, zahrad $1\frac{4}{8}$ míry, a z luk bylo 12 čtyrspřežných vozů sena a 6 vozův otavy. — Hasičský spolek zřízen tu r. 1885.

Staré rody jsou: Holas, Svoboda, Hejtmánek, Sedláček (r. 1749: Vojta).

Pod panským dvorem jest chodba již z velké části zasypaná, která se rozbíhá do tří odboček. Končí se prý dle pověsti asi 800 sáhů za dvorem „u vubec“, na hranicích Rosičských a Olešnických, tam, kde vyvěrá studánka. — Jiná chodba, dle pověsti, vede z Ústupa do Rosičky.

Za humny rolníka Sedláčka jsou dva kamenné sloupy, „saské kameny“; pod jedním z nich našly se lidské kosti. Na louce částečně zorané říká se „na krchově“; vypadá, jakoby na

ní byly hroby, a vyoraly se tam podkovy „saské“. Tu prý Sasové od Ústupa prchajíce musili zase podstoupiti boj s císařskými, kde hrozně byli pobiti, tak že málo jich uteklo ke Křetínu (viz Ústup).*)

Rozseč,

Roseč, ves 5 km zsz. Kunštátu, blíže silnice k Olešnici, katastrální a politická obec rozlohy 6·13 km², na stráni k jihovýchodu se svažující. Půdorys osady jest nepravidelný; stavení selská jsou po stranách, a mezi nimi jsou travné zahrady, domkáři jsou více ve vesnici v domkách těsně vedle sebe postavených. Na horním konci zase jest řada chaloupek těsně vedle sebe. Od hospody při silnici k dědině zůstávají familianti, kteří rozkoupili pole od bývalého panského dvora — nynější hospody č. 6. —; před domky mají zahrádky. Staré dřevěné domy stojí do cesty štítem; nejsou zomítány.

Po válce třicetileté, r. 1674 měla Rozseč $2^{51}/_{64}$ lánu; domův osedlých bylo 15, nové pusté 2, staré pusté 3; rolí nově vzdělaných bylo 48 měr III. třídy. R. 1790 bylo domů 70, obyv. 417, na 340 jiter rolí a na 100 jiter luk; r. 1834 domů 82, obyv. 504; r. 1890 domů 90, obyv. 622; r. 1900 domů 95, obyv. 613; z nich 527 katolíků, 86 evangelíků ref. vyz., vesměs Čechův.

Rozseč náležela ve XIV. stol. pánům z Lomnice. R. 1350 koupil však od Jence z Lomnice Smil z Kunštátu ves Rozseč se vším příslušenstvím, mimo stříbrné doly, které tehdy byly u Rozseče. Od té doby zůstala Rozseč u panství Kunštátského. Byl sice r. 1437 Jan z Lomnice zveden v 500 hř. na ves Rozseč, kterou obdržel právem zemským na Heraltovi z Kunštátu, ale zvod tento neměl asi dlouhého trvání, poněvadž již r. 1476 Rozseč zase byla u Kunštátského panství. — Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 9 zl. 32 kr. a o sv. Václavě 9 zl. 6 kr., dávali 14 slepic a předli 88 liber lnu; 15 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 3 podsedníci týdně pěšky 3 dni a 2 chalupníci

---

*) Reg. zem. č. 306, dom. 191; obecní archiv Rosičský; Slavík: Morava 22; M. Trapp: Notizenblatt 1865 str. 39, 46; zpráva p. Fr. Vodnařika, naduèitele v Sulikově, na dotazník Vlastivědy Moravské.

2 dni, o žních však podsedníci a chalupníci robotovali dvojnásob. — R. 1817 byl sedlák Václav Dufek osvobozen ode všech závazků, začež byl povinen hlídati panské louky pod Rozsečí.

V obci jest malá kaple. Rozseč náleží k farní osadě do Sulikova. Evangelíci zdejší patří pod svou správu duchovní v Prosetíně.

Samostatná škola byla v obci zřízena r. 1858; před tím vyučovalo se v Rozseči po domech exkurrendo ze Sulikova. Učitel míval z každého žáka 16 kr. konv. m. na čtvrt roku, mimo to u sedláka 6 dní stravu, u domkáře 2 dni. Později dostával čtvrtletně 12 grošů beze stravy. Jak byla škola samostatná, dostával učitel 200 zl. Působil tu Jan Masopust 1858—1878, a od r. 1878 František Hradil, jenž také založil pamětní knihu. Od r. 1882 jest škola dvojtřídní; žáků je 132. Školní knihovna má 244 svazkův. Přiškolena jest sem obec Makov.

Stará pečeť obecní má obraz sv. Antonína a nápis: „S. Antoni von Padua. Darf Rosez".

Trati slovou: ve Skáló, na Hrdliše, Štamperky, Sedlíšťky, Vojanky, na Čihadle, Kříby a j. (r. 1750 les Horničí 334$^7/_8$ míry, Vojanky 17$^1/_8$ m.).

V obci jest spolek hasičský od r. 1884, a také hospodářský spolek pro okres Kunštátský má sídlo v Rozseči.

Rodný dům od nepaměti drží rod Bělehrádek.

R. 1850 vyhořely familie a chaloupky „v drahách"; r. 1889 veliká povodeň.

Jihozáp. Rozseče při silnici k Hodonínu jest o samotě panská myslivna, jihových. v oboře hájenka „Hývi".

Doly stříbrné, o nichž jest zmínka r. 1350, byly mezi Rozsečí a Rosičkou, nyní jest tam les.

Panský dvůr, který byl v XVII. stol. v Rozseči, a k němuž i role Dvořáčkovské byly obráceny, byl zrušen r. 1786. Měl r. 1750 polí 125 měr, 3 míry pastvin, a z luk bylo 32 čtyrspřežných vozů sena a 7 vozův otavy.*)

---

*) D. z. O. I. 153; Půh. kn. III. 436; reg. zem. č. 310, dom. 35; Kunštátský archiv farní; Slavík: Morava 25; zpráva p. F. Hradila, nadučitele v Rozseči, na dotazník Vlastivědy Moravské.

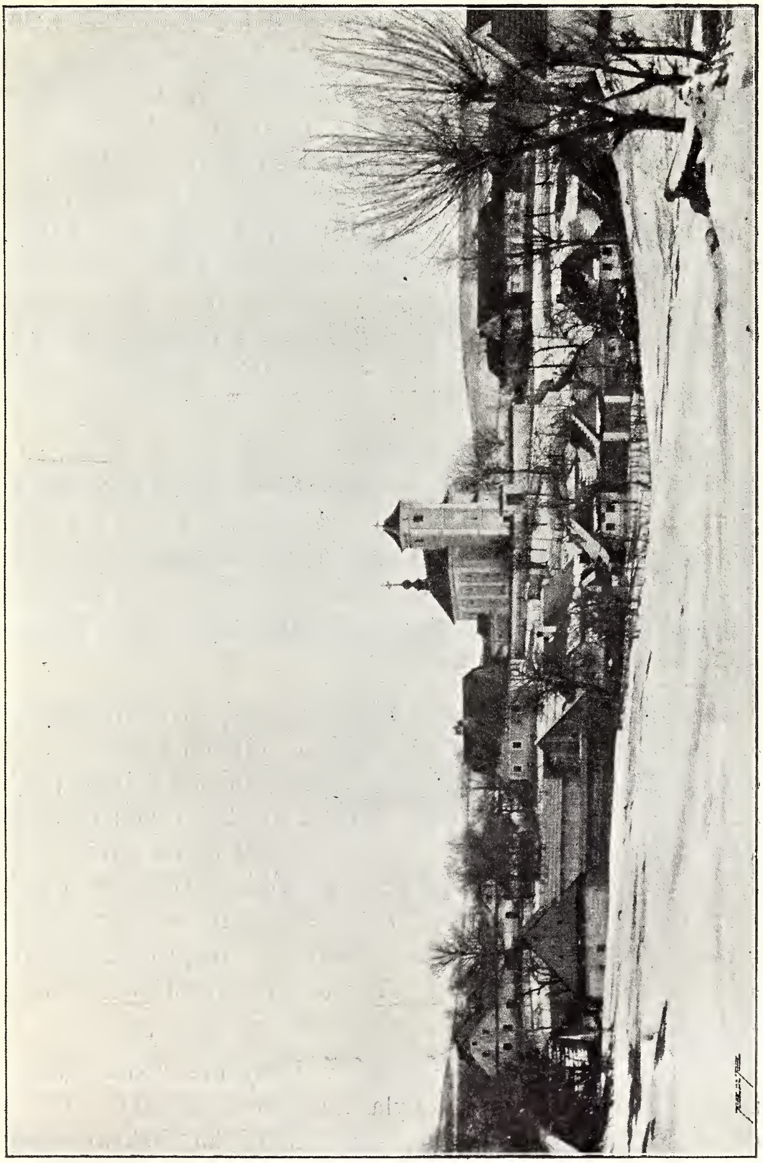
Rovečín,

druhdy a u lidu posud Rovečné, farní ves 14 km sz. Kunštátu, za Olešnicí, katastrální a politická obec rozlohy 9·87 km², na úpatí Horního lesa (775 m) v mělké kotlině, 1 km od hranic českých, 569 m nad mořem. Vesnicí protéká Rovečínský potok; domy jsou v řadách, nestojí těsně vedle sebe, k cestě štíty; před mnohými jsou zahrádky. Na starších staveních, zvláště dřevěných, jsou letopočty a rozličné veršíčky neumělým švabachem.

V XVII. stol. byla v Rovečíně velikost obce $4^{7}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 34, staré pusté byly 3. R. 1790 měl Rovečín 66 domů, 515 obyv., na 450 jiter rolí a 150 jiter luk; 1834 domů 93, obyv. 661; r. 1890 domů 110, obyv. 775; r. 1900 domů 120, obyv. 875; katolíků 155, evangelíků ref. vyz. 714, israelitů 6, vesměs Čechův.

Rovečín náležel pánům z Pernštýna. R. 1335 odkázala Jeruše, dcera Jimrama z Pernštýna, klášteru Doubravnickému všecky své příjmy z Rovečného mimo 5 lánův. R. 1349 postoupila Klára, vdova někdy po Štěpánovi z Pernštýna, svému druhému choti Znatovi z Tasova 5 hř. ročního platu v Rovečném, ale r. 1353 sstoupila se se svým svakem, proboštem Olomouckým Janem, na své zboží v Dalečíně, Dětochově, Písečném. Rovečném, Věstíně, Korouhvici a Hlubokém, a Jan na své zboží v Jesenici u Tasova. Ale odporovali tomu Jan z Kunic a Jimram z Pernštýna pravíce, že Klára toto zboží drží jen v zástavě jakožto věno. Jimram z Pernštýna sám prodal r. 1353 komořímu Brněnskému Janu z Boskovic v Rovečném 1 lán, dvorec a lesy. R. 1384 dal však markrabě Jošt Heraltovi z Kunštátu za služby jeho na čas života hrad Pyšelec s městečkem Bystřicí a dědinami příslušnými, mezi nimiž bylo také Rovečné. Než přes to zapsal r. 1390 Vilém z Pernštýna choti své Anežce věno také na Rovečném, což učinil také r. 1406 své druhé choti Anně ze Šternberka. Že však počátkem XV. stol. přece nějaké zboží v Rovečném držel Heralt z Kunštátu, vysvítá z půhonu, kterým jej poháněl Mikšík z Honětic ze 2 hř. platu v Rovečném. Po Heraltovi († 1414) spadlo na Viléma z Pernštýna, a od té doby zůstalo Rovečné u rodu tohoto, až koncem XVI. stol. za Vratislava z Pernštýna připojeno bylo k panství Kunštátskému (viz Louku a Kunštát).

Menší zboží měli však v Rovečném také jiní. Po Rovečném píše se r. 1373 Vlček, jinak Vojek, jenž sstoupil se na všecko



Obr. 27. Pohled na Rovečín.

zboží své s Ješkem z Bor, ale Jimram z Pernštýna odporoval tomu, pravě se býti dědicem v Rovečném. R. 1382 jmenuje se

Čeněk z Rovečného, číšník markraběcí. R. 1398 přijala Anežka z Chlumu dceru svou Annu, choť Mikšíka z Honětic, a jejich děti na spolek na dva dědičné lány poplatné v Rovečném. A jako Mikšík poháněl Heralta z Kunštátu ze 2 hř. platu, tak i dcera jeho Katruše z Honětic poháněla r. 1417 z téhož věnného platu Viléma z Pernštýna, ale neměl jí odpovídati. R. 1418 opakovala Katruše půhon z 2 lánů z dědictví v Rovečnén, ale ani z těchto lánů neměl Vilém odpovídati. A když Katruše ještě r. 1447 poháněla Jana z Pernštýna, že jí drží 2 hř. platu, byl týž výsledek půhonu: neměl odpovídati. — R. 1418 uvádí se Michek z Rovečného, jenž poháněl Ješka ze Smrčka, že mu drží 2 lány v Rovečném bez práva a že mu zboží jeho v Rovečném z desk nevyložil, ale r. 1447 prodal Michek (Kartuš) Janovi z Pernštýna dvůr svůj dědičný v Rovečném a 6 lidí. — R. 1435 jmenuje se Janek z Rovečného.

Poddaní platili r. 1750 úroku o sv. Jiří 21 zl. 8 kr., o sv. Václavě 22 zl. 50 kr., dávali 27 slepic, 160 vajec, 118 měr ovsa a předli 191 liber lnu; 31 sedláků robotovalo týdně s potahem 3 dni, 10 podsedníků 3 dni pěšky a 3 chalupníci 2 dni pěšky. O žních (1/4 roku) sedláci robotovali týdně ještě 3 dni pěšky, ostatní měli robotu dvojnásobnou. Později byla snad v Rovečíně jen robota pěší k Louckému dvoru.

Katolický kostel sv. Martina jest na východním kraji obce. Vystavěn byl na místě starého sešlého kostela r. 1721 pánem na Kunštátě, Karlem hr. z Lamberka. Má 3 oltáře; opravován byl r. 1818, 1825, 1852, 1868 a později častěji; zejména r. 1896 úplně opraven byl vně, a r. 1900 úplně uvnitř. Staré stříbrné ciborium má uvnitř na příklopě nápis: „Christian Pelykan richtařz Wierský dobrodinez 1734". Na kůře je starý zpěvník s názvem: Czeský Kancional z r. 1687. — Na věži jsou 2 zvony; jeden z r. 1547 s nápisem: „Tento zwon gest dielan ke czti Panu Buohu".

O samostatné faře katolické v Rovečíně známo jen, že za druhé polovice XVI. stol. byla v rukou nekatolíkův. R. 1575 uvádí se Krištof Kost Spišský, který nebyl katolickým knězem, a r. 1581 byl tu nekatolický kazatel Jan Adam Krapický, který odtud měl duchovní správu i ve Vítochově. Po r. 1620 byl kostel administrován z Kunštátu, pak když v Olešnici r. 1667 zase

obsazena byla fara, byl filiálním Olešnickým. R. 1672 dávalo se kostelu ročního platu 1 zl. 30 kr., a měl 3 úly; co kostelu bylo odkázáno, nebylo od r. 1644 spláceno, farní pole nebyly vzdělávány, místo desátku bylo jen 7 zl. ročně a 5 ofěr. R. 1767 zřízena byla v Rovečíně paní na Kunštátě Marii Antonii Imbsenovou expositura odvislá Olešnické faře; knězi dostávalo se od přifařených obcí 52 zl. 48 kr., od velkostatku 39 zl. v naturaliích, od Olešnického faráře 30 zl. 12 kr., a od konsistoře 60 zl. — celkem 182 zl. Za samostatnou duchovní správu byla expositura proměněna r. 1785. Nejdéle tu působili Ant. Hainisch 1768—1780; Ignát Körber de Lauro 1782—1800; Jan Hehl 1837—1860. První matrika začíná se česky r. 1746 a obsahuje úmrtí a pohřby u kostela sv. Martina z obcí Rovečného, Chlumu, Hrubého a Malého Tresného, Věstínka, Věstína, Víru a Nyklovic. Kniha kostelních účtův jest od r. 1692.

K farní osadě náležejí katolíci z Rovečína, Malého a Velkého Tresného, Věstína, Věstínka a Víru (v okrese Bystřickém). Ze všech těchto osad pochovává se na hřbitově katolickém kolem kostela. Farních osadníků jest 620.

Když byl prohlášen toleranční patent, přihlásila se většina obyvatelstva ve farnosti k vyznání helvetskému. Evangelíci vystavěli r. 1782 v Rovečíně svůj kostel a školu, ale patřili pod svou správu duchovní do Prosetína, až r. 1813 duchovním jejich správcem se stal Benjamin Kisch, po němž r. 1844 nástupcem jeho se stal Benjamin Fleischer, jenž jako senior a náměstek superintendentův zemřel r. 1894. Od r. 1898 mají evangelíci kostel nový.

K evangelické duchovní správě náležejí obce: Rovečín, Velké a Malé Tresné, Věstín, Věstínek, Vír, Nyklovice a Chlum. Evangelíci, jichž je 1710, pochovávají se z těchto osad na svém hřbitově v Rovečíně.

V Rovečíně byla zvláštní škola katolická od r. 1767 a zvláštní evangelická od r. 1784, až r. 1882 obě byly sloučeny. V XVIII. stol. měl učitel kromě příjmů z kostela a ze štoly koledu, o hodech koláče, o zápise dítek z každého 8 vajec. Od r. 1789 byl za to peněžitý plat; kromě toho měl ještě plat od obcí, žito a dříví. Nyní jest škola čtyřtřídní. První známý učitel tu byl Karel Němec 1767—1796; nejdéle tu působil, a to 53 let, Jan Vaca 1797—1850,

František Špinar 1860—1900, jenž založil pamětní knihu a byl neobyčejně horliv za své souvěrce evangelíky.

Do školy chodí sem děti z Rovečína, Velkého a Malého Tresného, Věstína, Věstínka a Chlumu. Žáků je 296; školní knihovna má 230 svazkův.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Rovečín od čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských. Stará obecní pečeť má ve znaku sv. Martina bisk. a nápis: „Peczet obce Roweczsky“; u podpisu r. 1749: „Obec Roveská“.

Trati polní slovou: na Vobořе, na Červinkách, na Lázích, na Ščerbáku, na Skříbech, na Lánech, na Nivech, u Kamenca, na Čihadle, na Machulce, na Kocholátkách, na Smrtůvce (zabit byl prý tam kdosi), v Americe a j.; — luční: na Střebatce, na Kroupnici, na Krchůvku (pochovány prý tu 2 nemanželské děti), v Hrabičinkách, na Chrbolce, u Placanice, na Hloušku, na Mlejniskách (byly prý tam mlýny), u Kláštera, u Krba a j.; — lesní: Křib, Koňáskova skála, Ščerbák, Řídky (r. 1749: Straňák 81 měr, Paseky 156$^2/_8$ měr, Rovečínská ubec 80 měr) — kopec: Horní les; — studánky: Hraběcí, u Čekanky, Hadaň a j.

Staré rody jsou: Bureš, Řehůřek, Navrátil, Petr, Staněk, Metela, Jura.

V Rovečíně jsou c. k. poštovní a telegrafní úřad, občanská záložna od r. 1870, hasičský spolek.

V Rovečíně narodili se: r. 1850 MUDr. Antonín Fleischer, zdravotní rada v Brně, proslulý sběratel brouků (napsal: Kurovec v Šumavě [r. 1874], vydal první české tabulky k určování brouků, psal populární články do rozličných časopisův, a německy popisoval v odborných časopisech nově objevené druhy brouků; asi 6 brouků jmenuje se po něm); starší jeho sestra Jindřiška, choť Fr. Bořivoje Wurma, vrchního úředníka Slavie, psala skizzy a povídky z tamního kraje; František Kovář, professor obchodní akademie v Praze, spisovatel v oboru mineralogie. — V obci jsou dva rybníky; na čís. 1. býval mlýn. Nad Rovečínem jest samota, hájenka.

U Čuhlů při kopání základů našli české groše z doby Václavovy.*)

---

*) D. z. B. II. 116, VI. 162, 688, VIII. 120, XII. 588, 723; O. IV. 214; Půh. kn. II. 30, 133, 267, III. 11, 22, 31, 33, 58, 290, 335; Sbírka Bočkova, č. 7199.

Rozhraní,

ves na rozhraní dvou zemí: Moravy a Čech, tří diecesí: Olomoucké, Brněnské a Královéhradecké a také tří okresních hejtmanství 11·5 km ssv. Kunštátu, katastrální obec rozlohy 1·21 km^2, na levém břehu Svitavy v údolí při císařské silnici a dráze. Domy jsou v řadě, dosti blízko sebe.

R. 1834 bylo tu domů 28, obyv. 130; r. 1900 domů 37, obyv. 308, a to katolíků 301, židů 7; dle národnosti 280 Čechů, 28 Němcův.

Rozhraní náleželo k lennímu statku arcibiskupství Olomouckého Stvolové, který také jinak se jmenoval Želivsko, a k němuž patřily vesnice: Lhota Horákova, Rozhraní, Želivsko a ve Stvolové 2 domy, mlýn a lihovar.

Náleží k farní osadě do Bradlen, kam také děti (1 km) chodí do školy.

V Rozhraní jest železniční stanice dráhy státní železniční společnosti a c. k. úřad poštovní. Jsou tu továrna tkalcovské firmy Aron Löw Beer synové a přádelna firmy Pirschl.

Jména tratí jsou: na Budině, na Horce. Lid živí se většinou prací tovární.

Rozhraní není obcí samostatnou, nýbrž činí politickou obec společně s Vilímovem.*)

Rudka,

ves 2 km sev. Kunštátu při silnici k Sulikovu, katastrální a politická obec rozlohy 2·6 km^2, na rovině pod vrchem Skřibem (576 m). Půdorys osady jest okrouhlý; domy stojí ve dvou řadách průčelím do ulice.

R. 1674 měla obec $1^{21}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 9, nové pusté 3, starý pustý 1.

7257; Archiv Čes. XIV. 515; reg. zem. č. 310, dom. 35; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 74; Kirchl. Topogr. Br. II. 310; zpráva dp. Václ. Musila, bývalého, a Františka Soukala, nynějšího faráře v Rovečíně, a p. učitele Ad. Škorpila na dotazník Vlastivědy Moravské.

*) Wolný: Die Markgr. Mähren V. 213, zpráva p. Jana Šponara, nadučitele v Bradlenách.

R. 1790 bylo tu domů 26, obyv. 137; r. 1834 domů 29, obyv. 152; r. 1890 domů 31, obyv. 222; r. 1900 domů 29, obyv. 216, vesměs katolíkův a Čechův.

Rudka se jmenuje r. 1374 a náležela stále k panství Kunštátskému. Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 8 zl. 46 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 13 slepic a předli 53 liber lnu; 8 sedláků robotovalo týdně s potahem 3 dni a o žních ($^1/_4$ roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 3 podsedníci týdně 3 dni pěšky a 2 chalupníci týdně 2 dni pěšky; podsedníci a chalupníci měli pak o žních roboty dvojnásob.

V obci jest malá kaplička, zasvěcená sv. Florianu. Náleží k farní osadě do Kunštátu, kde se i pochovává a kam také děti chodí do školy.

Obecní pečeť má nápis: „Peczet poctiwi obce Rudky 1772". Starší pečeť má obraz sv. Alžběty a nápis: „S. Elisabeth. Darf Rudka"; u podpisu je: Obec Rudecká (r. 1749).

Trati se jmenují: v Krétech, na Oboře, u Hradiska, u Lóčiska, za Svobůdkó, v Červinkách, na Příhoně, na Ródnici, ve Vocase, na Šédě, na Žichnách, u Havírně, na Skalce, na Roudnici (r. 1749) a j. — Z lesů se jmenuje r. 1749: Svobodný 150 měr, Kříb 69 m., Boří 13$^7/_8$ m.

V Rudce připomíná se r. 1590 poplužní panský dvůr, ale počátkem XVIII. stol. už se o něm neděje zmínky. Blíže vsi směrem ke Kunštátu dobývala se železná ruda (pro hr. Vladimíra Mitrovského z Nemyšle). Mezi Kunštátem a Rudkou při silnici jest starý kamenný kříž.

Mezi Rudkou a Petrovem jest vrch „Hradisko".*)

Sasina,

ves 6·5 km téměř východně Kunštátu, sev. Sebranic, katastrální obec 0·75 km^2 rozlohy, na rovině při dráze státní železniční společnosti, částečně na stráních. Domky při dráze jsou vedle sebe, průčelím ku dráze a silnici císařské, která tudy vede od Černé Hory k Letovicům, domky na hoře na stráních jsou po různu.

---

*) Reg. zem. č. 310, dom. 35; Farní archiv Kunštátský; zpráva p. nadučitele Fr. Sedláka na dotazník Vlastivědy Moravské.

Uprostřed dědiny jest hluboká zmola. Na rovině ve zděných domcích přebývají domkáři, na stráních v domech většinou dřevěných sedláci. Před domky jsou většinou zahrádky; na jednom stavení jest letopočet 1783. Dolní část se jmenuje „Na Cigánce".

R. 1674 velikost obce byla $^{30}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 5.

V obci bylo r. 1790 domů 13, obyv. 68, na 60 jiter rolí; r. 1834 domů 26, obyv. 111; r. 1890 domů 28, obyv. 170; r. 1900 domů 26, obyv. 186, katolíků mimo 6 evangelíků ref. vyz., vesměs Čechův.

Sasina jmenuje se r. 1368 u zboží Sebranského a s ním připojena byla pak k panství Kunštátskému (viz Sebranice).

Poddaní platili r. 1750 úroku o sv. Jiří 1 zl. 54 kr., o sv. Václavě 2 zl. 29 kr., dávali 16 slepic, 70 vajec a předli 21 liber lnu; 3 sedláci robotovali týdně 3 dni s potahem a o žních ještě týdně 3 dni pěšky, 2 podsedníci měli týdně 3 dni pěší roboty a o žních ($^{1}/_{4}$ roku) dvojnásob.

Náleží k farní osadě do Sebranic; tam dávali dříve desátku 9 kuřat nebo 4 slepice a 1 kuře, 9 vajec, holbu másla; výkupného bylo 12 zl. 10 kr. Školou patří obec do Svitávky v okrese Boskovském (1·5 km vzdálené).

Trati se jmenují: na Kopaninách, na Nivě, na Hlíně, na Lopatě, V Kamenici, Kleštiny, u Seče, v Koutě, na Položí.

Sasina není obcí samostatnou; politickou obec tvoří se Lhotkou a Klevetovem.*)

Sčechov

(původně Štěchov), ves 7 km jjz. Kunštátu, západně Lysic, katastrální obec rozlohy 1·07 km², v hornaté poloze, tvoří jedinou ulici podle okresní silnice z Lysic k Bedřichovu. Mezi domy jsou mezery; do ulice stojí průčelím, ale také štítem; jsou ze dřeva a zomitány.

R. 1675 měla obec $^{21}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 3, nové pusté 3.

---

*) Reg. zem. č. 310, dom. 35. Zpráva vp. Fr. Čecha, dříve kaplana v Sebranicích, na dotazník Vlastivědy Moravské.

R. 1790 bylo tu 14 domů, 71 obyv., na 40 jiter rolí; r. 1834 domů 22, obyv. 132; r. 1890 domů 25, obyv. 147; r. 1900 domů 23, obyv. 154, katolíkův a Čechů mimo 2 Němce.

Sčechov náležel od r. 1385, kdy se jmenuje po prvé, k panství Lysickému. R. 1666 byl sice také přivtělen ke statku Drnovskému, ale r. 1728 zase s celým statkem Drnovským byl spojen s panstvím Lysickým.

Poddanské poměry r. 1750, jako v Lačnově.

Ve Sčechově jest malá kaplička. Náleží k farní osadě do Lysic, kam také děti chodí do školy (1·5 km).

Jména tratí jsou: Rychvald, Prskadla, na Nívcích.

Nynější hostinec býval panskou ovčírnou; býval tu také dvorec panství Lysického, který r. 1750 měl polí 134 měr, 2 míry zahrad, a z luk byly 2 dvojspřežné vozy sena.

Sčechov není obcí samostatnou; politickou obec činí společně s Lačnovem.*)

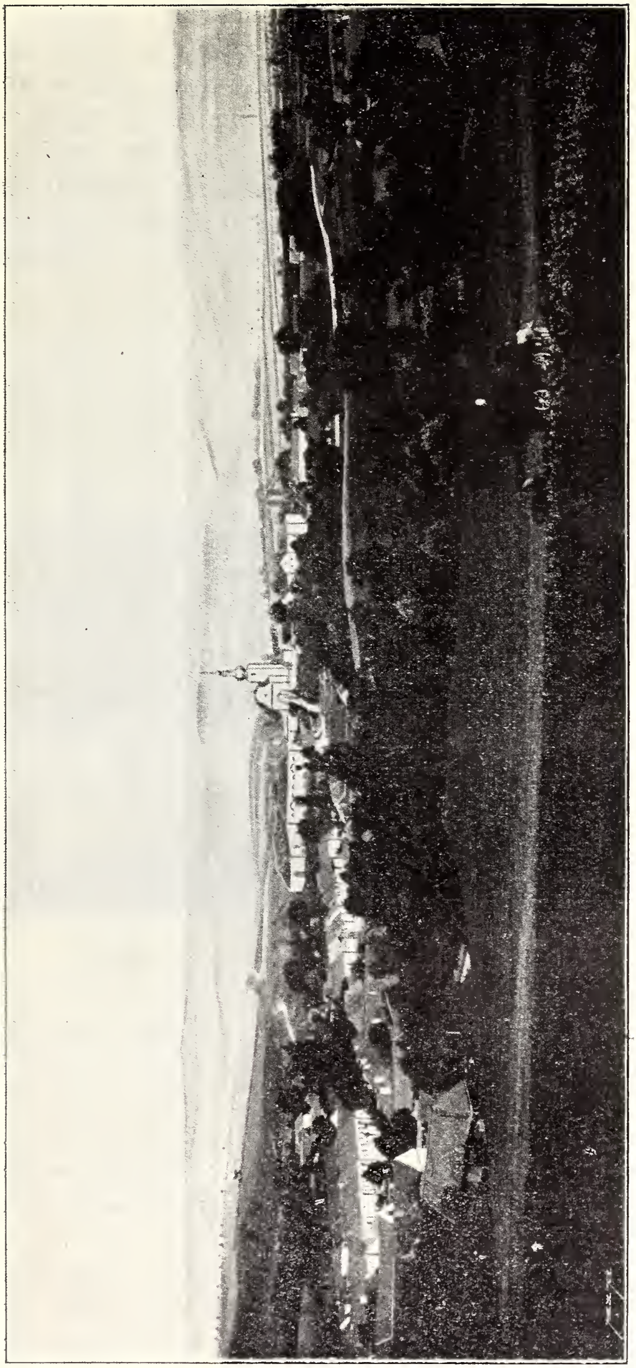
Sebranice

(někdy také a v ústech lidu posud Cebranice), farní ves 5 km jvv. Kunštátu na silnici od Boskovic, v údolí, které uprostřed vsi přechází v návrší, 354 m nad mořem, katastrální a politická obec rozlohy 8 km². Osadou protéká potok Sebránek, na němž uprostřed dědiny jest postaven dřevěný „stávek“, a do něhož se vlévá potok Nejrovský. Domy jsou ve dvou řadách, většinou těsně podle sebe, průčelím do ulice a jsou téměř všechny z kamene a z cihel, zomítány. Selská stavení jsou při silnici, v severní části vesnice „v Podchaloupkách“ jsou domkáři. Uprostřed dědiny u jednoho stavení zachován „žundr“. Části u dvora říká se „na Kockově“.

Tvrz, která byla ve vsi na kopci za nynějším kostelem, tam, kde jest panský dvůr, není zachována; posud však říká se na kopci u panského dvora „na valech“. Pustou se jmenuje tvrz r. 1635.

U osady nalezeny byly v polích kusy z popelnic, malé hrníčky, bronzové jehlice a sponky, železné kroužky, železný

*) D. z. O. IV. 538; reg. zem. č. 306; dom. 191.



Obr. 28. Pohled na Sebranice s okolím.

a kostěný šíp, železná sekyra a dvě kamenné sekyrky, z nichž jedna je velmi dovedně zrobena ze syenitu a pěkně uhlazena; předměty tyto má p. Rob. Pohl, bývalý hosp. adjunkt ve dvoře.

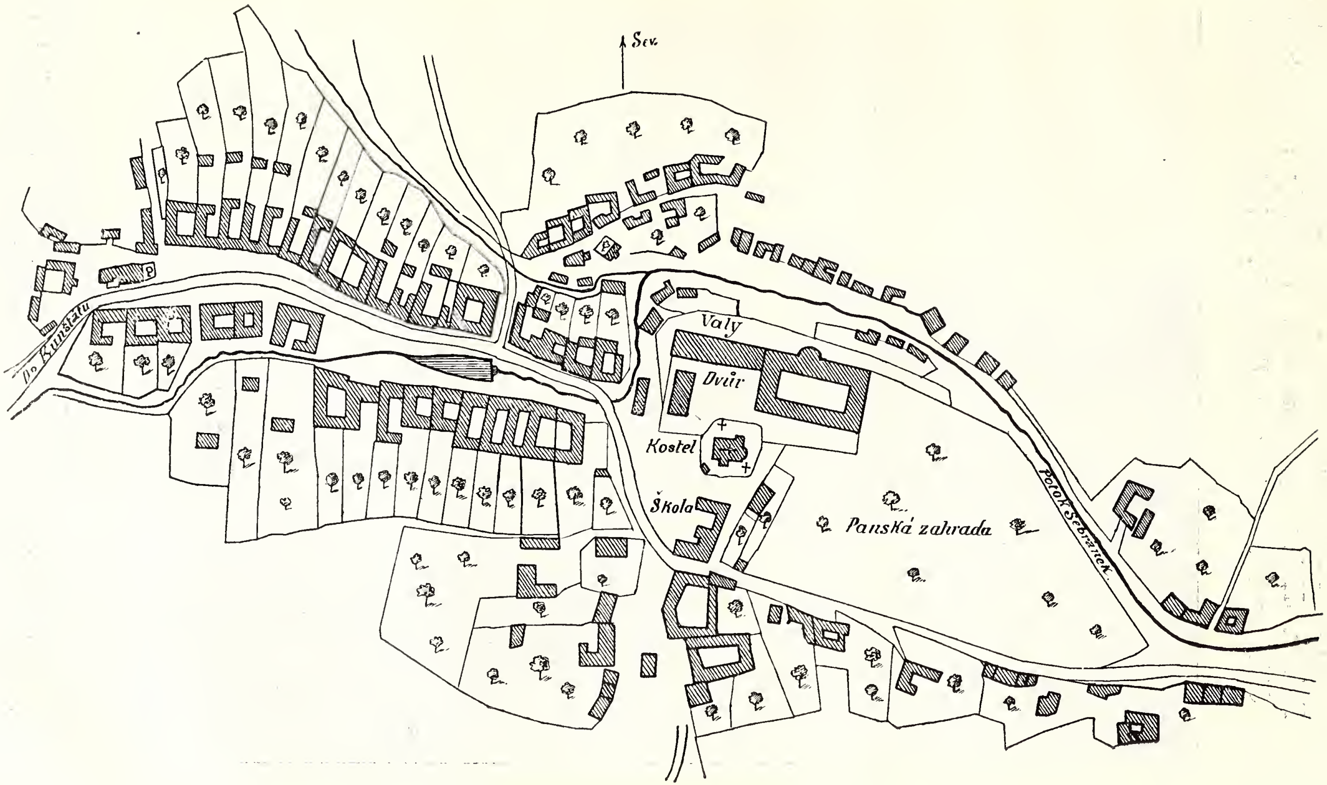
R. 1674 byla velikost obce $5^{50}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 48, nově osedlý 1, starých pustých 5, nové pusté 4.

R. 1790 bylo tu 120 domů, 704 obyv., na 500 jiter rolí; r. 1834 domů 134, obyv. 749; r. 1890 domů 138, obyv. 983; r. 1900 domů 139, obyv. 1016, katolíků mimo 4 evangelíky ref. vyz., vesměs Čechův.



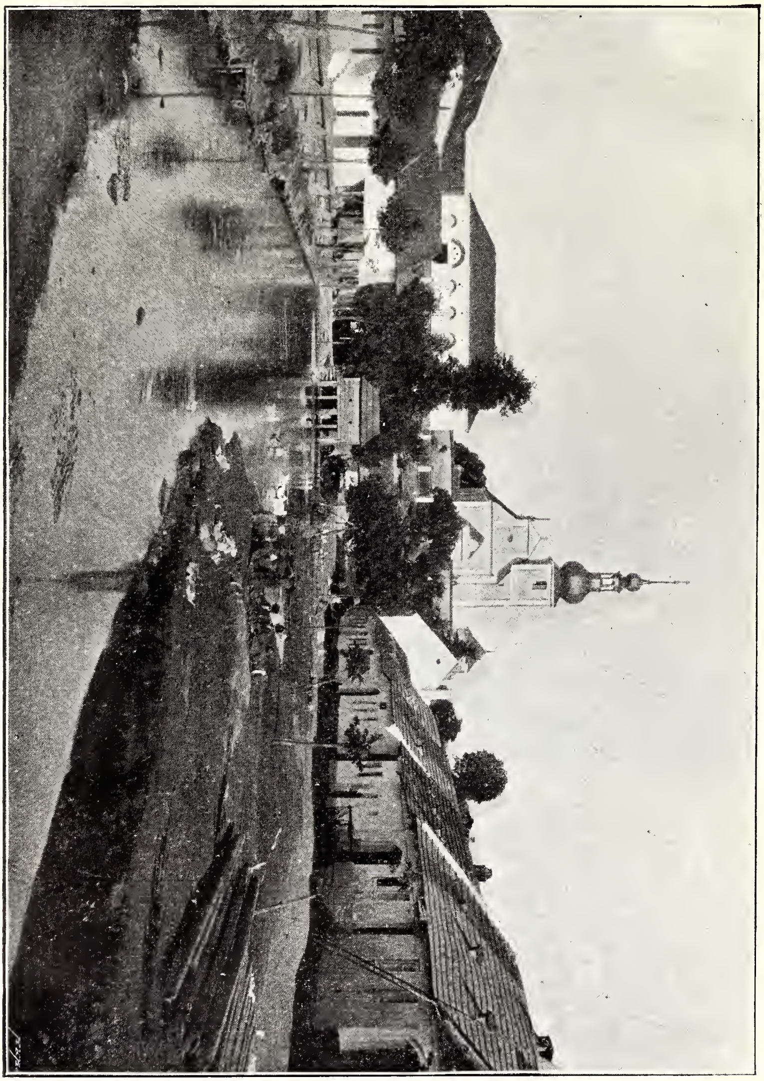
Obr. 29. Stavení se žundrem v Sebranicích.

Ves Sebranice a rozsáhlý les (až k řece Svitavě a přes kopce Chanavi (?) až k potůčku Zabudou (?) a kopec Izar (?) směřující přes Krenhnin (?) ke Chlumu až k veřejné silnici) daroval r. 1043 rytíř Eppo, jenž je obdržel od knížete Břetislava, benediktinskému klášteru Břevnovskému. Odtud dostaly se Sebranice opatům Břevnovským podřízenému klášteru Rajhradskému, který je však r. 1258 směnil s Bohuslavem, synem Crhovým, za ves Sobotovice. V XIV. století byly majetkem pánů z Boskovic. R. 1348 zapsal Jan z Boskovic na tvrzi a na vsi Sebranicích své choti Anně 650 hř., a r. 1368 postoupil syn jeho Ješek z Boskovic,



Obr. 30. Půdorys Sebranic.

kapitulní děkan Kroměřížský, tvrz a ves Sebranice a dědiny Újezd, Nejrov, Habrov (zaniklá ves), Voděrady a díl Sasiny bratřím Oldřichovi a Vaňkovi z Boskovic. Oldřich z Boskovic,



Obr. 31. Pohled na náves v Sebranicích.

farář ve Chlumě, prodal však r. 1407 polovici Sebranic, polovici kostelního podací s tvrzí a polovici jmenovaných dědin bratřím Heraltovi a Jiříkovi z Kunštátu. Ale hned téhož roku dal Heralt

z Kunštátu za souhlasu bratra svého Jiříka sestře své Elšce, choti Jana z Boskovic a z Brandýsa, třetinu svou v Sebranicích s třetinou kostelního podací. Než přes to Heralt z Kunštátu zastavil Sebranice se vším příslušenstvím v 350 hř. Janu Puškovi z Kunštátu a nevyplatil jich již, tak že proto r. 1418 poháněl Jan Puška Bočka a Viktorina, bratry z Kunštátu a z Poděbrad, kteří se po smrti Heraltově uvázali v nápad jeho a zboží. Zároveň pak Jan mladší z Boskovic, řečený Ozor, pohnal Jana staršího z Boskovic jmenovitě ze Sebranic ze 400 hř., že vzal list strýce jejich nebožce kněze Oldřichův z Boskovic, který Ozorovi tak dobře svědčí jako Janu staršímu z Boskovic, jenž tím listem dobyl Sebranic se vším příslušenstvím a to drží a nechce Janu Ozorovi dílu jeho postoupiti. Než zatím Jan starší z Boskovic prodal Sebranice Vaňkovi z Boskovic. Proto také jej r. 1419 poháněl Jan Ozor; učinili pak spolu poklid, ale Jan starší měl mu býti práv podle půhonu. Vklad do desk zemských tvrze Sebranic, třetiny vsi a kostelního podací s dvorem o dvojím popluží a třetiny štěpnice, třetiny Újezda a Habrova a toho, nač měl právo v Sasině a Voděradech, dědicům Vaňka z Boskovic a Černé Hory stal se však teprve r. 1437 po smrti Jana staršího z Boskovic a z Brandýsa od vykonavatelů jeho poslední vůle Arkleba z Drahotúš a Zbyňka z Doubravice. V letech 1445 a 1449 jmenuje se Vilém ze Zvířetic seděním na Sebranicích v tehdejších listinách, ale přes to r. 1447 zapsali bratří Ješek a Jindřich z Boskovic své matce Ofce z Častolovic na tvrzi, vsi a dvoře v Sebranicích (mimo kostelní podací) a na vesnicích Habrově a Sasině 750 kop gr. za věno. Strýc jejich Vaněk z Boskovic daroval oběma bratřím ves Újezdec (nynější Újezd), za to však prodali Benešovi z Boskovic ve Voděradech 7 lánů, krčmu a dvorec. Potom za celé století zůstaly Sebranice u rodu pánů z Boskovic, až r. 1549 Ladislav Velen z Boskovic vložil ve dsky tvrz a ves Sebranice s tvrzí, dvorem a kostelním podacím, a vesnice Újezd, Nejrov, Habrov, Sasinu a díl na Voděradech bratřím Krištofovi, Volfovi Dětřichovi a Janu Fridrichovi hrabatům z Hardeka. Když pak Jan Fridrich hrabě z Hardeka r. 1560 nabyl také panství Kunštátského, připojil k němu i toto zboží Sebranické, které od té doby stále zůstalo u Kunštátu.

V XV. a XVI. století psali se po Sebranicích také někteří z drobné šlechty. Tak r. 1407 Vojna z Cebranic, 1487 Jiřík ze

Zhoře a na Cebranicích, 1488 Húska z Cebranic, 1512 Jindřich Přepyský z Richenburka a na Cebranicích.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 53 zl. 11 kr. a o sv. Václavě tolikéž, odváděli $150^1/_2$ slepice a předli 208 liber lnu. Sedláků 28 robotovalo týdně 3 dni s potahem (a 1 sedlák robotoval faráři), podsedníků 26 (z nichž 6 faráři), týdně po 3 dnech a 4 chalupníci týdně po 2 dnech pěšky. O žních (od 1. července do 30. září) robotovali sedláci 3 dni dvojspřežně a 3 dni pěšky, podsedníci 6 dní a chalupníci 4 dni pěšky.

Samostatná fara v Sebranicích byla již r. 1255, která tehdy náležela klášteru Rajhradskému. Asi r. 1472 byl tu farářem Martin z Tišnova, jenž tehdy opsal „Rozmluvy sv. papeže Řehoře I." kostelu sv. Jakuba v Brně. Z nástupců jeho byl Jiří Fumusian (1570—1590) Petrem Puchartem Voděradským, s nímž byl v rozepři pro odpíraný desátek, proboden na poli vidlemi. Koncem XVI. stol. převládali tu evangelíci, kteří tu měli pastora již r. 1589, jemuž jakož i všem jeho nástupcům hrabě Jan z Hardeka udělil odúmrť. V XVII. stol. po vypuzení nekatolíků byl kostel Kunštátskou filiálkou, až r. 1734 tu zase zřízena samostatná fara. Již koncem XVI. nebo počátkem XVII. stol. bylo od záduší ubráno mnoho polí, které jeden praedikant vrchnosti byl pronajal a pak zůstaly při vrchnosti, a to Nivka, jak se jde ke Svitávce, druhý kus hned za farou pod lukami k Voděradům a třetí převeliký, který slul farní lán. Ještě r. 1750 čítal se farní dvůr (při panském statku) o $125^1/_8$ měrách. Za to vrchnost dávala r. 1701 faráři ročně 23 zl. 20 kr. a vědro piva z každé várky. Tehdy také dva sedláci a pět domkářů robotovalo faráři Kunštátskému po třech dnech týdně. — Nejdéle tu působili jako faráři: Ignát svobodný pán Imbsen, kanovník Hildesheimský 1751—1782; Ondřej Krbeček 1782—1827; Jan Kinzl 1838—1866; Adam Růžička 1866—1878; Karel Vosyka 1878—1895. — Matriky jsou od r. 1734.

Kostel Na nebe vzetí P. Marie stojí na kopci ve vesnici. R. 1633 byl téměř docela zpustlý; hodiny věžní později vzal hrabě z Náchoda do Kunštátu. R. 1680 byl rozšířen a úplně pozměněn, tak že z bývalé gotiky se nezachovalo skoro nic. R. 1787 byla klenuta loď, r. 1853 kryta střecha i věž břidlicí; r. 1880 a 1881 byl vně i uvnitř opraven a obnoven, r. 1889 byl vymalován presbytář, a rok potom namalovány nové obrazy na poboční oltáře. V kostele na hlavním oltáři jest ve výklenku

$1^1/_2$ m vysoká dřevěná socha P. Marie držící na levé ruce Ježíška, v pravici má žezlo a korunu na hlavě. Socha, ač má šaty ze dřeva vyřezané, bývá vždy ještě oblékána do šatů z látky. K ní



Obr. 32. Hlavní oltář ve farním chrámu Páně v Sebranicích.

mají farníci velkou důvěru. Ke kostelu přistavěna jest oratoř. Uprostřed kostela jest vchod do hrobky, která se však neotvírá.

V kostele jsou náhrobky Jana Pucharta z Voděrad († 1580) a Petra Pucharta († 1609); ve zdi hřbitovní jest náhrobek z r. 1491 s nečtitelným nápisem. Pod kostelem hrobka. Nad branou ve výklenku nad schody kostelními nová socha sv. Floriana.

Na štíhlé a vysoké věži jsou 3 zvony; dva s konce XV. st. (nápisy: „Regina coeli, laetare" etc. a „O rex glorie, veni cum pace"), jeden z r. 1590 s českým nápisem; pozdvihovánek z r. 1547. Na věži jsou také staré železné hodiny.

K farní osadě náležejí: Sebranice se Zlatou Studní, Újezd, Sasina, Voděrady, Klevetov, Nejrov. Všech farních osadníků jest 2376, a pochovávají se ze všech osad na hřbitově kolem kostela. U zdi hřbitovní kříž z r. 1845, proti němu socha sv. Jana Nep.; pod kopcem u silnice kamenný kříž z r. 1868.

Škola v Sebranicích, stará a dřevěná, byla již s počátku XVIII. stol. Koncem toho století (r. 1790) bylo žáků 136, a přiškoleny byly: Voděrady, Újezd, Nejrov, Sasina a Klevetov. Příjmů měl tehdy učitel: školního platu 77 zl. 26 kr., za koledu 6 zl. 32 kr., za desátek 22 zl. 24 kr., od přiškolených obcí hotových peněz 11 zl. 12 kr., a něco od kostela — celkem 123 zl. 6 kr. R. 1818 vystavěna nová škola, která byla r. 1869 rozšířena na dvojtřídní, a k níž r. 1877 byly přistavěny dvě třídy. R. 1901 povoleno rozšířiti školu na trojtřídní. Do školy sem chodí jen děti ze Sebranic (180). Nejdéle tu působili: Ant. Tejkal 1759—1803; Ant. Kuběnka 1812—1857; Martin Zháněl 1857—1868; Alois Ferulík 1869—1897, jenž založil pamětní knihu školní. Školní knihovna má 200 svazkův.

Stará obecní pečeť má obraz mlýna, tvrze a uprostřed hradby s nápisem: „Peczet poctiwi děd. Sebranic" a s letopočtem nejasným. Pečeť z r. 1668 měla nápis: „Obecz. peczet Sebranitz"; u podpisu: „Obec Sebranská" (r. 1749).

Trati se jmenují: v Kruzích, na Potočinách, pod Chloumkama, na Slatinách, r. 1749: „na Lubinách neb Lovinách"; les Kojavy, kopce Janatka a Horka. Na Horkách jsou Boží muka, která prý pocházejí ze švédských válek. Padlo prý tam mnoho vojska; jsou tam i kosti lidské i koňské a podkovy. — R. 1750 jmenuje se rybník Slatinka na 50 kop a Sebránek na 12 kop ryb.

V Sebranicích jsou občanská záložna od r. 1867, spolek čtenářský „Občanská beseda" s knihovnou na 500 svazkův a spolek

dobrovolných hasičův od r. 1885. Farní knihovna má 250 knih. Narozen tu r. 1843 Fabian Roháček, sídelní kanovník v Brně.

R. 1870 veliký požár; vyhořelo přes 20 čísel.

V obci jest panský dvůr, který měl r. 1750 polí $359^6/_8$ míry, pastvin 4 míry, zahrad $12^5/_8$ míry, luk na 78 čtyrspřežných vozů sena a na 17 vozův otavy.

Vých. Sebranic při císařské silnici z Brna do Prahy jest hostinec Vaculka, kdež bývala pošta „Zlatá Studně", a 14 familií. Bývalé mýto na Vaculce jest již zrušeno. Nyní se tu říká „na familiích". Hostinec Vaculka jest krásná, rozsáhlá budova, v níž jednou přenocoval také císař Ferdinand Dobrotivý. Osamocené domky ty náležejí do Sebranic.

Jz. Sebranic zvedá se vrch Chlum v okolí nejvyšší (517 m).*)

Skřib,

ves 10 km ssv. Kunštátu, katastrální obec rozlohy 0·51 km², při silnici císařské a při dráze na levém břehu Svitavy. Domy jsou vedle sebe v řadě při silnici.

R. 1674 měla obec $^{14}/_{64}$ lánu.

R. 1790 byly tu domy 3, obyv. 26, na 200 jiter rolí: r. 1834 domů 5, obyv. 28; r. 1900 domů 14, obyv. 105, a to; 90 katolíků, 11 evangelíků ref. vyz. a 4 židé; Čechů, mimo 4 Němce.

Skřib připomíná se r. 1674 u panství Letovského, u něhož již zůstal.

Poddaní platili vrchnosti úroku o sv. Jiří 2 zl. a o sv. Václavě 1 zl. 39 kr.: dva sedláci robotovali týdně 6 dní s 2 koni, a dva týdně 6 dní pěšky.

Náleží k farní osadě do Bradlen, kam i děti chodily do školy, než byla v obci vystavěna samostatná dvojtřídní škola. Do školy chodí sem ještě děti ze Stvolové (0·2 km), Vlkova (1 km),

---

*) Bon. Piter: Thesaurus absconditus . . . S. Guntherus 139; D. z. O. I. 23, VII. 572, X. 83, 535, 541; Půh. kn. I. 222, II. 572, 585, 595, 611, 618; Archiv Čes. VI. 520, 545; XV. 197; XVI. 116; reg. zem. č. 310, dom. 35. Sbírka Bočkova v zem. arch. mor. č. 10.548. Ř. Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 70, 85, a Kirch. Topogr. II. 2, 275; zpráva dp. Vincence Dědka, faráře, a p. C. Riedla, býv. učitele v Sebranicích, na dotazník Vlastivědy Moravské.

Skrchova (1·5 km) a Dolního Smržova (1·5 km). Žáků jest 140. U školy jest knihovna.

Skřib není obcí samostatnou, nýbrž činí spolu se Stvolovou a Vlkovem obec politickou.*)

Studlov,

i Študlov, podle lidu Ščudlov, ves 11 km sev. Kunštátu za Křetínem, katastrální obec výměry 2·41 km², při hranicích zemských na náhorní rovině. Domy jsou ve dvou řadách.

Po válce třicetileté měla obec $^{11}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 5 (bez polí).

R. 1790 bylo tu domů 21, obyv. 126, na 20 jiter rolí; r. 1834 domů 37, obyv. 186; r. 1900 domů 41, obyv. 279, vesměs katolíkův a Čechův.

Studlov jmenuje se r. 1629 u panství Křetínského, u něhož zůstal stále.

Poddaní předli r. 1750 vrchnosti $7^1/_2$ kusu, dávali 6 slepic, 30 vajec, $2^2/_8$ míry ovsa; osm chalupníků robotovalo týdně 3 dni pěšky.

Náleží k farní osadě do Bradlen, kde se také pochovává.

V obci jest jednotřídní škola, do níž chodí děti ze Studlova.

U vesnice panský dvůr Křetínský, výměry 105·40 ha. R. 1750 čítalo se u něho polí 348 měr (9 měr leželo ladem), zahrady byla 1 míra, luk na 24 vozů sena a 12 otavy. Les „Květina" měl $308^6/_8$ míry.

V XVII. století utrpěl Studlov mnoho povodní.

Studlov není obcí samostatnou; politickou obec činí s obcí Bradlenskou.**)

Stvolová,

ves 10 km ssv. Kunštátu, katastrální obec rozlohy 0·96 km², na pravém břehu Svitavy proti vesnici Skřibu při císařské silnici a dráze.

---

*) Reg. zem. č. 287, dom. 374. Wolný: Die Markgr. Mähren II. 93, 105.

**) Reg. zem. č. 301, dom. 185. Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 55; Slavík: Morava 194.

R. 1674 měla obec $^{53}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 5, nový pustý 1.

R. 1790 bylo tu 12 domů, 78 obyv., na 80 jiter rolí; r. 1834 domů 15, obyv. 89; r. 1900 domů 16, obyv. 123, z nichž 91 katolíků, 32 evangelíků ref. vyz., vesměs Čechův.

Po Stvolové psal se r. 1406 Bohuše, jehož Heralt z Kunštátu a ze Skal pohnal ze 40 hř., že odkoupil základu Heraltova ve Stvolové u Petra ze Stvolové, ježto Petr pobral panoši Heraltovému v pravém míru. R. 1409 zase Hynek z Letovic pohnal Bohuši ze Stvolové z 15 hř., že mu jeho lesy rubal a dával, kam chtěl. R. 1493 Čeněk z Lomnice poháněl Albrechta z Boskovic a na Letovicích ze 300 hř., že mu na louce Stvolové, kterou spolu drželi, otavy prodati nedal, a Jana, Znatu a Tasa z Lomnice, že mu drží Pavlíčka Blázna, sirotka Čeňkova ze Stvolové, a Pakoše Blázna, k němuž Čeněk lepší právo měl. R. 1504 zapsal Čeněk z Lomnice choti své Johance věno také na Stvolové, a r. 1568 jmenoval se Znata z Lomnice po této vsi. R. 1573 Markvart Znata z Lomnice na Stvolové vložil ve dsky Regině Fukarce z Kirchenberka na Letovicích kus lesa v horách Kochovských, jménem „u kola“. V XVII. stol. připomíná se Stvolová u panství Letovského, u něhož již zůstala.

Po této vsi jmenoval se také lenní statek Olomouckého biskupství (později arcibiskupství) Stvolová, jinak Želivsko, k němuž náležely vsi: Lhota Horákova, Rozhraní, Želivsko a v samé Stvolové mlýn, lihovar a 2 domy. Rytířský rod Drahanovský čili Kobeřský (po Kobeřicích) v XVI. stol. vzal příjmí i po Stvolové a psal se po ní. R. 1492 jmenuje se Kateřina ze Stvolové, choť Bernarta z Kateřinic, a choť Doroty z Prostějova, sestry Jana Filipce, biskupa Varadínského, panoš Václav Hut (čili Hutě) ze Stvolova — předek to rodu pánů z Kunovic.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti Letovské o sv. Jiří 4 zl. 5 kr. a o sv. Václavě 3 zl. 4 kr.; dva sedláci robotovali týdně 6 dní s 2 koni a dva týdně 6 dní pěšky.

Stvolová náleží k farní osadě do Bradlen; děti chodí do školy do Skříba (0·2 km).

R. 1749 jmenují se trati: na Mokřích, na Sopuškách. Kolem obce jsou úrodná luka.

Stvolová není obcí samostatnou, nýbrž činí se Skříbem a Vlkovem obec politickou.*)

Sulikov,

původně ovšem Sulíkov, ves farní 5 km ssz. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 2·33 km², v úzkém údolí při pramenech Petrovského potoka, 565 m nad mořem. Domy jsou z části na stráních, nestojí těsně vedle sebe a netvoří asi návsi; starší jsou ze dřeva, novější z kamene, z cihel i vepřovic, zomítány. Chalupníci jsou většinou na dolním konci. Jméno má po zakladateli Sulíkovi (Sulislavovi).

R. 1674 obec měla $1^{32}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 7, nové pusté 2, starý pustý 1.

R. 1790 bylo tu domů 25, obyv. 126; r. 1834 domů 27, obyv. 141; r. 1890 domů 27, obyv. 140; r. 1900 domů 26, obyv. 142, vesměs katolíkův a Čechův.

Sulikov připomíná se r. 1374 při panství Kunštátském (viz Kunštát), při němž zůstal stále.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 4 zl. 9 kr. a sv. Václavě 3 zl. 42 kr., dávali 6 slepic a předli 38 liber lnu; 4 sedláci robotovali týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) týdně ještě 3 dni pěšky, 6 podsedníků týdně 3 dni pěšky a o žních dvojnásob. Později z gruntu (výměry 44 jiter) robotovalo se ročně 78 dní s potahem, platil se ročně gruntovní úrok 36 kr., plat přádelní a z kopanin, a dávala se slepice. — Vybaveno to bylo za 141 zl. 27 kr. — V XVII. stol. vrchnost „odstrčila sedláka ze Sulikova a učinila rychtu" a užívala rolí Turčálovských, Jurákovských a Sotolářových.

Kostel sv. Maří Magd. stojí na návrší. Původně byla to jen kaple, která časem rozšířena byla přístavbami; předsíň byla přistavěna r. 1839. V kostele jest kromě hlavního oltáře ještě boční oltář se sochou P. Marie Lourdské. Opravován byl kostel r. 1836, 1846 a 1864; šindelová střecha byla pokryta břidlicí, a báň věžní pobita plechem r. 1884. R. 1897 kostel opět vně a

---

*) Desky z. Brn. XXVI. 25; Půh. kn. I. 178, 334, VI. 310; Archiv Čes. VI. 531, XVI. 24; reg. zem. č. 287, dom. 374; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 96, V. 213.



Obr. 33. Pohled na Sulikov r. 1866.



Obr. 34. Pohled na Sulikov r. 1903.

uvnitř opraven, a zbytek dlažby cihlové nahrazen dlažbou kamennou; uvnitř vše pozlaceno r. 1900. — Na věži jsou 2 malé zvony.

Kostelní podací v Sulikově připomíná se r. 1558, 1590 a 1635. Kaplí jmenuje se kostel r. 1653, kdy byla tu duchovní správa obstarávána z Kunštátu. R. 1686 byl zřízen oltář a sakristie; náleželo sem kamenitých rolí („kněžské role“) na 40 měr výsevku; dříve je obdělával robotní sedlák, ale tehdy byly pronajaty za 18 kr., a k tomu se odváděly faráři slepice, a patřily sem i 3 loučky. Desátek dával se do Kunštátu (viz Kunštát). R. 1786 byly vesnice Makov, Petrov a Rozseč odděleny od Kunštátu a Rosička od Olešnice a připojeny k samostatné duchovní správě, nově zřízené v Sulikově. Nejdéle tu působili: Josef Sedláček 1824—1844; František Jeřábek 1877—1890.

K farní osadě náleží: Sulikov, Petrov, Makov, Rozseč, Rosička; farních osadníku jest 1414

Hřbitov jest kolem kostela, a pochovávají se tu ze všech přifařených obcí.

Učitel v Sulikově byl již r. 1787. Škola však vystavěna teprve r. 1796, byla jednotřídní. R. 1892 zakoupena byla bývalá rychta za školu, a upravena v ní učírna, poněvadž škola toho roku rozšířena byla na dvojtřídní. Nejdéle tu byli: Martin Deabis 1834—1851; Josef Vičar 1852—1875, a od r. 1882 působí tu Fr. Vodnařík. — Pamětní knihu založil r. 1880 učitel Jan Holas. Knihovna školní má 206 svazkův. Do školy sem chodí děti ze Sulikova, Petrova a Břesic; žáků jest 95.

Pečeť obecní má obraz sv. Maří Magd. a nápis: „Peczet obecni diediny Sulikova 1727“.

Trati slovou: na Pusté, pod Čihadlem, v Krkách, v Hrtáně, na Uherce, na Názadí, na Kněžským, v Cépě, na Zelince, na Klobóčku, na Kukli, na Opršále, na Hrbě, na Čtvrtech a j.

Rodný dům nejdéle má Včelík.

Ohněm postižen byl Sulikov r. 1865, 1868 (vyhořela rychta), 1869, 1871, 1899. Veliká povodeň byla r. 1889.*)

---

*) D. z. O. II. 473; reg. zem. č. 310, dom. 35; Kunštátský archiv farní; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 75; Kirchl. Topogr. Brn. II. 283; zpráva p. Fr. Vodnaříka, naďučitele v Sulikově, na dotazník Vlastivědy Moravské.

Sulkovec,

farní ves, 20 km. sz. Kunštátu, nejsevernější a nejzápadnější osada v okrese, při hranicích zemských na silnici z Olešnice k Jimramovu, katastrální a politická obec rozlohy 4·33 km^2, poněkud na svahu, který se od severu a východu skloňuje k jihu a k západu, 681 m nad mořem. Návsi není; domy stojí roztroušeny průčelím do vsi, jsou většinou ze dřeva, a skoro u každého jest zahrádka. Grunty jsou na kraji, chalupy uvnitř obce.

R. 1674 měla obec $1^{63}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 12, nové pusté 3, starý pustý jeden. R. 1790 bylo v Sulkovci 30 domů, 233 obyv., 210 jiter rolí a 100 jiter luk; r. 1834 domů 38, obyv. 283; r. 1890 domů 42, obyv. 374; r. 1900 domů 54, obyv. 393, katolíků 347, evangelíků 46, vesměs Čechův.

Sulkovec náležel ve XIV. stol. ke hradu Skalám pánům z Kunštátu. Ale r. 1459 prodala ves se svým ostatním zbožím Jimramovským Žofka z Kunštátu a ze Skal, choť Jana z Cimburka, Janovi z Pernštýna. U pánů z Pernštýna zůstal od té doby Sulkovec. Koncem XVI. stol. dostal se k panství Kunštátskému (viz Louku, Kunštát). R. 1750 poddaní platili vrchnosti úroku o sv. Jiří 7 zl. 40 kr. a o sv. Václavě tolikéž, odváděli 120 slepic, 120 vajec, 33 měr ovsa a předli 75 liber lnu; 14 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 1 podsedník týdně 3 dni pěšky a 1 chalupník týdně 2 dni pěšky; o žních měl však podsedník a chalupník robotu dvojnásobnou. — Robota byla tu horší, než jinde, protože měli příliš daleko ($2^1/_2$—4 hodiny). Později dva sedláci robotovali týdně párem koní 3 dni a měli kromě toho ročně 13 dní pěší čili „chlebové“ roboty. Pět sedláků mělo touž robotu, jen že s jedním koněm. Pěší roboty měli 2 po 3 dni týdně, 2 po $2^1/_2$ dne, 5 po 1 dni, 3 měli ročně 26 dní a ostatní 13 dní. Gruntovníky a z jednoho podsedku dávány byly také ročně lesní oves, vejce a slepice (kuřata). Robotu měli úplně slevenou: rychtář, pořádník a správník (tento za to, že chodil každou sobotu do Kunštátu odvádět slepic, kuřat a vajec). Jednokoňskou robotu měl slevenou, kdo jezdil do Kunštátu pro pivo a odvážel tam „leskej“ oves. Na jednom čísle měli slevenou robotu, že pomáhali rychtáři při muzice „kelneřit“. Konečně nerobotovali: hajný, kostelníci a kalkant.

Zle zažil Sulkovec války třicetileté. R. 1643 v druhé polovici června táhlo císařské vojsko přes Bystré proti Švédům do Moravy a při tom na půl míle šířky zničilo všecko obilí a luka, pobralo dobytek, šatstvo a, co lidé poschovávali, mnohé stavení roztrhalo a zapálilo. Ještě hůře bylo však, když r. 1645 Švédové s Torstensonem se vraceli od Brna. Dne 16. října táhl Torstenson z Olešnice k Jimramovu, a při tom byl Sulkovec vypálen úplně.

To stalo se skutečně; dále však vypravuje pověst o Sulkovci, že pán na Kunštátě hrabě Ferd. Leop. z Náchoda (1658—1672), chtěje zaniklou osadu obnoviti, dal služebníkovi svému (kočímu) dostatek „podzemků“ i dříví na zbudování domu, a služebník počal stavěti tam, kde je nyní č. 5. Služebník jmenoval se též Kočí, a na č. 5. říká se dosud „u Kočích“. Pak stavělo se dále, tak že asi do r. 1690 bylo již 15 dřevěných domů, které všecky shořely brzo potom. Do r. 1720 bylo opět vystavěno 20 domů, které již nebyly tak těsně u sebe, jako dříve.

Uprostřed osady jest kostel sv. Havla. V XVII. stol. byla tu jen kaple, filiálka Olešnická, v níž každou třetí neděli konány byly služby Boží; r. 1670 měla 2 oltáře, na věži 2 zvony a roční plat ze 3 železných krav po 1 zl. 10 kr. Místo kaple vystavěl r. 1736 pán na Kunštátě Jan Theodor svob. pán Imbsen nynější klenutý kostel. Má 2 oltáře; opravován byl r. 1847, a později. R. 1899 vystavěn byl v kostele nový klenutý kůr, a pořízeny nové varhany. Na kůře jest starý zpěvník: „Slavíček rajský“ Jana Jos. Božana (v Hradci Králové 1719). — Na věži jsou 2 malé zvony, z nichž na jednom vyryta jsou jména čtyř evangelistův.

Nelze dovoditi, že by v Sulkovci byla stará fara, ačkoli stará kaple zajisté měla svou nadaci. R. 1766 zřízena byla tu expositura závislá na Olešnici, a přiděleny sem od Bystřice dědiny Hluboké a Veselí, od Jimramova Ubušínek a ostatní vesnice od Olešnice. R. 1785 stala se z expositury samostatná správa duchovní. Nejdéle tu působili Jan Linhart 1766—1793, Vavřinec Paluda 1835—1849, Ant. Halla 1850—1865.

K farní osadě náležejí obce: Sulkovec, Nyklovice, Chlum, Korovice, Polom, Ubušínek, Veselí a Hluboké. Farních osadníků jest 570, a pochovávají se ze všech obcí na hřbitově okolo kostela.

R. 1782 přestoupilo ve farnosti skoro úplně šest osad posledně jmenovaných k vyznání helvetskému, hlavně přičiněním

učitele Sulkovského Tomáše Jurena. Nyní jest ve farnosti 1200 evangelíků; evangelíci Sulkovští náležejí pod svou duchovní správu ve Veselí; svůj hřbitov mají také ve Veselí.

V Sulkovci vyučovalo se již v XVII. stol. Dřevěná škola vystavěna byla po r. 1720 na místě, kde jest nyní fara. R. 1750 byla škola vystavěna na jiném místě (č. 14), a r. 1811 zase (na č. 25.). Nynější škola jednotřídní (na č. 42.) z kamene a cihel jest z r. 1880. Do školy chodí nyní děti jen ze Sulkovce; dříve sem chodily také z Ubušína (do r. 1789), Polomi (do r. 1863) a Nyklovic (do r. 1872). R. 1809 měl učitel platu 137 zl. $7^1/_2$ kr., dostával sobotáles a za přání novoroční vejce. Nejdéle tu působili: Tomáš Blažek asi 1698—1732; Jakub Jílek 1735—1768; Fr. Žíla 1775—1821; Jan Synek (otec) 1821—1849; Jan Synek (syn) 1851—1878, a od r. 1886 Josef Kovářík, jenž založil pamětní knihu. Žáků jest 79; školní knihovna má 211 svazkův.

Celá obec má plochy 750 jiter. R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Sulkovec od povinnosti šenkování panského vína. Obec, jakož i fara mají veřejné knihovny.

Trati slovou: role: na Hrbě, u Podmezka, na Kantorově, u Kotačky, na Hospodě a j.; — louky: Moučná, Lázová, Paseka, Hrtán, Křovačka, Trubačka, Brodec a j.; — lesy: na Čihadle, Peklo, Baráky, Kutina a j.

V Sulkovci jest spolek dobrovolných hasičův od r. 1887.

Staré rody jsou: Jandl, Jílek, Jakub, Dvořák, Just, Kočí, Doležel, Zelený, Cibulka; do r. 1749 přes 100 let držely dům rodiny: Jílek, Mareček nebo Marků, Vávrů.

Ohněm postižena byla obec r. 1847, 1887; r. 1886 velké krupobití.

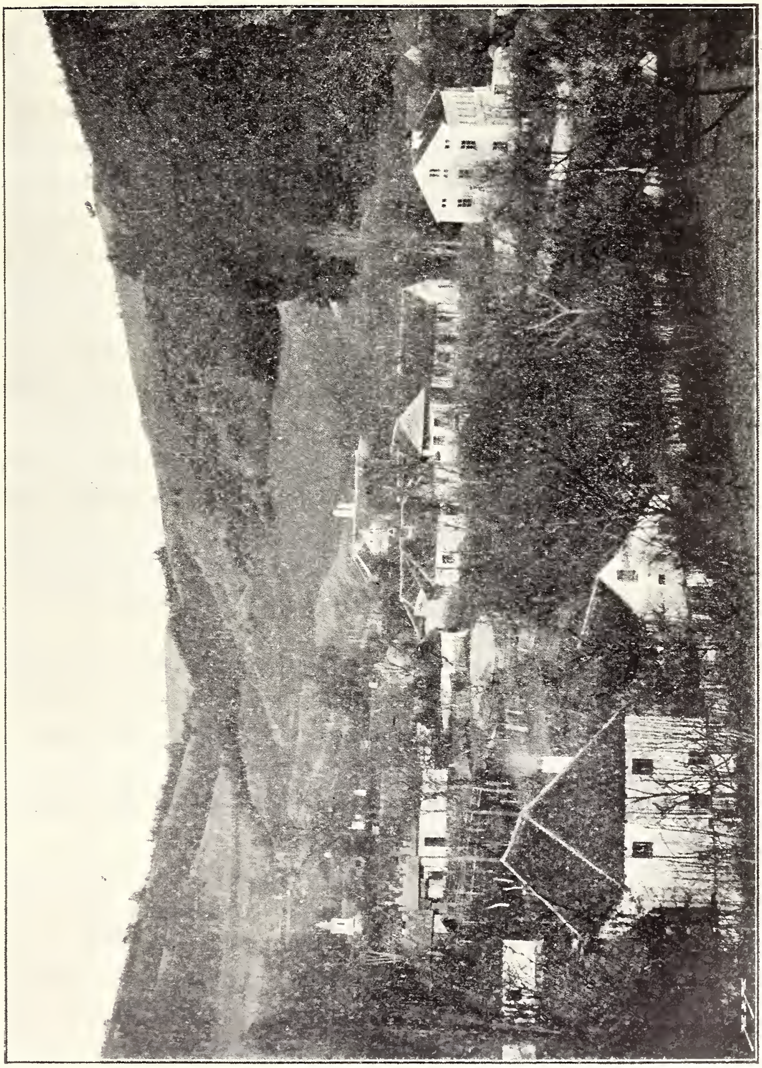
Silnice dříve nevedla zrovna Sulkovcem, nýbrž severní částí pozemků; nyní jest již zarostlá, ale zůstalo jméno „stará silnice".

V obci byly pod prahem č. 1. nalezeny kosti, a v č. 19. „na Lázích" nalezena hlava. „Na Fousovým palouku" jsou vedle sebe dva hroby (lid říká, že jsou tam zakopáni dva Švédové). V č. 3. našli r. 1832 dukátů za 400 zl. šajnů, r. 1887 Leopoldský groš z r. 1676 a stříbrný peníz ze XVII. stol.*)

*) D. z. B. XIII. 148; Archiv Čes. VI. 504, XVI. 146, 552; reg. zem. č. 310, dom. 35; Památky arch. 1859 str. 336; Zap, Českomor. kronika V. 1225: Wolný: Kirchl. Topogr. Brn. II. 312; velmi zevrubná a důkladná zpráva p. Josefa Kovářika, učitele v Sulkovci, na dotazník Vlastivědy Moravské.

Sychotín,

také Sichotín (druhdy též [r. 1524] Svichotín a Suchotín), ves téměř západně Kunštátu, s ním skoro spojená, katastrální



Obr. 35. Pohled na Sychotín.

a politická obec rozlohy 3·91 km², v údolí po obou březích Petrovského potoka, více však na pravém břehu při silnici k Olešnici.

Náves má podobu trojúhelníkovou; domy jsou dosti při sobě, průčelím do ulice; staré domy jsou ze dřeva.

R. 1674 měla obec $1^{55}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 14, nové pusté 2.

R. 1790 bylo tu 42 domů, 226 obyv., na 200 jiter rolí a na 110 jiter luk; r. 1834 domů 43, obyv. 237; r. 1890 domů 52, obyv. 413; r. 1900 domů 52, obyv. 372, katolíků, mimo 12 evangelíků ref. vyz., vesměs Čechův.

Sychotín jmenuje se po prvé r. 1374; tehdy také připomíná se pod hradem Kunštátem šest mlýnů, z nichž některé zajisté byly v nynějším Sychotíně. Patřil stále ke zboží Kunštátskému.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 6 zl. 40 kr. a o sv. Václavě 7 zl. 10 kr., dávali 31 slepic, 150 vajec a předli 51 liber lnu; 4 sedláci robotovali týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě k tomu 3 dni týdně pěšky, 7 podsedníků mělo týdně 3 dni a 5 chalupníků 2 dni pěší roboty; o žních byla robota podsedníkův a chalupníků dvojnásobná. (O povinnostech poddaných r. 1524 viz Kunštát.)

V obci jest kaple P. Marie Sněžné, r. 1883 vystavěná. Náleží k farní osadě do Kunštátu, kde se i pochovává, a kam děti chodí do školy.

Na obecní pečeti jest obraz sv. Kláry a nápis: „Obes Sichotin. Sancta Clara"; u podpisu jest r. 1749: „Obec Sychotinská". — V osadě jsou dílny hrnčířské a mlýn.

Trati se jmenují: na Strážnici (vrch lesem porostlý), u Lomíčka, na Jedově, na Zahrádce, v Kohoutově, ve Vůbčině, u Cihelně, na Pekle, na Lazebnicích, na Sékorce, u Vobory (r. 1749: na Tumnici, na Horce, Havířova mez, na Ohrazdách, na Dvořisku, Ložek; louky: na Ohradách; lesy: Hýví 619 měr, Skalný).

Staré rody jsou: Podsedník, Válek.

Za Sychotínem při silnici k Makovu jest továrna na tuhu, nyní opuštěná, a tuhové doly, v nichž se však nedoluje také. Za továrnou na pravo říká se stráni: Bramorka (549 m).

R. 1750 připomíná se u Sychotína rybník na 8 kop ryb.

Za Sychotínem až k Louce jest veliká panská obora, v níž se chovají daňci a černá zvěř.*)

---

*) D. z. O. II. 473; reg. zem. č. 310, dom. 35; zpráva p. nadučitele Kunštátského Fr. Sedláka na dotazník Vlastivědy Moravské.

Tasovice,

ves téměř západně (6·5 km) Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 3·26 km^2, v povolném údolí na planině. Domy jsou ve dvou řadách a tvoří nepravidelnou náves; jsou kousek od sebe; starší stavení jsou ze dřeva.

R. 1674 měla obec $2^{27}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 10, nové pusté 4.

R. 1790 bylo tu 27 domů, 190 obyv., na 150 jiter rolí, na 120 jiter luk; r. 1834 domů 40, obyv. 290; r. 1900 domů 50, obyv. 322; z nich 195 katolíků, 127 evangelíků ref. vyz., vesměs Čechův.

Tasovice náležely pánům z Lomnice. R. 1406 Jan z Lomnice žádal zvodu na Procka z Lysic, že drží zboží sestry jeho v Černovicích a Tasovicích, a zveden byl v 50 hř. na dědiny ty plným úřadem. R. 1455 zapsal také věno na Tasovicích Bohuše z Lomnice své choti Kateřině z Ilburka. R. 1522 získal Jan z Pernštýna od Václava z Lomnice a r. 1540 od Jana z Lomnice zboží jejich v Tasovicích (viz H o d o n í n), tak že od té doby náležely Tasovice pánům z Pernštýna; ale již koncem XVI. stol. dostaly se k panství Kunštátskému (viz L o u k u, K u n š t á t).

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 2 zl. 59 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 78 slepic, 234 vajec, předli 70 liber lnu; 14 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) ještě k tomu 3 dni týdně pěšky.

V obci jest malá kaplička. Tasovice náležejí k farní osadě do Černovic, kam i děti chodí do školy (1·5 km).

Stará obecní pečeť má obraz sv. Apolonie a nápis: „S. Apolonia. Darf Taslowiz“; (r. 1749 u podpisu: Obec Tasovská).

Trati se jmenují: na Křibech, na Květových, u Vojánka, v Hloušku (r. 1749 louka: Chmelník) a j.

Staré rody jsou: Škrabal, Procházka, Kroupa, Jančík, Němec, Kalda, Fadrný.

V obci jest sbor dobrovolných hasičův.

R. 1750 připomíná se u Tasovic panská louka Kunštátská, z níž bylo 7 čtyrspřežných vozů sena.*)

*) Půh. kn. II. 13, 14; zem. reg. č. 310, dom. 35; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 75, 293, 314; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl dp. Josef Jičínský, farář v Černovicích.

Touboř,

r. 1524 a 1675 také T o h o b o ř, (= Tuhoboř, ze staroslov. tągъ = tuhý, silný) ves 3·5 km. jz. Kunštátu, katastrální obec rozlohy 2·55 km², dosti vysoko na planině v údolí k jihu a k východu se svažujícím. Půdorys osady jest nepravidelný; domy blízko sebe.

Po válce třicetileté měla Touboř $1^{11}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 4, staré pusté 3, nové pusté 2; rolí nově vzdělaných bylo 90 měr III. třídy, starých pustých 100 měr III. třídy. R. 1790 bylo domů 13, obyv. 73, na 100 jiter rolí; r. 1800 domů 13, obyv. 80; r. 1834 domů 18, obyv. 81; r. 1890 domů 25, obyv. 128; r. 1900 domů 27, obyv. 155, katolíkův a Čechův.

Touboř náležela ke hradu Kunštátu; r. 1374 zapsal Heralt z Kunštátu choti své Jitce věno také na Touboři. U Kunštátu byla Touboř až do polovice XVI. století; tehdy připadla k panství Lysickému, později ke statku Drnovskému, zrovna jako Hluboké (viz H l u b o k é).

Poddaní platili r. 1750 společně s Hlubokým (viz H l u b o k é) vrchnosti úrok, a v Touboři 5 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a 1 den pěšky, a 3 týdně $1^1/_2$ dne s dvěma koni a $^1/_2$ dne pěšky.

V obci jest malá kaplička. Náleží k farní osadě do Kunštátu, kde se také pochovává, a kam děti chodí do školy.

Obecní pečeť má ve znaku pět stanů s praporem a nápis: „Obec Tauborz“. Obce Touboř a Hluboké tvoří společně obec politickou.

Trati se jmenují: v Crhách, na Městech, na Kadani, ve Voboře, o Vohrazdy, na Květůvku, u Strážnice, na Záplotí, v Chocholíku, v Krajině a j. (r. 1749: pastvina: „beim öden Platz“; lesy: Doubrava, Koretiny a Spálená na $475^6/_8$ měr).

Staré rody jsou Kolbaba (nyní: Kolbábek), Vítek, Míchal.

U Touboře vykopalo se mnoho lidských kostí.*)

---

*) D. z. O. II. 473; reg. zem. č. 306, dom. 191; Domácí protokol fary Kunštátské; Zpráva p. naducitele Kunštátského Frant. Sedláka na dotazník Vlastivědy Moravské.

Tresné Malé,

také i Malý Tresný, Trestné, r. 1749 také správně Tresínek, ves 13 km. sz. Kunštátu, záp. Olešnice, katastrální a politická obec 1·93 km² rozlohy, v údolí. Středem dědiny teče potok; náves nepravidelná, domy jsou rozptýleny.

R. 1674 měřila velikost obce $^{43}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 5, nový pustý 1.

R. 1790 bylo tu domů 14, obyv. 87, na 70 jiter rolí; r. 1834 domů 18, obyv. 133; r. 1900 domů 23, obyv. 149, katolíků 40, evangelíků reform. 109, vesměs Čechův.

Dějiny Malého a Velkého Tresného splývají dohromady. Zdá se, že druhdy se nazývalo Velké Tresné Horním, a Malé Tresné Dolním. V Dolním Tresném prodal r. 1351 Filip z Tasova $^{1}/_{2}9$ věrdunku ročního platu Martinovi z Bystřice, plebanovi, a knězi Henzlínovi za 30 hř. Ale již r. 1354 prodal tento kněz Jan abatyši a klášteru Doubravnickému ve vsi Tresném 2 hř. platu. R. 1358 postoupil Jimram z Pernštýna ves Tresné pannám klášterním v Doubravníku, a r. 1378 abatyše Klára a sestra její Anežka, mniška v Doubravníku, daly klášteru ve vsi Tresném, což ode mnohých let svobodně držely, a k tomu plat 2 kop ročně tamže. R. 1384 dal však markrabě Jošt Heraltovi z Kunštátu na čas života jeho hrad Pyšelec s městečkem Bystřicí a s příslušejícími vesnicemi, mezi nimiž bylo také Tresné. Než přes to r. 1406 zapsal Vilém z Pernštýna druhé své choti Anně ze Šternberka věno i na Tresném, což rovněž r. 1447 učinil Jan z Pernštýna své choti Bohunce z Lomnice. U pánů z Pernštýna zůstalo Tresné i dále, až koncem XVI. stol. dostalo se panství Kunštátskému (viz Louku, Kunštát).

Z Malého Tresného poddaní platili vrchnosti r. 1750 o sv. Jiří 4 zl. 6 kr., o sv. Václavě tolikéž, dávali 20 slepic, 53 vajec a předli 26 liber lnu; čtyři sedláci robotovali týdně 3 dni s potahem a o žních ($^{1}/_{4}$ roku) ještě 3 dni pěšky, 2 podsedníci týdně 3 dni pěšky a o žních dvojnásob.

Katolíci náležejí k farní osadě do Rovečína; tamže patří také evangelíci pod svou správu duchovní, a rovněž i děti tam chodí do školy (1 km.).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Tresné Malé od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

Trati polní se jmenují: u Kyselky, ve Skalách, na Dědkách, na Lázích, na Hradisku, na Slavićích (r. 1749), u Bílého sáda a j. — luční: Březiny, na Stodůlce a j. — lesní: Skleničník, Špilberk, Hraňák, Bořinky a j. — studánky: hadí, u padoušky, krb, hastrmánka, zvonová (potopil prý se tam kdysi zvon).

Lidé vyprávějí, že prý na Špilberce stával hrad s dědinou, blízko hradu „na stodůlce" byly prý stodoly, fabrická louka byla prý zahradami jeho.*)

Tresné Velké,

také Velký Trestný i Trestné, do polovice XVIII. století Hrubý Tresný, r. 1749 také Tresín, ves 13 km. sz. Kunštátu, sev.-záp. Olešnice, katastrální a politická obec 2·71 km² rozlohy, při vrchovisku Tresného potoka leží na svahu v úzkém údolí k jihu se rozšiřujícím. Náves jest okrouhlá, domy jsou kousek od sebe, podél potoka rozptýleny.

Po válce třicetileté mělo Tresné $1^{20}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 7, nově osedlý 1, nové pusté 2, (r. 1658 utekl mlynář), starý pustý 1; rolí nově vzdělaných bylo 28 měr III. třídy, starých pustých 15 měr III. třídy. R. 1790 bylo domů 20, obyv. 141, na 130 jiter rolí; r. 1834 domů 31, obyv. 216; roku 1900 domů 37, obyvatelů 248, katolíků 55, evangelíků ref. 193, veskrz Čechův.

Dějin Velkého Tresného nelze přesně odděliti od Malého Tresného. Osada náležela pánům z Pernštýna, až byla koncem XVI. stol. připojena k panství Kunštátskému (viz Louka, Kunštát), u něhož zůstala již.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 6 zl. 03 kr. a o sv. Václavě 6 zl. $02^{1}/_{4}$ kr., dávali 59 slepic a předli 51 liber lnu; 9 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o žních ještě k tomu 3 dni týdně pěšky, 2 podsedníci měli týdně 3 dni pěšky a o žních dvojnásob.

*) D. z. B. II. 53, III. 454, VI. 609; Archiv Čes. XIV. 515; XVI. 545; reg. zem. č. 310, dom. 35; Wolný: Die Markg. Mähr. II. 2, 75.

Katolíci náležejí k farní osadě do Rovečína, kamž evangelíci také příslušejí pod svou správu duchovní, děti chodí rovněž tam do školy (2 km).

Stará obecní pečeť má ve znaku holubičku a nápis: „Obecní degret Tresny".

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna obec od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

Trati rolí se jmenují: U Hájka, u Kameňa, na Kocholatce, na Šiřavce, na Lancoušce, na Vokršálech, na Kněžským, u Hadámka, na Vokliku, na Babě, na Kozačce, na Plužným (r. 1749: na Plužině) a j.; — luk; Rokytný, Žlíbek, na Mlejniskách, Vostrá horka, Nedvídek, Chrbolka, na Brodkách; studánka: Žlátenická (léčivá voda).

Mezi Velkým a Malým Tresným při cestě k Rovečínu jsou doly na tuhu — znamenité to nalezisko mineralogické.

Obyvatelé Tresenští si vykládají, že osada jejich dříve stávala před „Vostrou horkou" při nynější silnici k Olešnici.

„Na Mlejniskách" prý býval mlýn*).

Újezd,

i Oujezd (r. 1447 také Újezdec), ves 2 km východně Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 2·67 km², při okresní silnici k Sebranicům na planince blíže lesa Horky. Náves je nepravidelná, domy jsou blízko sebe.

Po válce třicetileté měl Újezd $1^{25}/_{64}$ lánu, osedlých domů bylo 8, staré pusté 2, nové pusté 4 (jeden sedlák utekl); rolí starých pustých bylo 21 měr II. třídy. R. 1790 bylo tu 25 domů, 137 obyv., na 160 jiter rolí. Roku 1834 domů 32, obyv. 201; r. 1890 domů 37, obyv. 253; r. 1900 domů 42, obyv. 312, katolíků, mimo 7 evang. ref. vyz., vesměs Čechův.

Újezd připomíná se po prvé r. 1368 u zboží Sebranského, s nímž byl pak připojen k panství Kunštátskému (viz Sebranice). Poddaní platili roku 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 4 zl. 53 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 39 slepic, 135 vajec,

*) Archiv Český XVI. 554; reg. zem. č. 310, dom. 35; Slavík: Morava 25; zpráva dp. faráře Rovečínského Fr. Soukala na dotazník Vlastivědy Moravské.

předli 44 liber lnu; jeden sedlák robotoval týdně 3 dni s potahem a o žních ještě 3 dni týdně pěšky, 13 podsedníků robotovalo týdně 3 dni pěšky a o žních dvojnásob.

V obci je kaple (z r. 1739) zasvěcená sv. Václavu. Náleží k farní osadě do Sebranic, děti však chodí do školy do Kunštátu.

Obecní pečeť má obraz sv. Václava a nápis: „Peczet obcze diedini Augest 1759".

Jména tratí jsou: Na Čihadle, v Močítkách, na Drčeninách, v Kotlofech, na Skalce, v Obecníku, na Hójezdkách, u Vypálené zmoly, v Hódoló, v Hoře, ve Zlámaninách, v Kruzích, u Horky, na Lužích, v Příhonku, na Homínku, na Krce, na Chocholi (r. 1749: na Kotově) a j.

Sev.-vých. osady dojde se k „Hradišťátku" a odtud ke Hradisku. Tak slove v lesích vysoký, na temeni holý vrch; zbytky náspů jsou patrny. Blízkým tratem říká se u Hradiska, u „Hradišťátka".

Sev.-vých. mezi Újezdem, Nejrovem a Sasinou zaniklá ves Habrov (viz Sebranice); nyní vše zarostlo lesem, kopci říká se tam však posud: na Habrově. R. 1635 jmenuje se Habrov již pustou vískou*).

Ústup,

i Oustup (r. 1374 také Ústupov), ves 8·5 km ssz. Kunštátu, sv. Olešnice, katastrální a politická obec rozlohy 2·73 km², na výšině u lesův. Osada jest stavěna nepravidelně, každé skoro číslo průčelím jinam. Domy jsou dosti blízko sebe, starší ze dřeva, novější z kamene.

Ústup ležel dříve při silnici do Čech; nyní tu končí silnice od Kunštátu a Sulikova. V okolí jsou základy starých staveb a popel, což svědčí o tom, že osada byla dříve větší.

Po válce třicetileté měl Ústup (díl Drnovský) $2^{21}/_{64}$ lánu, osedlých domů bylo 10, starých pustých bylo 8. Rolí nově vzdělaných bylo 150 měr III. třídy. Díl Kunštátský měl $^{33}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 4, nový pustý 1. R. 1790 bylo tu domů 28,

*) Reg. zem. č. 310, dom. 35. Desky z O. XXXVII. f. 135. Na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Fr. Sedlák, nadučitel na Kunštátě.

obyv. 188, na 300 jiter rolí; r. 1834 domů 30, obyv. 205; r. 1890 domů 36, obyv. 220; r. 1900 domů 35, obyv. 207, z nich katolíků 196, evangelíků ref. vyz. 11, Čechů, mimo 1 Němce.

Ústup se jmenuje r. 1374 jako část panství Kunštátského; tehdy zapsal Heralt z Kunštátu choti své Jitce věno také na Ústupově. U Kunštátu zůstala ves až do polovice XVI. stol. Když dědici Jana Černčického z Kácova, pána na Kunštátě a Lysicích, se rozdělili o panství oboje, připadla větší část Ústupa k Lysicům, menší zůstala u Kunštátu. V l. 1666—1728 byla Lysická část přivtělena ke statku Drnovskému, až zase Drnovice i Lysice byly sloučeny. — R. 1790 náleželo z Ústupa 9 domů k panství Kunštátskému, r. 1834 deset; ostatní náležely k panství Lysickému.

R. 1750 poddaní na díle Drnovském platili vrchnosti úroku společně s Rosičkou o sv. Jiří 10 zl. 48 kr. a o sv. Václavě 30 zl. 51 kr.; šest sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a 1 den pěšky, jeden týdně $1^1/_2$ dne s 2 koni a půl dne pěšky, 3 podsedníci týdně $3^1/_2$ dne pěšky. Na díle Kunštátském platili z Ústupa úroku o sv. Jiří 1 zl. 39 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali $6^3/_4$ slepice, a předli 17 liber lnu; jeden sedlák robotoval týdně 3 dni s potahem a o žních ($^1/_4$ roku) k tomu 3 dni pěšky týdně, 4 podsedníci týdně po 3 dnech pěšky a o žních dvojnásob. Později ze čtvrtlánu robotovalo se týdně 3 dny potahem; výkupného bylo 136 zl. 44 kr. konv. m., a roční plat 6 zl. 50 kr.

Zle zakusil Ústup vpádu Sasů na Moravu r. 1742. Listina z archivu Svojanovského (opis její pořízený p. učitelem Václ. Drobným v Nyklovicích zaslal p. Jos. Kovářík v Sulkovci) vypravuje o tom takto: Sasové leželi nejvíce u Brna a odtud vyjížděli daleko na plen. Dne 9. dubna 1742 přišlo také do Ústupa přes 200 Sasů s mnohou kořistí, aby si tu odpočinuli. Uviděl je v Ústupě punčochář Hunčovský z Kunštátu, který byl v Bystrém pro vlnu. U Hukovny, hospody u Sulikova, kde se chtěl zastaviti, setkal se s rakouskými husary, jichž bylo přes 50, a jimž na otázky jejich o Sasích vše vypověděl věrně. Zdrželi jej tam do noci, a pak musil provázeti husary a jim ukázati cestu a místa, kde stály saské stráže. První stráž stála na louce Tomanově; husar připlížil se až k vojákovi a sťal mu hlavu. Tak stalo se i druhému. Třetí uslyšev šustot vystřelil; byl však také usmrcen, a husaři již rychle vrazili do Ústupa a tam povraždili překva-

pené Sasy; uprchlí jen někteří. Obyvatelům Ústupským nestalo se při tom nic zlého. Strašně se jim však pomstili Sasové, kteří od Brna hned potom táhli zpět do Čech, a domnívali se, že zradou Ústupských Sasové tam byli povražděni. Dne 13. dubna táhli Sasové z Kunštátu k Bystrému, a obstoupili Ústup, ves zapálili a obyvatele buď pobili nebo vmetali do ohně; málo z nich zachránilo život. Státi zůstala z Ústupa jen hospoda; posud na ní lze viděti několik kamenných kulí a značné stopy po nich. Mnoho kulí, starých podkov, železných hrotů atd. našlo se r. 1856 na pahorku u hospody. Na památku boje u Ústupa postavena byla Boží muka, která byla obnovena r. 1854. — Za válek francouzských byla osada opětně navštívena vojskem rakouským i francouzským, a vymáhány velké rekvisice.

Ústup náleží k farní osadě do Olešnice, kam také dříve chodily děti do školy, než tu byla vystavěna jednotřídní škola. Přiškolena jest obec Veselá (1·8 km). R. 1868 ustanoven první učitel.

R. 1588 dal Ústupu Hron z Náchoda a na Lysicích právo odúmrti.

Jména tratí jsou: na Stráži, na Královce, Bartáčky; kopec Špimberk.

R. 1900 vyhořelo v Ústupě 12 čísel takřka do základův.

Z Ústupa do Rosičky vede prý podzemní chodba. Vypravuje se také o zkamenělé svatbě pod Ústupem, která zkameněla, protože matka zbraňující svatbě, ji proklela (povídka Josefa Ehrenbergra).

S kopce Špilberka (Špimberka) u Ústupa překrásný rozhled. Viděti lze až Pavlovské hory, svatý Hostýn a Krkonoše.*)

Veselka,

druhdy Veselí, Veselá, ves 10 km sz. Kunštátu, jz. Bohuňova blíže hranic zemských, katastrální a politická obec rozlohy 2·04 km^2, v dolíku i na výšině. Půdorys obce nepravidelný kruh, uprostřed

---

*) D. z. O. II. 473; reg. zem. č. 306, 310, dom. 35, 191. Slavík: Morava 21; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 117 (ale na str. 87. jiný údaj); Trapp: Notizenblatt 1865, str. 46; listina odúmrti v Rosičce; zpráva dp. Vincence Dědka a p. Jana Bureše, býv. učitele v Ústupě, na dotazník Vlastivědy Moravské.

rybníček. Domy jsou odděleny od sebe, nejvíce štítem na náves, ze dřeva i z kamene; před některými jsou zahrádky.

Po válce třicetileté měla Veselka $^{11}/_{64}$ lánu a domův osedlých 5, nově osedlé 2. R. 1790 bylo tu domů 15, obyv. 96, na 170 jiter rolí; r. 1836 domů 24, obyv. 161; r. 1890 domů 26, obyv. 150; r. 1900 domů 27, obyv. 151, vesměs katolíkův a Čechův.

Veselka byla již počátkem XV. stol. u zboží Křetínského, u něhož zůstala stále (viz Křetín). R. 1435 Václav z Křetína pohnal Jana z Pernštýna, že jemu chudým jeho lidem ve Veselém pobral v pravém lantfridě.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 5 zl. 2 kr., o sv. Václavě 4 zl. 51 kr. a o vánocích 1 zl. 58 kr., předli 15 kusů, dávali slepic 23, vajec 105, ovsa $7^{2}/_{8}$ míry; šest sedláků robotovalo s potahem týdně 3 dni a o žních ($^{1}/_{4}$ roku) ještě k tomu týdně 3 dni pěšky.

V obci jest malá kaplička. Náleží k farní osadě do Bohuňova; děti chodí do školy do Ústupa (1·8 km).

Znak obce jest pluh; na pečeti nápis: „Obec Vesela na Moravě".

Trati se nazývají: Smrčina, Jevičný, Kameničky, na Oboře, u Síček, na Prutech a j.

Ve Veselce jest dvůr velkostatku Křetínského, který se připomíná již r. 1521, výměry má 40·26 ha.

O samotě jz. Veselky hostinec. — S vrchu „Podvršky" zvaného krásný rozhled do Čech i do Moravy.

Dříve u samé Veselky vedla silnice z Ústupa k Trpínu a dále do Čech; nyní lze viděti jen zbytky její.

Věstín,

chybně Velký Věstín, ves 15 km sz. Kunštátu, při silnici z Rovečína k Víru, katastrální obec rozlohy 2·42 km², částečně na výšině. Náves nepravidelná; domy jsou kousek od sebe.

R. 1674 měla obec $1^{10}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 8.

---

*) Půh. kn. III. 96; reg. dom. 185; Slavík: Morava 25; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl dp. Fr. Neveselý, býv. farář v Bohuňově.

R. 1790 bylo tu domů 14, obyv. 98, na 130 jiter rolí; r. 1834 domů 18, obyv. 134; r. 1900 domů 25, obyv. 155; katolíků 8, evangelíků reform. 147, vesměs Čechův.

Věstín náležel pánům z Pernštýna. R. 1349 měla také na Věstíně zapsané věno Klára, vdova někdy po Štěpánovi z Pernštýna, která jsouc tehdy již po druhé vdána za Vznatu z Tasova, postoupila svůj roční plat 7 hř. v dědinách Hlubokém, Korouhvici, Věstíně a Chlumě Vznatovi, synu druhého chotě svého, a své vlastní dceři Anně. Když však r. 1353 Klára a svak její Ješek, probošt Olomoucký, sstoupili se na zboží své, kteréž Klára jmenovala i ve Věstíně (viz Rovečín), odporovali tomu Jan z Kunic a Jimram z Pernštýna, pravíce, že zboží to jest jen zástavou věnnou. Náležel tedy skutkem stále Věstín pánům z Pernštýna: r. 1390 zapsal Vilém z Pernštýna své choti Anežce věno také na Věstíně a Věstínku, jakož i r. 1406 druhé své choti Anně ze Šternberka; rovněž učinil tak r. 1437 Jan z Pernštýna své choti Barboře z Valdštýna. Z držení pánů z Pernštýna dostal se Věstín koncem XVI. stol. k panství Kunštátskému (viz Louku, Kunštát), u něhož zůstal již.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 3 zl. 44 kr., a o sv. Václavě tolikéž, dávali 31 slepic, 72 vajec, 24 měr ovsa a předli 40 liber lnu; 7 sedláků robotovalo týdně s potahem 3 dni a o žních ($^1/_4$ roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 1 podsedník 3 dni týdně pěšky a 1 chalupník 2 dni pěšky; o žních měli robotu dvojnásobnou.

Katolíci i evangelíci ve Věstíně náležejí ke svým správám duchovním do Rovečína, kam i děti chodí do školy (2 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Věstín od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

Jména rolí jsou: Na Ždírku, u Močidel, u Ptáčnice, u Vokroužka, Páleniny, Červenka, v Hulíku, ve Křinkách, na Oboře, na Košíčkách a j.; — kopců: Čihadlo, Socholí, Klubačice a j.; — studánek: hranolcová, kroupnice, pánáčkova; — lesů: Bukovce, v Hlouškách, Šenkýřů a j.

U Věstína je samota „chalupa“ ve žlebích.

Věstín tvoří politickou obec společně s Věstínkem.*)

---

*) D. z. B. I. 97, II. 116; Archiv Čes. XVI. 554; reg. zem. č. 310, dom. 35. Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 75.

Věstínek,

chybně Malý Věstín, ves 14 km sz. Kunštátu, záp. Olešnice, katastrální obec rozlohy 1·92 km², v údolí. Domy jsou seskupeny nepravidelně.

Po válce třicetileté měl Věstínek $^{59}/_{64}$ lánu, domy osedlé 4, nový pustý 1, pusté staré 3; rolí starých pustých bylo 69 měr III. třídy. R. 1790 bylo tu domů 16, obyv. 115, na 70 jiter rolí; r. 1834 domů 24, obyv. 164; r. 1900 domů 31, obyv. 209, katolíků 118, evangelíků reform. 91, vesměs Čechův.

Věstínek náležel pánům z Pernštýna. Z tohoto rodu byla abatyše Klára a sestra její Anežka, mniška v Doubravníce, které daly r. 1378 klášteru zboží své ve Věstínku $1^1/_2$ hř. platu ročního. Od pánů z Pernštýna dostal se Věstínek podobně jako Věstín koncem XVI. stol. k panství Kunštátskému.

Poddaní robotovali ke dvoru Lamberku a k Louckému dvoru; r. 1750 platili vrchnosti úroku o sv. Jiří 3 zl. 29 kr. a o sv. Václavě tolikéž, dávali 16 slepic, 30 měr ovsa a předli 38 liber lnu, 7 sedláků robotovalo týdně s potahem 3 dni a o žních ($^1/_4$ roku) ještě 3 dni týdně pěšky, 1 podsedník týdně 3 dni pěšky a o žních dvojnásob.

Katolíci i evangelíci náležejí do Rovečína ke svým správám duchovním, kam také děti chodí do školy.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Věstínek od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

Pole se jmenují: Na Halvově, na Stráni, na Chládkově a j.; — lesy: Studený žleb, Hloušek a j.

V obci jest panská myslivna.

Věstínek tvoří politickou obec společně s Věstínem.*)

Vilímov

druhdy Vilémov, ves 10 km ssv. Kunštátu na pravém břehu Svitavy, katastrální obec rozlohy 1·39 km².

R. 1674 měla obec $^{48}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 4.

---

*) D. z. B. VI. 609; Archiv Čes. XVI. 554; reg. zem. 310, dom. 35. Slavík: Morava 25.

R. 1790 byly tu 3 domy, 29 obyv., na 80 jiter rolí, r. 1834 domů 5, obyv. 30; r. 1900 domů 19, obyv. 129, vesměs katolíkův a Čechův.

R. 1409 jmenuje se Tošovec z Vilémova, jehož pohnal Hynek z Letovic z 50 hř., že mu drží ves Vilémov, Poříčí a Lhotku bez práva. Byl totiž Tošovec jen nápravníkem, který držel zboží od Hynka Letovského, jemuž měl dávati berně. R. 1413 pohnal zase Hynek z Letovic Kateřinu Tošovcovu z Vilémova, že v úmluvách, které s ním učinila, škodila mu na zboží jeho, na řekách a na lesích. Jak vysvítá pak z půhonu, kterým ji a Jana Tošovce z Čelechovic poháněl Hynek r. 1416, zastavil Hynek Kateřině zboží své ve Vilémově, která mu je měla zase vrátiti, až by vzala své peníze, ale ona toho bez vůle Hynkovy stoupila jinému. Vilímov náležel tedy k zboží Letovskému. Když v XV. stol. (1447) dostala se polovice Letovic pánům z Boskovic, kdežto druhou polovicí vládli páni z Lomnice, zůstal Vilímov u pánů z Lomnice; r. 1504 zapsal Čeněk z Lomnice své choti Johance z Předmostí věno i na Vilímově. Roku 1532 odřekl se Markvart z Lomnice všeho práva i na vsi Vilémově a převedl je na svého bratra Jence z Lomnice. Ale již brzy potom tato polovice Lomnická byla sloučena s polovicí Boskovskou v jedno k panství Letovskému, u něhož Vilímov zůstal již. — Poddaní platili roku 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 7 zl. 15 kr. a o sv. Václavě 6 zl. 52 kr.; pět sedláků robotovalo týdně 6 dní s 2 koni.

Vilímov náleží k farní osadě do Bradlen, kam také děti chodí do školy (1 km).

Není obcí samostatnou, tvoří politickou obec společně s Rozhraním*).

Vlkov,

ves 9 km sev. Kunštátu, s.-v. Křetína, katastrální obec rozlohy 2·29 km², v údolí při potůčku. Půdorys osady nepravidelný.

Po válce třicetileté, roku 1674 měl Vlkov $^{58}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 4, nově osedlý 1, nový pustý jeden; rolí nově vzdělaných bylo 45 měr II. třídy. Roku 1790 bylo tu domů 10,

*) Půh. kn. I. 329, 334, II. 403. 501, reg. zem. č. 287, dom. 374, Desky z. Ol. XXIII. fol. 58. Volný: Die Markgr. Mähren. II. 2, 93, 96.

obyv. 67, na 110 jiter polí; r. 1834 domů 15, obyv. 71; r. 1900 domů 16, obyv. 102, vesměs katolíkův a Čechův.

Podle Wolného jmenuje se r. 1295 Vlkov mezi zbožím, které koupil Vyšehradský probošt Jan od kláštera Litomyšlského. V XV st. byl Vlkov u panství Letovského. Když r. 1447 Milota z Tvorkova a Elška z Ronova, choť jeho, prodávali polovici svého zboží Letovského Vaňkovi z Boskovic, prodali mu také polovici Vlkova. Tato polovice zůstala již u panství Letovského, a druhá polovice byla rovněž počátkem století XVI. od pánů z Lomnice přivtělena k panství Letovskému.

Povinností poddaných r. 1447 bylo kliditi luka Sopuchovská (u Skrchova) a polovici všech luk. R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 40 kr. a o sv. Václavě 45 zl. 53 kr. (?); pět osedlých robotovalo ročně po 15 dnech.

V obci jest malá kaplička. Náleží k farní osadě do Bradlen; děti chodí do školy do Skřiba (1 km).

Trati se r. 1749 jmenují: u Čihadla, na Prašince, na Rozkoutí, na Zapači, na Stopoškách.

U Vlkova je kamenný lom p. Em. Dvořáka z Křetína.

Vlkov tvoří politickou obec se Stvolovou a Skřibem*).

Voděrady,

druhdy někdy také Oděrady, ves 5 km jv. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 4·44 km², na rovině, na severu lesem lemovaná. Tvoří širokou, okrouhlou náves a ulici, mezi domy jsou mezery, do ulice stojí průčelím i štítem. Grunty jsou na návsi, chalupníci v ulici. Domy jsou zděné, obílené, u jednoho jest, jak zde říká lid, „podžundr“.

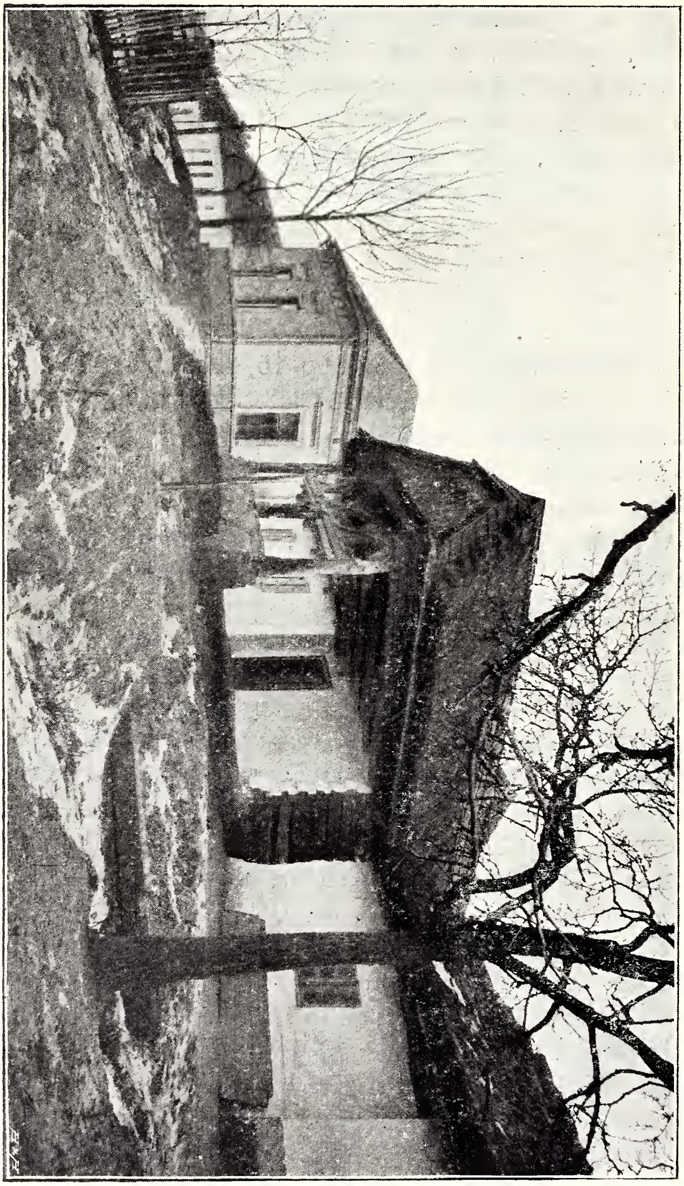
Na jednom Veděradském poli nalezen byl mlat, který byl poslán do musea Brněnského.

Ve Voděradech byla tvrz, o níž se činí zmínka ještě r. 1490, a stála tam, kde jsou domy č. 45. a 46.; nyní není po ní památky.

R. 1674 měřila velikost Kunštátského dílu $^{46}/_{64}$ lánu, domy staré osedlé byly 4, z jednoho nového pustého sedlák utekl. Díl Černohorský měl $2^{12}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo

*) D. z. O. X. 635, reg. zem. č. 287, dom. 374. Slavík: Morava 26; Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 95.

10, nově osedlý 1. Díl Lysický r. 1675 měl $^{35}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 9, nové pusté 2.



Obr. 36. Náves ve Voděradech.

R. 1790 bylo tu 58 domů, 325 obyv., na 160 jiter rolí; r. 1834 domů 72, obyv. 398; r. 1890 domů 80, obyv. 506,

r. 1900 domů 85, obyv. 566, katolíků mimo 5 evang. reform., vesměs Čechův.

R. 1316 jmenuje se v listině svědkem Mikuláš z Voděrad. R. 1349 Nedvídek z Voděrad dal choti své Domce dvůr a mlýn v Prusích, a r. 1350 Ješek z Boskovic dal Benešovi z Laškova půl lánu ve Voděradech. Toto jest první zpráva, že část Voděrad náležela pánům z Boskovic, a to ke zboží jejich Sebranskému. R. 1368 postupoval Ješek z Boskovic, kapitulní děkan Kroměřížský, bratrům Oldřichovi a Vaňkovi z Boskovic také ves Voděrady. Ale nedošlo asi ke skutečnému postupu, neboť r. 1375 týž Ješek z Boskovic daroval kostelu Olomouckému 2 hřivny ročního platu v dědictví svém Voděradech na dvou lánech, z nichž na jednom byl Václav Berka a na druhém Ondřej. Když r. 1407 Oldřich z Boskovic, farář ve Chlumě, prodal zboží své Sebranské bratřím Heraltovi a Jiříkovi z Kunštátu, byla v něm i polovice Voděrad, která však dostala se hned se zbožím Sebranským sestrou jejich Elškou, chotí Jana z Boskovic a z Brandýsa, zase v držení pánů z Boskovic. R. 1437 zapsali Vaněk a Beneš bratří z Boskovic ve Voděradech $^1/_2$5 lánu a krčmu Jiříkovi a Janovi bratrům z Hostěrádek, a r. 1447 prodali bratří Ješek a Jindřich z Boskovic ve Voděradech 7 lánů, krčmu a dvorec Benešovi z Boskovic a z Černé Hory, který hned zapsal také na Voděradech věno choti své Machně ze Šternberka. Když pak Ladislav Velen z Boskovic vložil ve dsky r. 1549 své zboží Sebranské bratrům z Hardeka, náležel k němu také podíl na Voděradech, který r. 1560 Janem Fridrichem hrabětem z Hardeka byl připojen se zbožím Sebranským k nabytému panství Kunštátskému, u něhož potom zůstal. — R. 1834 patřilo z Voděrad z 72 domův a 398 obyv. k panství Kunštátskému 14 domův a 87 obyv.

Část Voděrad náležela však v XVI. stol. také k panství Lysickému. Základem tohoto zboží byl asi dvůr sirotků nebožtíka Vítoslava Pucharta z Voděrad ve Voděradech, který byl r. 1531 vložen ve dsky Janovi z Kácova a na Kunštátě podle dobré vůle, kterou dala Barbora z Vohančic. R. 1561 vložil opět Václav Puchart z Voděrad na místě bratra svého vlastního Divišovi z Kácova dvůr svůj ve Voděradech, na němž seděl nebožtík Štěpán Puchart, otec jejich. Po Voděradech psal se již r. 1553 Jiří Černčický z Kácova, a dílem Voděrad vládli bratří Jan Burkart a Bernart z Kácova, kteří r. 1584 s ostatním svým zbožím

Lysickým prodali Jindřichovi z Náchoda a na Tulešicích a k ruce syna jeho Hrona svůj díl ve Voděradech s dvorem. K tomuto dílu přikoupil Ferd. Leop. hrabě z Náchoda r. 1657 ve Voděradech také díl, který náležel Fr. Zdeňkovi Šubíři z Chobyně. R. 1666 byl podíl Lysický na Voděradech připojen ke statku Drnovskému, u něhož zůstal do r. 1728, kdy zase statek Drnovský s Lysickým spojen v jedno. — R. 1834 náleželo z Voděrad k panství Lysickému 31 domův a 167 obyv. s dvorem.

Od r. 1447, co koupil Beneš z Boskovic a z Černé Hory ve Voděradech 7 lánů, krčmu a dvorec, náležela část Voděrad také k panství Černohorskému, u něhož také již ostala. — R. 1834 patřilo z Voděrad k panství Černohorskému 27 domův a 144 obyv.

Kromě toho měli však i jiní z nižší šlechty druhdy zboží ve Voděradech a psali se po nich. Tak r. 1381 jmenují se bratří Jan a Vítoslav z Voděrad, kteří se sstoupili na všecko své zboží, a pak r. 1389 společně s Tasem z Voděrad prodali Pešíkovi z Opatovic ves Brťové u Opatovic. A v samých Voděradech prodal Jan bratrovi svému Vítoslavovi půl dvoru r. 1391 a přijal jej a děti jeho na spolek všeho zboží svého r. 1398. Navzájem přijal zase Vítoslav na spolek Jana r. 1408, a oba přijali k tomu spolku synovce své Petra a Bočka z Voděrad. R 1390 jmenuje se Mikeš z Voděrad, který r. 1418 přijal syna svého Přecha na spolek svého zboží, a r. 1399 připomíná se bratr Mikšův Stach z Voděrad, který koupil od Vaňka z Boskovic dvůr poplužní ve Voděradech. Na tomto dvoře po smrti Stachově zapsal r. 1415 Petr Plachý z Voděrad své choti Marketě z Chlevského za věno 50 hř. a 4 koně orné; ale Marketa, vdova po Stachovi, činila odpor pravíc, že nezletilí synové její k tomu dvoru mají právo. R. 1417 Jan z Voděrad, jenž se psal po svém zboží v Ježově i z Ježova, své choti Marketě na svém dvoře ve Voděradech a na svém zboží v Ježově zapsal 60 hř. a přijal r. 1420 na pravý spolek svého zboží v Ježově a ve Voděradech svého synovce Bočka, jenž pak r. 1437 přijal na pravý spolek svého zboží ve Voděradech, a to na dvůr, 2 lány, 2 dvorce a čtvrt a krčmu, svou choť Marketu ze Šerkovic; byl však také tehdy pohnán neteří svou Kunkou z Voděrad, manželkou Jana ze Ptení, z 300 hř., že jí vpadl v dědictví i ve všecek statek otce jejího. Tato Marketa z Voděrad přijala r. 1445 Jana Šerkovce a Jana, syna jeho, na spolek všeho zboží svého ve Voděradech. Ale na tento dvůr a

lidi ve Voděradech, které držel Ješek z Šerkovic a Voděrad, činil r. 1448 nároky Petřík z Chrudichrom, pravě, že dvůr ten druhdy Jana Sovy přišel sstupkem na otce Petříkova a na Petříka nápadem po otci; proto poháněl Ješka z Šerkovic ze 150 hř, a ještě r. 1460 poháněl Dorotu z Voděrad ze 100 hř., že mu drží dvůr horní s příslušenstvím ve Voděradech, k čemuž on má lepší právo. — Druhý dvůr ve Voděradech, dolní, zanechal po sobě Přech z Voděrad, jenž měl zboží také v Bořitově a ve Lhotce Nedabylově; r. 1447 vykonavatelé poslední vůle jeho prodali Mikšovi z Uhřic polovici dolního dvora a půl čtvrti poplatného pole ve Voděradech. Dvůr někdy Stachův držel r. 1460 Vítoslav z Voděrad, jemuž odkoupil základu jeho, půl dvora ve Voděradech, Jan Hok (Hák) z Voděrad, pročež jej Vítoslav poháněl. Beneš Plachý z Voděrad zapsal totiž Janu Hákovi (vklad ten vložen ve dsky teprve r. 1466) dvůr ve Voděradech s dvorcem, nenechávaje si nic, než jednoho člověka, kteréhož měl s Mikšem společně, ale již r. 1466 vložil to Jan Hák ve dsky Petříkovi z Chrudichrom a Pavlovi Červenkovi z Lechovic. Téhož také roku přijal Václav z Šerkovic matku svou Dorotu a Vavřince (jinak Lorence) z Horek (z Horky) a děti jejich na pravý spolek na svůj dvůr ve Voděradech. — Odtud psali se také 1447 bratří Beneš a Jan, r. 1466—1492 Prokop Plachý, r. 1488 Jan Húska z Oděrad, r. 1526 Burian z Oděrad. — Známý rod Puchartův z Voděrad (také Purchart) vyskytuje se v XV. stol. R. 1488 Janu Puchartovi, jenž koupil od Pavla z Lechovic r. 1481 dvůr jeho a r. 1490 od Elšky z Šerkovic tvrz, dvůr s příslušenstvím, zatopil Albrecht Letovský z Boskovic u Sebranic na Slatinách louku rybníkem, začež zaplatil 70 zl. Z rodu toho, jenž ve Voděradech pobyl do XVII. stol. a pak se odstěhoval do Čech, kde ještě žil v XVIII. stol., jmenuje se ještě r. 1487—1495 Václav Puchart, r. 1517—1519 Vítoslav Puchart, později Štěpán a Václav Puchart, Jan Puchart († 1580), Petr Puchart († 1609). Po rytířské rodině Puchartové, která také již dříve odprodávala dvory své k panství Lysickému, držel r. 1638 Voděrady Václav Šubíř z Chobyně, a po něm František Zdeněk Šubíř z Chobyně, který r. 1657 prodal, jak již dotčeno, díl svůj ve Voděradech majiteli panství Lysického Ferd. Leop. hr. z Náchoda za 4200 zl. rýn.

Poddaní na díle Černohorském r. 1750 platili vrchnosti o sv. Jiří 18 zl. 35 kr. a o sv. Václavě 16 zl. 44 kr., a předli

10 liber lnu; 7 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem. Na díle Lysickém (Drnovském) platili o sv. Jiří 1 zl. 45 kr. a o sv. Václavě 6 zl. 50 kr., 11 podsedníků robotovalo týdně $3^1/_2$ dne pěšky.

Voděrady patří k farní osadě do Sebranic. Z dvorů tamějších měl se v XVI. stol. odváděti desátek do Sebranic, ale faráři musili stále proto poháněti, ano Petr Puchart z té příčiny vídlemi na poli usmrtil faráře Jiřího Fumusiana r. 1590. R. 1701 dostával odtud farář Kunštátský, kam Sebranice byly filiálkou, od 11 osedlých 20 kop pšenice a ovsa tolikéž. Mimo to z rolí Voděradských tehdy ke statku Drnovskému náležejících dostával farář každý 12. snop ovsa, žita, pšenice a ječmene, což r. 1701 činilo 10 kop 1 mandel pšenice, 3 kopy 3 m. žita, 1 kopu 8 snopů ječmene a 7 kop 1 m. ovsa. Kromě toho bral ještě desátek z 5 polí, dvanáctý snop z tohoto čtverého obilí; r. 1701 celkem od 8 pšenice 8 mandelů 36 snopův a žita 5 snopův. Dávali také z každého domu půl mázu másla a 2—4 vejce; čtyři z Voděrad robotovali faráři třikráte týdně koňmi; ochranného platili r. 1750 ročně 8 zl. 30 kr.

Děti chodily dříve do školy do Sebranic, až si Voděradští vystavěli r. 1873 jednotřídní školu, kterou r. 1901 povoleno rozšířiti na dvojtřídní; žáků jest 110. Učitelem v l. 1873—1895 byl tu Ant. Rybička, který založil i pamětní knihu. Školní knihovna má 100 svazkův.

Voděrady i s velkostatkem mají výměry 772 jit. 827□^{0} pozemkův a dva rybníky. R. 1750 panský dvůr Drnovský měl $311^4/_8$ měr polí, a ladem leželo 25 měr, pastvin 15 měr, zahrad 13, měr luk bylo na 10 čtyrspřežních vozů sena a na 6 dvojspřežných otavy.

Stará obecní pečeť má ve znaku strom a nápis: „WD 1737“. Na díle Kunštátském užívali pečeti Sebranské; r. 1749 jest u podpisu: „Obec Vodorazka“.

Trať Plachta, Plachetka jmenuje se již r. 1517. Jinak slovou trati: Kopaniny, Hury, Hrušky, Hájky, u Jilma, Slatiny; louky: Horní ouhor, Prostřední, Brodek, Klín (r. 1749 za Budínem, v Kleščenci horním, v Brance, ve Branách) a j.

Staré rody jsou: Foit, Trubák, Záboj, Lukšík.

Ve Voděradech jest čtenářský spolek „Pokrok", prodejní spolek a nově zřízený spolek dobrovolných hasičův.

Z Voděrad byl jesuita Vavřinec Thokal 1688—1748.*)

Vranová,

ves 5·5 km sev. Kunštátu, katastrální a politická obec rozlohy 3·89 km², na planině severní stranou se svažující ku Křetince. Domy tvoří ulici zahnutou do oblouku, jsou průčelím do ulice, z tvrdého staviva, zomitány. Při stavení bývá náspí. Části osady jmenují se: Dvořiska a Zmola.

Letovský díl Vranové měl po válce třicetileté $^{1}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 4, nově osedlý 1, staré pusté 2. Rolí nově vzdělaných bylo 16 měr III. třídy, starých pustých 32 měr III. třídy. Díl Křetínský měl v XVII. stol. $1^{51}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 7, starý pustý 1, nový pustý 1. R. 1790 bylo ve Vranové 36 domů, 218 obyv., na 230 jiter rolí; r. 1834 domů 51, obyv. 270; r. 1890 domů 63, obyv. 431; r. 1900 domů 64, obyv. 462, katolíkův a Čechův.

Ve XIV. stol. Vranová náležela k panství Letovskému. R. 1398 Sigmund z Ronova a z Letovic dal své manželce Elšce ves Vranovou a 2 dvory se vším příslušenstvím. R. 1407 jmenuje se Štěpánek z Vranové, jenž měl od Hynka z Letovic list na Vranovou, jehož však tehdy Hynek poháněl ze 100 kop, že mu nesloužil, jak měl. Když r. 1447 zboží Letovské rozděleno bylo na dvě polovice, z nichž jednu koupil od Miloty z Tvorkova a choti jeho Elšky z Ronova Vaněk z Boskovic, byla také rozdělena ves Vranová. Polovice z ní s lidmi a s Dlažťkou dostala se pánům z Boskovic, a druhá polovice zůstala u pánů z Lomnice, jimž také z polovice náleželo zboží Letovské. Boskovská polovice

---

*) D. z. O. I, 55, 151, IV. 39, VI. 59, 183, 810, 934, VII. 695, VIII. 374, 375, IX. 171, 329. X. 88, 135, 403, 541, 737, XI. 291, 292, 311. D. z. B. VII 860, XII. 689; Kn. půh. II. 38, III. 528. 706, IV. 314. 293, 310, 494, V. 48, 132, 166, 176, VI. 191, 252; Cod. dipl. Mor. XI. 11; Archiv Český VI. 520, 536, XVI. 198, 477; reg. zem. č. 306, 310, 319, dom. 35, 182, 191; Wolný: Die Markg. Mähren II. 1, 246; Slavík: Morava 202; Pelcl 182; Domácí protokol fary Kunštátské; zpráva vp. Fr. Čecha, dříve kaplana v Sebranicích, na dotazník Vlastivědy Moravské.

zůstala stále již u panství Letovského, Lomnickou však prodali r. 1524 bratří Jiří a Jan z Lomnice spolu s jinými ještě dědinami a s rybníkem Stvolovským u Vranové Krištofovi z Boskovic a na Třebové, který to přenechal r. 1531 zase Pavlovi z Vojenic, jenž toto získané zboží připojil k svému panství Křetínskému.

R. 1790 z 36 domův a 218 obyv. náleželo k panství Letovskému 21 domů, 118 obyv., — ostatek ke Křetínskému; r. 1834 náleželo k Letovskému 29 domův a 141 obyv., ke Křetínskému 22 domův a 129 obyv.; r. 1890 k Letovskému 36 domů, 228 obyv., ke Křetínskému 27 domů, 203 obyv.

Na díle Křetínském platili r. 1750 poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 4 zl. 34 kr., o sv. Václavě 4 zl. 27 kr. a o vánocích 1 zl. 48 kr., předli 18 kusů, dávali $20^1/_2$ slepic, vajec 90, ovsa $8^3/_8$ míry; šest sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem, 1 podsedník a 1 chalupník týdně 3 dni pěšky. O žních ($^1/_4$ roku) sedláci ještě k tomu měli týdně 3 dni roboty pěší. Na díle Letovském platili úroku o sv. Jiří 8 zl. 18 kr. a o sv. Václavě 7 zl. 48 kr.; 5 sedláků robotovalo týdně 6 dní s 2 koni a dva týdně 6 dní pěšky.

Ve Vranové jest kaplička. Nedaleko obce vystavěna Marianská kaplička r. 1835 nájemcem velkostatku Křetínského Frant. Dieblem. Vranová podle dřívějších panství Letovského a Křetínského náleží k farní osadě do Letovic (38 domův a 242 obyv.) a do Křetína (26 domův a 220 obyv.). Od r. 1900 jest tu jednotřídní škola; žáků 78.

Jména tratí jsou: Hradisko, Hrobky, Obora, Občiny, Nádluží, Příčnice, Bojiska, Bohuňovce, Šípalky, Lištice, v Lukách, Močidla, Široké, Písečné, Makšina, Červenec (r. 1749: Okrouhlice, v Oujezdech, v Žbánkách, na Oberčicích, les: Podražník) a j.

Staré rody jsou: Staněk, Holek.

V obci hojně se kope jíl hrnčířský; dříve se tu dolovalo na železnou rudu. Dvůr Křetínskému velkostatku patřící má výměry 32·09 ha.

V obci jest spolek dobrovolných hasičův od r. 1896.

Dle pověsti bývala ve Vranové tvrz, snad tam, kde se dosud říká „na Hradisku“.

Rybník r. 1524 „Stvolovský“ řečený byl západně Vranové; stojí z něho dosud u lesa hráz, ale jméno jest již zapomenuto. R. 1750 byl na $1\frac{1}{2}$ kopy pstruhův.

Též o „Dlažťce“ není již památky.*)

Zabludov,

původně Zábludov, ves 5 km ssv. Kunštátu, jz. Letovic, katastrální obec rozlohy 1·67 km², na vrchu na rovince. Domy jsou více spojeny, z kamení a ze dřeva.

R. 1674 měla obec $^{56}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 5, nový pustý 1.

R. 1790 bylo tu domů 11, obyv. 84, na 90 jiter rolí; r. 1834 domů 18, obyv. 108; r. 1900 domů 23, obyv. 145, katolíkův a Čechův.

V listině, kterou rytíř Eppo r. 1043 daroval újezd Sebranský klášteru Břevnovskému, jmenuje se také potůček Zabudou; což bezpochyby ukazuje na jméno Zabludov? — R. 1359 Klement ze Zabludova koupil od Jindřicha z Chluskova 2 lány ve Chluskově za 27 hř. R. 1415 Milka z Vítovic pohnala Hynka z Letovic z 20 kop, že jí vpadl ve dvůr v Zabludově i v lidi, a což k tomu přísluší, a dala r. 1416 na Hynka přísud. Od r. 1544, kdy Krištof z Boskovic prodal své zboží Letovské Krištofovi hr. z Hardeka na Kladsku, jmenuje se Zabludov stále u panství Letovského.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 4 zl. 15 kr. a o sv. Václavě tolikéž; dva sedláci robotovali týdně 6 dní s dvojspřežným potahem, jeden týdně 6 dní s jednospřežným potahem, a dva týdně šest dní pěšky.

Náleží k farní osadě do Letovic, kam také děti chodí do školy (2·25 km).

Trati slovou: Díly, Vrchy, Březiny (r. 1749: u Střešen, u Horek, u Kocholek).

Zabludov tvoří politickou obec společně s Kněževískou.**)

---

*) D. z. O. VI. 753, X. 635. Půh. kn. I. 225, reg. zem. 287, 301, dom. 185, 374. Wolný: Die Markg. Mähr. II. 2. 57; Slavík: Morava 26, zpráva p. Fr. Kuldy, nadučitele v Křetíně, na dotazník Vlastivědy Moravské.

**) Pitter: Thesaurus absconditus S. Guntherus 139; Půh. kn. II. 473, 492; reg. zem. č. 287, dom. 374. Wolný: Die Markgr. Mähr. II. 2, 97.

Žerůtky

i Žirůtky, (r. 1565 psáno také Sirůtky), ves 8 km jižně Kunštátu, také jižně Lysic, katastrální a politická obec rozlohy 2·96 km², na povolném pahorku, tvoří uzavřený trojúhelník. Uprostřed jest prostranná náves; domy jsou v pořadí, do ulice stojí průčelím, mezi nimi mezery, před nimi zahrádky. Většina domů ze dřeva.

R. 1675 měla obec $1^{18}/_{64}$ lánu, domů starých osedlých bylo 9, nově osedlý 1, nových pustých 5, starý pustý jeden.

R. 1790 bylo tu 24 domů, 154 obyv., na 160 jiter rolí; r. 1834 domů 29, obyv. 197; r. 1890 domů 31, obyv. 224; r. 1900 domů 31, obyv. 206, katolíkův a Čechův mimo 1 Němce.

Žerůtky náležely ve XIV. stol. pánům z Lomnice. R. 1353 Jenec z Lomnice prodal paní Kláře z Kravař a synu jejímu Vznatě Žerůtky s dvorem a ves Lhotku s příslušenstvím za 190 hř., ale tak, že do tří let sám to mohl koupiti opět. Stalo se asi tak; neboť r. 1368 zase prodával Jenec Vznatovi z Lomnice dvůr řečený Žerůtky a ves Lhotku, ale s podmínkou, kdyby Vznata umřel dříve, že Jenec může se uvázati opět za 100 hř. v ten dvůr a ves. A r. 1389 Jan z Lomnice prodal Stachovi z Kokor v Žerůtkách 2 dvory a 11 dvorcův a ve Lhotce 9 lánů, který na tom zboží zapsal choti své Kateřině 150 hř. Tuto choť Stachovu Kateřinu, dceru Peška z Býkovic, převedl r. 1392 Petr z Kravař jinak z Plumlova z tohoto jejího věna na ves Lípov za Veselím, kdež jí dal 14 hř. ročního platu ve 140 hř., a Stach z Kokor prodal v Žerůtkách dvůr s polnostmi a lesy a ve Lhotce, vše co měl, Peškovi z Býkovic, na čemž zase Pešek zapsal Zdeňce, choti své, za věno 100 hř. Ale r. 1397 prodal Pešek ves Žerůtky s dvorem a Lhotku, nic si neponechávaje, Vaňkovi z Boskovic. U rodu tohoto zůstaly Žerůtky až do r. 1464, kdy Jindřich starší z Boskovic zapsal dědicům Václavkovým z Vážan ves Žerůtky s dvorem a ves pustou Lhotku s podmínkou, kdyby to zase chtěli prodati, že to napřed Jindřichovi nebo dědicům jeho musejí prodávati. A hned na tom bylo zapsáno od vykonavatelů poslední vůle vdově po Václavkovi z Vážan, Elšce z Olešničky, 75 kop gr. A Elška přijala na to na pravý spolek svého druhého chotě Jindřicha. Tato Elška jest asi onou Elškou z Šerkovic, která r. 1492 prodala tvrz, dvůr a ves Žerůtky Matějovi z Boru, který

se připomíná ještě r. 1526; kromě něho jmenuje se ještě Petr z Boru 1526—1535. Po Petrovi zdědili Žerůtky s tvrzí a se vsí Lačnovem nedospělí synové jeho Jan a Bernart, kteří později prodali toto zboží své Florianovi Pravětickému z Radvanova za 3400 zl. mor., po němž tím asi r. 1587 vládli vdova jeho Barbora Střelická ze Střelic a syn jeho z prvního manželství Bedřich. Od nich však asi koupil to Jan Sadovský ze Sloupna, který r. 1590 tvrz, dvůr a ves Žerůtky a ves Lačnov (za 3750 zl.) prodal Hronovi z Náchoda, který to připojil ke svému panstvi Lysickému. Jako jiné vesnice Lysické byly pak také Žerůtky r. 1666 přivtěleny ke statku Drnovskému, až r. 1728 statek Drnovský zase byl spojen s Lysickým.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 13 zl. 30 kr. a o sv. Václavě 14 zl. 03 kr.; šest sedláků robotovalo týdně 3 dni s dvěma koni a 1 den pěšky, osm podsedníků týdně $3^1/_2$ dne pěšky.

V obci jest kaple P. Marie Sněžné; náleží k farní osadě do Lysic, kde se i pochovává a kam také děti chodí do školy (1 km).

Ve staré pečeti byly dvě ryby.

Jména tratí jsou: Na Marku, na Dubovici, Chmelníky, Prskadla, na Veselé, Dálky (r. 1749: v Čepnici, na Ostrovci, na Sekyře, nad Strážou, na Valajcu).

Do r. 1749 držela dům přes 100 let rodina Ryzí.

Panský dvůr r. 1750 měl $166^4/_8$ měr polí, 3 míry zahrad, z luk bylo 11 čtyřspřežných vozů sena a 7 dvojspřežných vozův otavy.*)

---

*) D. z. O. I. 250, 967, VI. 41, 42, 455, 459, 460, 609, XI. 128, 129, 130; Br. XII. f. 52. Archiv Čes. XVI. 559; Sborník Histor. 1886 str. 19; reg. zem. č. 306, dom. 191. Sbírka Bočkova v mor. zem. archivě, č. 12215 a 12216.

Oprava tiskových omylův.

Na str.	38.	řádek	6.	zdola	místo	XVI. stol. čti XVII.
„ „	57.	„	1.	shora	„	právní čti správní.
„ „	112.	„	16.	zdola	„	1556 čti 1566.
„ „	116.	„	15.	shora	„	Polouděli čti Polondělí.
„ „	142.	„	6.	„	„	Roseč čti i Roseč.
„ „	143.	„	10.	zdola	„	v oboře hájenka „Hýví“ čti v oboře „Hýví“ hájenka.
„ „	192.	„	4.	„	„	32·09 čti 32·06.



Příloha k Vlastivědě Moravské. Nákladem Musejního spolku v Brně.